

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KUR'ÂN'DAKİ MUARREB KELİMELERE
ORYANTALİSTLERİN YAKLAŞIMI

Tercuman ÖZBEK

Danışman
Prof. Dr. Ömer DUMLU

İZMİR – 2018

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**KUR'ÂN'DAKİ MUARREB KELİMELERE ORYANTALİSTLERİN YAKLAŞIMI**” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

13 / 08 / 2018

Tercuman ÖZBEK

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi
“KUR’ÂN'DAKİ MU'ARREB KELİMELERE ORYANTALİSTLERİN
YAKLAŞIMI”
Tercuman ÖZBEK

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı
Temel İslam Bilimleri Programı

Kur’ân, Arap dili ile indirilmiştir. Arapça da her dil gibi değişik lehçelere sahiptir.

Kur’ân'da baskın olan lehçe Kureyş lehçesi olmasına rağmen başka lisanlardan da alıntılanan kelimelerin Kurân'da varlığına ilişkin görüşler ileri sürülmüştür.

Oryantalistlerden bazıları Kur'ân'ın kaynağının Tevrât'a, bazıları da İncil'e dayandığını iddia etmişlerdir.

İslâm'ın temel dünyâ görüşünü yansıtan ancak zamanla anlam değişimine uğramış ortak terimleri Kur’ân, bu kelimelerin asıl anlamlarını muhafaza ederek geçmiş din ve kitaplarda geçtiği gibi kullanmıştır.

Tezimizin konusu, “yüz on beş kelime” dâhilinde incelediğimiz “Kur’ân'daki Mu'arreb Kelimelere Oryantalistlerin Yaklaşımı”dır.

Anahtar kelimeler: Kur’ân, Müsteşrikler, Dil, Din, Mu'arreb

ABSTRACT

Master's Thesis

**“ORIENTALISTS VIEWPOINT TO THE ARABIZED WORDS IN THE
QURAN”**

Tercuman ÖZBEK

Dokuz Eylül University

Graduate School Of Social Sciences

Department Of Islamic Sciences

Islamic Sciences Program

The Qur'an is revealed with the Arabic language. Arabic language also has different dialects like every language.

Despite the fact that Quraysh dialect is dominant in the Holy Qur'an, opinions about the existence of the words quoted from other languages in the Quran have been put forward.

Some of the Orientalists claimed that the source of the Qur'an is based on Tivrât, and some on the Bible.

The Qur'an has used the same terminology in the past religions and books, preserving the true meanings of these words, which reflects the basic view of Islam, but has undergone meaningful change over time.

Our thesis's theme is “Orientalists Approach to arabized words in the Qur'an which we examined within the context of "One Hundred And Fifteen Words".

Keywords: Qur'an, The Orientalists, Language, Religion, Arabized Words

**KUR'ÂN'DAKİ MUARREB KELİMELERE ORYANTALİSTLERİN
YAKLAŞIMI**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1

**BİRİNCİ BÖLÜM
ORYANTALİSTLER VE KUR'ÂN**

1.1. ARAPLARIN İSLÂM ÖNCESİ DİĞER MİLLETLERLE TEMASI	3
1.2. KELİME ALINDIĞI İDDİA EDİLEN ALANLAR:	3
1.3. GARİBÜ'L-KUR'ÂN	3
1.4. TA'RİB MESELESİ	4
1.4.1. Ta'rib	4
1.4.2. Ta'rib'i Oluşturan Etkenler	5
1.4.3. Ta'rible İlişkili Terimler	5
1.4.4. Kur'ân-ı Kerim'de Ta'rib	9
1.5. TA'RİBLE İLGİLİ GÖRÜŞLER	9
1.5.1. Kur'ân-ı Kerim'de Tâ'rib Olgusunu Kabul Etmeyenler	9
1.5.2. Kur'ân-ı Kerim'de Ta'rib Olgusunu Kabul Edenler	10
1.5.3. Uzlaştırıcı (Birleştirici) Görüş Sahipleri	11
1.6. ORYANTALİSTLER	11
1.6.1. Oryantalistlerin Kur'ân Çalışmaları	11
1.6.2. Oryantalist Yaklaşımına Eleştiri	12
1.6.3. İslâm Ve Kur'ân Üzerine Çalışmalar Yapan Bazı Müsteşrikler	13

İKİNCİ BÖLÜM
ORYANTALİSTLERİN GÖRÜŞÜNE GÖRE KUR'ÂN'DA ARAPÇA
ASILLI OLMAYAN KELİMELER

2.1. SAMİ DİLLERİ AÇISINDAN	17
2.1.1. Kur'ân-ı Kerim'deki İbranice Kökenli Kelimeler	17
1. Âdem / أَدَم :	18
2. Ahbâr / الْأَحْبَار :	21
3. Âzer / أَزَرَ :	23
4. Baîr / بَعِير :	25
5. Câlût / جَالُوت :	26
6. Cehennem / جَهَنَّمَ :	27
7. Dâvûd / دَاوُد :	33
8. Deraste / دَرَسَتْ :	36
9. Elyesa' / أَلِيسَع :	37
10. Esbât / الْأَسْبَاط :	39
11. Eyyûb / أَيُّوب :	40
12. Gissîsîne / قِسْيَسِين :	42
13. Hittatun / حِطَّة :	43
14. İmrân / عِمْرَان :	44
15. İlyâs / إِيْيَاس :	46
16. İsmâîl / إِسْمَاعِيل :	48
17. Lût / لُوط :	50
18. Mûsâ / مُوسَى :	53
19. Nûh / نُوح :	58
20. Rabbâniyyûn / رَبَّانِيُونَ :	62
21. Rahmân / الرَّحْمَن :	64
22. Râinâ / رَاعِنَا :	66
23. Sadaka / صَدَقَّة :	67
24. Salavât / صَلَوَات :	69
25. Süleymân / سُلَيْمَانَ :	71
26. Tâlût / طَالُوت :	73
27. Tevrât / تَوْرَاة :	74

28. Üzeyir / عزيز :	76
29. Ya'kûb / يعقوب :	77
30. Yahyâ / يحيى :	79
31. Yehûde / اليَهُود :	81
32. Yûsuf / يوسف :	82
33. Zekeriyâ / زَكَرِيَّا :	83
2.1.2. Kur'ân-ı Kerim'deki Aramice Kökenli Kelimeler	85
1. Allâh / اللهُ :	85
2. Bâbil / بَابِل :	87
3. Cebrâîl / جِبْرِيل :	88
4. Furkân / فُرْقَان :	90
5. Gayyûm / الْقَيُّوم :	92
6. Kitâb / الْكِتَاب :	93
7. Melekût / مَلَكُوت :	94
8. Meryem / مَرِيَم :	95
9. Mesîh / الْمَسِيح :	99
10. Mikâil / مِيكَال :	101
11. Nûn / ن :	102
2.1.3. Kur'ân-ı Kerim'deki Süryanice Kökenli Kelimeler	103
1. Adn / عَدْن :	103
2. Bîya' / بِيْع :	105
3. Esfâr / أَسْفَار :	106
4. Gıntâran / قَنْطَارًا :	107
5. Hârût ve Mârût / هَارُوتَ وَمَارُوتَ :	109
6. Hûri / حور :	110
7. İbrâhîm / إِبْرَاهِيم :	111
8. İdrîs / إِدْرِيس :	113
9. İncîl / الْإِنْجِيل :	114
10. İshâk / إِسْحَاق :	116
11. Kur'ân / الْقُرْآن :	118
12. Miskâl / مِسْقَال :	119
13. Ribbiyyûne / رَبِّيُّونَ :	120

14. Savâmiu / صَوَامِعُ :	121
15. Süccedâ / سجدا :	122
16. Şehr / الشَّهْرُ :	123
17. Tûr / الطُّور :	125
18. Yûnus / يونس :	126
19. Zebâniye / الزَّبَانِيَّةُ :	127
2.1.4. Kur'ân-ı Kerim'deki Habeşce Kökenli Kelimeler	129
1. Cibî / الجبى :	129
2. Hûb / حوب :	130
3. İrem / إِرَمَ :	131
4. Mâide / مَائِدَةٌ :	132
5. Mişkât / مِشْكَاةٌ :	133
6. Suvâan / سُوَاعًا :	134
7. Tâğût / الطَّاغُوتِ :	135
8. Tûbâ / طُوبَى :	136
9. Tûbba / تُبَّعِ :	137
2.1.5. Kur'ân-ı Kerim'deki Nabatça Kökenli Kelimeler	139
1. Ekvâb / أَكْوَابِ :	139
2. Gıttana / قِطَّنًا :	140
3. Havâriyyûn / الحواريون :	141
4. Sefera / سفرة :	143
5. Tetbîra / تَتْبِيرًا :	144
2.1.6. Hamî diller açısından	145
2.1.6 .1. Kur'ân-ı Kerim'deki Kıbtice Kökenli Kelimeler	145
1. Hâmân / هامان :	145
2. Hârûn / هارون :	147
3. Sâmirî / السامري :	149
4. Yemmu / اليمم :	151
2.1.7. Hint – Avrupa Dilleri Açısından	152
2.1.7.1. Kur'ân-ı Kerim'deki Rumca Kökenli Kelimeler	152
1. Atîk / العتيق :	152
2. Derâhim / دَرَاهِمَ :	153

3. Dînâr / دينار :	154
4. Firdevs / الفِرْدَوْس :	156
5. Garâtîs / قَرَاتِيسَ :	158
6. Gıst / الْفِسْطُ :	160
7. İblîs / إِبْلِيسَ :	161
8. Kalem / الْقَلَمُ :	163
9. Kıstâs / قِسْطَاس :	164
10. Megâlîd / مَقَالِيدُ :	165
11. Mercân / وَالْمَرْجَانُ :	166
12. Rakîm / الرِّقِيمُ :	167
13. Rûm / الرُّومُ :	169
14. Sicilli / السَّجَلُّ :	170
2.1.8. Kur'ân-ı Kerim'deki Farsça Kökenli Kelimeler	171
1. Agfâl / أَفْأَلُ :	171
2. Ebârîk / أَبَارِيقُ :	171
3. Erâik / الْأَرَانِكُ :	172
4. İstebrak / إِسْتَبْرَقُ :	173
5. Kâfûr / كَافُورُ :	176
6. Kenz / كَنْزُ :	177
7. El-Mecûs / الْمَجُوسُ :	178
8. Muzcâtin / مُزْجَاةُ :	179
9. Sekeran / سَكْرًا :	180
10. Siccîl / سِجِّيلُ :	181
11. Sirâcen / سِرَاجًا :	182
12. Surâdig / سُرَادِيفُهَا :	183
13. Sündüs / سُنْدُسُ :	184
14. Tennûr / تَنُورُ :	186
15. Verdeten / وَرْدَةٌ :	188
16. Yâgût / يَافُوتُ :	188
17. Zencebîl / زَنْجَبِيلَا :	189
2.1.9. Kur'ân-ı Kerim'deki Hintçe Kökenli Kelimeler	190
1. Misk / مِسْكُ :	190

2.1.10. Herhangi Bir Dil Ailesiyle İlişkilendirilemeyen Kelimeler	192
1. Siccîn / سَجِّينَ :	192
2. Tesnîm / تَسْنِيمَ :	193

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TABLolar

3.1. SÜYUTİ'NİN TESBİT ETTİĞİ MU'ARREB KELİMELER TABLOSU	195
3.2. CEVALİKİ'NİN TESBİT ETTİĞİ MU'ARREB KELİMELER TABLOSU	198
3.3. ARTHUR JEFFERY'İN TESBİT ETTİĞİ MU'ARREB KELİMELER TABLOSU	203
3.4. İBNİ ABBAS'A İSNAD EDİLEN Fİ'L- KUR'ÂN ADLI ESERDE TESBİT EDİLEN MU'ARREB KELİMELER TABLOSU	209
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	213
KAYNAKÇA	215

KISALTMALAR

Bkz.	Bakınız
C.	Cilt
h.	Hicri
Krş.	Karşılaştırınız
Mad.	Maddesi
s.	Sayfa
S.	Sayı
bty	Tarihsiz
byy	Yersiz
TDK	Türk Dil Kurumu
Trc.	Tercüme
Ts.	Tarihsiz
ö.	Ölümü
Hz.	Hazreti
ss.	Sayfalar arası
ZDMG	Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft

GİRİŞ

Konunun Önemi:

Başka bir dilden kelime almamış hiç bir dil yoktur. Dillerin, birbirlerinden ton, ses ve harf açısından farklı olması doğal olduğu gibi bazı benzerliklere sahip olmaları da mümkündür.¹ Kur'ân'daki, yabancı kelimeler olgusu müslüman dil bilimciler kadar oryantalistlerin de dikkatini çekmiştir. Kur'ân-ı Kerim'deki bazı kelimeler Semitik dillerle, bir kısımda diğer dil âileleriyle ilişkilendirilmiştir. Kur'ân'ın, Arapça olmayan kelimeleri yerlileştirmiş tezi araştırılması gereken önemli bir konudur.

Konunun Amacı:

Çalışmamız, “Kur'ân'daki Mu'arreb Kelimelere Oryantalistlerin Yaklaşımı” üzerinedir. Kur'an'da geçen kelimelerin anlam ve köken bilgisine vâkıf olmamız Kur'ân-ı daha iyi anlamamıza katkı sağlayacaktır. Biz bu çalışmamızda, hem oryantalistlerin hem de müslüman dilcilerin, Kur'ân-ı Kerim'de, menşeleri yabancı olduğu iddia edilen, aşağıda tablo halinde sunduğumuz yüz on beş kelimeye dâir görüşlerini ortaya koymaya çalıştık.

Konunun Yöntemi ve Kaynakları:

Temel İslam Bilimlerinde kullanılan yabancı kelimeleri kapsayan kamus türünde nice eser yazılmıştır. Tezimizde bu alanın Oryantalist duâyeni kabul edilen Arthur Jeffery'nin² eserinde geçen kelimeler başta olmak üzere Süyûtî³, Cevâliki⁴ ve İbn Abbas'a isnâd edilen⁵ eserlerde geçen kelimeler incelenmiştir. Tezimizin ekler kısmında tablo halinde verilmiş bu kelimelere Oryantalistlerin yaklaşımı, tezimizin ilgili bölümlerinde ortaya konmaya çalışılmıştır. Tezimizde tahlili yapılan muarrab kelimelerin Kur'ân-ı Kerim'de geçtiği ayetlerin tercümeleleri tarafımdan

¹ Resül Sevinç, **Arapçada Cümle Yapısı**, Ensâr Neşriyat, İstanbul, 2007, s. 22.

² Arthur Jeffery, **The Foreign Vocabulary of the Quran**, Oriental Institute, Baroda, India, 1938, s.1.

³ Ebu'l-Fadl Celâluddîn Abdurrahmân Ebû Bekir Süyûtî, **El-Mühezzeb Fî Mâ Vaka 'a Fi'l Kur'ân Min-el Mu'arreb**, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1998, s.1.

⁴ Ebû Mansûr Cevâliki, **el-Mu'arreb min Kelâmil'l-Acemi 'alâ Hurûfi'l-Mu'cem**, Dâru'l-Kalem, Dimeşk, 1990, s.1.

⁵ Abdullâh b. Abbâs, **Kitâbu'l-Lügât Fi'l-Kur'ân**, tahkik. Muhammed Şahin, Kahire, 1995, s.1.

Türkiye Diyanet Vakfı'na basılmış Kur'ân-ı Kerim Meâlinden yararlanılarak bilgilerinize sunulmuştur. Tahlilini yaptığımız kelimeler, ait olduğu kanaatine vardığımız dil grubu içerisinde latin harfleri esas alınarak sıralanmıştır. Tahlil ettiğimiz her bir kelimenin anlam ve köken bilgisi ile birlikte Kur'ân'da geçtiği ayetler tezimizin o kelimeyle ilgili kısmında ortaya konmaya çalışılmıştır.

	Adet	Kur'ân-ı Kerim'de Menşei
9	Adet	Habeşce Kökenli Kelimeler
33	Adet	İbranice Kökenli Kelimeler
19	Adet	Süryanice Kökenli Kelimeler
11	Adet	Aramice Kökenli Kelimeler
17	Adet	Farsça Kökenli Kelimeler
1	Adet	Hintçe Kökenli Kelimeler
4	Adet	Kıbtice Kökenli Kelimeler
5	Adet	Nabatça Kökenli Kelimeler
14	Adet	Rumca Kökenli Kelimeler
2	Adet	Herhangi Bir Dil Âilesiyle İlişkilendirilemeyen Kelimeler
115	Adet	Bu Tezde tabloda istatistiği verilen Toplam 115 Kelime incelenmiştir

BİRİNCİ BÖLÜM

ORYANTALİSTLER VE TA'RÎB MESELESİ

1.1. ARAPLARIN İSLÂM ÖNCESİ DİĞER MİLLETLERLE TEMASI

“Kur’ân’ın, indiği dönemin şartlarını, kültürel değerlerini kullanıyor olması, o dönemin coğrafik doku ve kültürel kimliğini bir iletişim aleti olarak kullandığının delilidir.” “Müslümanlarla Ehl-i Kitab arasında, dini terim ve teolojik kavramların aynı kelime kalıplarıyla ifade edildiği görülmektedir.”⁶ Bu kelimeler, Kur’ân inmeden önce yerleşmiş, Arapçalaşmış ve Arapların kendi kelimeleri haline gelmiştir.⁷

1.2. KELİME ALINDIĞI İDDİA EDİLEN ALANLAR

“Araplar, Arapçalaşmış kelimeleri kendi oluşturdukları kelimeler gibi aynen Arapça olarak kabul etmekteydiler.”⁸ “Dini kelimelerin baktığımızda bir kısmının Aramca ve İbraniceden, az bir kısmının da Yunanca, Latince ve Habeşçeden Arapçaya geçtiğini görmekteyiz. Siyasi içerikli kelimelerin çoğunun Farsçadan alındığını, diğer dillerden de dini, siyasi, tarım, gemicilik ve deniz, ticaret, sosyal yaşam ve diğer alanlardan kelime alınmış olduğunu görmekteyiz. Diğer dillerden Arapça’ya geçen kelimeler, günlük hayatta kullanılan eşya, giysi vs.isimleri ile sınırlıdır. Arapça’da daha önce bilinmeyen bazı ilaç, ziraat, alet, maden isimleri ya da bazı dini ve edebi terimler Farsça, Rumca, Hintçe ve diğer dillerden Arapçaya geçmiştir. Arapça’ya geçen kelimelerin çoğunlukla yemek, kıyafet, aletler, idari terimler gibi maddi konularla ilgili olduğunu görmekteyiz.

1.3. GARİBÜ'L-KUR'ÂN

"Garâbet" kökünden türemiş olan "garîb" sözcüğü, sözlükte; vatanından uzakta bulunan, cinsi arasında diğerlerinden farklı olan ve mânâsı kapalı olan⁹ anlamlarına gelmektedir. “Garib”, “üstü kapalı ve zor anlaşılan söz” demektir. “Kelimelerin zor

⁶ Necmettin Gökkır, “Kur’ân’ı Kerîm’de Farklı Kültürlere âit Kavramlar”, **İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, ss.210-225.; s. 175.

⁷ Abdurrahmân Çetin, **Kur’ân İlimleri ve Kur’ân’ı Kerîm Târihi**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2014, s. 135.

⁸ Ahmet Bostancı, “Kur’ân-ı Kerîm’de Arapça Oldukları Tartışmalı Kelimeler”, **Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Tasavvuf-2, 2000

⁹ Muhammed Ali el-Fârûki et-Tehânevî, **Keşşâfî İstilahâtî'l-fûnûn**, İstanbul 1984, s. 1086-1087.

anlaşılması; anlamının kapalı, şaz veya yabancı oluşu sebebiyledir. Terim olarak ise Garib, "az kullanılması nedeniyle sözlüklere başvurulmadan anlaşılmayan kelimelerdir."¹⁰ "Ticaret, eğitim gibi çeşitli nedenlerle bir dile yabancı kelimelerin girmesi doğaldır."¹¹ Hz. Peygamber de görüşmüş olduğu farklı kabilelere mensup kişilerin dillerine vakıf olmuştur. Kur'ân'daki garîb lâfızların tefsîrini konu edinen ilim dalı ve bu konuda yazılan eserler Garîbü'l-Kur'ân çatısı altında değerlendirilmektedir.¹² Bu ilme vâkıf olmadan tefsîr ilmine girişmenin sakıncalı olacağı alanın uzmanlarınca birçok platformda ifâde edilmiştir.¹³

1.4. TA'RİB MESELESİ

1.4.1. Ta'rib

"Ta'rib, yabancı kelime ve terimleri, Arapça kelime kalıplarına uydurarak kullanmak, Arapçalaştırmak, Arapçaya çevirmek ve Araplaştırma" anlamlarına gelen bir terimdir."¹⁴ "Ta'rib terimi, "a-r-b" maddesinden "tef'îl / تَفْعِيل" kalıbında mastar bir isimdir."¹⁵ "Allah kelamının okuyuş ve anlayış bakımından daha iyi kavranılması gayesiyle bu konu gündeme gelmiştir."¹⁶ Sibeveyh, Ebu 'Ubeyde, Asma'î, Ebu Ubeyd Kasım b. Selam, İbn Kuteybe, İbn Dureyd, İbn Cinni, Cevâlikî ve Süyûtî gibi dilciler, kendilerinden öncekilerin eserlerinde geçen kelimelere Farsça, Süryanice, Rumca ve Nabatça dillerinden birçok kelimeyi de ekleyerek bu alandaki çalışmayı genişletmiş ve eserleriyle bilim tarihine değerli katkılarda bulunmuşlardır.

Aslî çatısına uygulanan tadilat sonrası Arapçalaştırılan bir kelimenin, dilsel çalışmaların başlatıldığı ilk dönem eserlerinde geçiyor olmasını, Kur'ân-ı Kerim, Hadislerde bulunmasını veya otorite edebiyatçı ve dilcilerce kullanılmış olmasını dilciler, o kelimenin mu'arreb sayılabilmesi için yeterli şart olarak görmüşlerdir.

¹⁰ Hüseyin Elmalı ve Şükrü Arslan, "Garîb", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, 1996, Cilt: 13, s. 374.

¹¹ Mustafa Öztürk, **Kur'ân Dili ve Retoriği**, Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 2010, ss. 83-89.

¹² İsmâîl Cerrahoğlu, "Garîbü'l-Kur'ân", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 13, s. 379.

¹³ Zerkeşî, **el-Burhân**, Cilt: 1, s. 292.

¹⁴ Nasûhi Ünal Karaarslan, "Ta'rib", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 40, ss.26-28.

¹⁵ Mehmet Yavuz, "Yabancı Kelimenin Arapçada Kullanılışı Veya Tanınmasındaki Ölçüler", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Dergisi**, (YAZ 2001) İstanbul, s. 71.

¹⁶ Abdûlmuttalip Arpa, Ta'rib Ve Kur'ân'daki Varlığı Meselesi, **Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hakemli Dergi**, Cilt: 12, Sayı: 1, s.92., Diyarbakır, 2010

1.4.2. Ta'rib'i Oluşturan Etkenler

Bilindiği gibi Ta'rib, Arapça olmayan bir kelimenin Arapçalaştırılması” demektir. Araplar buldukları coğrafyanın halklarıyla dolaylı veya dolaysız olarak bir etkileşim içinde kaldıklarından, onlarla doğal olarak sosyal, ekonomik, kültürel ve dini anlamda bir paylaşım içinde olmuşlardır. Bu da Arapçaya başka dillerden özellikle Aramice, Süryanice, İbranice ve Habeşçe gibi dillerden çeşitli kelime ve tabirler girmesine neden olmuştur.¹⁷ Araplar bu dillerdeki kelimelerden bazılarını Arapça kalıpları içinde bir düzene sokarak kullanmışlardır. Eski Arap şiirinde örnekleri bulunmasına ve Kur’ân’da geçmesine rağmen zamanın şartları gereği demode olmuş, kullanımı terk edilmiş ve artık orijinal halinin de bilinmezliği sebebiyle kaybolmuş, kaybolmaya yüz tutmuş kelimeler de vardır. “Cevâlikî'nin “Mu’arreb” adlı eseri Muarreb kelimeler üzerine çalışılmış ilk örnek eserdir.”¹⁸ Onun bu eseri, Kur’ân-ı Kerim, hadisler ve eski arap şiirinde geçen yabancı kelimeleri içeren bir sözlüktür.”¹⁹

1.4.3. Ta'rib'e İlişkili Terimler

Mu’arreb, dahil ve müvelled terimleri aynı anlamda kullanılmıştır.

Mu’arreb : “Mu’arreb terimi, Arap diline ihticac döneminde girmiş yabancı menşeli olan kelimeler için kullanılmaktadır.”²⁰

Dahil : " Dahil / دخیل " terimi " دخول / duhul " kökünden türemiş, "içeri girmek, yabancı misafir, sığıntı" manasına gelen, Arapların bilmediği ve ses ve vezin açısından da Arapçada benzeri bulunmayan, başka dillerden alınmış kelimeler için kullanılan bir terimdir.”²¹

Aşağıda zikrettiğimiz isimler, "mu'arreb" ve "dahil" kelimeler konusunda eser ve bilgi vermiş olan dilcilerden bazılarıdır:

¹⁷ Çetin, 284.

¹⁸ Selahattin Bulut, **Ta’rib ve Cevâlikî’nin el-Mu’arrabı**, (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2007, ss.22, 65.

¹⁹ Muharrem Çelebi, “Cevâlikî, Mevhûb b. Ahmed”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 7, ss.438-439.

²⁰ Nasuhi Ünal Karaaslan, “Mu’arreb”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 40, s.26.

²¹ Zülfikar Tüccar, “Dahil”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 8, ss.412-413.

1.4.4. Ta'rîb Üzerine Çalışma Yapan Bazı Müsteşrikler

1. **ABDULLAH B. ABBÂS** (ö.68/687) : Bu konuda bilinen ilk eser İbn Abbâs'a nispet edilen 'el-Lûgât fi'l Kur'ân' adlı eserdir.²² Ta'rîb konusundaki çalışmaların²³ ilki İbni Abbâs'ın Garîbu'l-Kur'ân adlı eseri kabul edilmektedir. İbni Abbâs bu eserinde Kur'ân-ı Kerîm'de geçen garib kelimeleri tespit etmiştir.

2. **ATA B. EBÛ REBAH** (114/732) : "Garîbu'l-Kur'ân" adlı eseri meşhurdur.

3. **EBÂN B. TAĞLEB** (141/758) : "Garîbu'l-Kur'ân" adlı eseri meşhurdur.

4. **MÜERRİC B. AMR ES-SEDÛSÎ** (174/790) : "Garîbu'l-Kur'ân" adlı eseri meşhurdur.

5. **SÎBEVEYH** (182/798) : Arap dilbilimcilerinin ilklerinden sayılan Sibeveyh, "el Kitâb"²⁴ adlı eserinde, konuyla ilgili bir bölüm açarak, Mu'ârreb'in genel konularından bahsetmiştir.²⁵ Kendisinden sonra gelen âlimler de bu hususta ona uyararak, eserlerinde, mu'ârreb konusuna ayrı bir bölüm açmışlardır.

6. **FERRÂ**, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Ziyâd b. Abdillâh el-Absî²⁶(ö. 207 /822): Arap dili ve Tefsîr âlimi. Meâni'l-Kur'ân" adlı eseri meşhurdur.

7. **MA'MER B. MÜSENNÂ** (210/825) : Mecâzii'l-Kur'ân adlı eseri meşhurdur.

8. **EL-ASMA'Î** (216/831)²⁷ : el-Asma'î, konuyu geniş şekilde ele almış ve bu kelimelerin hangi dillerden aktarıldıklarını da rivâyet etmiştir.

9. **AHFÊŞ EL-EVSAT** (221/835) : Meâni'l-Kur'ân adlı eseri meşhurdur.

²² Mehmet Yavuz, Mu'arrab Kelimelere Dâir Yazılan Eserler Sözlükler, Nüshalar, **Şarkiyat Araştırmaları Dergisi**, Yaz 2001, s. 113.; Muhammed el-Emîn b. Fadlullâh el-Muhibbî, "**Kasdu's-Sebîl fimâ fi'l-lûgâti'l-'Arabiyyeti mine'd-dahîl**", (Thk. Osman Mahmûd es- Sînî), Mektebetu't-Tevbe, Riyad, 1994, Cilt: 1, ss. 64-65.

²³ İbn 'Abbâs ve eseri için bkz. Sezgin Fuat, **GAS (Geschichte des Arabischen Schriftums)**, Leiden 1967-1984, Cilt: 1, s.25-28.

²⁴ Mehmet Yavuz, s. 113.; Muhibbî, Cilt: 1, ss. 64-65.

²⁵ Bkz. Sibeveyh, 'Amr b. Osmân, **el-Kitâb**, (nşr. 'Abdüsselâm Muhammed Hârûn), Kâhire 1988, Cilt: 1-5, ss. 234-235; 296-297.

²⁶ Zülfikar Tüccar, " Ferrâ," **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 12, ss. 406-408.

²⁷ Mehmet Yavuz, s. 113.; Muhibbî, Cilt: 1, ss. 64-65.

10. **EBÛ UBEYD KÂSİM B. SELLÂM** (224/838) : Garîbu'l-Kur'ân, Garîbu'l-Mûsânnef²⁸ adlı eserleri meşhurdur. Garîbu'l-Kur'ân, konuyu geniş şekilde ele almış ve bu kelimelerin hangi dillerden aktarıldıklarını da rivâyet etmiştir.²⁹

11. **EBÛ ABDİLLÂH MUHAMMED B. SELLÂM B. UBEYDİLLÂH B. SÂLİM EL-CUMAHÎ EL-BASRÎ**³⁰ (ö. 231/846 [?]) : Tabakatü fuhûli'ş-şu'arâ' adlı eseriyle tanınan edib, râvi, Arap dili ve edebiyatı âlimi.

12. **CÂHİZ**, Ebû Osmân Amr b. Bahr b. Mahbûb el-Câhiz el-Kinânî (ö. 255/869)³¹ : el-Beyân ve't-Tebyîn.³² Adlı eseriyle Arap edebiyatının en büyük nesir yazarlarından ve Mu'tezile kelâmcılarından biri. Câhiz, el-Beyân ve't- tebyîn'de konuyla ilgili birer bölüm açmıştır.³³

13. **İBN KUTEYBE**, Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim b. Kuteybe ed-Dîneverî.³⁴(276/889) : Dil, edebiyat, Kur'ân ilimleri, hadis ve târih sahalarındaki eserleriyle tanınan âlim. " Garîbu'l-Kur'ân " ve "Edebu'l-Kâtib"³⁵ adlı eserleri var. İbn Kuteybe "Edebu'l-Kâtib' de konuyla ilgili birer bölüm açmıştır.³⁶

14. **ZECCÂC**³⁷ Ebû İshâk İbrâhîm b. es-Serî b. Sehl ez-Zeccâc el-Bağdâdî (311/923) : Arap dili ve edebiyatı âlimi, müfessir. Meâni'l-Kur'ân. adlı eseri meşhurdur.

15. **İBN DUREYD** (321/933) : Cemheretu'l-luğa adlı eserinde önceki dilcilerin verdikleri kelimelere birçok Farsça, Süryânice, Rûmca ve Nabatça dilinden kelime ilâve etmiştir.³⁸

16. **İBN CİNNÎ** (392/1002) : İbn Cinnî "el-Hasâis"adlı eserinde Arapçaya giren ve bu dilin özelliğini taşıyan kelimeleri, Arapça kelimeler olarak saymıştır.³⁹

²⁸ Mehmet Yavuz, s. 113.; Muhibbî, Cilt: 1, ss. 64-65.

²⁹ Ebû 'Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm, **Garîbü'l-Mûsânnef** (nşr. Muhammed el-Muhtâr el-'Aîdî), Tunus, 1996, Cilt: 3, ss. 668-672.

³⁰ Tüccar, Zülfikar, " İbn Sellâm El-Cumahî", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt:20, ss.312-313.

³¹ Ramazan Şeşen, " Câhiz", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt:7, ss.20-24.

³² Mehmet Yavuz, s. 113.; Muhibbî, Cilt: 1, ss. 64-65..

³³ Bkz. Ebu Osman Amr b. el-Câhiz, **el-Beyân ve't-tebyîn** (nşr. Hasan es-Sendûbî), Beyrut 1993, Cilt:1, ss.18-20.,

³⁴ Yazıcı, Hüseyin, " İbn Kuteybe", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 20, ss.145-149.

³⁵ Mehmet Yavuz, s.113.; Muhibbî, Cilt: 1, ss. 64-65.

³⁶ Bkz. Ebû Muhammed 'Abdullâh b. Müslim b. Kuteybe, Edebu'l-kâtib (nşr. Muhammed ed-Dâî), Beyrut 1985, s. 497.

³⁷ Emrullah İşler, " Zeccâc", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt:44, s.173-174.

³⁸ Mehmet Yavuz, s. 113.; Muhibbî, Cilt: 1, ss. 64-65.

³⁹ Mehmet Yavuz, s. 113.; Muhibbî, Cilt: 1, ss. 64-65.

17. **HEREVÎ**, Ahmed b. Muhammed el-Herevi (402/1011) : el-Garîbeyn fi'l-Kur'ân ve'l-Hadîs adlı eseri meşhurdur.
18. **MEKKÎ B. EBÛ TÂLİB** (437/1045) : el- Umde fi Garîbu'l-Kur 'ân adlı eseri meşhurdur.
19. **EBÛ MANSÛR EL-CEVÂLIKÎ** (ö.465/1073) : Arap diline girmiş ve Arapçalaşmış kelimeler hakkında müstakil olarak yazılan ilk eser Cevâlikî'nin el-Mu'arrab adlı eseridir.⁴⁰
20. **RÂGİB EL-ISFEHÂNÎ** (502/1108) : el-Müfredât fi Garibi 'l-Kur 'ân adlı eseri meşhurdur.
21. **EBÛ'L-FEREC İBNÛ'L-CEVZÎ** (597/1201) : el-Erîb bimâ fi'l-Kur'ân-i mine'l-Garîb adlı eseri meşhurdur.
22. **EBÛ HAYYÂN** Muhammed b. Yûsuf el-Endelüsî (745/1344) : Tuhfetü 'l-Erîb bimâ fi 'l-Kur 'âni mine 'l-Garîb adlı eseri meşhurdur.
23. **SÛYÛTÎ**, Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hûdayrî es- Suyûtî eş-Şâfiî⁴¹(ö. 911/1505) : Mühezzeb adlı eseri meşhurdur.

⁴⁰ Elmalı, Hüseyin, "el-Mu'arreb", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt:30, s.327; Mehmet Yavuz, s. 113.

⁴¹ Şensoy, Sedat, " Kur'ân", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt:38, ss.201-202.

1.4.5. Kur'ân-ı Kerim'de Ta'rib

Müslüman bilginler, her dilde olduğu gibi Arapça da kökeni Arapça olmayan kelimelerin bulunduğunu, bu kelimelerin bazılarının Arap fonetiğine bağlı olarak arapçalaştığını, bazılarının da olduğu gibi orijinal halinde kalarak hiç değişmediğini tespit etmişlerdir. Bunların birinci kısmına Mu'arreb, diğerine ise "Dahil" denir.

“Kur'ân'da yabancı kökenli kelimelerin de bulunmasına ilişkin ilk açıklama, İbn Abbas (r.a)'dan gelmiştir.”⁴² “İbn Abbas, " فطر /fatara"⁴³, " حنان /hannân"⁴⁴, " أواه /evvâh"⁴⁵, " الرقيم /er-Rakîm" ve benzeri kelimelerin gerçek manalarına daha sonra vâkıf olduğunu söylemiştir.”⁴⁶ Dilciler, Kur'ân'daki garib kelimeler ve nahiv konularında, üçüncü asrın başlarına doğru çalışmalar başlatmışlar ve bu alanda şiir, hikâye ve hadisleri kaynak edinmişlerdir. Öncülüğünü İbn Abbas'ın yaptığı bu çalışmalar, Ferrâ, Ahfeş, İbn Kuteybe, Zeccâc ve Ragıb İsfehâni gibi dilcilerce geleceğe taşınmıştır.

1.5. TA'RİB OLGUSUNA YAKLAŞIMLAR

1.5.1. Kur'ân-ı Kerim'de Tâ'rîb Olgusunu Kabul Etmeyenler

İmam Şâfiî, İbn Cerîr et-Taberî, Ebû Ubeyde, Ma'mer b. Musennâ, İbn Fâris, Mucâhid, İkrime, Şeyh Ahmed Muhammed Şâkir, Kur'ân-ı Kerim'de tâ'rîb olgusunu kabul etmeyen başlıca âlimlerdir.⁴⁷ Onların ta'rîbi kabul etmemelerine kısaca şöyle açıklama getirebiliriz;

- a. Kur'ân-ı Kerim, kendisinin Arapça olduğunu “Bu, bilen bir kavim için, âyetleri Arapça okunarak açıklanmış bir kitaptır.”⁴⁸ şeklinde bizzat açıklamıştır.
- b. Kur'ân'ın diğer ayetlerinde, “Eğer Kur'ân'ı, yabancı dilden bir Kur'an kılsaydık, diyeceklerdi ki: Onun ayetleri daha detaylı bir şekilde açıklanmalı değil miydi? Arab birine yabancı dilden bir kitap indirilmesi olacak bir iş mi?”⁴⁹ tarzındaki muhtemel itirazlarının

⁴² İsmâil Cerrahoğlu, "Tefsîrde Ata b. Ebe Rabah ve İbn Abbâs'tan Rivâyet Ettiği Garîbû'l-Kur'ân'ı", **Ankara Üniversitesi. İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Ankara 1978, Cilt: 22; ss. 17-104

⁴³ En'âm 6/79.

⁴⁴ Meryem 19/13.

⁴⁵ Tevbe 9/114.

⁴⁶ Cerrahoğlu, " Garîbû'l-Kur'ân ", Cilt: 13, s.380.

⁴⁷ Suyûtî, **el-İtqân fi 'ulûmi'l-Kur'ân**, (thk. Merkezu'd-dirâsâti'l-Kur'âniyye,) Mektebetu'l-Arabiyyeti's-suûdiyye, s. 935; **el-Muhezzeb fimâ vaka'a fi'l-Kur'ân mine'l-mu'arrab**, (şrh. Semîr Hüseyin Halebî), Dâru'l-kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1988, s. 21.

⁴⁸ Suarâ 26/192-195.

⁴⁹ Fussilet 41/44.

hikâye edilmesi, Kur'ân'da başka dillerden kelime bulunmuş olsaydı, bu kelimelerin Araplarca bilinmeyen dillerin kelimeleri olması sebebiyle Arapların Kur'ân'ın benzerini ortaya koymaktan aciz kaldıkları, yoksa meydan okuyabilmelerine bir engel olamayacağı ihtimali dile getirilebilirdi.

- c. Birbirinden farklı dillerde ayrı kelimelerin aynı manada kullanılma ihtimali olabilir.
- d. Arapların kökleri ve dilleri çok eskidir. Nesilleri İbrâhim (as.)'a dayanmaktadır. Dolayısıyla Arapların, Süryânice ve İbrânice ve Farsça gibi dillerden iktibas yaptıklarının aksine Arapça'da olduğu iddia edilen yabancı kelimelerin aslının Arapça olabileceği ve Arapçadan diğer yabancı dillere geçmiş olabileceği dikkate alınmalıdır.
- e. Allah, Arapları kendi dilleriyle “Biz her Peygamberi, ancak kendi kavminin dili ile gönderdik”⁵⁰, “Andolsun size, içinizden bir rasul gelmiştir.”⁵¹ şeklinde uyarmıştır. Bu ayetlerin varlığı ve yukarıdaki maddelerde ortaya koyduğumuz bazı nedenlerle Kur'ân'daki ta'rib olgusu reddedilmiştir.

1.5.2. Kur'ân-ı Kerim'de Ta'rib Olgusunu Kabul Edenler

Süyûtî, İbn Cinnî, İbnü'n-Nakîb, Ebû Meysere, Dahhâk, Saîd b. Cubeyr ve Ramazân Abdu't-Tevvâb tâ'rib olgusunu kabul eden başlıca dilcilerdir. Onların ta'ribi kabul etmelerine kısaca şöyle açıklama getirebiliriz;

- a. Taberi, Ebû Meysere'nin, “Kur'ân'da bütün dillerden kelimeler var olduğu⁵² görüşünde olduğunu aktarmıştır.
- b. Kur'ân-ı Kerim'de Arapça'nın tüm lehçeleriyle birlikte diğer dillerden örneğin İbrânice, Süryânice, Rumca, Farsça, Habeşçeden kelimeler bulunması, Kur'ân'ın diğer semâvi kitaplardan üstün oluşuna bir delildir.
- c. Kur'ân bize “Biz her Peygamberi, ancak kendi kavminin dili ile gönderdik...”⁵³ bilgisini vermektedir. Hz. Peygamber'de tüm insanlara

⁵⁰ İbrâhim 14/4.

⁵¹ Tevbe 9/128.

⁵² Taberî, İbn Cerîr, Tefsîru't-Taberî, **Câmiu'l-beyân an te'vîli âyi'l-Kur'ân**, (thk. Abdulmuhsîn et-Turkî), Dâru hicr, Kâhire, 2001, Cilt:1, s.15.

⁵³ İbrâhim 14/4.

gönderildiğine göre Kur'ân'da diğer milletlerin dillerinden de kelimeler bulunması doğaldır. Dolayısıyla Kur'ân'da bulunan yabancı kelimelerin onun Arapça olmasına engel değildir.

- d. Yabancı özel isimlerin Kur'ân'da varlığı hususunda âlimler ittifak etmişlerdir. Öyleyse Kur'ân'da cins isimlerin de olması yadırganmamalıdır.⁵⁴

1.5.3. Uzlaştırıcı (Birleştirici) Görüş Sahipleri

Kâsım b. Selâm, İbn Atiyye, İbn Cerîr, Cevâlîkî, İbnu'l-Cevzî, Mustafa Mağribî ve Tâhir Süleymân Hamûde birleştirici görüşe sahip başlıca dilcilerdir.

Tâ'rîb olgusunu kabul edenler de etmeyenler de doğru söylemektedirler, görüşlerinde haklıdır diyerek onları uzlaştırma yoluna gidenleri görüşlerine kısaca şöyle açıklama getirebiliriz;

- a. Arapça'ya yabancı kelimeler girmiş, zamanla da arapçalaşmıştır.
- b. Arapça'ya geçen yabancı kelimelerin Arapçalaştırılıp kullanımından sonra Kur'ân'ın nuzûlü gerçekleşmiştir. Dolayısıyla Kur'ân'da geçen bu arapçalaştırılmış kelimeler de Arapçadır.
- c. Diğer semâvî kitaplar, Kur'ân'dan önceki zamanlarda indirilmiştir. Kur'ân'da bulunduğu ileri sürülen yabancı kelimeler de doğal olarak arapçalaşmış olarak Kur'ân'da bulunmaktadır.⁵⁵

1.6. ORYANTALİSTLER VE TA'RÎB

Oryantalizmin gerçek hedefi, Kur'ân-ı Kerim'e kaynak arayışıdır.⁵⁶ Oryantalistler, normal şartlarda Kur'an'a üstün gelmenin mümkün olmadığını anladıklarından, bilimsel kılıflarla müslümanların zihinlerinde soru işaretleri bırakmak çabasındadırlar.⁵⁷

1.6.1. Oryantalistlerin Kur'ân'daki Muarreb Kelimelere Bakışı

“Oryantalistler, Kur'ân-ı Kerim'in, kendilerince eksik ve yanlış taraflarını ortaya koyarak ona inananların inançlarını sarsmak istemektedirler. Kur'an üzerine yaptıkları çalışmalarla İslâm'ı, kendileri için bir tehlike olmaktan çıkarmayı

⁵⁴ Suyûfî, İtkân, s. 937.

⁵⁵ Suyûfî, İtkân, ss. 940-941.

⁵⁶ Hüseyin Polat, **Alman Oryantalistlerin Kur'ân ve Tefsîr Çalışmaları (Rudi Paret Örneği)**, (Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, 2011, s. 114.

⁵⁷ Gülbahar Özcan (ABİR), **Sir William Muir'ın Kur'ân'a Bakışı**, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ankara, 2006, ss. 1-2.

hedeflemişlerdir.”⁵⁸ Oryantalistlerin “mesnetsiz iddialarla, kuru gürültü yapma alışkanlıklarına her devirde olduğu gibi bu devirde de devam etmekte”⁵⁹ olduklarını söylemektedir.

1.6.2. Oryantalistlerin Muarreb Kelimelere Yaklaşımına Eleştiri

Oryantalist yaklaşıma eleştiri mahiyetinde düşüncelerimizi aşağıda maddeler halinde şöylece sıralayabiliriz:

a. Oryantalistlerin, Kur'ân'da gramer hataları ve başka dillerden alıntılarının olduğunu hem kendi eserlerinde hemde diğer platformlarda ileri sürmüşlerdir. Böyle hareket etmelerinin sebebi, insanların kafalarına şüphe tohumları atmak içindir. Bilinmelidir ki Kur'ân, Arapçalaşmış yabancı kelimeleri onlara yeni anlamlar kazandırarak kullanmada bir beis görmemiştir.

b. “Arthur Jeffery, son din olan İslâm ve onun ilahi kitabı Kur'ân'ın, Hz. Muhammed'in kendinden mülhem, uydurduğu bir eseri olduğunu ve bu eserini de dönemindeki farklı dinlere mensup kişilerden, başka kaynaklardan yararlanılarak meydana getirdiğini meşhur The Foreign Vocabulary of the Qur'ân adlı eserinin birçok yerinde iddia etmektedir.”⁶⁰

c. Oryantalistlerden bazıları Kur'ân'ın kaynağının Tevrât'a, bazıları da İncil'e dayandığını iddia etmektedirler. “Bâzi oryantalistler bu iki yaklaşımı birleştirerek, Kur'ân üzerinde hem Tevrât hem de İncil'in etkileri olduğunu ileri sürmüşlerdir. Hattâ Kur'ân'da putperest tesirleri görenler olduğu gibi Kur'ân araştırmalarında müsteşriklerin metoduna karşı çıkanlar da bulunmaktadır.”⁶¹

d. Kur'ân-ı Kerîm'in indiği dönemde müslümanlarla aynı bölgede yerleşik Yahûdi ve Hristiyanlar da bulunmaktaydı. Bu üç dini grubun ortak dînî terim ve kavramları kullanmış oldukları da araştırılınca görülecektir. Ne yazık ki oryantalistler bu doğal olguyu İslam ve Müslümanlar aleyhine kullanmaktan çekinmemişlerdir. Bilinmelidir ki “önceki kitapların koruyucusu⁶² olan Kur'ân-ı Kerîm'in, İslâm'ın temel dünyâ görüşünü yansıtan ve fakat zamanla anlam değişimine uğramış ortak terimleri, asıl anlamlarını muhafaza ederek geçmiş semavi

⁵⁸ Selahattin Sönmezsoy, **Kur'ân ve Oryantalistler**, Fecr Yayınları, Ankara, 1998, s.32.

⁵⁹ Polat, s. 114.

⁶⁰ Bilal Gökçür, “Kur'ân'da Yabancı Kelimeler Meselesine Oryantalist Bir Yaklaşım”, **Marife Dergisi**, Yıl: 2, Sayı:3, (Kış 2002), s.135.

⁶¹ Salih Akdemir, "Müsteşriklerin Kur'ân-ı Kerîm ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımları", **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, (Özel Sayı), 1989, Cilt: 31. s.193.

⁶² Mâide, 5/48.

din ve kitaplarda geçtiği gibi kullanması, Kur'ân-ı Kerim'in müheymin olma (koruyucu) özelliğindedir.”⁶³

e. Oryantalist Mingana, Kur'ân-ı Kerim üzerinde Süryâni Hristiyanlığının etkisinin çok olduğunu, yabancı dillerden Arapçaya geçen kelimelerin yüzdelik oranını vererek ispatlamaya çalışmıştır.⁶⁴

f. Arthur Jeffery ve Christoph Luxenberg de Oryantalist Mingana gibi Arapça sözcüklerin ve Arap alfabesinin Süryâniceye dayandığını kanıtlamaya çalışmışlardır.⁶⁵ Ne yazık ki Oryantalistler, “Kur'ân öncesi Arapçasına ilişkin yazıtları görmezlikten gelerek”⁶⁶ bu hususta da büyük bir hata yapmışlardır.

g. “Müsteşriklerden bâzıları, Kur'ân'ın bâzı âyetlerinde, özellikle Mekke döneminde indirilen âyetlerde şiir özelliklerinin olduğunu söylemişlerdir.”⁶⁷ Kur'ân'ın şiir olduğunu bir an için farzetsek bile, şiirde son derece ileride olan Arapların Kur'ân-ı Kerim karşısında susmak zorunda kalmışlardır. Cahiliye dönemi insanları gibi oryantalistlerin ortaya koymaya çalıştıkları da aynı temelsiz ithâmlardan ibârettir. Çeşitli âyet ve hadisler, Kur'ân'ın şiir olmadığını haber vermiştir.⁶⁸

h. Oryantalistler, “ilâhî mesajı karşısında çaresiz kalan oryantalistler, atalarından devraldıkları ilmî ve ahlâkî dayanaklardan yoksun mîrâsı, çağdaş temsilcilerine devrederek”⁶⁹, İslâm'ın gür sedasını bastırmak için tekrarlayıp durdukları mesnetsiz iddîalarıyla, kuru gürültü yapma alışkanlıklarını maalesef bu çağda da devâm etmektedirler.

1.6.3. Ta'rîb Üzerine Çalışma Yapan Bazı Müsteşrikler

1. **Abraham GEİGER** (1810-1874) : Alman Oryantalist. “Was hat Mohammed aus dem Judentum aufgenommen?- Muhammed Yahûdilikten neler

⁶³ Hâmîdullah, **İslâm Peygamberi**, Cilt: 2, s.636.

⁶⁴ Alphonse Mingana, "An Ancient Syriac Translation of the Kur'ân Exhibiting New Verses and Variants", **Bulletin of The John Rylands Library Manchester**, 1925, Cilt: 9, ss. 188-235.

⁶⁵ Jeffery, **The Foreign Vocabulary of the Quran**, India

⁶⁶ Mutlu Türkmen, **Kur'ân-ı Kerîm ve Kitâb-ı Mukaddes'te 'Brk', 'Sbh' Ve 'Kds' Köklerinin Semantik İncelemesi**, (Doktora Tezi) Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi. Tefsir Ana Bilim Dalı, Ankara, 2007, s. 133.

⁶⁷ Huart Clemant, **Arap ve İslâm Edebiyatı**, trc. Cemal Sezgin, Ankara, tsz., s.49.

⁶⁸ Nurettin Turgay, Kur'ân ve Şiir, **Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Diyarbakır, 1999, Cilt:1, s. 73,

⁶⁹ Hüseyin Polat, s. 114.

aldı? ” başlıklı doktora (1833) tezinde Yahûdi kültüründeki dînî terimlerin, Kur'ân'ı Kerîmdeki yansımalarını ele aldı.⁷⁰

2. Alfons MINGANA (1881-1921) : Iraklı asıllı Oryantalist. “Syriac Influence on the Style of the Kur'ân - Süryânicenin Kur'ân üslubu üzerindeki etkisi” isimli makâlesinde Ârâmîce ve Süryânicenin Kur'ân'ı Kerîme etkilerini inceledi.⁷¹

3. Arthur JEFFERY (1893-1959) : Avustralya asıllı, Kur'ân ilimleri ve Sâmi diller uzmanı. “The Foreign Vocabulary of the Qur'ân; Texts and Studies on the Quran - Kur'ân'daki yabancı kelimeler” adlı meşhûr çalışmasında, Kur'ân'daki yabancı kelimeleri etimolojik olarak incelemiş, Arap dilbilimcileri ve müfessirlerin yorumlarına başvurarak, kelimelerin kökenini ele almıştır.⁷²

4. Carl VOLLERS (1835-1909) : Alman Oryantalist. “Volkssprache und Schriftsprache im alten Arabien - Eski Arapçada konuşma ve yazma dili” adlı eserinde Kur'ân'ın Mekke ve Medine lehçesine göre oluştuğu, (H.250) sonrası eski arap şiiirine göre yeniden uyarlandığını iddia etmiştir.⁷³

5. Christoph LUXENBERG : Alman Oryantalist. Takma isim kullandığı için gerçek ismi ve yaşamına dair bilgiye sahip değiliz. “Die Syro-Ârâmäische Lesart des Korans; Ein Beitrag zur Entschlüsselung der Koransprache - Kur'ân'ın Süryâni-Ârâmî Okuma Biçimi; Kur'ân dilinin çözümlenmesi üzerine bir çalışma” isimli eserinde Kur'ân'da geçen 314 yabancı kökenli kelimeyi Süryâni ve Ârâmî köklerini esâs olarak incelemiştir.⁷⁴

6. DAVID SAMUEL MARGOLIOUTH (1858–1905): Yahudi, İngiliz şarkiyatçısı. Margoliouth, “Textual Variations of the Koran” adlı makâlesinde⁷⁵ Kur'ân-ı Kerîm'in Hz Muhammed'in kendi eseri olduğu ve Yahûdi ve Hristiyan kutsal kitaplarından fikirleri çalmış olduğunu teorisini yeniden seslendirmiştir.⁷⁶

⁷⁰ Abraham Geiger, **Was hat Mohammed aus dem Judenthume aufgenommen**, [Mit einem Vorwort Hrsg. Von Friedrich Niewöhner], Parerga Verlag, Berlin 2004.

⁷¹ Mingana, Alphonse, Syriac Influence on the Style of the Kur'ân, **Bulletin of The John Rylands Library**, Manchester: University Press, Longsmans, Green, & Co., Cilt: 11, No.1., ss. 77-98. London, England 1927

⁷² Arthur Jeffery, The Foreign Vocabulary of the Qur'ân; Texts and Studies on the Quran, **Brill Academic Publishers** 2006.

⁷³ Vollers, Karl, Volkssprache und Schriftsprache im alten Arabien, (BiblioLife, LLC) – Hardcover 2009.

⁷⁴ Christoph Luxenberg, **Die syro-Ârâmäische Lesart des Koran: Ein Beitrag zur Entschlüsselung der Koransprache**, Das Arabische Buch, Berlin 2000.

⁷⁵ Atay, Esma, **İlk Dönem İngiliz Oryantalistlerin Kur'ân Çalışmaları**, (Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006, Ankara, s. 87.

⁷⁶ J.Buaben, **Image of the Prophet in the West**, ss.312,313

7. Gustav WEİL (1808-1889): Yahûdi asıllıdır. Historisch-Kritische Einleitung in Den Koran adlı eseri meşhûrdur.⁷⁷

8. Günter LÜLLING : 1928 Bulgaristan doğumlu, Alman oryantalist. “Über den Urkoran: Ansätze zur Rekonstruktion der vorİslâmisch-christlichen Strophenlieder im Koran - Kur'ân'ın kökeni üzerine; Kur'ân'da İslâm öncesi Hristiyan şarkılarının yeniden yapılanması üzerine yaklaşımlar” adlı eserinde Kur'ân âyetlerini İslâm öncesi Hristiyan kaynakları ile açıklamaya çalışmıştır.⁷⁸

9. Heinrich SPEYER (1897-1935) : Die Biblischen Erzählungen im Qoran - Kur'ân'da İncil hikâyeleri” adlı çalışmasında, İncil, Eski Ahit ve Rasullerin mektupları gibi kutsal kabul edilen metinlerdeki âyet ve ifâdelerin Kur'ân'daki izdüşümlerini incelemiştir.⁷⁹

10. Ignaz GOLDZİHER (1850-1921): Yahûdi asıllı Macar/Alman oryantalisttir. “Muhammedanische Studien adlı iki ciltlik eseri meşhûrdur. Eserinde Kur'ân'daki bâzı âyetlerin veya surenin tamâmının gerçek olmadığına dikkat çekmiş, ihtilafli konularda tarafsız kalarak, bir bakıma Kur'ân'ın semâvî bir kitap olmadığını ortaya koymaya çalışan fikirlere destek vermiştir.⁸⁰

11. John BURTON: "The Collection of The Qur'ân" adlı çalışması meşhûrdur. Kur'ân yazısının bir takım evreler geçirdiğini ileri sürmektedir.⁸¹

12. Josef HOROVİTZ (1874-1931) : Alman Oryantalist. “Koranische Untersuchungen; Studien zur Geschichte und Kultur des İslâmischen Orients – Kur'ân Araştırmaları; İslâmi Doğu'nun târih ve kültürü üzerine çalışmalar ” adlı çalışmasında Kur'ânî terimler ve özel isimleri analiz etmiştir.⁸²

13. Siegmund FRÄNKEL (1855-1909): “Die aramäischen Fremdwörter im arabischen” adlı makalesinde Kur'ân'daki Ârâmîce kökenli yabancı kelimelerin ve ayrıca Arap diline girmiş olan Ârâmî kökenli yabancı kelimelerin listesini çıkarmıştır.⁸³

⁷⁷ Gözütok, **Kemal, Oryantalistlerin Kur'ân Târihine Bakışları**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Tefsîr Ana Bilim Dalı, (Yüksek Lisans Tezi Ankara 2012, s. 21.

⁷⁸ Gözütok, s.60.

⁷⁹ Heinrich Speyer, **Die biblischen Erzählungen im Qoran**, Georg Olms Publish, Hildesheim 1961.

⁸⁰ Gözütok, s. 20.

⁸¹ Gözütok, s.45.

⁸² Josef Horovitz, **Koranische Untersuchungen**, Berlin, 1926, s. 4

⁸³ Siegmund Fränkel, **Die Ârâmäischen Fremdwörter im Arabischen. Hildesheim**; New York: G. Olms, 1982.

14. Sir William MUIR (1819-1905): İskoç asıllı İngiliz oryantalist.⁸⁴ Kur'ân'ın tüm kitaplar içinde en az anlaşılır kitap olduğunu ve birçok tutarsızlık, dağınıklık ve çelişki ile dolu olduğunu ileri sürmüştür. "The Coran: its Composition and Teaching and Testimony it Bears to The Holy Scripture" isimli çalışması meşhûrdur. Kur'ân'ın yazarından söz ederek kelime oyunları ile Kur'ân'ın ilâhî olmadığını kasteder.⁸⁵

15. Theodore NÖLDEKE (1836-1930): Meşhûr Alman Oryantalist.⁸⁶ "Neue Beiträge zur semitischen Sprachwissenschaft - Semitik dilbilim yazıları" adlı eserinde; "Kur'ân ve Arapça, Kur'ân'ın cümle yapısı ve şekil uyumu, gelişi-güzel ve yanlış anlaşılan yabancı kelimeleri incelemiştir. Kur'ân'ın toplanması, âyet ve sûrelerin tertibine dâir rivâyetlerle ilgili olarak bâzı şüpheler oluşturmaya çalıştığı görülmektedir.⁸⁷

⁸⁴ Atay, s. 31.

⁸⁵ W.Muir, **The Coran and its Composition and Teaching and The Testimony it Bears to The Holy Scriptûres**, E. & J. B. Young & Co., London and New York, third ed.,1878, s.7

⁸⁶ Hilal Görgün, " Theodor Nöldeke", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt:33, s.217-218.

⁸⁷ Nesrin, Hafsa, Oryantalistlerin Kur'ân Üzeri İddiaları, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2013/1, Sayı 16, s. 117

İKİNCİ BÖLÜM

ORYANTALİSTLERİN GÖRÜŞÜNE GÖRE KUR'ÂN'DA ARAPÇA ASILLI OLMAYAN KELİMELER

Kur'ân-ı Kerim'de var olduğu ileri sürülen yabancı kelimelerin çoğu Semitik dillerden olan İbranice ve Süryanice kanalıyla Arapçaya geçmiştir.⁸⁸

2.1. SAMİ DİLLERİ AÇISINDAN

Semitik diller, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da konuşulmakta olan dillerdir.⁸⁹

Sâmî Dil Âilesi:

Arapça	Aramice	Akadca
Habeşçe	Süryanice	
İbranice	Fenikece	

Arapça, Sâmî-Hami dil grubundandır. Semitik sözü genellikle İbraniler ve Araplar için kullanılmaktadır. "Sâmî" terimini, "Semitic" formunda ilk önce A. Ludwig Schlözer kullanmıştır.⁹⁰

2.1.1. Kur'ân-ı Kerim'deki İbranice Kökenli Kelimeler

Arapça ve İbranice, konuşuldukları coğrafya gibi kökleri de komşu ve aynı olan diller olmaları sebebiyle kelime alış-verişi içinde olmaları normaldir. "Yahudilerce kutsal dil "Laşon Ha Kodeş" olarak isimlendirilen İbranice, Arapça gibi sağdan sola yazılan ve yirmi iki temel harften oluşan bir dildir. Batı Semitik Diller âilesinin unsurlarından biri olan İbranice; Akadca, yörenin komşu dilleri Kenanca, Keldanca, Aramca ve bir ölçüde Kopt dilinden, daha sonraları Yunancadan da beslenip evrilerek biçimlenen"⁹¹ bir dildir. "Tevrât veya İncil'deki isimlerin Kur'ân-ı Kerim'de aynen geçmesini müslümanlar bir sorun olarak görmez."⁹² Çünkü bu kelimeler, Araplar tarafından Arapçalaştırılarak o devirde kullanılmış olduğundan doğal olarak son vahiy olan Kur'ân-ı Kerim'de de aynen bulunmaktadır.

⁸⁸ Niyazi Beki, Kur'ân'da Özel İsimler/Kavramlar ve Dil İncelikleri, **Divanpost**, <http://divanpost.blogspot.com.tr/2010/02/Kuranda-ozel-isimlerkavramlar-ve-dil.html?m=1>

⁸⁹ Sevinç, s. 22.

⁹⁰ Adnan Demircan, "Sâmîler", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 36, s.76.

⁹¹ Eldar Hasanov, **Modern İbranice Dilbilgisi**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2013, ss. 12-14.

⁹² M.Hayri Kırbaçoğlu, **İslâm'ın Kurucu Metni**, Otto Yayın, Ankara, 2015, s.97.

1. Âdem / آدَم :

"Âdem" ismi, Kur'ân-ı Kerim'de yirmi beş defâ geçmektedir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	2/Bakara-31	Allâh, Âdem'e bütün varlıkların isimlerini öğretti.	وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا
2.	2/Bakara-33	Allâh: "Ey Âdem! Onlara bunların isimlerini söyle."	قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ
3.	2/Bakara-34	Hatırla ki meleklerle; Âdem'e secde edin, demiştik de	وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ
4.	2/Bakara-35	Dedik ki: "Ey Âdem! Sen ve eşin cennete yerleşin.	وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ
5.	2/Bakara-37	Derken, Âdem (vahy yoluyla) Rabbinden birtakım kelimeler aldı, (onlarla amel edip Rabb'ine yalvardı. O da) bunun üzerine tövbesini kabul etti.	فَتَلَقَى آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ
6.	3/Âli İmrân-33	Şüphe yok ki Allâh, Âdem'i, .. seçti,	إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى آدَمَ
7.	3/Âli İmrân-59	Şüphesiz Allâh katında (yaratılışları bakımından) İsa'nın durumu, Âdem'in durumu gibidir:	إِنَّ مَثَلَ عِيسَى عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ
8.	5/MÂİDE-27	(Ey Muhammed!) Onlara, Âdem'in iki oğlunun haberini gerçek olarak oku.	وَإِثْلَ عَلَيْهِمْ نَبَأُ ابْنَيْ آدَمَ بِالْحَقِّ
9.	7/A'RÂF-11	Sonra da meleklerle, "Âdem için saygı ile eğilin" dedik.	ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ
10.	7/A'RÂF-19	Ey Âdem! Sen ve eşin cennette kalın.	وَيَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ
11.	7/A'râf-26	Ey Âdemoğulları! Size avret yerlerinizi örtecek giysi ve süslencek elbise verdik.	يَا بَنِي آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُؤَارِي سَوْءَاتِكُمْ وَرِيشًا
12.	7/A'râf-27	Ey Âdemoğulları! Avret yerlerini kendilerine açmak için, elbiselerini soyarak ana babanızı cennetten çıkardığı gibi, şeytan sizi de saptırmasın.	يَا بَنِي آدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَا أَخْرَجَ أَبَوَيْكُم مِّنَ الْجَنَّةِ
13.	7/A'râf-31	Ey Âdemoğulları! Her secde edişinizde güzel elbiselerinizi giyin	يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ
14.	7/A'râf-35	Ey Âdemoğulları! İçinizden size benim âyetlerimi anlatan Peygamberler gelir de	يَا بَنِي آدَمَ إِذَا يَأْتَيْكُمْ رَسُولٌ مِّنْكُمْ يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِي
15.	7/A'râf-172	Hani Rabbin (ezelde) Âdemoğullarının sulplerinden zürriyetlerini almış,	وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِن بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ
16.	17/İsrâ-61	Hani meleklerle, "Âdem için saygı ile eğilin" demiştik,	وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ
17.	17/İsrâ-70	"Biz, hakikaten Âdem oğlunu şan ve şeref sahibi kıldık.	وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ
18.	18/Kehf-50	Hani biz meleklerle, "Âdem için saygı ile eğilin" demiştik de	وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ

19	19/Meryem-58	İşte bunlar, Âdem'in ve Nûh ile beraber (gemiye) bindirdiklerimizin soyundan	أُولَئِكَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ مِنْ ذُرِّيَةِ آدَمَ
20	20/Tâhâ-115	Andolsun, bundan önce biz Âdem'e (cennetteki ağacın meyvesinden yeme, diye) emrettik	وَلَقَدْ عَاهَدْنَا إِلَى آدَمَ مِنْ قَبْلُ
21	20/Tâhâ-116	Hani meleklerle, "Âdem için saygı ile eğilin" demiştik de	وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ
22	20/Tâhâ-117	Biz de şöyle dedik: "Ey Âdem! Şüphesiz bu (İblîs), sen ve eşin için bir düşmandır.	فَقُلْنَا يَا آدَمُ إِنَّ هَذَا عَدُوٌّ لَكَ وَلِزَوْجِكَ
23	20/Tâhâ-120	Şeytan; "Ey Âdem! Sana ebedîlik ağacını .. saltanatı göstereyim mi?"	قَالَ يَا آدَمُ هَلْ أَدُلُّكَ عَلَى شَجَرَةِ الْخُلْدِ
24	20/Tâhâ-121	Âdem, Rabbine isyan etti ve yolunu şaşırdı.	وَعَصَى آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَى
25	36/Yâsîn-60	"Ey Âdemoğulları! Ben, size, şeytana kulluk etmeyin. diye emretmedim mi?"	أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ

"Âdem / آدَمَ" kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- İbn Manzûr'un verdiği bilgiye göre "Âdem / آدَمَ" ismi, "insicam, ülfet" anlamına gelen "الأدم / üdm" veya "الأدمة / üdme" kelimelerinden türemiştir.⁹³
- Zemahşeri ve Süyûtî'ye göre, "Sümerce ve Asurcada "adamu" formunda olan⁹⁴ bu kelime Süryaniceden İbraniceye "toprak" manasındaki "adam" kelimesinden⁹⁵ Arapçaya geçmiştir.
- Süyûtî'ye göre, "Âdem, Salih, Şuayb ve Muhammed dışındaki tüm peygamber isimlerinin aslen Arapça olmadığı, sonradan Arapçaya girmiştir."⁹⁶

⁹³ İbn Manzûr, Ebû'l-Fadl Cemaledin Muhammed b. Mükerrrem, **Lisânü'l-Arab**, Dâru's-Sâdr, Beyrut 1994, Cilt: 1, ss.46-47.

⁹⁴ Süleymân Hayri Bolay, "Âdem", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 1, s.358.

⁹⁵ Celâluddîn Abdurrahmân es-Süyûtî, **el-İtkân fi Ulumi'l-Kur'ân**, Cilt:2, s.362. Mısır, 1978, 4.Baskı

⁹⁶ Süyûtî, İtkân, Cilt: 2, ss.362.

- d) Âdem / اَدَمٌ " isminin Arapça "udme" kelimesinden türediği ve "ef'al " vezninde Arapça asıllı bir kelime" olduğu, kimi filolog ve tefsircilerce söylenmiştir.⁹⁷
- e) Cevâlikî gibi ilk dönem dilcileri bu kelimenin İncilde geçen birkaç özel kişi isminden biri olduğunu ve ayrıca "insan türü" için de kullanılan, " Benu Âdem" formunda ortak bir isim olduğunu söylemektedirler. Aralarında Cevâlikî gibi dilcilerin bulunduğu dilciler, kelimenin Arapça asıllı olduğu kanaatine varmışlardır.⁹⁸
- f) Oryantalist Horovitz bu kelimenin, "Safavi yazmalarında, Adi b. Zeyd isimli bir şairin bir şiirinde geçtiğini ve İslâm Peygamberi Muhammed'in de kelimeyi buradan almış olabileceğini"⁹⁹ söylemektedir.
- g) Oryantalist Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Âdam /Adam başlığıyla ele almaktadır.¹⁰⁰ İncil'de de geçen bu kelimenin İbranice kökenli olduğunda ittifak edilmiştir."¹⁰¹
- h) Oryantalist Nöldeke ve Schwally, "Âdem" kelimesinin, İbranice bir isim"¹⁰² olduğunu söylemektedir.
- i) İbn Kuteybe, bu kelimenin Süryanicede, "îzâm / اِيْذَام / şeklinde, "âdem" kelimesinin telaffuzuna benzer bir formu olduğunu, buna rağmen bu kelimenin neden Süryanice olduğunun kabulünün yaygın olduğu ve kelimenin neden doğrudan İbranice bir kelime olduğunun açıkça söylenemediğinin bir sebebini bilmediğini"¹⁰³ söylemektedir.
- j) Meb İslam Ansiklopedisinde Oryantalist Wensinck'in vermiş olduğu bilgilere göre oryantalistler "Âdem" in, "Allâh'ın seçtiği ve kendisine suhuf ve vahiyler indirdiği ilk peygamber olduğu kanaatindedirler."¹⁰⁴ Aynı şeyi söylemelerine rağmen Kitab-ı Mukaddeste, bizim katılmadığımız ilginç mitsel anlatımlar vardır.

⁹⁷ Zeynep Sağlam, **Kur'ân-ı Kerîm ve Tevrât'a Göre Habil ve Kabil Kıssası**, Selçuk Üniversitesi,(Yüksek Lisans Tezi) Konya, 2010, s.18.

⁹⁸ Cevâlikî, s.8.; Kazım Pullu, **Kur'ân-ı Kerîm'de Mevcut İsim, Künye ve Lakaplar**, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, (Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2007, s. 11.

⁹⁹ Josef Horovitz, **Koranische Untersuchungen**, s. 85.; Jeffery, s.51.

¹⁰⁰ Jeffery, s.50.

¹⁰¹ Usta, s.183.

¹⁰² Nöldeke-Schwally, Cilt:1, s.242.

¹⁰³ İbn Kuteybe, Ma'ârif, s. 180.; Sycz, Eigennamen, s.180.

¹⁰⁴ Milli Eğitim Bakanlığı, **İslâm Ansiklopedisi**, Âdem maddesi, Cilt:1, ss.134-135., Eskişehir 2001

k) Süleymân Nedvî, “İslam’ın kutsal kitabında zikredilen peygamberlerin, Tevrat ve İncil’de isimleri geçen peygamberler ile, o dönem Araplarının bildiği ve tanıdığı, haberdar olunan peygamberler olduğu söylene de Kur’ân-ı Kerim’in evrenselliği de dikkate alınarak bu peygamberlerin farklı özellikleriyle temayüz etmiş, tüm insanlık için örnek olacak yapıya sahip kişiler oldukları da düşünülebilir.”¹⁰⁵ açıklamasını yapmıştır.

l) "Âdem" kelimesinin kökeni hususunda araştırmacıların tam ittifak sağlayamaması ve kelimeyi farklı yorumlamaları üzerine mezkur kelimenin İbranice bir kelime olmasının daha isabetli olacağı sonucuna vardık.

2. Ahbâr / اٰخِبَار :

"Ahbâr" kelimesi, Kur’ân-ı Kerim’de dört defâ geçmektedir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	5/Mâide-44	Ahbar olanlar da (zahidler, yahudi âlimler, hahamlar) Allâh’ın Kitab’ından korumakla görevli oldukları ile hüküm verirler	يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا وَالرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ
2.	5/Mâide-63	Bunları, din adamları ve bilginler günah söz söylemekten ve haram yemekten sakındırsalardı ya!	لَوْلَا يَنْهَاهُمُ الرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ عَنْ قَوْلِهِمُ الْإِثْمَ
3.	9/Tevbe-31	(Yahudiler) Allâh’ı bırakıp, hahamlarını; (hıristiyanlar ise) rahiplerini ve Meryem oğlu Mesih’i rab edindiler.	اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ
4.	9/Tevbe-34	Hahamlardan ve rahiplerden birçoğu, insanların mallarını haksız yollarla yiyorlar	إِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْأَحْبَارِ وَالرُّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ

"Ahbâr / اٰخِبَار " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

¹⁰⁵ Süleymân Nedvî, *Asr-ı Saâdet Peygamberimizin Tebliğât ve Tâlimâtı*, trc. Ali Genceli, İstanbul, 1967, Cilt: 2, s.665.

- a) Ragıb İsfehani'nin verdiği bilgiye göre, "Ahbâr / اخبَار " kelimesi, Arapça bir kelime değildir. Kelimenin tekili "hibr" kelimesidir. "Yahudi fakihleri, yüksek âlimler"¹⁰⁶ anlamına geldiği kaydedilmiştir.
- b) Oryantalist Arthur Jeffery, bu kelimeyi, kitabında "Ahbâr / a Jewish Doctor of the Law" başlığıyla ele almaktadır. Jeffery, kelimenin İbranice olduğunu ve "arkadaş, meslektaş" anlamında İbranicede kullanılan "haber" kelimesinin çoğul şekli olan, "haberim" kelimesi olduğunu söylemektedir. Jeffery'in verdiği bilgiye göre, bazı Tefsir âlimleri, kelimenin İbranice olduğunu ve bu kelimenin Arapçaya İslâm ile şereflenen Yahudi âlimlerinden Ka'bu'l-Ahbâr tarafından, evrilerek sokulduğu bilgisini vermektedir."¹⁰⁷
- c) Oryantalist Geiger, bu kelimenin "İbranicede Ferisi mezhebi mensupları için, Talmud döneminde de belli bir topluluğun üyeleri için ve özellikle "öğretmen" anlamında kullanılan bir kelime olduğunu, İslâm Peygamberi Muhammed döneminde Yahudi 'âlimlerini" tanımlamak için kullanılmış olduğu"¹⁰⁸ bilgisini vermektedir. Oryantalist Kremer ve Fraenkel, Geiger'in bu tespitinin çok doğru olduğunu, ancak kelimenin, "hibr, habîr / خبير / خبر" kökünden geldiğini söyleyenlerin görüşlerine katılmadıklarını, Geiger'in dediği üzere, kesinlikle İbranice, "hibr / حبر " kelimesinden geldiğini kabul etmektedirler.
- d) Oryantalist Mingana "bu kelimenin Süryaniceden geldiğini söylese de bu görüş pek tutulmamış, kabul görmemiştir."¹⁰⁹
- e) Oryantalist Horovitz ve Wensinck, bu kelimenin İslâm öncesi Arabistanında çok iyi bilinen ve Kur'ân-ı Kerim'deki anlamıyla benzer anlamda, eski Arap şiirlerinde geçtiği açıklamasını yapmakta, İslâm Peygamberi Muhammed'in bu kelimeyi kendi dönemindeki Yahudi topluluklarıyla olan ilişkileri ve münasebetleri ile öğrenmiş olduğunu, kelimenin tekil formunu onlardan alarak Arapçaya çoğul formunda

¹⁰⁶ Râgıb, s. 104.

¹⁰⁷ Jeffery, s.49.; İbn Hişâm, 659.

¹⁰⁸ Geiger, ss.49,53.; Hirschfeld, Beitrage, s.51.

¹⁰⁹ Mingana, Syriac Influence, s.87.; Cheikho, Nasraniyâ, s.191.;

soktuğunu söylemektedir. İbn Hişâm'da kelimeyi çoğul formunda, aynı manada tefsir etmektedir.”¹¹⁰

Oryantalist Mingana dışındaki batılı araştırmacıların ve İslâm alimlerinin, "Ahbâr / أَحْبَار " kelimesinin, "Yahudi din bilginleri" anlamına geldiği, kelimenin kökeninin İbranice olduğunda ittifak etmeleri ve Kur'ân-ı Kerim'deki kullanımın da bu anlamda olması sebebiyle, mezkur kelimenin İbranice bir kelime olmasının daha isabetli olacağı kanaatine vardık.

3. Âzer / أزر :

Kur'ân-ı Kerim'de En'am Suresinde (وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ أَرَزَرًا أَتَّخِذُ مِنْكُمْ مَنَاقِبًا إِنَّنِي مَخْشَى اللَّهِ الْعَلِيمُ)¹¹¹ ve Fetih Suresinde¹¹² olmak üzere iki defa geçmektedir.

"Âzer / أزر " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Kur'ân-ı Kerim'de "Âzer" ismiyle anılan İbrâhîm'in babası Tevrât'ta "Tanah"¹¹³ olarak olarak geçmektedir.
- b) İbn Manzûr, Fîrûzâbâdî, Râgîb, İbn Ebî Hâtim ve Taberî de çoğunluğun İbrâhîm'in babasının "Tanah" olduğu ve bu kelimenin Arapça olmadığı, kökeninin İbranice özel bir isim olduğu görüşündedirler.¹¹⁴
- c) Cevâlîkî'ye göre bu kelime Farsçadan muarrabtır.¹¹⁵
- d) Kurtubi ve Şevkani, "kaynağının tartışmalı olduğunu söyledikleri "Âzer / أزر " kelimesinin Arapçadaki "azr / أزر " kökünden türediği, Süryanice veya Farsçadan geldiğini"¹¹⁶ söylemişlerdir.
- e) "Âzer / أزر " ismi, "İbranicedeki "azur" kelimesinden Arapçalaştırılmıştır. Nemrut'un veziri olduğu, görüş ve fikirlerindeki güvenilirliği nedeniyle ona bu ismin verildiği"¹¹⁷ söylenmiştir.
- f) Oryantalist Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Âzur / Âzar" başlığıyla ele almaktadır. Jeffery bu kelimenin, Fraenkel'in ileri

¹¹⁰ Horovitz, Koranische Untersuchungen, s.63.; Wensinck, Joden te Madina, s.61.; İbn Hiş'am, ss.351, 354. ; Jeffery, s.50.

¹¹¹ En'am 6/74.

¹¹² Fetih 48/29.

¹¹³ Tevrât, Tekvin 11 bab/26.

¹¹⁴ Fîrûzâbâdî, s. 343; Râgîb, s. 20; İbn Ebî Hâtim, Cilt:5, ss.1324-1325; Taberî, Cilt:9, ss.342-346.; İbn Manzûr, Cilt: 1, s.72; Fîrûzâbâdî, Tefsîr, Cilt:1, s.437.

¹¹⁵ Cevâlîkî, s. 108.

¹¹⁶ Kurtubî, Tefsîr, Cilt:7, s.23; Şevkânî, Cilt:2, s.192.

¹¹⁷ Pullu, s. 157.

sürdüğü, Horovitz ve Sycz tarafından da desteklendiği üzere, gerek "azr" olarak ve gerekse güçlü, kuvvetli" anlamındaki "azur" kelimelerinin her ikisinin de İbranice bir kelime olduğu ve İbranicede, "hatalı kişi, bir put ismi, eğri, virajlı, ey hata eden, kınamak, ayıplamak"¹¹⁸ anlamlarına geldiğini söylemektedir.

- g) Oryantalist B.Fisher ise "Muhammed'in Talmud'da geçen "Âzur" kelimesini hem yanlış okuyarak hem de anlamını yanlış öğrenerek " âzer" şeklinde değiştirdiğini"¹¹⁹ söylemektedir.
- h) Oryantalist Fraenkel ve Horovitz, "Arapça bir kelime "ğî'zâr / غيزار " ile İbranice bir isim olan " âzer / آزر " kelimesini karşılaştırdığımızda göreceğiz ki Muhammed, ismin benzer telaffuzundan etkilenmiş ve İbranice formu kullanmayı tercih etmiştir."¹²⁰ demektedir.
- i) Oryantalist Wensinck, " Kur'ân-ı Kerim'deki bilginin aksine başka hiçbir yerde İbrâhîm'in babasının bu isimle zikredilmediğini,¹²¹ Âzer isminin, muhtemelen İbrâhîm peygamberin uşağının adı olan, "Elâzer" den alındığını"¹²² söylemektedir.
- j) Oryantalist S. Sycz ve Arthur Jeffery'e göre bu kelime, "Asur dilinde "tarâhu / keçi"¹²³ manasına gelmektedir.
- k) Kur'ân-ı Kerim'de bu kıssaların bize hatırlatılmasını geçmişe dair sadece tarihi bir bilgi vermek değil bilakis ilk peygamber Hz. Âdemle başlayan İslam davasının geçirdiği tüm evreleri hatırlatmak, tahlil etmek, yapılmış hataları tekrarlamamak, tüm peygamberlerin İslâm'ı tebliğ ettiğini bildirmek ve Hz.Peygamber'in peygamberliğini ispat etmek amacına yöneliktir.

"Âzer / آزر " kelimesinin kökeni hususunda, araştırmacıların bu farklı yorumlamalarının üzerine yeni bir görüş ortaya koyamayacağımızı ancak genelde bu kelimeyi İbraniceye dayandırmaları nedeniyle ve Oryantalistlerin bu kelimenin, İbrani dilindeki, "kızmak" anlamındaki yorumlarına katıldığımızı da belirterek

¹¹⁸ Jeffery, s.53.; Fraenkel, **ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplum Dergisi)**, Sayı:54, s. 72.; Horovitz, *Koranische Untersuchungen*, ss.85, 86.; Sycz, *Eingennamen*, s.37.

¹¹⁹ B.Fisher, **Bibel und Talmud**, Leipzig, 1881, s. 85.

¹²⁰ Horovitz, *Koranische Untersuchungen*, s. 86.

¹²¹ Milli Eğitim Bakanlığı, *İslâm Ansiklopedisi*, Âzer maddesi, Cilt:2, s.91., Eskişehir 2001

¹²² Milli Eğitim Bakanlığı, *İslâm Ansiklopedisi*, İbrâhîm maddesi, Cilt: 5/2, s.878., Eskişehir 2001

¹²³ Jeffery, s.53; Muhibbî, Cilt: 1, s.141.

mezkur kelimenin İbranice bir kelime olmasının daha isabetli olacağı sonucuna vardık.

4. Baîr / بَعِير :

"Baîr / بَعِير" kelimesi, Kur'ân-ı Kerim'de iki defâ geçmektedir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	12/Yûsuf-65	ve bir deve yükü zahire de fazladan alırız.	وَنَزَّادُ كَيْلَ بَعِيرٍ
2.	12/Yûsuf-72	Onu getirene bir deve yükü ödül var.	وَلِمَن جَاءَ بِهِ حِمْلُ بَعِيرٍ

"Baîr / بَعِير" kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- Oryantalist Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Baîr / A full-grown camel" başlığıyla ele almakta ve şu bilgileri vermektedir, "Eşek ve her türden binek, yük hayvanları"nı ifade etmek için kullanılan "بَعِير / baîr / kelimesi Sâmi dillerdeki ortak bir kelime olup Arapçaya İbranice yoluyla geçmiştir."
- Oryantalist Dvorak, Guidi, Rossini, Hommel ve Horovitz, "kelimenin Arapça dışındaki dillerde, örneğin Süryanicede Yahudi ve Hristiyan kaynaklarında ve eski şiirlerde, sığır, büyük baş hayvan anlamında kullanıldığını, ancak Muhammed'in şiirlerden ve İslâm dışı diğer kaynaklardan işittiği bu kelimeyi "deve" anlamında yorumlayıp Kur'ân-ı Kerim'e aldığı"¹²⁴ açıklamasını yapmaktadır.
- İbn Manzûr, Firuzabadi ve Ragıb İsfehânî de bu kelimenin "deve" anlamına geldiğini bildirmektedirler.¹²⁵
- Arthur Jeffery'in kaydettiğine göre Mukatil, Süyûtî ve Bilâsi'nin İbranice kabul ettikleri bu kelime, İbranicede, "binek hayvanı veya hayvan yükü" manasındadır.¹²⁶

¹²⁴ Dvorak, R, **Über die Fremdwörter im Koran**, Wien 1885, ss.18,46.; Guidi, Della Sede, s.583.; Rossini, Glossarium, s.116.; Hommel, HA, Cilt:1, s.82.; Joseph Horovitz, Koranische Untersuchungen, s.192.; Jeffery, s.82.

¹²⁵ İbn Manzûr, Cilt:4, s.71; Fîrûzâbâdî, s. 352; Râgıb, s. 68;

¹²⁶ Jeffery, s.82. ; Suyûtî, Mûhezzeb, s. 48.

Kelime geçtiği her iki âyette "deve" anlamındadır. "Bu kelimenin "eşek" anlamında olduğunu söyleyen" Oryantalist Arthur Jeffery ve İbn Cerir et-Taberi'nin¹²⁷ açıklamasına katılıyoruz. Çünkü eşekte bir yük hayvanıdır.

5. Câlût / جالوت :

"Câlût /جالوت" kelimesi, Kur'ân-ı Kerim'de üç defâ zikredilmiştir. Bu âyetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	2/Bakara-249	(geride kalanlar) "Bugün bizim Câlût'a ve askerlerine karşı koyacak gücümüz yok." dediler.	قَالُوا لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ
2.	2/Bakara-250	Câlût ve askerleriyle karşı karşıya gelince	وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ
3.	2/Bakara-251	Dâvûd, Câlût'u öldürdü.	وَقَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ

"Câlût /جالوت" kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- Zemahşeri'ye göre¹²⁸, "Câlût /جالوت"un Amalika krallarındandır."¹²⁹
- "Câlût /جالوت" isminin Arapçada, "gezmek, dolaşmak" manasındaki, "جال /câle"den veya "temâyüz etmek, dikkat çekmek" anlamlarına gelen, "جلا /celâ" dan türediği söylene de"¹³⁰ Cevâlikî, Râgıb el-İsfehâni, İbn Manzûr, Firuzabadi ve Zebîdî kelimenin Arapça olmadığını belirtmişlerdir."¹³¹
- Oryantalist Nöldeke, "bu kelimenin Yahudi kaynaklarında, yâni İslâm öncesi bir döneme ait, "Samual'in bir şiirinde" geçtiğini, dolayısıyla kelimenin İslâm kaynaklı olmasının mümkün olmadığını"¹³² ifade etmektedir.

¹²⁷ Jeffery, s.82; Bilasî, Mu'arrab, s.181. ; Rafael Nahle, **Garâibu'l-Lûgâti'l-Arabiyye**, Dâru'l-Meşrik, Beyrut 1986, s.174; Süyûtî, ss.77-78.; Taberî, Cilt:13, ss.233-234.

¹²⁸ Zemahşerî, Keşşâf, Cilt:1, s.296.

¹²⁹ Başkaya, Hatice, **Kur'ân'da Allâh'ın Gazabına Uğramış İnsanlar ve Toplular**, (Yüksek Lisans Tezi) Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Şanlıurfa, 2007, s. 98.

¹³⁰ Pullu, s. 165.

¹³¹ İbn Manzûr, Cilt:1, s.650.; Fîrûzâbâdî, Kâmûs, Cilt: 1, s.191.; Zebîdî, s. 1071.; Râgıb, Cilt: 1, s.284, 94.; Cevâlikî, s.46.

¹³² Nöldeke, ZA, Cilt:27, s.178.

- d. Oryantalist Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında "Jâlût / Goliath " başlığıyla ele almaktadır.¹³³
- e. Oryantalist Hirschfeld'in¹³⁴ kelimenin kökenine dâir açıklamasına katılan Arthur Jeffery, bu kelimenin İbranicede, "Golyath'-Goliath-Golyat", Aramicede ise, "Goloūto" formunda olduğunu ve bu kelimenin kökeninin esasında İbranice¹³⁵ olduğunu söylemektedirler.

Oryantalist Hirschfeld ve Arthur Jeffery'in iddia ettiği, "İslâm Peygamberi Muhammed, bu "Câlut" kelimesini esinlenmeye çalıştığı, döneminde ele geçirdiği Tevrât nüshalarında bulduğu "Golyath'-Goliath-Golyat" şeklinde geçen kelimeyi yanlış okuması üzerine, "Câlut" kelimesini kendisinin ürettiğini, türettiğini, yâni İslâm Peygamberinin intihal yaptığı¹³⁶ görüşünü kabul edemeyiz. Fakat Wensinck tarafından ifâde edilen, "Kitâb-ı Mukaddes'teki Câlud, İslâm ananesinde biraz abartılmıştır."¹³⁷ şeklindeki oryantalist yaklaşımı kabul edilemez bulmaktayız.

6. Cehennem / جَهَنَّمَ :

"Cehennem" ismi, Kur'ân-ı Kerim'de yetmiş yedi defâ geçmektedir. Bu âyetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	2/Bakara-206	Artık ona cehennem yeter	فَحَسْبُهُ جَهَنَّمَ
2.	3/Âli İmrân-12	cehenneme sürüleceksiniz.	وَتَحْشُرُونَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ
3.	3/Âli İmrân-162	ve varacağı yer cehennem olan kimse	وَمَا أَوَاهُ جَهَنَّمَ
4.	3/Âli İmrân-197	Sonra onların barınağı cehennemdir.	ثُمَّ مَا أَوَاهُمْ جَهَنَّمَ
5.	4/Nisâ-55	(Onlara) Kavurucu bir ateş olarak cehennem yeter.	وَكَفَىٰ بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا

¹³³ Jeffery, s.97.

¹³⁴ Hartwig Hirschfeld, **New Researches into the Composition and Exegesis of the Qoran**, London, 1902, s.13.

¹³⁵ Muhibbî, Cilt: 1, s. 364.; Cevâlîkî, s.245.; Usta, s.183.

¹³⁶ Jeffery, s.97.; Hirschfeld, New Researches, s.13.

¹³⁷ Milli Eğitim Bakanlığı, İslâm Ansiklopedisi, Câlût maddesi, Cilt:.3, s.15., Eskişehir 2001

6.	4/Nisâ-93	cezası, içinde ebedî kalacağı cehennemdir.	فَجَزَاوُهُ جَهَنَّمَ
7.	4/Nisâ-97	İşte bunların gidecekleri yer cehennemdir.	مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمَ
8.	4/Nisâ-115	ve cehenneme sokarız.	وَنُصَلِّهِ جَهَنَّمَ
9.	4/Nisâ-121	İşte onların barınağı cehennemdir.	أُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمَ
10	4/Nisâ-140	Şüphesiz Allâh, münafıkların ve kâfirlerin hepsini cehennemde toplayacaktır.	إِنَّ اللَّهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا
11	4/Nisâ-169	(Allâh onları) ancak içinde ebedî kalacakları cehennem yoluna iletir	إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا
12	7/A'râf-18	Andolsun, onlardan sana kim uyarsa sizin, hepinizi cehenneme doldururum.”	لَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكُمْ أَجْمَعِينَ
13	7/A'râf-41	üstlerinde de cehennem ateşinden örtüler va	لَهُمْ مِنْ جَهَنَّمَ مِهَادٌ
14	7/A'râf-179	birçoklarını cehennem için var ettik.	وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ
15	8/Enfâl-16	Onun varacağı yer de cehennemdir.	وَمَاوَاهُ جَهَنَّمَ
16	8/Enfâl-36	İnkâr edenler toplanıp cehenneme sürüleceklerdir.	إِلَى جَهَنَّمَ يُحْشَرُونَ
17	8/Enfâl-37	hepsini yığarak cehenneme atması içindir.	فَيَجْعَلُهَا فِي جَهَنَّمَ
18	9/Tevbe-35	O gün bunlar cehennem ateşinde kızdırılacak da	يَوْمَ يُحْمَى عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ
19	9/Tevbe-49	Şüphesiz ki cehennem, kâfirleri elbette kuşatacaktır.	وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ
20	9/Tevbe-63	karşı gelen kimseye, içinde ebedî kalacağı cehennem ateşinin	فَأَنْ لَّهُ نَارَ جَهَنَّمَ
21	9/Tevbe-68	ve kâfirlere, içinde ebedî kalmak üzere cehennem ateşini va'detti.	وَالْكَافِرَ نَارَ جَهَنَّمَ
22	9/Tevbe-73	Onların varacakları yer cehennemdir.	وَمَاوَاهُمْ جَهَنَّمَ
23	9/Tevbe-81	De ki: “Cehennem ateşi daha şiddetli sıcaktır.”	قُلْ نَارَ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا
24	9/Tevbe-95	Kazandıklarının karşılığı olarak, varacakları yer de cehennemdir.	وَمَاوَاهُمْ جَهَنَّمَ
25	9/Tevbe-109	onunla birlikte kendisi de cehennem ateşine yuvarlanan kimse	فَأَنهَارَ بِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ

26	11/Hûd-119	ehennemi mutlaka tamamen insanlar ve cinlerle dolduracağım.	لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ
27	13/Ra'd-18	Varacakları yer de cehennemdir.	وَمَا أُوَاهُمْ جَهَنَّمَ
28	14/İbrâhîm-16	Hüsranın ardından da cehennem vardır.	مَنْ وَرَأَيْهِ جَهَنَّمَ
29	14/İbrâhîm-29	yaslanacakları cehenneme	جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا
30	15/Hicr-43	Şüphesiz cehennem, onların hepsinin buluşacağı yerdir.	وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ أَجْمَعِينَ
31	16/Nahl-29	cehennemin kapılarından girin.	فَادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ
32	17/İsrâ-39	cehenneme atılırsın.	فَتَلْقَى فِي جَهَنَّمَ
33	17/İsrâ-63	kuşkusuz cehennem tam bir karşılık olarak hepinizin cezası olacaktır.”	فَإِنَّ جَهَنَّمَ جَزَاءُكُمْ
34	17/İsrâ-97	Varacakları yer cehennemdir.	مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمَ
35	18/Kehf-100	O gün cehennemi; kâfirlerin karşısına (bütün dehşetiyle) dikeriz!	وَعَرَضْنَا جَهَنَّمَ
36	18/Kehf-102	Biz cehennemi kâfirlere konak olarak hazırladık.	إِنَّا أَعْتَدْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ نَزْلًا
37	18/Kehf-106	onların cezası cehennemdir.	ذَلِكَ جَزَاءُهُمْ جَهَنَّمَ
38	19/Meryem-68	Sonra onları kesinlikle cehennemin çevresinde diz üstü hazır edeceğiz.	ثُمَّ لَنَحْضِرَنَّهُمْ حَوْلَ جَهَنَّمَ جِثِيًّا
39	19/Meryem-86	suçluları da suya koşan susuz develer gibi cehenneme sevk edeceğimiz günü düşün!	وَنَسُوقُ الْمُجْرِمِينَ إِلَى جَهَنَّمَ وَرِدًّا
40	20/Tâhâ-74	kesinlikle ona cehennem vardır.	فَإِنَّ لَهُ جَهَنَّمَ
41	21/Enbiyâ-29	böylesini cehennemle cezalandırırız.	فَذَلِكَ نَجْزِيهِ جَهَنَّمَ
42	21/Enbiyâ-98	cehennem odununuz.	حَصَبَ جَهَنَّمَ
43	23/Mu'minûn-103	cehennemde ebedîdir onlar.	فِي جَهَنَّمَ خَالِدُونَ

44	25/Furkân-34	Yüzüstü cehenneme sürüklenecek olanlar var ya;	الَّذِينَ يُحْشَرُونَ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ إِلَىٰ جَهَنَّمَ
45	25/Furkân-65	“Ey Rabbimiz! Bizden cehennem azabını uzaklaştır,	رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ
46	29/Ankebût-54	şüphesiz cehennem onları mutlaka kuşatmış olacaktır.	وَأِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ
47	29/Ankebût-68	Cehennemde kâfirler için bir yer mi yok?	أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ
48	32/Secde-13	“Andolsun, cehennemi hem cinlerden hem de insanlardan dolduracağım”	لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ
49	35/Fâtır-36	Kendilerinden cehennem azabı da hafifletilmez.	لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ
50	36/Yâsîn-63	“İşte bu, tehdit edildiğiniz cehennemdir.”	هَذِهِ جَهَنَّمَ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ
51	38/Sâd-56	cehennem vardır. Onlar oraya girerler.	جَهَنَّمَ يَصَلُّونَهَا
52	38/Sâd-85	“Andolsun, cehennemi.. dolduracağım.”	لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ
53	39/Zumer-32	Kafirlerin yeri cehennemde değil mi?	أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ
54	39/Zumer-60	Büyüklik taslayanlar için cehennemde bir yer mi yok!?	أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ
55	39/Zumer-71	İnkâr edenler grup grup cehenneme sevk edilirler.	وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًا
56	39/Zumer-72	cehennemin kapılarından girin.	قِيلَ ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ
57	40/Mu'min-49	Ateşte olanlar cehennem bekçilerine,	وَقَالَ الَّذِينَ فِي النَّارِ لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ
58	40/Mu'min-60	aşağılanmış bir hâlde cehenneme gireceklerdir.”	سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ
59	40/Mu'min-76	cehennem kapılarından girin.	ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ
60	43/Zuhrûf-74	Şüphesiz suçlular cehennem azabında devamlı kalacaklardır.	إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي عَذَابِ جَهَنَّمَ خَالِدُونَ

61	45/Câsiye-10	Arkalarında da cehennem vardır.	مِنْ وَرَائِهِمْ جَهَنَّمُ
62	48/Fetih-6	ve kendilerine cehennemi hazırlamıştır.	وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ
63	50/Kaf-24	(Allâh, "Atın cehenneme, (inatçı, hayrı hep engelleyen, haddi aşan her kâfiri!")	أَلْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ
64	50/Kaf-30	O gün Cehenneme, "Doldun mu?" deriz.	يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَأْتِ
65	55/Rahmân-43	İşte bu suçluların yalanladıkları cehennemdir.	هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي يُكَذِّبُ بِهَا الْمُجْرِمُونَ
66	58/Mucâdele-8	Cehennem onlara yeter!	حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ
67	66/Tahrîm-9	Onların varacağı yer cehennemdir.	وَمَا وَاهُمْ جَهَنَّمُ
68	67/Mulk-6	Rablerini inkâr edenler için cehennem azabı vardır.	وَلِلَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ
69	72/Cinn-15	onlar cehenneme odun olmuşlardır.	فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا
70	72/Cinn-23	onlar için, içinde ebedî kalacakları cehennem ateşi vardır."	فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ
71	78/Nebe-21	Şüphesiz cehennem, bir gözetleme yeridi	إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا
72	85/Burûc-10	onlar için cehennem azabı.. vardır.	فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ
73	89/Fecr-23	ve o gün cehennem getirildiği zaman	وَجِيءَ يَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَ
74	98/Beyyine-6	Allâh'a ortak koşanlar, cehennem ateşindedirler.	وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ

"Cehennem / جَهَنَّمَ " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a. Sözlükte “Derin çukur”¹³⁸ anlamına gelen "Cehennem / جَهَنَّمَ " kelimesinin hangi dilden ve hangi kökten geldiği konusunda farklı görüşler”¹³⁹ olsa da “Râgıb İsfehâni gibi kimi bilginlerce İbranice veya Farsçadan Arapçaya girdiği”¹⁴⁰ ileri sürülmüştür.
- b. İbn Manzûr,”kelimenin Arapça olduğu, "c-h-m" fiil kökünün ” تَفْعُل / tefe’ul " babından "tecehheme" formundan türetildiği" ve "bir sıkıntısı varmış gibi asık suratlı olmak ve çatık kaşlı" anlamına geldiğinin söylenmiş olduğunu kaydetmektedir.”¹⁴¹ Eski Arap şiirinde geçmediğinden bu kelimenin Arapça olması görüşünü zayıflatmaktadır.
- c. Oryantalist Nöldeke, bu kelimenin “İbraniceden alınmış olduğunu söylemektedir. Ayrıca bu kelimenin kökünün Habeşçeye, Etiyopya diline âit olduğunu ileri sürmekte olup, onun bu görüşüne Oryantalist Pautz, Rudolph ve Fischer'de katılmaktadırlar.”¹⁴²
- d. Oryantalist Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Jahannam / Hell " başlığıyla ele almaktadır.”¹⁴³ Arthur Jeffery, Oryantalist Geiger'in şu açıklamayı yaptığını bildirmektedir; “bu kelime Hristiyan kaynaklarında geçen bir kelime değildir. Yunanca ve Süryaniceden İbraniceye girmiş bir kelimedir.
- e. “Talmud'da”¹⁴⁴ ve Eski Ahit'te "gehinnom" şeklinde geçen bu kelimenin aslı "kehinnom"dur. Sonraları bu "kehinnom" kelimesi, "hinnom" şekline dönüştürülerek Filistin’de bir vâdiye isim olarak verilmiştir. Rivayete göre bu vâdide yaşadığına inanılan "Tanrı Molek’in gazabını dindirmek için kralların bu vadideki bir çukurda kendi çocuklarını büyük bir ateşte yakarak kurban ettikleri anlatılır.” Yahudi kaynaklarındaki "kehinnom" veya "gehinnom" kelimesi ile Arapçadaki “cehennem” kelimesi arasında benzerlikler vardır.

¹³⁸ Ragıb, s.209.; İbn Manzûr, Cilt:12, s. 112.

¹³⁹ Zeynep Ceran, **Kur’ân-ı Kerîm’de Âhiret Hayatının Aşamalarını Anlatan Kavramların Tasnif ve Tahlili**, (Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, 2013, ss. 208-209.

¹⁴⁰ Ragıb, Müfredât, s.101.

¹⁴¹ İbn Manzûr, Cilt:12, ss.110-112.

¹⁴² Nöldeke, op, cit, s.34.; Pautz, Offerbarung, s.217.; Wilhelm Rudolph, **Die Abhängigkeit des Qorans von Judentum und Christentum**, Stuttgart, 1922, s.34.; Fischer, Glossar, s.23.; Jeffery, s.106.

¹⁴³ Jeffery, s 105.

¹⁴⁴ Buxtorf’s Lexicon, s.206.

Örneğin, oraya öfkeli bir ateşle azap edilmek üzere gidilecek olmasının, kelimenin İbranice asıllı olmasına bir işaret¹⁴⁵ olduğu söylenmiştir.

- f. İbnü'l-Cevzi, "Bu kelimenin Farsça kökenli olduğu, Farsça aslı olan "cehnam"dan Arapçaya "cühünnam" şeklinde geçtiği"¹⁴⁶ söylene de bu zayıf bir görüştür. "Cehnam" ya da Farsçada (kesreli cîm) olarak yazılan "Cihinnam" kelimesinin Farsçada ne anlamda kullanıldığı kaynaklarda geçmemektedir. Dolayısıyla "Cehennem" kelimesinin İbranice asıllı olduğu daha anlamlıdır.¹⁴⁷
- g. "Cehennem, âhiretteki azap yerinin bütününe ad olarak verildiği gibi özel anlamda cehennemın en üst tabakası için de kullanılır."¹⁴⁸

"Cehennem" kelimesinin kökeni hususunda, araştırmacıların bu farklı yorumlamalarının üzerine yeni bir görüş ortaya koyamayacağımızı, ancak genelde bu kelimeyi İbraniceye dayandırmaları nedeniyle mezkur kelimenin İbranice bir kelime olmasının daha isâbetli olacağı sonucuna vardık.

7. Dâvûd / داود :

"Dâvûd" ismi, Kur'ân-ı Kerim'de on altı defa zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	Bakara 2/251.	..Dâvud, Câlût'u öldürdü..	وَقَتَّلَ دَاوُدُ جَالُوتَ الْعَالَمِينَ
2.	Nisâ 4/163.	..Ve Hz.Dâvud'a Zebur'u verdik.	وَأَتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا
3.	Mâide 5/78.	İsrailoğullarından inkâr edenler, Dâvud ve Meryem oğlu İsa diliyle lânetlendi..	لَعْنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ
4.	En'âm 6/84.	Ve daha önce Nûh (A.S)'ı ve onun zürriyetinden Dâvud ..(A.S)'ı da hidâyete erdirdik.	وَنُوحًا هَدَيْنَا مِنْ قَبْلُ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ

¹⁴⁵ Ömer Fâruk Harman, "Cehennem" (Dinler Târîhi), **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, 1991, cilt:7. ss.225-230.

¹⁴⁶ İbnü'l-Cevzî, **Zâdü'l-Mesîr**, Cilt:1, s.222.

¹⁴⁷ Suyûtî, **Mühezzeb**, s. 52.

¹⁴⁸ Süleymân Toprak, **İnanç Kitapları Serisi-6**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2016, s.61.

5.	İsrâ 17/55.	..Ve Hz.Dâvud'a Zebur'u verdik.	وَأَتَيْنَا دَاوُودَ زَبُورًا
6.	Enbiyâ 21/78.	Dâvûd ile Süleymân'ı da hatırla. Hani bir ekin tarlası hakkında hüküm veriyorlardı	وَدَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ إِذْ يَحْكُمَانِ فِي الْحَرْثِ إِذْ نَفَسَتْ فِيهِ غَنَمُ الْقَوْمِ
7.	Enbiyâ 21/79.	Dâvûd ile birlikte, Allâh'ı tespih etmeleri için dağları ve kuşları onun emrine verdik.	وَسَخَّرْنَا مَعَ دَاوُودَ الْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَالطَّيْرَ
8.	Neml 27/15.	Andolsun! Biz Dâvûd'a ve Süleymân'a ilim verdik.	وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا
9.	Neml 27/16.	Süleymân, Dâvûd'a vâris oldu..	وَوَرِثَ سُلَيْمَانُ دَاوُودَ
10	Sebe 34/10.	Andolsun, Dâvud'a tarafımızdan bir lütuf verdik.	وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُودَ مِنَّا فَضْلًا
11	Sebe 34/13.	Ey Dâvûd âilesi, şükredin!	اعْمَلُوا آلَ دَاوُودَ شُكْرًا
12	Sâd 38/20.	Biz Dâvud'un mülkünü güçlendirdik,..	وَشَدَّدْنَا مَلَكُهُ
13	Sâd 38/22.	Hani Dâvûd'un yanına girmişlerdi de Dâvûd onlardan korkmuştu.	إِذْ دَخَلُوا عَلَى دَاوُودَ فَفَزِعَ مِنْهُمْ
14	Sâd 38/24.	Ve Dâvud (a.s), onu imtihan ettiğimizi zannetti.	وَطَنَّ دَاوُودُ أَنَّمَا فَتَنَّاهُ
15	Sâd 38/26.	Ona dedik ki: "Ey Dâvûd! Gerçekten biz seni yeryüzünde halife yaptık.	يَا دَاوُودُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ
16	Sâd 38/30.	Dâvûd'a Süleymân'ı başıladık.	وَوَهَبْنَا لِدَاوُودَ سُلَيْمَانَ

"Dâvud / داود " isminin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- "Dâvûd, kendisine Zebur isimli ilâhî kitabın verildiği, Mûsâ'dan sonra gönderilmiş bir peygamberdir."¹⁴⁹
- Oryantalist Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Dâvûd / David " başlığıyla ele almaktadır."¹⁵⁰

¹⁴⁹ Bekir Topaloğlu, (Komisyon) İnanç Kitapları Serisi-1, DİB Yayınları, Ankara 2017, s. 284.

¹⁵⁰ Jeffery, s 127.

- c) "Hurma" anlamına gelen "Dâvud / داود " isminin¹⁵¹ Arapça kökenli olmadığı Cevâlikî¹⁵² ve benzeri dilcilerce söylenmiş olup Râgıb İsfehani, İbni Manzûr, Firuzabâdi ve Zebîdî de bunu eserlerinde kaydetmişlerdir.¹⁵³
- d) "Sevimli", "sevgili", "en çok sevilen kişi", "göz bebeği" ve "Tanrının gözdesi" manasına gelen "Dâvud" kelimesi Kitab-ı Mukaddes'te, "Dávid, Dāwīd" şeklinde yer almaktadır.¹⁵⁴
- e) Oryantalist Fraenkel ve Horovitz, Kur'ân'da da geçen bu ismin eski Arap şiiirinde de geçtiğini, İslâm öncesi dönemde de bilinen ve kullanılan bir isim olduğundan Arapçaya Yahudi ve Hristiyan dini kaynaklarından aktarılmış olabileceğini söylemektedirler.¹⁵⁵
- f) Oryantalist Arthur Jeffery ve Nöldeke, "Dâvud" isminin, İslâm öncesi dönemde Araplar tarafından da kullanılan İbranice bir isim olduğunu söylemektedirler.¹⁵⁶
- g) Oryantalist Horovitz ve Rhodokanakis ise, "Arâmice asıllı "Dawid" isminin, sonradan Arapçaya "Dâvud" olarak evrildiğini söylemektedir.¹⁵⁷
- h) "İbn Hişâm ve İbn Sa'd'ın kendi eserlerinde, ayrıca Oryantalist Wellhausen'inde belirttiğine göre, İslâm Peygamberi Muhammed, "Dâvûd" ismini ilk defa Bedr savaşına katılan Beni Salih kabilesinin Düceyme'deki "Dâvûd'ul-Atîk" adlı topluluğuna mensup biriyle olan karşılaşmasında edinmiştir.¹⁵⁸
- i) Oryantalist Ryckmans, "Dâvûd" isminini Talmud yazmalarında da geçtiğini belirtmektedir.¹⁵⁹

"Dâvud / داود " isminin; "kendisine Zebur isimli ilâhî kitabın verildiği, Mûsâ'dan sonra gönderilmiş bir peygamber olduğu, İslâm bilginlerinin bu ismin Arapça kökenli olmadığını söylemeleri, Kitab-ı Mukaddes'te, Talmud yazmalarında "Dávid" şeklinde geçtiği, İslâm öncesi dönemde Araplar tarafından da kullanılan

¹⁵¹ Pullu, s. 90.

¹⁵² Cevâlikî, s. 67.

¹⁵³ İbn Manzûr, Cilt: 2, s.1450; Fîrûzâbâdî, Kâmûs, Cilt: 1, s.358; Zebîdî, s. 1975.; Ragıb, s. 173.

¹⁵⁴ Harman, "Dâvûd", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 9, s.21.

¹⁵⁵ Fraenkel, Fremdw, s.242.; Horovitz, Koranische Untersuchungen, s. 109

¹⁵⁶ Jeffery, s 127.; Nöldeke, Ghassanischen Fürsten, s.8.; Yâkût, Mu'cemu'l-Büldân, Cilt: 4, s.70.

¹⁵⁷ Horovitz, Koranische Untersuchungen, s.110.; Rhodokanakis, WZKM, Cilt: 17, s.283.

¹⁵⁸ Wellhausen, Waqıdi, s. 88.; İbn Hişâm, s.505.; İbn Sa'd, Cilt: 3b, s.74.; Jeffery, s.127.

¹⁵⁹ Ryckmans, Noms propres, Cilt: 1, 65.; Jeffery, s.128.

İbranice bir isim olduğu” şeklinde, batılı ve doğulu araştırmacıların bu kelimenin kökenine dâir yaptıkları değerlendirmeler neticesinde, bizler yeni bir görüş ortaya koyamayacağımızı, ancak Oryantalist Horovitz ve Rhodokanakis dışında yukarıda görüşlerini sunduğumuz dilcilerin tümünün, bu kelimeyi İbraniceye dayandırmaları nedeniyle mezkur kelimenin İbranice bir kelime olmasının daha isâbetli olacağı sonucuna vardık.

8. Deraste / درست :

Kur’ân-ı Kerim’de sadece En’am Süresi’nde, (وَكَذَلِكَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ لِيُقُولُوا دَرَسْتَ) (وَلِنُبَيِّنَهُ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ) "*Böylece biz âyetleri geniş geniş açıklıyoruz ki, "sen ders almışsın" desinler de biz de anlayan toplum için Kur’ân’ı iyice açıklayalım..*"¹⁶⁰ şeklinde geçmektedir.

"Deraste / درست " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) İbn Manzûr, Firuzabâdi, Süyûtî ve Bilâsi gibi bilginlere göre, "deraste" kelimesi, İbranice bir kelime olup” "de-ra-se" kökünden türemiştir. "Bir konuyu karşılıklı mütalaa etme, ders almak, ders okutmak" anlamına gelir. İbn Abbas’ın da bu görüşte olduğu kaydedilmiştir.¹⁶¹
- b) Oryantalist Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Darasa / To study earnestly" başlığıyla ele almaktadır. Jeffery, "deraste" kelimesi için "Sâmi menşeli olan, Arapçada sülâsi bir kökü bulunabilen, ancak Kur’ân-ı Kerim’de, bu kökün Arapça manasında değil de diğer dillerde tekâmül etmiş bir mana için kullanıldığını”, bu gruptaki kelimelerin eskiden Arapçalaştırılmış ve tam bir Arapça kelime şeklinde isim ve fiil kalıplarının türetilmiş olduğunu, dolayısıyla bu kelimelerin aslında, dışarıdan alınmış olduğu hususunun sık sık tartışıldığını,¹⁶² Oryantalist Geiger’in ise bu kelimenin Hristiyan ve Yahudi yazma eserlerde de geçen ortak kullanıma sahip teknik bir kelime olduğunu söylemektedir. Bu hususun bu kadar açık olmasına rağmen, Süyûtî başta olmak üzere, müslüman dilcilerin bu kelimenin izahında kafa karışıklığı yaşadıklarını¹⁶³ söylediğini ifade etmektedir. "Batılı araştırmacılardan

¹⁶⁰ En’am 6/105. Âl-i İmrân: 3/79; Â’râf: 7/169; Sebe: 34/44; Kalem: 68/37. ayetlerde درس ’nin muzari siğaları olarak geçmektedir.

¹⁶¹ Süyûtî, İtkân, s. 292.; İbn Manzûr, Cilt:7, s.79.

¹⁶² Jeffery, s 128.; Kırbaşoğlu, s.110.

¹⁶³ Geiger, s.51.

Oryantalist Fraenkel, Fleischer, Sprenger ve Hirschfeld de Geiger'in bu teorisini aynen kabul etmektedirler.¹⁶⁴

- c) Süyûtî bu kelimeyi bir eserinde “İbrânice”¹⁶⁵ menşelidir diye izah ederken, bir diğer eserinde aynı kelimeyi Süryanice”¹⁶⁶ menşeli bir kelimedir diye açıklamaktadır. Burada onun bir çelişkisi olduğunu görüyoruz.
- d) Oryantalist Buxtord da bu kelimenin, “Rabbânîk Talmut yazmaları”nda sıklıkla görüldüğünü, Oryantalist Nöldeke, Horovitz ve Rhodokanakis'in de kendisiyle aynı görüşte olduğunu, dolayısıyla bu kelimenin İbranice bir kelime olduğunu ve bunu eserinde kaydettiğini”¹⁶⁷ ifâde etmektedir.

"Deraste / درست " kelimesinin; “Hristiyan ve Yahudi yazma eserlerde, Rabbânîk Talmut yazmalarında geçen, Sâmi dillerinde ortak kullanıma sahip teknik bir kelime olduğu, İbranice bir kelime olduğu” şeklinde, batılı ve doğulu araştırmacıların bu kelimenin kökenine dâir yaptıkları değerlendirmeler neticesinde, bizler yeni bir görüş ortaya koyamayacağımızı, ancak Süyûtî dışında yukarıda görüşlerini sunduğumuz dilcilerin tümünün, bu kelimeyi İbraniceye dayandırmaları nedeniyle mezkur kelimenin İbranice bir kelime olmasının daha isâbetli olacağı sonucuna vardık.

9. Elyesa' / أليسع :

"Elyesa" ismi, Kur'ân-ı Kerim'de iki defâ zikredilmiştir. Bu âyetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	6/En'âm-86	İsmâîl'i, Elyasa'ı, Yûnus'u ve Lût'u da doğru yola erdirmiştik. Her birini âlemlere üstün kılmıştik.	وَإِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًا وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَ
2.	38/Sâd-48	(Ey Muhammed!) İsmâîl, el-Yesa' ve Zülkifl'i de an.	وَاذْكُرْ إِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَذَا الْكِفْلِ

¹⁶⁴ Fraenkel, Vocab, s.23.; Fleischer, Kleinere Schriften, s.122.; Sprenger, Leben, s.289.; Hirschfeld, Beitrage, s.51.; Hirschfeld, New Researches, s.28.; Jeffery, s.129.

¹⁶⁵ Süyûtî, İtkân, s. 320.

¹⁶⁶ Süyûtî, Mutavvel, s. 56.

¹⁶⁷ Buxtord, Leu, s.297.; Theodor, Nöldeke, *Neue Beiträge zur Semitischen Sprachwissenschaft*, Straßburg, 1910, s.38.; Horovitz, *Koranische Untersuchungen*, s.199.; Rhodokanakis, *WZKN*, Cilt:17, s.285.; Jeffery, s.129.

"Elyesa / أليسع " isminin kaynağı ve telaffuzu hususunda birçok görüş vardır.¹⁶⁸

Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) İbn Manzûr ve Zebîdî'nin vermiş olduğu bilgiye göre, "kelimenin aslı " يَسَع / yesea" veya " لَيْسَع / leysea"dır. Kelime başındaki, " ال /el" takısının "harfi tarif" olduğu veya "zaid" olduğu söylenmiş olsa da Arapçada fiillerin ya da insan isimlerinin başına, şiirlerdeki gibi zaruret dışında " ال " takısının gelmediği söylenmiş ve bu görüş kabul edilmemiş, dolayısıyla "Elyesa" isminin Arapça olmadığı belirtilmiştir."Yardımcı, destekçi, kurtarıcı Tanrı veya Tanrının kurtardığı" anlamlarına gelmektedir."¹⁶⁹
- b) Râzi ve Kurtubi, "genel kullanım " أليسع / elyesa" olmasına rağmen bu ismi, "Eliša, el-Yešā' / أليسع " tarzında okuyanlar da olmuştur."¹⁷⁰ açıklamasını yapmışlardır. Yahudi asıllı peygamberlerdendir.
- c) Cevheri ve Cevâlîkî, bu kelimenin "el-yesa" şeklinde olduğunu söylemektedir."¹⁷¹
- d) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Al-Yasa' / Elisha" başlığıyla ele almaktadır." A. Jeffery, Horovitz'in bu kelime için, "bu kelime her ne kadar İbranicede kullanıyor olsa da aslında, Hristiyan kaynaklarında daha açık bir şekilde yer etmiş Süryanice bir kelimedir." açıklamasında bulunduğunu ifâde etmektedir. "Jeffery, Taberi ve Goldziher'in de bu kelimeyi kendisi gibi, "Al-Yasa'" formunda izâh ettiğini ve "yasa'ın "y-s-a" veya "v-s-a" kökünden gelmiş olabileceğini söylemektedir. Jeffery ayrıca, Horovitz'in bu kelimenin Hristiyan menşeli olduğunu söylediğini ama Süryanice bir kelime olduğu görüşünün daha ağır bastığını ifâde ettiği bilgisini vermektedir."¹⁷²

"Elyesa / أليسع " isminin; " Arapça bir kelime olmadığı, Yahudi asıllı peygamberlerden olduğu, yardımcı, destekçi anlamlarında İbranicede kullanıyor olsa da aslında, Hristiyan kaynaklarında daha açık bir şekilde yer etmiş Süryanice bir

¹⁶⁸ Pullu, s. 108.

¹⁶⁹ İbn Manzûr, Cilt: 6, s.4836.; Zebîdî, s. 5640.

¹⁷⁰ Râzi, Tefsîru'l-Kebîr, ss. 32-33.

¹⁷¹ Cevâlîkî, s. 134. ; Cevheri, Sıhah, Cilt:10. S.296.

¹⁷² Jeffery, s.68.; Taberî, Tefsîr, Cilt:6, s.86.; Goldziher, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplum Dergisi), Sayı:24, s.208.; Horovitz, Koranische Untersuchungen, s.152.

kelime olduğunun daha baskın bir görüş olduğu” şeklinde, batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin kökenine dâir yaptıkları değerlendirmeler neticesinde, bizler, yeni bir görüş ortaya koyamayacağımızı, ancak yukarıda görüşlerini sunduğumuz dildilerin bu kelimeyi Süryaniceye dayandırmaları nedeniyle mezkur kelimenin

10. Esbât / اسباط :

“Esbât / اسباط “ kelimesi, Kur’ân-ı Kerim’de beş yerde zikredilmiştir. Bu âyetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	2/Bakara-136	Yâkub (as.) ve torunlarına indirilenlere,	وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ
2.	2/Bakara-140	Yâkub (a.s) ve torunları yahudi veya hristiyan’dılar” mı diyorsunuz.	وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ
3.	3/Âli İmrân-84	Yâkub (A.S)'a ve Yâkub oğulları’na indirilenlere	وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ
4.	4/Nisâ-163	Yâkub’a, torunlarına.. da vahyetmiştik.	وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ
5.	7/A'râf-160	Biz onları on iki kabile hâlinde topluluklara ayırdık.	وَقَطَعْنَا لَهُمْ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ أَسْبَاطًا أُمَمًا

“Esbât / اسباط “ kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- Firuzabadi, İbn Manzûr ve Ragıb ve Bilâsi’ye göre, “Esbât / اسباط “ lafzı, İbranice kökenli bir kelimedir. Tekil formu, “sebt”tir. Farsça olduğu söylene de "sebeğ" asıllı İbranice bir kelime olup "kabile, kabileler, aşiretler, gruplar", "âileler ve torun" ve "Ben-i İsrâil’de bir kabile adı" gibi manalara geldiği söylenmiştir.”¹⁷³
- Süyûtî; kelimenin aslında İbranice "eşbât" şeklinde, (ş) harfi ile yazıldığı¹⁷⁴ bilgisini vermekte ve bu “kelimenin İbraniceden alınmış

¹⁷³ Bilâsî, Mu’arrab, ss.157, 245; İbn Manzûr, Cilt:7, s.310; Fîrûzâbâdî, s. 669; Râgıb, s. 293.

¹⁷⁴ Süyûtî, Mühezzeb, s. 70.

olduğunu söylemektedir.”¹⁷⁵ Cevâlîkî de bu kelimeyi Muarrab adlı eserinde irdelemiştir.

- c) Oryantalist Geiger, kelimenin doğrudan İbranice'den alıntılandığını söylemesine rağmen Oryantalist Fraenkel, Pautz, Hirschfeld, Horovitz ve Mingana bu kelimenin dolaylı bir şekilde Süryaniceden ödünç alınmış olduğunu söylemektedirler.¹⁷⁶
- d) Schwally ve Arthur Jeffery, kitabında irdelediği bu kelimenin, Filistin havzasında kullanılan formu ile Talmud'daki kullanılışın benzeşmediğini, Nöldeke ise İslâm öncesi dönemde, yâni câhiliye dönemi Arapçasında da bu kelimeye rastlanmadığını, bu kelimenin İslâm Peygamberi Muhammed tarafından uydurulduğunu söylemektedirler.¹⁷⁷
- e) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Asbât / The Tribes" başlığıyla ele almaktadır. Arthur Jeffery, İslâm Peygamberi Muhammed'in, bu kelimenin İbranicedeki kullanımına vâkıf olmadığı için kafa karışıklığı yaşadığını ve dolayısıyla kelimeyi İsrailoğulları'nın on iki boyu olarak izâh ettiğini halbuki İbranice yazıtlarda bu kelimenin, "Yâkub'un nesli"ni¹⁷⁸ belirtmek için kullanılmış olduğunu söylemektedir.

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin kökenine dâir yaptıkları birbirine zıt değerlendirmelere rağmen, yukarıdaki görüşlerin genelini dikkate aldığımızda, bu kelimenin İbranice bir kelime olmasının daha ağır bastığı kanısındayız.

11. Eyyûb / أَيُّوب :

"Eyyüb" ismi, Kur'ân-ı Kerim'de iki defâ zikredilmiştir. Bu âyetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	21/Enbiyâ-83	Eyyûb'u da hatırla. Hani o Rabbine, “Şüphesiz ki ben derde uğradım..diye niyaz etmişti.	وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَى رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ

¹⁷⁵ Süyûtî İtkân, s. 318.

¹⁷⁶ Fraenkel, Vocab, s.21.; Pautz, Offerbarung, s.124.; Hirschfeld, Beitrage, s.41.; Horovitz, Koranische Untersuchungen, s.90.

¹⁷⁷ Schwally, İdioticon, s.92. ; Jeffery, s.58.; Nöldeke, ZA, Cilt:27, s.178.

¹⁷⁸ Jeffery, s.57.

2.	38/Sâd-41	(Ey Muhammed!) Kulumuz Eyyûb'u da an.	وَأَذْكُرْ عَبْدَنَا أَيُّوبَ

"Eyyüb / أَيُّوبَ " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) "Eyyüb" isminin menşei ve anlamı tartışmalıdır. İbranice Kitab-ı Mukaddes'de, "İyyâb (İyyâv)" olarak geçmektedir. "Düşman olmak, düşmanca davranmak" anlamındaki "ayav" fiilinden türediği söylenmiş Eyüp peygamber'in, İsrailoğullarından biri olmadığı, Rum asıllı olduğu, adının "Eyüp bin Amos" olduğu ayrıca bu ismin "sabırla hastalığa katlanmak" veya "ey ilâhi baba neredesin?" anlamına geldiği söylenmiştir.¹⁷⁹
- b) Zebîdî'ye göre, "Eyüp / أَيُّوبَ " ismi "âba-yeubu" asıllı Arapça kökenli bir kelimedir. Arapçada,"tövbe etmek, tüm hallerde hakka dönen" manasındaki, "أَوْبَ / e-v-b " kökünde, "fey'ul / فَيُعُول " veznindeki, "kayyum / قَيُّوم "; ya da "feul / فَعُول " veznindeki, "sekut / سَقُود " gibi türeyerek "Eyüp / أَيُّوبَ " hâlini aldığı¹⁸⁰ söylenmiştir. "Cevâlikî kelimenin Arapça olmadığını"¹⁸¹ "Seâlebî ise Yunanca olduğunu"¹⁸² kaydetmişlerdir.
- c) Oryantalist Hirschfeld, bu ismin Arapçaya Hristiyan kaynakları kanalıyla geçmiş olduğunu söylemektedir.¹⁸³
- d) Oryantalist Rudolph, kelimenin eski Güney Arabistan ve Semud dilinde,"ıyb"; eski Bâbilcede, "Ayyabum"; Tel Amama tabletlerinde de "ayab" (a-ia-ab)" olarak geçtiğini belirtmiştir.¹⁸⁴
- e) "Eyüp" ismi, Oryantalist Robinson'a göre, İbranice bir kelime olup "dindar, şeytan tarafından kendisine baskı uygulanan kişi"¹⁸⁵ anlamındadır.
- f) Oryantalist Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Ayyûb / Job" başlığıyla ele almaktadır."Oryantalist Hess ve Horovitz, Oryantalist

¹⁷⁹ Pullu, s. 98.

¹⁸⁰ Zebîdî, Cilt:1, s.291.

¹⁸¹ Cevâlikî, s.8.

¹⁸² Seâlabî, Kısâs, s.106.

¹⁸³ Hirschfeld, Beitrage, s.56.

¹⁸⁴ Rudolph, s.47; Harman, "Eyyûb", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt:12, s.16.

¹⁸⁵ Bilasî, Mu'arrab, s.178.; Usta, s.184.

Huber'in kopyaladığı yazma nüshalarda "Aibub" şeklinde geçen bu kelimenin İslâm öncesi eserlerde, örneğin Nabiğa'nın eserinde de aynen geçtiğini ve bu ismin Hristiyan kaynaklı olduğunu söylemektedirler.”
“Arthur Jeffery, modern İbranicede, "Job" şeklinde okunan bu kelimenin Āb: dönmek, başvurmak, "ill": "Tanrı, Tanrıya dönen" anlamına geldiği, eski İbranicede, "ijob" formunda olduğu bilgisini vermektedir.”¹⁸⁶

Oryantalist J. Dammen McAuliffe ve Arthur Jeffery'in kelimeyi filolojik açıdan aynı şekilde izah etmelerine katılıyoruz. Bu kelime hangi dilde olursa olsun, birden çok anlama gelebilir. Ancak bir "peygambere şeytan tarafından baskı uygulanmıştır" şeklindeki hiçbir izaha katılmadığımızı açıkça ifâde ederiz. Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin kökenine dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler ışığında, bu kelimenin İbranice bir kelime olmasının daha ağır bastığı kanısındayız.

12. Kıssîsîn / قَسْبِيسِينَ :

Kur'ân-ı Kerim'de sâdece Mâide Süresi'nde¹⁸⁷ (ذَٰلِكَ بِأَنَّ مِنْهُمْ قَسْبِيسِينَ وَرُهْبَانًا)

“Çünkü onların içinde keşişler ve rahipler vardır.”) şeklinde geçmektedir.

"Kıssîsîn / قَسْبِيسِينَ" kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- Süyûtî ve Cevâlikî, bu kelimenin, " قس " fiil kökünden, "Kıssîsîn / قَسْبِيسِينَ" formunda Arapça bir kelime olduğunu ve "sıddiyk / صديق", "doğru sözlü, dürüst" anlamına geldiğini söylemektedir.”¹⁸⁸
- Oryantalist Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Qissîsîn / Priests" başlığıyla ele alır.¹⁸⁹ Hristiyan din adamları ve keşişleri anlamındadır.¹⁹⁰
- Bu kelimenin Hristiyanların ilimde önde gelenlerine verilen bir isim olduğunu söyleyen Arthur Jeffery, kendisiyle aynı fikri paylaştan Oryantalist Geiger, Fleischer, Freytag, Fraenkel, Fremdw, Rudolph,

¹⁸⁶ Hess, *Die Entzifferung der thamudischen Inschriften* (1911), s.15, no 77.; Huber, 521, Cilt:1, s.48.; Littmann, *Entzifferung*, s.15.; Halevy, JA, ser. , Cilt:7, vol. x, p. 332.; Horovitz, *Koranische Untersuchungen*, s.100.; Jeffery, ss.73-74.

¹⁸⁷ Mâide, 5/85.

¹⁸⁸ Süyûtî, *Mühezzeb*, s.107.; Cevâlikî, s.39.

¹⁸⁹ Jeffery, s.239.

¹⁹⁰ İbn Manzûr, Cilt:4, s.174; Fîrûzâbâdî, s. 566; Sicistânî, s. 164; İbn Ebî Hâtîm, Cilt:4, ss.1183-1184; Taberî, Cilt: 8, ss.598-600; Kirmânî, Cilt:1, ss.336-337.

Horovitz ve Mingana gibi dilcilerin, bu kelimenin Arapça bir kelime olmadığını söylediklerini, Güney ve Batı Arap kabileleri ile olan ilişkiler neticesinde Süryaniceden Arapçaya geçmiş bir kelime olduğunu, Grimme ve Glaser'in ellerindeki eski Arabistan yazmalarında ve divan şiirinde de kelimenin Habeş kaynaklı¹⁹¹ bir kelime olarak geçtiğini söylemektedirler.

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin Arapça, Süryanice ve Habeşçe olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler neticesinde, bu kelimenin kökenine dâir bir tercihte bulunamıyoruz.

13. Hıtta / حِطَّةٌ :

"Hıtta" ismi, Kur'ân-ı Kerim'de iki yerde zikredilmiştir. Bu âyetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	2/Bakara-58	ve "hıtta" (günahlarımızın bağışlanmasını diliyoruz) deyin	وَقُولُوا حِطَّةٌ
2.	7/A'râf-161	ve 'Hıtta (Ya Rabbi, bizi affet)' deyin.	وَقُولُوا حِطَّةٌ

"Hıtta / حِطَّةٌ " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- Ragıb İsfehânî, Sicistânî ve "Süyûtî'nin,¹⁹² isimli eserlerinde zikrettikleri "Hıtta / حِطَّةٌ " kelimesi Ehl-i Kitab'ın "günahlarımızı bağışla" anlamında kullandığı kelimelerdendir. Sicistânî'nin aktardığına göre, "Lâ ilâhe illellâh" anlamında da kullanıldığı söylenmiştir."¹⁹³
- Firuzabâdi ve Bilasi'ye göre, "Arapçada "doğru söyleyin" anlamına gelmektedir. İsrailoğullarının "affedilmek" için kullandıkları bir kelimedir."¹⁹⁴

¹⁹¹ Jeffery, s.240.; Geiger, 51.; Fleisher, Kleinere Schriften, Cilt:2, s.118.; Freytag, Lez, sub voc ; Fraenkel, Vocab, s.24.; Fremdw, s.275.; Rudolph, s.7.; Horovitz, Koranische Untersuchungen, s.64. ; Mingana, Syriac Influence, s.85.; Grimme, ZA, Cilt:26, s.162.; Glaser, ss. 618,67.

¹⁹² Süyûtî, İtkân s.38.; Mühezzeb, s 83.

¹⁹³ Süyûtî, ss.83-84.; Râgıb, s.162.; Sicistânî, s. 82.

¹⁹⁴ Fîrûzâbâdi, s. 662.; Bilâsî, s.197.

- c) “Çıkış sonrası Tih Çölü’ndeki uzun yaşamı takiben, İsrailoğulları’ndan "hitta" diyerek Mısıra girmeleri emredilmiş, ancak onlar böyle demek yerine istihzâ, alay manasındaki, "başakta taneli bitki veya buğday" anlamına gelen "hınta" kelimesini kullanmışlardı.¹⁹⁵
- d) Oryantalist Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Hitta / Forgiveness" başlığıyla ele almaktadır. Arthur Jeffery’nin verdiği bilgiye göre Ferrâ, bu kelimenin Nabatçadan alınmış olabileceğini söylerken, Süyûtî kelimenin İbranice¹⁹⁶ olabileceğini söylemektedirler.
- e) Cevâlîkî Muarrab adlı eserinde, Ferra’nın bu kelimenin Nabatça olduğunu söylediğini kaydetmiştir.¹⁹⁷
- f) Arthur Jeffery, Oryantalist Sacy’in de bu kelimenin İbranice olduğunu söylemesine rağmen, Oryantalist Geiger, Hirschfeld, Dvorak ve Leszynsky kelimenin Süryaniceden geçmiş olduğunu kabul etmektedirler.” “Oryantalist Horovitz, bu kelimenin yabancı bir menşeinin olduğunu ancak yukarıda görüş beyân eden oryantalistlerin iddiâlarının iknâ edici olmadığını ifâde etmektedir.”¹⁹⁸

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin Nabatça, İbranice ve Süryanice olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler neticesinde, bu kelimenin kökenine dâir bir tercihte bulunamıyoruz.

14. İmrân / عمران :

"İmrân" ismi, Kur’ân-ı Kerim’de üç defâ zikredilmiştir. Bu âyetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	3/Âli İmrân-33	Şüphesiz Allâh, Âdem’i, Nûh’u, İbrâhim âilesini (soyunu) ve İmrân âilesini (soyunu) birbirinden gelmiş birer nesil olarak seçip âlemlere üstün kıldı.	إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ

¹⁹⁵ Ali Sayı, *Firavun, Hâmân ve Karun Karşısında Mûsâ*, İz Yayıncılık, İstanbul, 2012, s.26.

¹⁹⁶ Süyûtî, *İtkân* s.320.; Mühezzeb, s.58.

¹⁹⁷ Ferrâ, Yahyâ b. Ziyâd, *Me’âni'l-Kur’ân*, ‘Âlemu’l-kutub, Beyrut, 1983, Cilt:1, s.38.

¹⁹⁸ Jeffery, s.110.; Sacy, JA, Cilt:4, s.179.; Geiger, s.18.; Hirschfeld, *Beitrage*, s.54.; *New Researches*, s.107.; Dvorak, *Fremdw*, s.55.; Leszynsky, *Juden in Arabien*, s.32.; Horovitz, *Koranische Untersuchungen*, s.198.

2.	3/Âli İmrân- 35	Hani, İmrân'ın karısı.. demişti.	إِذْ قَالَتِ امْرَأَةُ عِمْرَانَ
3.	66/Tahrîm- 12	İmrân kızı Meryem'i de	وَمَرْيَمَ ابْنَتِ عِمْرَانَ

"İmrân / عمران" kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- "İmrân / عمران" kelimesi, İbranice kökenli bir kelimedir. Aslının İbranice "Amrân" olduğu söylendiği gibi Süryaniceden geldiği, ayrıca Arapça " عمر / a-m-r" kökünden türediği de ifâde edilmektedir.¹⁹⁹ "Ancak Hz. Meryem'in babasının adı olması sebebiyle bu kelimenin, İbranice kökenli olması daha olasıdır."²⁰⁰
- Oryantalist Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Imrân" başlığıyla ele alır.²⁰¹ "Jeffery, bu kelimenin İncil'de, "Amrâm" şeklinde geçtiğini"²⁰² ifâde etmektedir.
- "Oryantalistlerden Gerock, Sale, Weil ise "bu kelimenin menşei başka bir yerde aramanın gereksiz olduğunu, çünkü tüm kabul edilir kaynaklarda bu kelimenin kökeninin Süryanice olduğu bilgisinin verildiğini"²⁰³ söylemektedirler.
- "Oryantalist Sycz ise bu kelimenin İslâm öncesinde de kullanımda olan Arapça " عمر / a-m-r" kökünden türediği açıklamasını yapmaktadır."²⁰⁴
- "İbn Dureyd,²⁰⁵ "İmrân'ın, İslâm öncesi dönemdeki kadıllardan biri olduğunu söylerken İbn Kuteybe,"²⁰⁶ İmrân'ın Câhiliye döneminde yaşamış "İmrân b Mahzûm" adında biri olduğu açıklamasını yapmaktadır.

¹⁹⁹ Pullu, s. 133.

²⁰⁰ Harman, "İmrân", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 22, s.232.

²⁰¹ Jeffery, s.217.

²⁰² Usta, s.186.

²⁰³ Gerock, Christologie, ss. 22-8., Sayous, Jesus-Christ, deapres, Mahomet, Paris, 1880, ss. 35-36.; Sale, Koran, s. 46. n. 3.; Weil, Muhammad der Prophet, 1843, s. 195.; Jeffery, s.217.

²⁰⁴ Sycz, Eigennamen, s.60.; Jeffery, s.217.

²⁰⁵ İbn Düreyd, İştikak, s.314.; Jeffery, s.217.

²⁰⁶ İbn Kuteybe, Maarif, s.223.; Jeffery, s.217.

- f) “Oryantalist D.H. Müller”²⁰⁷, Lidzbarski'nin”²⁰⁸ eserinde de kaydettiği üzere, Güney Arabistan'da bulunan tabletlerden yola çıkarak, kelimenin Arapça bir kelime olduğunu söylemekte ve ayrıca bunu şâir A'shâ'nın da”²⁰⁹ kendi eserinde belirttiğini” söylemektedir.
- g) “Oryantalist Horovitz'de bu kelimenin Arapça olduğu bilgisini verdikten sonra Littman'ın ikinci cildi basılmamış eserinde, bu kelimenin, Safavi yazmalarında geçen bir Arapça kelime olduğunun yazılı olduğunu söylemektedir.”²¹⁰
- h) “Arthur Jeffery; Horovitz ve Lidzbarski'nin de kaydettiği gibi bu kelimenin Yahudi ve Hristiyan kaynaklı olduğunu, Muhammed'in de bu kelimeyi, bu kaynaklardan aldığını söylemektedir.”²¹¹

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin Arapça, İbranice ve Süryanice olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler neticesinde, bu kelimenin kökenine dâir bir tercihte bulunamıyoruz.

15. İlyâs / إلياس:

"İlyâs" ismi Kur'ân-ı Kerim'de üç defâ zikredilmiştir. Bu âyetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	6/En'âm-85	Zekeriya'yı, Yahyâ'yı, İsâ'yı, İlyâs'ı doğru yola erdirmiştik.	وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَىٰ وَعِيسَىٰ وَإِلْيَاسَ
2.	37/Sâffât-123	Şüphesiz İlyâs da peygamberlerden idi.	وَإِنَّ إِلْيَاسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ
3.	37/Sâffât-130	İlyâs'a selâm olsun.	سَلَامٌ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ

"İlyâs / إلياس " isminin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

²⁰⁷ D.Z. Müller, WZKM, Sayı:1, s.25.; Jeffery, s.217.

²⁰⁸ Lidzbarski, Ephemeris, Cilt:2, s.331.; Jeffery, s.217.

²⁰⁹ Geyer, Diwan al A'shâ, Cilt:27, s.18.; Jeffery, s.217.

²¹⁰ Horovitz, Koranische Untersuchungen, s.128. ; Littmann, Safaite inscriptions, Cilt.2., s.270.;

Ryckmans, Nom propres, Cilt:1, s.167.; Jeffery, s.217.

²¹¹ Horovitz, Koranische Untersuchungen, 159.; Jeffery, s.217.

- a) “Cevheri ve Cevâlikî, bu kelimenin el-yesa' şeklinde olduğunu söylemektedir.”²¹²
- b) “Cevâlikî, Firuzabâdi ve Zebîdî, "İlyâs / إلياس " isminin Arapça olmadığına Arap dilcilerinin ortak görüşü olduğunu”²¹³ kelimenin aslının İbranicede, "yahve tanrıdır" manasına gelen "elijah" veya "elijahu" şeklinde olduğunu, Yunanca ve Latinceye, "elias" olarak geçtiğinin söylendiğini, Etiyopya dilinde, "elyas" olarak bilinen bu ismin Arapçaya, "İlyâs" şeklinde geçmiş olduğunu bilgisini vermişlerdir.”²¹⁴
- c) "İlyâsin" isminin, " آل / al" ve " يس / yâsin" sözcüklerinden oluşan bir tamlama olduğu söylene de, " إلی یاسین / âli-yâsin" şeklinde, Saffat Süresi'nde diğer peygamber isimlerinin yanına, " آل / al" takısı gelmediği göz önüne alınarak, kelimenin "Al Yâsin" şeklinde olamayacağı”²¹⁵ ve aslı, "İlyâs" olan "İlyâsin"deki " ين / -yn" ekinin, âyetlerin sonunun nazma uyması için getirildiğini söylemiştir.”²¹⁶
- d) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Al-Yasa' / Elisha başlığıyla ele alır.”²¹⁷
- e) “Muhibbi, Cevâlikî ve Arthur Jeffery, İbranicede, "Tanrım Yahova"dır anlamındaki "Elijahu"nun, İncil'de, "Elias" olarak yer aldığını bildirmektedirler. A. Jeffery'in naklettiğine göre Goldziher de bu kelimeyi, "Al-Yasa'" formunda açıklamış ve "yasa'nın, "y-s-a" veya "v-s-a" kökünden gelmiş olabileceğini söylemiştir. “Jeffery ayrıca Horovitz'in bu kelimenin Hristiyan menşeli olduğunu söylediğini ama, Süryanice bir kelime olduğu görüşünün daha ağır bastığını ifâde ettiği bilgisini vermektedir.”²¹⁸
- f) “Oryantalist Wensinck, "İlyâs"ın, "Hârun peygamber'in torunlarından Ba'lebekke'ye gönderilmiş bir peygamber olduğu, Ehli Kitap

²¹² Cevâlikî, s. 134. ; Cevheri, Sıhah, Cilt:10, s.296.

²¹³ Cevâlikî, s. 13; Firûzâbâdi, Kâmûs, Cilt:1, s.683; Zebîdî, s. 3838.

²¹⁴ Harman, “İlyâs”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt:22, s.160.

²¹⁵ Taberî, Tefsîr, Cilt:23, ss.61-62.

²¹⁶ Pullu, s. 106.

²¹⁷ Jeffery, s.67.

²¹⁸ Jeffery, s.68.; Taberî, Tefsîr, Cilt:6, s.86.; Goldziher, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplum Dergisi), Sayı:24, s.208.; Horovitz, Koranische Untersuchungen, s.152.

tarafından "el-Hazir (Hızır)" diye bilinen, Saint Georges ile aynı şahıs olduğu²¹⁹ bilgisini vermektedir.

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin Arapça, İbranice, Latince, Yunanca, Habeşçe ve Süryanice olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler neticesinde, bu kelimenin kökenine dâir bir tercihte bulunamıyoruz.

16. İsmâîl / إِسْمَاعِيلُ:

"İsmâîl / إِسْمَاعِيلُ" ismi Kur'ân-ı Kerim'de on defâ zikredilmiştir. Bu âyetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	2/Bakara-125	ve Biz, İbrâhîm (a.s)'a ve İsmâîl (a.s)'a:”.. diye ahdedtik.	وَعَهَدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ
2.	2/Bakara-127	Hani İbrâhîm, İsmâîl ile birlikte evin (Kâbe'nin) temellerini yükseltiyor,	وَإِذ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلَ
3.	2/Bakara-133	“Senin ilâhına ve ataların İbrâhim, İsmâîl ve İshâk'ın ilâhı olan tek bir ilâha	وَالِهَ آبَائِكَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ
4.	2/Bakara-136	bize indirilene (Kur'ân'a), İbrâhim, İsmâîl, İshâk, Yâkub ve Yâkuboğullarına indirilene,	وَمَا أَنْزَلْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ
5.	2/Bakara-140	Yoksa siz, “İbrâhim de, İsmâîl de, İshâk da, Yâkub ile Yâkuboğulları da	أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ
6.	3/Âli İmrân-84	bize indirilene (Kur'ân'a), İbrâhim, İsmâîl, İshâk, Yâkub ve Yâkuboğullarına indirilene,	وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ
7.	4/Nisâ-163	İbrâhim'e, İsmâîl'e, İshâk'a, Ya'kûb'a, torunlarına, İsa'ya, Eyyüb'e, Yûnus'a, Hârûn'a ve Süleymân'a da vahyetmiştik	وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ
8.	6/En'âm-86	İsmâîl'i, Elyasa'ı, Yûnus'u ve Lût'u da doğru yola erdirmiştik.	وَإِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًا
9.	14/İbrâhîm-39	“Hamd, iyice yaşlanmış iken bana İsmâîl'i ve İshâk'ı veren Allâh'a mahsustur.	الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَهَبَ لِي عَلَى الْكِبَرِ إِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ
10.	19/Meryem-54	Kitap'ta İsmâîl'i de an.	وَأَذْكَرَ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ

²¹⁹ Milli Eğitim Bakanlığı, İslâm Ansiklopedisi, İlyâs maddesi, Cilt:5/2, s.977., Eskişehir, 2001

"İsmâîl / إِسْمَاعِيلَ " isminin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) "İsmâîl / إِسْمَاعِيلَ " ismi, köken olarak İbranice olup "Allâh"ı dinleyen, itaatkar" anlamına gelmektedir."²²⁰
- b) "Arapçada "Eşmu'il" veya "İsmâ'in" şeklinde okunan kelimenin aslının, "İşmâvil" olduğu ve "İsmâin" olarak da okunduğu"²²¹ ve Himyer lehçesinde bu kelimenin benzei olan "İsme'il" lafzına bakılarak, Arapça bir kelime olmasının ihtimal dahilinde olabileceği, Arapça "se-mi-a" kökünden" İsmâîl" şeklinde türetildiği Cevâlikî ve Süyûtî tarafından ileri sürülmüş olmasına rağmen Cevâlikî, Hafacî ve Süyûtî aynı çalışmalarının farklı sayfalarında, bu kelimenin Arapça olmadığını"²²² söyleyerek kelimenin kökenine dâir bilgilerinde çelişki içinde olduklarını göstermişlerdir.
- c) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "İsmâîl / Ishmael" başlığıyla ele alır.²²³
- d) Süyûtî, bu ismin (إِسْمَائِيلَ / İşmâîl) formunda da geçtiğinin Sibeveyh tarafından söylendiğini bildirmektedir."²²⁴
- e) "Tevrâttaki "Yişmal kelimesi Kur'ân-ı Kerim'de "y" harfinin düşmesiyle yer almıştır."²²⁵
- f) "Oryantalist Müller, Horovitz ve Ryckmans, İbranice kökene sahip bu ismin İslâm öncesi dönemde de Araplar tarafından kullanıldığını, Muhammed'inde bu ismi, Araplarca kullanımda olan bir isim olması hasebiyle alıp Kur'ân-ı Kerim'de kullanmış olduğunu söylemektedir."²²⁶
- g) "Oryantalist Hal, Pilters, Dussaud, Littmann, Derenbourg, Lidzbarski, bu ismin Himyer ve Safavi yazmalarında da İbranice kökenli bir kelime

²²⁰ Pullu, s. 40.

²²¹ Cevâlikî, ss. 7, 13,14; Süyûtî, İtkân, Cilt:2, s.364.

²²² Cevâlikî, s. 9. ; Hafacî, s.10.; Süyûtî, Muzhir, Cilt:1, s.138.

²²³ Jeffery, s.63.

²²⁴ Süyûtî, Muzhir, Cilt:1, s.132.

²²⁵ Harman, "İshâk", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt:22, s.519; Süyûtî, İtkân, Cilt:2, s.364.

²²⁶ Müller, WZKM, Sayı:3, s.225.; Horovitz, Koranische Untersuchungen, ss.155-156.; Ryckmans, Noms propres, Cilt:1, s.239. RES, Cilt:1, s.219.

olarak geçtiğini ve İslâm öncesi dönemde de kullanılmakta olduğunu söylemektedirler.”²²⁷

- h) “Oryantalist Wensinck, İslâm Ansiklopedisi'nde bu kelime için "Bir resul olarak İsmâil ve kendisine gelen vahiyler hakkında hiçbir rivayet yoktur." ²²⁸ şeklinde açıklamada bulunmuştur.

Biz, her ne kadar kendisine "indirilmiş bir kitap " olmamasına rağmen onun Allâh'ın kutlu elçilerinden biri olduğuna imân ediyoruz. Batılı ve doğulu araştırmacıların bu kelimenin Himyerce, Arapça, İbranice ve Latince olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler neticesinde Süyûtî gibi dilcilerin çelişkili görüşler serdetmelerini de göz önüne alarak bu kelimenin İbranice olmasının daha kuvvetli bir görüş olacağını ifade eden Oryantalistlerin ve onlara bu görüşlerinde eşlik eden müslüman dilcilerin tercihlerini daha anlamlı buluyoruz

17. Lût / لوط :

" Lût " ismi, Kur'ân-ı Kerim'de yirmi beş defâ zikredilmiştir. Bu âyetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	6/En'âm-86	İsmâil'i, Elyasa'ı, Yûnus'u ve Lût'u da doğru yola erdirmiştik. Her birini âlemlere üstün kılmıştık.	وَإِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًا وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَ
2.	7/A'râf-80	Lût'u da Peygamber olarak gönderdik.	وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ
3.	11/Hûd-70	biz Lût kavmine gönderildik.”	إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَى قَوْمِ لُوطٍ
4.	11/Hûd-74	İbrâhim'in korkusu gidip, kendisine müjde gelince Lût kavmi hakkında bizim (elçilerimiz)le tartışmaya başladı.	فَلَمَّا ذَهَبَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ الرَّوْعُ وَجَاءَتْهُ الْبَشَرَىٰ يُجَادِلُنَا فِي قَوْمِ لُوطٍ
5.	11/Hûd-77	Elçilerimiz Lût'a gelince onların yüzünden üzüldü, göğsü daraldı ve “Bu çok zor bir gün” dedi.	وَلَمَّا جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِيءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالَ هَذَا يَوْمٌ عَصِيبٌ
6.	11/Hûd-81	Konukları şöyle dedi: “Ey Lût! Biz Rabbinin elçileriyiz.	قَالُوا يَا لُوطُ إِنَّا رُسُلُ رَبِّكَ

²²⁷ Pilters, "Index of S. Arabian Proper Names, PSBA, 1917, s.110.; Hartmann, Arabisch Frage, ss.182, 226, 252, 253, 254.; Derenbourg, CIS, Cilt:4/1, s.56.; Dussaud, Mission, s.221.; Littmann, Semitic Inscriptions, ss.116, 117, 123., Enzifferung der Safâ Inschriften, s.58.; Lidzbarski, Ephemeris, Cilt:2, s.44.

²²⁸ Milli Eğitim Bakanlığı, İslâm Ansiklopedisi, İsmâil maddesi, Cilt:.5/2, s.1110., Eskişehir, 2001

7.	11/Hûd-89	(Ve unutmayın ki) Lût kavmi sizden uzak değildir.”	وَمَا قَوْمِ لُوطٍ مِّنْكُمْ بِبَعِيدٍ
8.	15/Hicr-59	Lût’un âilesi başka (Onlar suçlu değildir). Lût’un karısı dışında onların hepsini kurtaracağız. Biz, onun geride kalanlardan olmasını takdir ettik.	إِلَّا آلَ لُوطٍ إِنَّا لَمَنَجُّوهُمْ أَجْمَعِينَ
9.	15/Hicr-61	Elçiler (melekler) Lût’un âilesine gelince, Lût onlara, “Gerçekten siz tanınmayan kimselersiniz” dedi.	فَلَمَّا جَاء آلَ لُوطٍ الْمُرْسَلُونَ
10	21/Enbiyâ-74	Biz, Lût’a da bir hikmet ve bir ilim verdik	وَلُوطًا آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا
11	22/Hacc-43	İbrâhim’in kavmi ile Lût’un kavmi ve Medyen halkı da (yalanlamışlardı).	وَقَوْمِ إِبْرَاهِيمَ وَقَوْمِ لُوطٍ
12	26/Şuarâ-160	Lût’un kavmi de peygamberleri yalanladı.	كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ الْمُرْسَلِينَ
13	26/Şuarâ-161	Hani kardeşleri Lût, onlara şöyle demişti: “Allâh’a karşı gelmekten sakınmaz mısınız?”	إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوطُ أَلَا تَتَّقُونَ
14	26/Şuarâ-167	Dediler ki: “Ey Lût! (İşimize karışmaktan) vazgeçmezsen mutlaka (şehirden) çıkarılanlardan olacaksın!”	قَالُوا لَئِن لَّمْ تَنْتَهِ يَا لُوطُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمُخْرَجِينَ
15	27/Neml-54	Lût’u da (Peygamber olarak gönderdik.) Hani o, kavmine şöyle demişti: “Göz göre göre, o çirkin işi mi yapıyorsunuz?”	وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ وَأَنْتُمْ تُبْصِرُونَ
16	27/Neml-56	Bunun üzerine kavminin cevabı ancak şöyle demek oldu: “Lût’un âilesini memleketinizden çıkarın. Çünkü onlar temiz kalmak isteyen insanlarmış(!)”	فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَخْرِجُوا آلَ لُوطٍ مِّنْ قَرْيَتِكُمْ إِنَّهُمْ أَنَاسٌ يَّتَطَهَّرُونَ
17	29/Ankebût-26	Bunun üzerine Lût, ona (İbrâhim’e) iman etti.	فَأَمَّنْ لَهُ لُوطٌ
18	29/Ankebût-28	Lût’u da peygamber olarak gönderdik. Hani o, kavmine şöyle demişti: “Gerçekten siz, sizden önce dünyâda hiçbir toplumun yapmadığı bir hayâsızlığı işliyorsunuz.”	وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ إِنَّكُمْ لَأْتَأُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِّنَ الْعَالَمِينَ
19	29/Ankebût-32	(İbrâhim) Dedi ki; Ama orada Lut var!	قَالَ إِنَّ فِيهَا لُوطًا

20	29/Ankebût -33	Elçilerimiz Lût'a geldiklerinde, Lût, onlar yüzünden tasalandı, onlar hakkında çaresizlik içine düştü.	وَلَمَّا أَن جَاءَتْ رُسُلْنَا لُوطًا سِئَاءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذُرْعًا
21	37/Sâffât- 133	Şüphesiz Lût da peygamberlerdendi.	وَإِنَّ لُوطًا لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ
22	38/Sâd-13	Onlardan önce de Nûh kavmi, Âd kavmi, kazıklar sahibi Firavun, Semûd kavmi, Lût kavmi ve Eyke halkı da Peygamberleri yalanlamışlardı. İşte onlar da (böyle) gruplardı.	وَتَمُودُ وَقَوْمُ لُوطٍ وَأَصْحَابُ الْأَيْكَةِ أُولَئِكَ الْأَحْزَابُ
23	50/Kaf-13	Ad ve Firavun ile Lut'un kardeşleri de (yalanladılar).	عَادٌ وَفِرْعَوْنُ وَإِخْوَانُ لُوطٍ
24	54/Kamer- 33	Lût kavmi de uyarıcıları yalanladı.	كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ بِالَّذِينَ
25	54/Kamer- 34	Şüphesiz biz de üzerlerine taşlar savuran bir rüzgâr gönderdik. Yalnız Lût'un âilesi başka. Katımızdan bir nimet olarak bir seher vakti onları kurtardık. Şükredenleri işte böyle mükâfatlandırırız.	إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَاصِبًا إِلَّا آلَ لُوطٍ نَّجَّيْنَاهُمْ بِسَحْرِ

"Lût / لوط" isminin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- "Zemahşeri'ye göre, Lut, bugünkü İsrail ile Ürdün arasındaki arazide hayat sürmüştü²²⁹ Sodom ve Gomore (Sedum kavmi)'ye gönderilmiş bir peygamber' ismidir."²³⁰
- "Lut (a.s.) 'ın tam adı, İbn İshâk'a göre Lut b. Hârun b. Âzer'dir. İsmi İbranice veya Süryanice olduğu"²³¹ ileri sürülmüştür."²³²
- "Râgıb İsfehani ve Sa'lebi'nin kitaplarında beyan ettiklerine göre, Sibeveyh gibi kimi dilciler, "Lut / لوط" kelimesinin Arapçalaştırılmış yabancı bir kelime olduğunu ve bu kelimedden "Lâta" kelimesi ve fiilinin türetilmiş olduğu"²³³ bilgisini vermiştir.

²²⁹ Zemahşeri, Keşşaf, Cilt:2, s.80.

²³⁰ A'râf, 7/80.; Şuarâ, 26/165- 166

²³¹ Pullu, s. 61.

²³² Başkaya, s. 37.; Süyûtî, İtkân, Cilt:2, s.65.

²³³ Kemal Atık Müftüoğlu, "Kur'ânda Lût Kavmi ve Düşündürdükleri", Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1988, Sayı: 2, s. 289.; Râgıb, s.472.; Sa'lebi, Kıyas, s.72.

- d) “Lut” kelimesinin, İbrâhim, İshâk isimleri gibi Arapça olmayan bir isim olduğu Cevâikî ve Hafaci²³⁴ başta olmak üzere, dilcilerce ifade edilmiştir. Bu kabul üzerine Lut’ isminin, "Elyata" kelimesinden türediği görüşü "yabancı kelimeler türemiş olamazlar" kuralı gereğince reddedilmiştir. Oryantalistler, "Lut" kelimesinin İbranicede "örtmek ve kapamak" anlamında kullanıldığını, bu sebeple bu kelimenin Arapça olmadığını, İbranicedeki anlamının Arapçaya "yapışma"nın mukabili olarak aktarıldığı²³⁵ açıklamasını yapmıştır.
- e) “Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Lût / Lot " başlığıyla ele almaktadır. A. Jeffery, Sycz ve Vide Künstlinger, "lata" kelimesinin Arapçada "çamurlamak, çamurla sıvamak" manasına geldiğini, Lut kavminin taşlaştırıldığından dolayı ona bu ismin verildiğini söylemektedir. Jeffery, Oryantalist Wensinck’in "batılı kaynaklarda "Lut"’un, "Lot" olarak geçtiği bilgisini²³⁶ aktardığını söylemiştir. Jeffery, bu kelimenin İbranice değil de Süryanice kanalıyla geçmiş olma ihtimalinin daha makul olduğunu, Muhammed’in bu kelimeyi kendisini dinlemeye gelip giden farklı dinlerdeki ziyaretçilerinden duyduğunu ve bu ismi olduğu gibi alıp kullandığını" söylemektedir.

“İncil’in Türkçe baskısında da bu isim, "Lut" olarak geçmektedir.”²³⁷ şeklinde oryantalistlerce verilen bilgiye, İslâm bilginlerinin vermiş oldukları malumat ile örtüştüğü için aynen katılıyoruz. Ancak Jeffery’in Kur’ân-ı Kerim’in geneline yönelik " Kur’ân-ı Kerim diğer semavi kitaplardan iktibas edilmiş bir kitaptır" değerlendirmesine asla katılmıyoruz. Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin Arapça, İbranice ve Süryanice olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler üzerine herhangi bir tercihte bulunamayacağımızı ifade ediyoruz.

18. Mûsâ / موسى :

"Mûsâ / موسى" ismi Kur’ân-ı Kerim’de yüz otuz altı²³⁸ defa zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

²³⁴ Cevâikî, s.134.; Hafaci, s.175.

²³⁵ Müftüoğlu, s. 289.

²³⁶ Jeffery, ss.254-255.; Usta, s.187.; Sycz, Eigennamen, s.37.; Vide Künstlinger, Christliche Herkunft der Kuranischen Lötlegende, "Rocknik Orjentalistyczny, (1931), Cilt:7, ss.281-295.

²³⁷ Milli Eğitim Bakanlığı, İslâm Ansiklopedisi, Lût maddesi, Cilt:7, s.90., Eskişehir, 2001

²³⁸ Bakara, 2/51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 67, 68, 69, 70, 71, 87, 88, 92, 93, 108, 136, 246; Nisa, 4/153, 164.; Mâide, 5/20, 21, 22, 23, 24, 25, 26.; En’âm, 6/84, 91, 154.; Araf, 7/103, 104, 105, 106, 107, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124,

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	2/Bakara-51	Hani, biz Mûsâ ile kırk gece için sözleşmiştik.	وَإِذْ وَاَعَدْنَا مُوسَىٰ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً
2.	2/Bakara-53	Mûsâ'ya Kitab'ı (Tevrât'ı) ve Furkân'ı vermiştik.	وَإِذْ آتَيْنَا مُوسَىٰ الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ
3.	4/Nisâ-164	Allâh, Mûsa ile de doğrudan konuştu.	وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَىٰ تَكْلِيمًا
4.	2/Bakara-54	Mûsâ, kavmine dedi ki: “Ey kavmim! Sizler, buzağıyı ilâh edinmekle kendinize yazık ettiniz.	وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجَلِ
5.	2/Bakara-55	Hani siz, “Ey Mûsâ! Biz Allâh'ı açıktan açığa görmedikçe sana asla inanmayız” demiştiniz.	وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ تَرَىٰ اللَّهَ جَهْرَةً
6.	2/Bakara-60	Hani, Mûsâ kavmi için su dilemişti.	وَإِذْ اسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ
7.	2/Bakara-61	Hani, “Ey Mûsâ! Biz bir çeşit yemeğe asla katlanamayız.	وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَنْ نَصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَاحِدٍ
8.	2/Bakara-67	Hani Mûsâ kavmine, “Allâh, size bir sığır kesmenizi emrediyor” demişti.	وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبَحُوا بَقْرَةً
9.	2/Bakara-87	Andolsun, Mûsâ'ya Kitab'ı (Tevrât'ı) verdik.	وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَىٰ الْكِتَابَ
10	2/Bakara-136	Mûsâ ve İsa'ya verilen (Tevrât ve İncil) ile bütün diğer peygamberlere Rab'lerinden verilene iman ettik	وَمَا أَوْتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَا أُوْتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ

125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162.; Yunus, 10/75, 76, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93.; Hud, 11/96,110.; İbrahim, 14/5, 6, 7, 8.; İsrâ,17/2, 101, 102, 103, 104.; Kehf, 18/60, 61, 62,63, 64,65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82.; Meryem, 19/51.; Taha, 20/9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92,93, 94, 95, 96, 97, 98.; Enbiyâ, 21/48.; Mü'minûn, 23/45,46, 47, 48.; Furkan, 25/36.; Şuara, 26/10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67.; Neml, 27/7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14.; Kasas, 28/3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23,24,25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 76.; Ankebut, 29/39.; Secde, 32/23.; Ahzab, 33/7, 69.; Saffat, 37/114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122.; Mümin, 40/23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38,39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 53.; Fussilet, 41/45.; Şura, 42/13.; Zuhruf, 43/46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56.; Ahkaf, 46/12, 30.; Zariyat, 51/38, 39, 40.; Necm, 53/36.; Saf, 61/5.; Naziat, 79/15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26.; A'la, 87/19.

11	2/Bakara-246	Mûsâ'dan sonra İsrailoğullarının ileri gelenlerini görmedin mi (ne yaptılar)? Hani, peygamberlerinden birine, “Bize bir hükümdar gönder de Allâh yolunda savaşalım” demişlerdi.	أَلَمْ تَرَ إِلَى الْمَلَاِ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى إِذْ قَالُوا لِنَبِيِّ لَهُمْ اأُبْعَثْ لَنَا مَلِكًا نُنَاقِثَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
12	2/Bakara-248	Onda Rabbinizden bir güven duygusu ve huzur ile Mûsâ âilesinin, Hârûn âilesinin geriye bıraktığından kalıntılar vardır.	فِيهِ سَكِينَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ مِّمَّا تَرَكَ آلَ مُوسَىٰ وَآلَ هَارُونَ تَحْمِلُهُ الْمَلَائِكَةُ
13	3/Âli İmrân-84	Mûsâ ve İsa'ya verilen (Tevrât ve İncil) ile bütün diğer peygamberlere Rab'lerinden verilene iman ettik	وَمَا أَوْتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَالنَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ
14	4/Nisâ-153	Kitap ehli, senden kendilerine gökten bir kitap indirmeni istiyorlar. (Buna şaşma!) Mûsâ'dan, bundan daha büyüğünü istemişler	يَسْأَلُكَ أَهْلَ الْكِتَابِ أَنْ تَنْزِلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِّنَ السَّمَاءِ فَقَدْ سَأَلُوا مُوسَىٰ أَكْبَرَ مِنْ ذَلِكَ
15	4/Nisâ-164	Allâh, Mûsa ile de doğrudan konuştu.	وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَىٰ تَكْلِيمًا
16	5/Mâide-20	"Bir zamanlar Mûsâ, kavmine şöyle demişti; Ey kavmim! Allâh'ın size (lütfettiği) nimetini hatırlayın.	وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ
17	5/Mâide-22	Dediler ki: “Ey Mûsâ! O (dediğin) topraklarda gayet güçlü, zorba bir millet var. Onlar oradan çıkmadıkça, biz oraya asla giremeyiz.	قَالُوا يَا مُوسَىٰ إِنَّ فِيهَا قَوْمًا جَبَّارِينَ وَإِنَّا لَنَنذُرُهَا حَتَّىٰ يَخْرُجُوا مِنْهَا
18	5/Mâide-24	Dediler ki: “Ey Mûsâ! Onlar orada bulundukça, biz oraya asla girmeyeceğiz.	قَالُوا يَا مُوسَىٰ إِنَّا لَنَنذُرُهَا أَبَدًا مَا دَامُوا فِيهَا
19	5/Mâide-84	Daha önce Nûh'u da hidayete erdirmiştik. Züriyetinden Dâvud'u, Süleymân'ı, Eyyub'u, Yûsuf'u, Mûsâ'yı ve Hârûn'u da	وَنُوحًا هَدَيْنَا مِنْ قَبْلُ وَمِن ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَىٰ وَهَارُونَ
20	5/Mâide-154	Sonra .. Mûsâ'ya Kitab'ı (Tevrât'ı) verdik	ثُمَّ آتَيْنَا مُوسَىٰ الْكِتَابَ
21	7/A'râf-103	Sonra onların ardından Mûsâ'yı, apaçık mucizelerimizle Firavun'a ve onun ileri gelen adamlarına peygamber olarak gönderdik	ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِم مُّوسَىٰ بِآيَاتِنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ
22	7/A'râf-104	Mûsâ dedi ki: “Ey Firavun! Şüphesiz ki ben âlemlerin Rabbi tarafından gönderilmiş bir peygamberim.”	وَقَالَ مُوسَىٰ يَا فِرْعَوْنُ إِنِّي رَسُولٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ

23	7/A'râf-115	(Sihirbazlar), “Ey Mûsâ! Ya önce sen at, ya da önce atanlar biz olalım” dediler.	قَالُوا يَا مُوسَى إِمَّا أَنْ تُلْقِيَ وَإِمَّا أَنْ نَكُونَ نَحْنُ الْمُلْقِينَ
24	7/A'râf-117	Biz de Mûsâ'ya, “Elindeki değneğini at” diye vahyettik.	وَأَوْحَيْنَا إِلَى مُوسَى أَنْ ألقِ عَصَاكَ
25	7/A'râf-122	Mûsâ ile Hârûn'un Rab'bine.	رَبِّ مُوسَى وَهَارُونَ
26	7/A'râf-127	Firavun'un kavminden ileri gelenler dediler ki: “Sen (sihirbazları cezalandıracaksın da) Mûsâ'yı ve kavmini, bu ülkede fesat çıkarsınlar, seni ve ilâhlarını terk etsinler diye bırakacak mısın?”	وَقَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ أَتَنْذُرُ مُوسَى وَقَوْمَهُ لِيُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ
27	7/A'râf-128	Mûsâ, kavmine, “Allâh'tan yardım isteyin ve sabredin.	قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ اسْتَعِينُوا بِاللَّهِ وَاصْبِرُوا
28	7/A'râf-131	Eğer başlarına bir kötülük gelirse, Mûsâ ve beraberindekilerin uğursuzluğuna yorarlardı.	وَإِنْ تُصِيبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَطَّيَّرُوا بِمُوسَى وَمَنْ مَعَهُ
29	7/A'râf-134	Üzerlerine azap çökünce, “Ey Mûsâ! Rabbinin sana verdiği söz uyarınca bizim için dua et.	قَالُوا يَا مُوسَى ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ
30	7/A'râf-142	Mûsâ'ya otuz gece süre belirledik, buna on (gece) daha kattık	وَوَاعَدْنَا مُوسَى ثَلَاثِينَ لَيْلَةً وَأَتَمَمْنَاهَا بِعَشْرٍ
31	7/A'râf-143	Mûsâ, belirlediğimiz yere (Tûr'a) gelip Rabbi de ona konuşunca,	وَلَمَّا جَاءَ مُوسَى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ
32	7/A'râf-144	(Allâh) “Ey Mûsâ! Vahiylim ve konuşmamla seni insanlar üzerine seçkin kıldım. Öyleyse sana verdiğimi al ve şükredenlerden ol” dedi.	قَالَ يَا مُوسَى إِنِّي اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَاتِي وَيَكْلَامِي فَخُذْ مَا آتَيْتُكَ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ
33	7/A'râf-148	Mûsâ'nın kavmi onun (Tur'a gitmesinin) ardından, ziynet eşyalarından, böğürmesi olan bir buzağı heykeli (yaparak ilâh) edindiler.	وَاتَّخَذَ قَوْمُ مُوسَى مِنْ بَعْدِهِ مِنْ حُلِيِّهِمْ عِجْلًا جَسَدًا لَهُ خُورٌ
34	7/A'râf-150	Mûsâ, kavmine kızgın ve üzgün olarak döndüğünde,	وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَى إِلَى قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا
35	7/A'râf-154	Mûsâ'nın öfkesi dinince (attığı) levhaları aldı.	وَلَمَّا سَكَتَ عَنِ مُوسَى الْعُصْبُ أَخَذَ الْأَلْوَاخَ
36	7/A'râf-159	Mûsâ'nın kavminden (insanları) hak ile doğru yola ileten ve onunla adaletli davranan bir topluluk da vardı.	وَمِنْ قَوْمِ مُوسَى أُمَّةٌ يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ

"Mûsâ / موسي" isminin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) "Mûsâ / موسي" kelimesi İbranice asıllı olup "çekmek, çıkarmak, sökmek" demektir. Menşei hakkında farklı görüşler olsa da²³⁹ Cevâlikî, Hafacî ve Ragıb İsfehânî eserlerinde, "Mûsâ" موسي " isminin Arapça olmadığına ittifak edilmiş olduğunu²⁴⁰ belirtmişlerdir.
- b) "Mûsâ" kelimesi, Süyûtî, Taberî ve Sa'lebî'nin vermiş olduğu bilgiye göre, İbranice olup eski Mısır dilindeki birleşik bir isimdir.²⁴¹
- c) Arapçada su, "ma" olarak ağaç ise "şecer" olarak ifade edilmektedir. Yazıda ve sözde kısaltmalar yapmak Arapların doğal halidir. Bu anlamda "şa" sözcüğü Arapçada "şecer" kelimesinin kısaltılmış şeklidir. "Mûsâ" kelimesi, "sinli (س)" ve "şinli (ش)" harfleriyle de okunmuştur. Mısır dilbilimcilerinin birçoğu "Moşeh" isminin Mısır dilindeki "çocuk" anlamındaki "mes/mesu" kelimesinin başka bir varyantı olduğunu kabul etmiştir.²⁴²
- d) "Çoğunluğu İbranice ve Süryanice olan fakat Arapça ile aynı kökten, Sâmi dil âilesinden bazı kelimelerin, değiştirilerek kullanıldığı"²⁴³ bilinen bir gerçektir.
- e) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Mûsâ / Moses" başlığıyla ele almaktadır.²⁴⁴
- f) Oryantalist Horovitz, "her ne kadar İslâm öncesi dönemde bu kelimenin kökeninin neliği, nereden geldiği netlik kazanmamış olsa da İslam Peygamberi Muhammed bu kelimeyi kendi dönemindeki Yahudi ve Hristiyan ziyaretçilerinden duyup işiterek, kendisinin ihdas ettiğini, ithal ettiğini gizleyemez."²⁴⁵ açıklamasını yapmaktadır.
- g) Menşeinin her ne kadar İbranice olduğu söylenebilirse de Oryantalist Derenbourg ve Montgomery'e göre bu isim, Arab Yahudileri arasında kullanılan bir isim olup Araplar bu ismi Süryaniceden ya da Habeşçeden almışlardır.²⁴⁶

²³⁹ Pullu, s. 70.

²⁴⁰ Cevâlikî, s.135.; Hafacî, s.182.; Ragıb, s.484.

²⁴¹ Sa'lebî, s.118; Süyûtî, İtkân, Cilt:2, s.367; Taberî, Cilt:2, s.48.

²⁴² Harman, "Mûsâ", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt:31, s.207.

²⁴³ Beki, Niyâzi, Kur'an'da Özel İsimler/Kavramlar Ve Dil İncelikleri, Divanpost, <http://divanpost.blogspot.com.tr/2010/02/Kuranda-ozel-isimlerkavramlar-ve-dil.html?m=1> (Erişim: 13.12.2017 18:14)

²⁴⁴ Jeffery, s.274.

²⁴⁵ Jeffery, s.275.

²⁴⁶ Derenbourg, REJ, Cilt:18, s.127.; Montgomery, **Aramaic Incantation Text**, s. 231.

h) “İslâmi kaynaklara göre Hz. Mûsâ'nın baba tarafından soyu; Ya'kûb oğlu Levi oğlu, Kahes oğlu, Yasher oğlu, İmrân oğlu Mûsâ şeklinde; anne tarafından soyu ise İbrâhîm oğlu Yeş'an oğlu, Berkiya oğlu, Şem'vil kızı Necip olduğu ve isminin Naciye, Yuhayil olduğu nakledilmektedir.”²⁴⁷

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin İbranice, Kıptice, Habeşçe ve Süryanice olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler üzerine herhangi bir tercihte bulunamayacağımızı ifade ediyoruz. Ancak biz, Oryantalistlerce yazılmış İslâm Ansiklopedisi'nde yer alan "Mûsâ hakkındaki İslâm kaynaklarının, Mukaddes Kitab'a, folklor ve peri masallarına ait birçok nokta, zengin bir yer tutmakta ve "Sa'lebi'nin eserinde gerçek bir peygamber romanı şekline dönüşmektedir"²⁴⁸ tarzındaki yorum ve açıklamaları, müslümanlar olarak kabul edemeyeceğimizi de ayrıca belirtmek isteriz.

19. Nûh / نوح :

"Nûh / نوح " ismi, Kur'ân-ı Kerim'de kırk defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	3/Âli İmrân-33	Şüphesiz Allâh, Âdem'i, Nûh'u, İbrâhîm âilesini (soyunu) ve İmrân âilesini (soyunu) birbirinden gelmiş birer nesil olarak seçip âlemlere üstün kıldı.	إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ
2.	11/Hûd-25	Andolsun, biz Nûh'u kavmine peygamber olarak gönderdik.	وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ
3.	37/Sâffât-79	Âlemler içinde Nûh'a selâm olsun!	سَلَامٌ عَلَىٰ نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ
4.	4/Nisâ-163	Biz, Nûh'a ve ondan sonra gelen peygamberlere vahyettiğimiz gibi, sana da vahyettik.	إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَىٰ نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ
5.	6/En'âm-84	Daha önce Nûh'u da hidayete erdirmiştik.	وَنُوحًا هَدَيْنَا مِنْ قَبْلُ
6.	7/A'râf-59	Andolsun, Nûh'u kendi kavmine peygamber olarak gönderdik de,	لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ

²⁴⁷ Sayı, s.44.

²⁴⁸ Milli Eğitim Bakanlığı, İslâm Ansiklopedisi, Mûsâ maddesi, Cilt:8, s.658., Eskişehir, 2001

7.	9/Tevbe-70	Onlara kendilerinden öncekilerin; Nûh, Âd ve Semûd kavimlerinin; İbrâhîm'in kavminin; Medyen halkının ve yerle bir olan şehirlerin haberleri ulaşmadı mı?	أَلَمْ يَأْتِهِمْ نَبَأُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَقَوْمِ إِبْرَاهِيمَ وَأَصْحَابِ مَدْيَنَ وَالْمُؤْتَفِكَاتِ
8.	10/Yûnus-71	Nûh'un haberini onlara oku.	وَآتَىٰ عَلَيْهِمْ نَبَأَ نُوحٍ
9.	11/Hûd-25	Andolsun, biz Nûh'u kavmine peygamber olarak gönderdik. Onlara şöyle dedi: "Ben sizin için apaçık bir uyarıcıyım."	وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ
10	11/Hûd-32	Dediler ki: "Ey Nûh! Bizimle tartıştın ve tartışmayı uzattın.	قَالُوا يَا نُوحُ قَدْ جَادَلْتَنَا فَأَكْثَرْتَ جِدَالَنَا
11	11/Hûd-36	Nûh'a vahyolundu ki: "Kavminden daha önce iman etmiş olanlardan başka, artık hiç kimse iman etmeyecek.	وَأَوْحِيَ إِلَىٰ نُوحٍ أَنَّهُ لَنْ يُؤْمِنَ مِنْ قَوْمِكَ إِلَّا مَنْ قَدْ آمَنَ
12	11/Hûd-45	Nûh, Rabbine seslenip şöyle dedi:	وَنَادَىٰ نُوحٌ رَبَّهُ
13	11/Hûd-46	Allâh, "Ey Nûh! O, asla senin âilenden değildir.	قَالَ يَا نُوحُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ
14	11/Hûd-48	Ona denildi ki: "Ey Nûh! Sana ve seninle birlikte bulunanlardan birçok ümmete bizden esenlik ve bereketlerle (gemiden) in.	قِيلَ يَا نُوحُ اهْبِطْ بِسَلَامٍ مِنَّا وَبَرَكَاتٍ عَلَيْكَ وَعَلَىٰ أُمَمٍ مِمَّنْ مَعَكَ
15	11/Hûd-89	"Ey Kavmim! Bana karşı olan düşmanlığınız, Nûh kavminin veya Hûd kavminin yahut Salih kavminin başına gelenin benzeri gibi bir felaketi sakın sizin de başınıza getirmesin.	وَيَا قَوْمِ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شِقَاقِي أَنْ يُصِيبَكُمْ مِثْلُ مَا أَصَابَ قَوْمَ نُوحٍ أَوْ قَوْمَ هُودٍ أَوْ قَوْمَ صَالِحٍ
16	14/İbrâhîm-9	"Sizden öncekilerin, Nûh, Ad ve Semud kavimlerinin ve onlardan sonrakilerin haberleri size gelmedi mi?	أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَأُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ
17	17/İsrâ-17	Nûh'tan sonra da nice nesilleri helâk ettik.	وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنَ الْقُرُونِ مِنْ بَعْدِ نُوحٍ
18	21/Enbiyâ-76	(Ey Muhammed!) Nûh'u da hatırla. Hani o daha önce dua etmişti de biz onun duasını kabul ederek, kendisini ve âilesini o büyük sıkıntıdan (tufandan) kurtarmıştık.	وَنُوحًا إِذْ نَادَىٰ مِنْ قَبْلُ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ
19	22/Hacc-42	Ey Muhammed! Eğer seni yalanlarsa bil ki, onlardan önce Nûh, Âd ve Semûd kavimleri de (peygamberlerini) yalanlamışlardı.	وَإِنْ يَكْذِبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَثَمُودٌ

20	23/Mu'minûn-23	Andolsun biz, Nûh'u kendi kavmine peygamber olarak gönderdik de,	وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ
21	25/Furkân-37	Nûh kavmini de, Peygamberleri yalanladıkları vakit suda boğduk. Onları insanlara bir ibret yaptık	وَقَوْمِ نُوحٍ لَّمَّا كَذَّبُوا الرُّسُلَ أَغْرَقْنَاهُمْ وَجَعَلْنَا لَهُمُ لِلنَّاسِ آيَةً
22	26/Şuarâ-105	Nûh'un kavmi de Peygamberleri yalanladı.	كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ الْمُرْسَلِينَ
23	26/Şuarâ-106	Hani kardeşleri Nûh, onlara şöyle demişti: “Allâh'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız?”	إِذْ قَالَ لَهُمُ أَخُوهُمْ نُوحٌ أَلَا تَتَّقُونَ
24	26/Şuarâ-116	Dediler ki: “Ey Nûh! (Bu işten) vazgeçmezsen mutlaka taşlananlardan olacaksın!”	قَالُوا لَئِن لَّمْ تَنْتَهَ يَا نُوحُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمَرْجُومِينَ
25	29/Ankebût-14	Andolsun, biz, Nûh'u kendi kavmine peygamber olarak gönderdik.	وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ
26	33/Ahzâb-7	Hani biz peygamberlerden sağlam söz almıştık. Senden, Nûh'tan, İbrâhîm, Mûsâ ve Meryem oğlu İsa'dan da.	وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰ ابْنِ مَرْيَمَ
27	37/Sâffât-75	Andolsun, Nûh bize dua edip seslenmişti. Biz ne güzel cevap veriniz!	وَلَقَدْ نَادَانَا نُوحٌ فَلَنِعْمَ الْمُجِيبُونَ
28	37/Sâffât-79	Âlemler içinde Nûh'a selâm olsun!	سَلَامٌ عَلَىٰ نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ
29	38/Sâd-12	Onlardan önce de Nûh kavmi, Âd kavmi, kazıklar sahibi Firavun, Semûd kavmi, Lût kavmi ve Eyke halkı da Peygamberleri yalanlamışlardı.	كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ ذُو الْأَوْتَادِ
30	40/Mu'min-5	Onlardan önce Nûh'un kavmi ve onlardan sonra gelen topluluklar da yalanlamıştı.	كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَالْأَحْزَابُ مِنْ بَعْدِهِمْ
31	40/Mu'min-31	Nûh, Ad ve Semud kavminin ve onlardan sonra gelenlerin durumu gibi (Peygamber'leri yalanlayan) toplulukların başlarına gelen bir akıbetten korkuyorum.	مِثْلَ دَابِ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ
32	50/Kaf-12	Onlardan önce Nûh kavmi, Ress halkı ve Semûd kavmi, Âd ve Firavun, Lût'un kardeşleri, Eykeliler, Tübba'nın kavmi de yalanlamıştı.	كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَأَصْحَابُ الرَّسِّ وَتَمُودُ
33	51/Zâriyât-46	Bunlardan önce de Nûh kavmini helâk etmiştik. Çünkü onlar fâsık bir toplum idiler.	وَقَوْمِ نُوحٍ مِّن قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ

34	53/Necm-52	Daha önce de Nûh'un kavmini helâk etmişti. Şüphesiz onlar daha zalim ve daha azgın kimselerdi.	وَقَوْمِ نُوحٍ مِّن قَبْلٍ إِنَّهُمْ كَانُوا هُمْ أَظْلَمَ وَأَطْعَى
35	54/Kamer-9	Onlardan önce Nûh'un kavmi de yalanlamıştı.	كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ
36	57/Hadîd-26	Andolsun, biz Nûh'u ve İbrâhîm'i peygamber olarak gönderdik.	وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا وَإِبْرَاهِيمَ
37	66/Tahrîm-10	Allâh, inkâr edenlere, Nûh'un karısı ile Lût'un karısını örnek gösterdi.	ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَأةَ نُوحٍ وَامْرَأةَ لُوطٍ
38	71/Nûh-1	Şüphesiz biz Nûh'u, kavmine, ..peygamber olarak gönderdik.	إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ
39	71/Nûh-21	Nûh, dedi ki: "Rabbim! Gerçekten onlar bana karşı geldiler,	قَالَ نُوحٌ رَبِّ إِنَّهُمْ عَصَوْنِي
40	71/Nûh-26	Nûh, şöyle dedi: "Ey Rabbim! Kâfirlerden hiç kimseyi yeryüzünde bırakma!"	وَقَالَ نُوحٌ رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا

"Nûh / نوح" isminin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- Oryantalist Horovitz, "Nûh" isminin İslâm öncesi dönemde de bilinen ve eski arap şiirlerinde geçen, fakat İslâm'ın geliş döneminde Araplarca kullanılmayan bir isim olduğu açıklamasını yapmaktadır.²⁴⁹
- "Oryantalist Ryckmans, Safavi yazmalarında da geçişi, Arapçada kullanılışı ve ayrıca Kur'ân'da da zikredilmiş "Nûh" isminin, İbraniceden değilde Süryaniceden Arapçaya geçmiş olduğunun daha açık olduğunu söylemektedir."²⁵⁰
- "Nûh / نوح" kelimesi İbranice asıllı olup "inlemek, ağlamak, çok ağlayan" demektir. Hz. İdrîs'ten ardından gönderilmiş ve tufan sonrası "ikinci Âdem olarak bilinen Nûh, Kur'ân-ı Kerim'de "Nûh" ve "Nûh kavmi" olarak²⁵¹ geçmektedir.
- "Nûh / نوح" un gerçek ismi "Abdüşşekur" ya da "Abdülğafur" olarak bilinmekte olup inleyerek, ağlayarak Allâh'a çokça tövbe ettiği için onun bu isimle anıldığı söylenmiştir."²⁵²

²⁴⁹ Horovitz, Koranische Untersuchungen, s.146.

²⁵⁰ Ryckmans, Noms propres, Cilt:1, s.138.

²⁵¹ Başkaya, s. 19.

²⁵² Pullu, s. 17.

- e. Hz. Nûh'un nesebi; Nûh b. Lamek b. Metusla b. Hanûh (İdrîs a.s), b. Mürd Mehlail b. Kanın b. Yanas b. Sis b. Âdem(a.s)'dir."²⁵³
- f. Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Nûh/ Noah " başlığıyla ele almaktadır."
- g. Oryantalist Arthur Jeffery'in, "Nuh" kelimesinin aslı İbranicedir ve "sakin ve teselli eden" anlamına gelmektedir."²⁵⁴ şeklindeki açıklamasına anlayabiliriz. Ancak oryantalist Wensinck'in, İslâm Ansiklopedisi'nde ifade ettiği, "Kitab-ı Mukaddesteki "Noe", Kur'ân-ı Kerim'de ve İslâm kıssalarında büyük konuma sahip bir peygamberin adıdır. Ancak Nûh, kaynaklarımıza göre peygamber değildir"²⁵⁵ şeklindeki açıklamayı kabul edemeyiz. Müslümanlar olarak biz, Kur'ân-ı Kerim'in bize verdiği bilgiyi tasdik eder ve Nûh'u peygamber olarak kabul ederiz. Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin İbranice ve Süryanice olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler üzerine herhangi bir tercihte bulunamayacağımızı ifade ediyoruz.

20. Rabbâniyyûn / ربانيون :

"Rabbâniyyun / ربانيون" ismi, Kur'ân-ı Kerim'de üç defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	5/Mâide-44	Rabbanîler (kendilerini Rabb'lerine adanmış olanlar) ve Ahbar olanlar da	لِّلَّذِينَ هَادُوا وَالرَّبَّانِيُونَ وَالْأَخْبَارُ
2.	5/Mâide-44 ve 63.	Bunları, (Rabbanîler ve Hahamlar) din adamları ve bilginler günah söz söylemekten ve haram yemekten sakındırsalardı ya!	لَوْلَا يَنْهَاهُمُ الرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَخْبَارُ عَنْ قَوْلِهِمُ الْإِثْمَ
3.	5/Mâide-63.		

"Rabbâniyyun / ربانيون " isminin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

²⁵³ Yılmaz, Ali Rıza, **Kur'ân-ı Kerim'deki Asi Kavimlerin Helak Oluş Sebepleri ve Ortak Yönleri**, (Doktora Tezi) Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Kayseri, 2007, s. 16.

²⁵⁴ Cevâlîkî, Mu'arrab, s.603. Bilasî, Mu'arrab, s.317. ; Jeffery, s.282.; Usta, s.188.

²⁵⁵ Milli Eğitim Bakanlığı, İslâm Ansiklopedisi, Nûh maddesi, Cilt:9, s.344., Eskişehir, 2001

- a. Taberi, Süyûtî, Cevâlîkî, Hafacî, Ragıb İsfehânî ve Oryantalist Arthur Jeffery, bu kelimenin Arapça bir kelime olmadığını, Süryanicedeki "rabono, rabbûni" kökünden Arapçaya girdiğini, İbranicede "rabb - rabbi" şeklinde kullanıldığı ve "efendi, öğretmen, lider, buyruğu-yasağı bilenler, hikmetli kişiler" anlamlarına geldiğini ancak "alimler" için Kur'ân-ı Kerim'de "ulema / العلماء " kelimesi kullanıldığını²⁵⁶ söylemektedirler.²⁵⁷
- b. "İbn Mülakkin'in verdiği bilgiye göre, "Rabbânîyyun / ربانيون " lafzı, İbranicede "özü sözü yaşantısıyla örnek olan din adamı" anlamına gelmektedir. Yüce Allâh, Ehl-i Kitabın din adamlarının aksi tavır ve davranışlarını Kur'ân-ı Kerim'de hikaye ederken, "alimler ve hikmetli kişiler"²⁵⁸ anlamındaki " ربانيون " Rabbânîyyun " kelimesi ile dikkatimizi çekmiştir.
- c. "Rabbânîyyun" (İbranicede Rabbânîm), toplumu sağlıklı dini bilgilerle aydınlatmak amacını güden, dini ilimler ve Tevrât öğretisine kendini adanmış "din bilginleri" anlamına gelmektedir."²⁵⁹
- d. "Rabbânîyyun, "Rabbânî" kelimesinin çoğuludur. "Rabbi" de "üstadım, efendim" manasındadır. Çoğul formu "Rabbânîm" olan "Rabban" kelimesi de "rab" kelimesinin pekiştirilmiş halidir. Süryanice olduğu da ileri sürülen bu kelime aslında İbranicede "büyük" anlamına gelen " rab (rav) kelimesidir. Kelimeye sonraki dönemlerde "efendi, sahip" anlamı yüklenmiştir. Mişna ve Talmud'un gün yüzüne çıkarıldığı zaman dilimlerinde "din bilgini, üstad" manasında kullanılan bu kelime, Kur'ân-ı Kerim'de de benzer anlamda kullanılmıştır."²⁶⁰
- e. "Oryantalist Geiger ve Kremer, Yahudi dil bilginlerine göre bu kelimenin, İbranicedeki "Rabbînik" kelimesinden geldiğini, sonraki bir zamanda değişim geçirerek "Rabbi" şekline dönüştüğünü ama "Rabbanî" formunun daha popüler olduğunu belirtmektedir."²⁶¹

²⁵⁶ Jeffery, s.137.; Cevâlîkî, s.72.; Müneccid, **Kitabü'l-Lügât**, s.23. Bilasî, Mu'arrab, s.207; Nahle, Garâibu'l-Luga, s.182.; Süyûtî, Itkan, s.320.; Süyûtî, Muzhir, Cilt:1, s.130.; Hafacî, 94.; Ragıb, s.183.; Fâtır 35/28.

²⁵⁷ İbn Manzûr, Cilt:13, s.175; Fîrûzâbâdî, s. 1199.; Cevâlîkî, s. 83.; Taberî, Cilt:5, s.526.

²⁵⁸ İbn Mülakkin, Tefsîru garibi'l-Kur'ân, s. 96.

²⁵⁹ Ömer Fâruk Harman, **İslâmda İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi**, Cilt:3, s.570.

²⁶⁰ Gökkır, s. 293.

²⁶¹ Geiger, s.51.; Hirschfeld, Beitrage, s.51.; Kremer, Ideen, s.226.

- f. Oryantalist Horovitz ve Mingana, “Rabbânî” kelimesinin sonundaki “y” eki sebebiyle kelimenin Hristiyan kaynaklı olduğunu, Oryantalist Pautz’de kelimenin Hristiyan kaynaklarında da yer etmiş Süryanice bir kelime olduğu, Oryantalist Hubschmann ise bu kelimenin Aramice olduğu görüşündedirler. “Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Rabbânî / Rabbî " başlığıyla ele almaktadır.”²⁶²

Yahudilerin bu kelimeyi "Tanrıya kulluk yapan kişiler" için kullandıklarını bildiğimiz için Jeffery'in bu izahına aynen katılıyoruz. Bu kelime Türkçemizde "evliya" kelimesi ile anlamlandırılabilir. Kur'ân-ı Kerim’de de benzer anlamlarda kullanılmıştır.²⁶³ Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin İbranice, Aramice ve Süryanice olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeleri üzerine herhangi bir tercihte bulunamayacağımızı ifade ediyoruz.

21. Rahmân / رَحْمٰن :

Rahmân ismi Kur'ân-ı Kerim’de aynı formda elli yedi yerde geçmektedir.²⁶⁴ Bir örnek olması açısından Fatiha Süresi’nde (الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ) “*O, Rahmândır ve rahimdir.*” şeklinde geçmektedir.

"Rahmân / رَحْمٰن " isminin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- Esmâü'l-Hüsna’dan olan "Rahmân / رَحْمٰن " kelimesi فعلان vezninde çokluk anlamını karşılamak için üretilen, rahmeti çok geniş manasında İbranice bir sıfattır.²⁶⁵
- Süyûtî, Müberred, Sa’lebi ve Zeccâc’ın kaydettiğine göre, "Esirgeyen" anlamına gelen "Rahmân / رَحْمٰن " kelimesi İbranice bir kelimedir ve İbrânicede (خ) harfi ile yazılır.²⁶⁶
- Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Ar-Rahmân " başlığıyla ele almaktadır.²⁶⁷

²⁶² Pautz, Offenbarung, s.78, no 4.; Hubschmann, Arm. Gramm, Cilt:1, s.376.; ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplum Dergisi), Sayı:46, s.251.; Mingana, Syriac, Influence, s.85. ; Horovitz, Koranische Untersuchungen, s.200.

²⁶³ Mâide 5/63.; Al-i İmrân 3/79, 146.; Süyûtî, Mühezzeb, s. 90.; İtkan, s.38.

²⁶⁴ Fatihâ, 1/2; Bakara, 2/163.; Enbiya, 21/26, 36, 42,112.; Ra’d, 13/30.; Meryem, 19/18, 26, 44, 45, 58, 61, 69, 75, 78, 85, 87, 88, 91, 92, 93, 96.;Yasin, 36/15, 52.; Rahman, 55/1.; Mülk, 67/3, 19, 20, 29.; Taha, 20/108.; Furkan, 25/26, 59, 60, 63.; Nebe, 78/37, 38.; İsrâ, 17/110.; Yasin, 36/11, 23.; Zuhruf, 43/17, 19, 20, 33, 36, 45, 81.; Haşr, 59/22.; Şuara, 26/5.; Neml, 27/30.; Kaf, 50/33.; Taha, 20/5, 90, 109.; Fussilet, 41/2.

²⁶⁵ İbn Manzûr, Cilt:12, s.230.;

²⁶⁶ Süyûtî, İtkân, s.321.; Mutavvel, s.58.; Süyûtî, Mühezzeb, s. 62.; Zeccac, Cilt:15, s.122.

²⁶⁷ Jeffery, s.140.

- d) “Arapların olduğu kadar Semitik toplumların tümünün dini kabulleri “bir Allah” inancına dayanmaktadır.²⁶⁸ Meşhur birçok eski dönem şairinin şiirlerinde de Allâh, "Rahmân" ismiyle anılmaktadır.²⁶⁹
- e) Arthur Jeffery, “İslâm ve öncesi devirde "rab" ve "ilah" lafızlarının aksine, "Rahmân" isminin sadece tekil formunun biliniyor ve kullanılıyor olmasını, bu ismin İslam inancındaki Allâh'ı betimlediğini dolayısıyla bu Arabistan diye bilinen Hicaz Bölgesinde milat sonrasında bir “Rahmân / Allâh” inancının varlığını gösterir.”²⁷⁰ açıklamasını yapmaktadır.
- f) Oryantalist Sprenger ise, bu kelimenin Allâh anlamına gelen bir kelime olması yanında ayrıca Allâh’ın isimlerinden bir isim olduğunu²⁷¹ söylemektedir.
- g) Oryantalist Fraenkel, Hirschfeld, Schwally, Schulthes, Wellhausen, Muller, Osiander ve Halevy, bu kelimenin semitik kökenli bir kelime olduğunu, Talmud tercümelemlerini içeren Palmira yazıtlarında da geçen bir kelime²⁷² olduğunu söylemektedirler.
- h) Oryantalist Nöldeke ve Schwally, bu kelimenin eskiden de Arap yarımadasında kullanılan bir kelime olduğunu ancak bu kelimenin menşeyini Arapça dışında bir kaynakta aramak gerektiğini²⁷³ söylemektedirler.
- i) Sprenger, kelimenin Hristiyan menşeli olduğunu, Hirschfeld ise kelimenin İbranice olduğunda ısrar etmekte, Rudolph ise bu iki görüş arasında kararsız kaldığını ifade etmektedirler.²⁷⁴

²⁶⁸ Mustafa Çağrı, "Arap", "İslâm'dan Önce Araplarda Din", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt:3, s.316., İstanbul, 1991

²⁶⁹ Taberî, Cilt:1, ss.131-132; Çağrı, Cilt:3, s.316.

²⁷⁰ Jeffery, ss.140-141.

²⁷¹ Sprenger, *Leben*, Cilt:2, s.198.

²⁷² Fraenkel, *Vocab*, s.23.; Hirschfeld, *Beitrage*, s.38.; Schwally, *Idioticon*, s.88., Wellhausen, *ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplumu Dergisi)*, Sayı: 1xvii, s.630.; Schulthess, *Lex*, s.193.; Muller, *ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplumu Dergisi)*, Sayı:30, s.672.; Osiander, *ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplumu Dergisi)*, Sayı:10, s.61.; Halevy, *JA*, Sayı:8, ser, 20, s.326.;

²⁷³ Nöldeke-Shwally, Cilt:1, s.113.; Grimme, *ZA*, Cilt:26, s.161.; Bell, *Origin*, 152.; Lidzbarski, *SBAW*, Berlin, 1916., p.1218.; Halevy, *REJ*, Cilt:23, Margoliouth, Schweich, *Lectures*, ss.67.

²⁷⁴ Sprenger, *Leben*, Cilt:2, ss.198-210.; Hirschfeld, *Beitrage*, s.39.; Rudolph, s.28.; Pautz, *Offenbarung*, s.171.; Mingana, *Syriac Influence*, s.89.; Massignon *Lexique*, s.52.; Horowitz, *Koranische Untersuchungen*, ss.201-203.

j) Arthur Jeffery ise, Taberi ve İbn Hişam'ın da eserlerinde belirttiği üzere, bu kelimenin eski arap şiirinde, Muhammed'in peygamberlik yolculuğu aşamasında, Müseyleme ve Esved el-Ansi ile olan münasebetler sırasında geçen bir kelime olduğunu, İbranice menşeli olmasından ziyade, kelimenin Hristiyan kaynaklı olmasının daha doğru olabileceği²⁷⁵ bilgisini vermektedir.

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin İbranice ve Süryanice olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeleri üzerine herhangi bir tercihte bulunamayacağımızı ifade ediyoruz.

22. Râinâ / راعنا :

"Râinâ / راعنا" kelimesi, Kur'ân-ı Kerim'de iki defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	2/Bakara-104	"Râ'inâ (bizi gözet)" demeyin,	لَا تَقُولُوا رَاعِنَا
2.	4/Nisâ-46	işit ve bize bak." deselerdi,	وَأَسْمِعْ غَيْرَ مَسْمُوعٍ وَرَاعِنَا لِيَأْتِيَ بِأَسِنَّتِهِمْ

"Râinâ / راعنا" kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- İbn Kuteybe, İbn Mülakkin, Taberi ve Ragıb İsfehani'ye göre, "Râinâ / راعنا" lafzı, İbranice asıllı bir kelime olup Yahudiler bu kelimeyi Hz. Peygamberle alay etmek ve ona sövmek için kullanırlardı.²⁷⁶
- Süyûtî bu kelimenin, "Râinâ": "bizi gözet, bekletmek ve mühlet vermek" gibi manalara gelen "مراعاة / muraat" mastarından türemiş olduğunu, "muraat" kelimesinin aslının ise bireylerin zaruri olarak gerek duydukları şeylerle ilgilenmek anlamındaki "رعاية / riayet" kelimesi olduğu bilgisini vermiştir. İsrailoğulları bu kelimeyi bozarak,

²⁷⁵ Jeffery, s.141.; A'sâ, Divan, Cilt:46., s.8.; İbn Hişam, 200.; Wellhausen, ss.165,166.

²⁷⁶ İbn Kuteybe, **Te'vili müşkili'l-Kur'ân**, (thk. Sa'd b. Necdet Ömer), Müessesetü'r-risâle naşirin, Dimeşk 2011, s.271.; Ragıb, Müfredat, s. 198.; İbn Mülakkin, **Tefsîru garibi'l-Kur'ân**, Alemü'l-Kütüb, Beyrut 1987, s. 63.; Ferra, Meanî'l-Kur'ân, Cilt:1, s.69.; İbn Manzûr, a.g.e., Cilt:13, s.182.; Taberî, Cilt:2, ss.375-383.

"ahmaklık" anlamındaki "raünet" lafzından oluşturulmuş "sövgü" anlamına gelebilecek bir kelimeye dönüştürmüşlerdir. Süyûtî'nin verdiği bilgiye göre, Yahudilerin, alay etmek amacıyla mimik hareketleriyle yani "ayın harfinin ardına "ye" harfi getirerek kelimeyi "raiyna" şeklinde telaffuz etmeleri üzerine Allâh, "Râinâ" demek yerine "unzurna" (bize bak) anlamındaki kelimenin telaffuz edilmesini bildirdi.²⁷⁷ "Râinâ" kelimesinin her iki toplum tarafından kullanılan ortak bir kelime olduğu da anlaşılmıştır.

"İbranicedeki olumsuz manası nedeniyle Arapçada bu kelimenin kullanımı yasaklanmıştır."²⁷⁸ Süyûtî, bu kelimeyi "Mühezzeb"²⁷⁹ isimli eserinde zikretmektedir.

c) Arapçada "hey bizim çoban" anlamında deyimleşmiş "Râiynâ" kelimesini Yahudiler "Âzer" lafzında olduğu gibi "sövme, küfür, hakaret ve alay etmek" için kullanırlardı. "Râiynâ" kelimesiyle telaffuz benzerliği olan "Râinâ" kelimesini de hakaret etme kasdıyla kullanmışlardır. İbni Abbas'ın da Ebu Nuaym'ın bildirdiğine göre bu kelimeyi İbranice saydığını aktaran Arthur Jeffery, İbranice ve Süryanicede de hakaret ve dalga geçme anlamına geldiğini belirttiği bu kelimeyi kendi kitabında, "Râ'ina" başlığıyla ele almaktadır.²⁸⁰

d) Oryantalist Hirschfeld²⁸¹, bu kelimenin Yahudilerin bir duasından bir bölüm olduğunu söylerken, Oryantalist Geiger,²⁸² Müslümanların, Hz Peygamber'e "seni anlamamız için bekle bizi, az bi zaman tanı" manasında "راعنا / "Râinâ ya Resulullâh" dediklerini nakletmektedirler.

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin İbranice ve Süryanice olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeleri üzerine herhangi bir tercihte bulunamayacağımızı ifade ediyoruz.

23. Sadaka / صَدَقَةٌ :

"Sadaka / صَدَقَةٌ " kelimesi, Kur'ân-ı Kerim'de beş defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

²⁷⁷ Süyûtî, Itkan, s.320.; Süyûtî, Mutavvel, s.59.

²⁷⁸ Süyûtî, s.89.

²⁷⁹ Arpa, 2014.

²⁸⁰ Jeffery, s.136.; Süyûtî, Mühezzeb, s. 60.

²⁸¹ Hirschfeld, Beitrage, s.64.

²⁸² Geiger, ss.17, 18.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	2/Bakara-196	sadakadan veya	أَوْ صَدَقَةٍ
2.	2/Bakara-263	kendisini bir eziyet takip eden bir sadakadan hayırlıdır.	قَوْلٍ مَّعْرُوفٍ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِّنْ صَدَقَةٍ
3.	4/Nisâ-114	yahut iyilik yapmayı	إِلَّا مَن أَمَرَ بِصَدَقَةٍ
4.	9/Tevbe-103	Onların mallarından, onları kendisiyle arındıracağın ve temizleyeceğin bir sadaka (zekât) al	خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ
5.	58/Mucâdele-12	önce bir sadaka verin.	فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَةً

"Sadaka / صَدَقَةٌ " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- İbn Manzûr'a göre, "noksansızlık, söz ve davranışlarda güçlü olmak" anlamındaki İbranice asıllı "Sadaka / صَدَقَةٌ " kelimesi, (s-d-k) "sıdk" (doğruluk) fiil kökünden formalize edilmiştir.²⁸³
- "İslam öncesindeki kullanım sahasını bilemediğimiz "sıdk" kökünden türemiş, "doğruluk ve dürüstlük" manasındaki bu kelimenin Kur'ân-ı Kerim'deki kullanımlarına göz attığımızda "nafile nitelikli mali harcama ve bağışları" beyan etmek için kullanıldığını göreceğiz. Kur'ân-ı Kerim bu kelimeye dini/ahlaki anlamlar yüklemiştir."²⁸⁴
- Oryantalist T. H. Weir ve Arthur Jeffery kelimenin İbranice kökenli olduğunu söylemişlerdir.
- Oryantalist Weir, İslâm Ansiklopedisi'ne yazdığı "sadaka" maddesinde "Arap yazarlarına göre "sadaka, "s-d-k" fiil kökünden "doğruyu söylemek" anlamında oluşturulmuştur"²⁸⁵ açıklamasını yapmıştır.
- A.Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Sadaqa / Alms, tithes" başlığıyla ele almaktadır. Oryantalist Arthur Jeffery de Weir gibi "sadaka" kelimesinin kesinlikle Yahudi ve Hristiyan menşeli olduğunu ancak bu

²⁸³ İbn Manzûr, Cilt:4, s.2417.

²⁸⁴ Mustafa Öztürk, "Sadaka" Kavramının Kur'ân'daki Anlam Çerçevesi, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:12, Sayı:12-13, Ocak 2001, s.462.

²⁸⁵ Weir, T. H., "Sadaka", İslam Ansiklopedisi, İstanbul., 1993, Cilt: 10, s.22.

kelimenin Yahudi kaynaklı olduğunu söyleyen Oryantalist Hirschfeld'in hipotezinde daha isabetli olduğunu kaydetmektedir.²⁸⁶

- f) Oryantalist Fraenkel, Sprenger, Rudolph, Ahrens ve Kremer'de bu kelimenin Yahudi orijinli olduğunda hemfikirdirler.²⁸⁷

Hem İslâm âlimlerimizin, hem de T. H. Weir ve Arthur Jeffery gibi bazı müsteşriklerin izahlarını ikna edici bulduğumuzdan, onların bu görüşlerine katılıyoruz.

24. Salavât / صلوات :

Kur'ân-ı Kerim'de beş yerde geçmektedir.²⁸⁸ Hac Süresi'nde (وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ) *"Eğer Allâh, bir kısım insanların (kötülüklerini) diğer bir kısmı ile defedip önlemeseydi, mutlak surette, içlerinde Allâh'ın ismi bol bol anılan manastırlar, kiliseler, havralar ve mescitler yıkılır giderdi."* şeklinde geçmektedir.

"Salavât / صلوات " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) "Yahudi ibadet alanlarını, havraları belirtmek için Kur'ân-ı Kerim'de de, aslı İbranicede "saluta" olan, Arapçada da ortak kullanıma sahip, çoğul bir kelime olan " Salavât / صلوات " kelimesi kullanılmıştır."²⁸⁹
- b) "Salavât" lafzının menşei hususunda, İbranice "saluta" lafzından alınarak Arapçalaştırıldığı ve tekili olmayan bir lafız"²⁹⁰ olduğu şeklinde iki görüş bulunmaktadır.
- c) Elmalılı Hamdi Yazır, "salat" lafzının, İbranicesi, "saluta" olan kelimenin mu'arabi olduğu ve "Yahudilerin namazgahı / "havra"²⁹¹ anlamına geldiğini belirtmektedir.
- d) Zerkeşi'nin bildirdiğine göre, "Hz. Osman'ın Mushaf'ı tevkifi bir yolla oluşmuştur."²⁹² "Bu mushafa göz attığımızda bazı kelimelerin Arapça

²⁸⁶ Jeffery, s.194.; Hirschfeld, Beitrage, s.89.

²⁸⁷ Fraenkel, Vocab, 20.; Sprenger, Leben, Cilt:2, s.195.; Rudolph, s.61.; Ahrens, Muhammed, s.180.; Kremer, Streifzüge, s.9.

²⁸⁸ Hâc, 22/40. Bu kelime bu ayette kilise anlamındadır. Bakara 2/157; 2/238; Tevbe 9/99; Mü'minûn 23/9. ayetlerde ise dua veya namaz anlamındadır.

²⁸⁹ Gökçir, s. 293.

²⁹⁰ Mehmet Demir, "Kur'ân'da Ma'bed", (Yüksek Lisans Tezi), Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa, 2014, s. 17.

²⁹¹ Elmalılı, Cilt 5, s. 521.

²⁹² Bedreddin Muhammed b. Abdillâh Zerkeşi, *el-Burhân fi Ulûmi'l-Kur'ân*, (Thk., Muhammed Ebu'l-Fazl İbrâhîm), Beyrut, Dâru'l-Mârifê, Cilt:1, s.376.

harf formuna aykırı şekilde yazıldığını göreceğiz.” Süryanice bir kelime olması yüzünden "Salat"/ صلاة " kelimesi “vav”lı yazılmıştır. Süryanicede "slüto / صلوتا " formundadır.”²⁹³

- e) Oryantalist A. J. Wensinck ve Pautz, "Kur'ân-ı Kerim öncesinde “salat” lafzına rastlanmadığı, bazı nüshalarda kelimenin " صلوة " formunda "vav"lı yazımının olduğunu, örneğin " صلوة , زكوة " gibi (-at veya - ot) öbekleriyle biten kimi kelimelerin yazımında bir Arami etkisinin olabileceğini, kelimenin bir mastar ismi olduğunu, Aramicede "namaza benzer bir ayin veya bir çeşit ritüelsel dua” anlamında kullanıldığını, İslamdaki namaz ile Yahudi ve Hristiyanların dini ayinlerinin benzer yönlerinin olduğunu ve "namaz kılmak" manasına gelen " صلي / salla" fiilinin "salat" isminden oluşturulmuş olduğunu”²⁹⁴ ifade etmişlerdir.
- f) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Salavât / Places of worship " başlığıyla ele almaktadır. Jeffery, Oryantalist Sprenger’in kelimenin Aramcadan geldiğini söylemiş olmasına rağmen, Oryantalist Wensinck’in de belirttiği üzere, Süryanicede "ekame’s-salate" tabirinin kullanılmasından dolayı bu kelimenin Süryanice menşeli oluşunun kuvvetli olduğunu”²⁹⁵ beyan etmektedir.
- g) Namaz kelimesinin, Kur'ân-ı Kerim’de toplam olarak on²⁹⁶ ayrı anlamının (namaz²⁹⁷, mağfiret, istiğfar²⁹⁸, dua²⁹⁹, kıraat³⁰⁰, din³⁰¹, ibadet yeri³⁰² (namazgah), cuma namazı³⁰³, ikindi namazı³⁰⁴, cenaze namazı³⁰⁵ bulunduğu ifade edilmektedir.
- h) “Müsteşrikler gibi müslüman dilciler de kelimenin aynı (dua) ortak anlamda Arapçaya Sâmi dillerinden olan Aramice veya Süryaniceden

²⁹³ Arpa, ss.111-112.

²⁹⁴ A. J. Wensinck, “Salât”, İslâm Ansiklopedisi, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1997, Cilt: 10, ss. 111-112.; Pautz, Offenbarung, 149.

²⁹⁵ Jeffery, ss.197-198.; Teodor Nöldeke, Geschichte des Qorans, Göttingen 1860, ss. 255, 281.

²⁹⁶ Mesut Okumuş, Semantik Ve Analitik Açından Kur'ân'da “Salât” Kavramı, **Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 2004/2, Cilt:3, sayı: 6, ss. 12,13.

²⁹⁷ Mâide,5/55

²⁹⁸ Ahzâb,43,56

²⁹⁹ Tevbe,9/103

³⁰⁰ İsrâ,17/110

³⁰¹ Hûd,11/87

³⁰² Hâc,22/40

³⁰³ Cuma, 62/9

³⁰⁴ Mâide,5/115

³⁰⁵ Tevbe,9/84

geçmiş olduğunu belirtmişlerdir. İslam, bu kelimeye melekler, peygamberler ve müminler açısından değişik anlamlar yüklemiştir. Peygamberlerin ibadetlerine de "salat" kelimesiyle dikkat çekilmiştir.”³⁰⁶

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin İbranice, Aramice veya Süryanice olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeleri üzerine herhangi bir tercihte bulunamayacağımızı ifade ediyoruz.

25. Süleymân / سليمان :

"Süleymân / سليمان" kelimesi, Kur'ân-ı Kerim'de on üç defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	2/Bakara-102	Süleymân (a.s)'ın mülkü üzerine	عَلَىٰ مَلِكِ سُلَيْمَانَ
2.	21/Enbiyâ-79	Biz hüküm vermeyi Süleymân'a kavratmıştık	فَقَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ
3.	27/Neml-30	“Mektup, Süleymân'dan gelmiştir. O, ‘Bismillâhirrahmânirrahîm’ diye başlamakta	إِنَّهُ مِنَ سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
4.	21/Enbiyâ-78	Dâvûd ile Süleymân'ı da hatırla. Hani bir ekin tarlası hakkında hüküm veriyorlardı. Çünkü halkın koyunları o ekine girmişti.	وَدَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ إِذْ يَحْكُمَانِ فِي الْحَرْثِ إِذْ نَفِثَتْ فِيهِ غَنَمُ الْقَوْمِ
5.	21/Enbiyâ-81	Süleymân'ın hizmetine de güçlü esen rüzgârı verdik. Rüzgâr, onun emriyle içinde bereketler yarattığımız yere eser giderdi.	وَلِسُلَيْمَانَ الرِّيحَ عَاصِفَةً تَجْرِي بِأَمْرِهِ إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا
6.	27/Neml-15	Andolsun! Biz Dâvûd'a ve Süleymân'a ilim verdik.	وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا
7.	27/Neml-16	Süleymân, Dâvûd'a varis oldu ve	وَوَرِثَ سُلَيْمَانُ دَاوُودَ
8.	27/Neml-17	Süleymân'ın, cinlerden, insanlardan ve kuşlardan meydana gelen orduları onun önünde toplandı. Hep birlikte düzenli olarak sevk ediliyorlardı.	وَحَشَرَ لِسُلَيْمَانَ جُنُودَهُ مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ وَالطَّيْرِ فَهُمْ يُوزَعُونَ

³⁰⁶ Okumuş, s. 27.

9.	27/Neml-18	Nihayet karınca vâdisine geldikleri vakit bir karınca, “Ey karıncalar! Yuvalarınıza girin, Süleymân ve ordusu farkına varmadan sizi ezmesinler” dedi.	حَتَّىٰ إِذَا آتَوَا عَلَىٰ وَادِي النَّمْلِ قَالَتْ نَمْلَةٌ يَا أَيُّهَا النَّمْلُ ادْخُلُوا مَسَاكِنَكُمْ لَا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمَانُ وَجُنُودُهُ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ
10	27/Neml-36	(Elçilerin sözcüsü) Süleymân’ın huzuruna gelince, Süleymân ona şöyle dedi: “Siz beni mal ile desteklemek (ve böylece etkilemek) mi istiyorsunuz?”	فَلَمَّا جَاءَ سُلَيْمَانُ قَالَ أَتُمِدُونَنِي بِمَالٍ
11	34/Sebe-12	Süleymân’ın emrine de, sabah esişi bir ay, akşam esişi de bir ay(lık yol) olan rüzgârı verdik.	وَلِسُلَيْمَانَ الرِّيحَ غَدُوها شَهْرٌ وَرَوَاحَهَا شَهْرٌ
12	38/Sâd-30	Dâvûd’a Süleymân’ı bağışladık. O ne güzel kuldu! Şüphesiz o, Allâh’a çok yönelen bir kimse idi.	وَوَهَبْنَا لِدَاوُدَ سُلَيْمَانَ نِعْمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ
13	38/Sâd-34	Andolsun, biz Süleymân’ı imtihan ettik. Tahtının üstüne bir ceset bıraktık. Sonra tövbe edip bize yöneldi.	وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمَانَ وَأَلْقَيْنَا عَلَىٰ كُرْسِيِّهِ جَسَدًا ثُمَّ أَنَابَ

"Süleymân / سليمان " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- Hz.Dâvûd’un oğlu olan Hz."Süleymân / سليمان " İsrailoğullarına gönderilmiş bir peygamberdir. Zebîdî, bu ismin Arapça kökenli, "Selmân"³⁰⁷ kelimesinin "ismi tasğiri" olduğunu veya Cevâlikî'nin açıklaması üzerine Arapçadaki "selamet" kökünden oluşturulduğunu³⁰⁸ belirtmiştir.
- Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Sulaimân " başlığıyla ele almakta ve bu kelimenin İbranice bir kelime olduğunu belirtmektedir.³⁰⁹
- Oryantalist Nöldeke, Brockelmann, Mingana ve Horovitz'e göre bu isim Süryanice bir isimdir.³¹⁰
- Oryantalist Horovitz ve Sprenger, bu ismin İslâm öncesi devirlerde de bilindiğini, İsrailoğullarının krallarına özel olarak verdikleri bir isim olduğunu ve Muhammed'in de bu tarihi mirası, aynen Medine

³⁰⁷ Zebîdî, s. 7764.

³⁰⁸ Pullu, s. 93. Cevâlikî, s.85.

³⁰⁹ Jeffery, s.178.

³¹⁰ Nöldeke, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplum Dergisi), Sayı:15, s.806.; Brockelmann, Grundriss, Cilt: 1, s.256.; Mingana, Syriac Influence, s.82.; Horovitz, Koranische Untersuchungen, ss. 167-169.

Yahudileri arasında kullanıldığını görerek, Kur'ân'da da kullandığını söylemektedirler.³¹¹

Oryantalist A. J. Wensinck'in, "Kur'ân'da ve diğer kaynaklarda anlatılan menkıbeler, kısmen İbrani kaynaklarda da bulunan bütün bu malzemeyi kopyalayıp abartılı şekilde aktarmışlardır."³¹² tarzındaki açıklama ve yorumuna katılmıyoruz. Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin İbranice, Süryanice veya Arapça olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeleri üzerine herhangi bir tercihte bulunamayacağımızı ifade ediyoruz.

26. Tâlût / طالوت :

"Tâlût / طالوت" kelimesi, Kur'ân-ı Kerim'de iki defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	2/Bakara-247	"Allâh, size Tâlût'u hükümdar olarak gönderdi"	إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلَكًا
2.	2/Bakara-249	Tâlût, ordu ile hareket edince,	فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ

"Tâlût / طالوت" kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- Firuzabadi, Zebîdî ve Elmalılı Hamdi Yazır'a göre, "Tâlût / طالوت" kelimesi Arapçada, "uzun" manasındaki "طول / tul" kelimesi ile ilişkilendirilmiş ve "uzun bir boya sahip olması, güç ve kuvvetinden"³¹³ dolayı da "Tâlût / طالوت" diye adlandırılmış olsa da"³¹⁴ aslında Arapça olmadığı"³¹⁵ İbranice kökenli olduğu ifade edilmiştir.³¹⁶ Cevâlîkî ve Hafacî de bu ismin Arapça olmadığını söylemişlerdir.³¹⁷
- Oryantalist Geiger, kendisine açıklamasında eşlik eden Nöldeke ve Horovitz gibi, "Tâlût" isminin daha önceden duyulmamış bir isim

³¹¹ Horovitz, Koranische Untersuchungen, s.118.; Kremer, Sprenger, Leben, Cilt:2, s.335.

³¹² Milli Eğitim Bakanlığı, İslâm Ansiklopedisi, Süleymân maddesi, Cilt: 11, s.172., Eskişehir, 2001

³¹³ Pullu, s. 135.

³¹⁴ Köksal, Cilt:2, s.169.; Elmalılı, Cilt:2, ss.140-141.

³¹⁵ Fîrûzâbâdî, Kâmûs, Cilt:1, s.199.; Zebîdî, s. 1071.

³¹⁶ Zebîdî, s. 1129.; Elmalılı, Cilt:2, ss.140-141.

³¹⁷ Cevâlîkî, s.103.; Hafacî, s.128.

olduğunu, İncil'de bu isme ritmik açıdan benzeyen "Câlût" isminin bulunduğunu ve Muhammed'in bu ismi, işte bu ses benzeşmesinden etkilenerek kendisinin ihdas ettiğini, uydurmuş olduğunu söylemektedir.³¹⁸

- c) Oryantalist Arthur Jeffery ve S. Sycz'e göre, "Tâlût / طالوت"; Filistin kralı "Şaul" olup İbranice kökenli bir isimdir. Sa'lebî de, "Tâlût'un asıl isminin, "Şâvul ben Kays" olduğunu ve bu kişinin İncil'de "Saul" şeklinde zikredilmiş olduğu ve ismin "dua eden kişi" anlamına geldiğini söylemektedir.³¹⁹
- d) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Tâlût / Saul" başlığıyla ele almaktadır. Arapça " طال / ta-le" fiilinden oluşturulduğu ve "uzun olan, uzun boylu" anlamına geldiği de belirtilmiştir.³²⁰

Batılı ve doğulu araştırmacıların kelimenin İbranice veya Arapça olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeleri üzerine herhangi bir tercihte bulunamayacağımızı ifade ediyoruz.

27. Tevrât / تورا :

"Tevrât" kelimesi, Kur'ân-ı Kerim'de yirmi defâ zikredilmiştir.³²¹ Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	5/Mâide-44	Şüphesiz Tevrât'ı biz indirdik.	إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ
2.	5/Mâide-66	Eğer onlar Tevrât'ı, İncil'i ve Rableri tarafından kendilerine indirileni (Kur'ân'ı) gereğince uygulasalardı	وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْرَةَ
3.	62/Cuma-5	Tevrât'la yükümlü tutulup da	مَثَلِ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرَةَ

"Tevrât / تورا" kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

³¹⁸ Nöldeke, ZA, Cilt:27, 178.; Horovitz, Koranische Untersuchungen, s.123.; Geiger, s.182.

³¹⁹ Sa'lebî, Qisas, s.185.

³²⁰ Jeffery, s.204.; S. Sycz, Ursprung und Wiedergabe, s.44; Bilasî, Mu'arrab, s.257.; Cevâlikî, s.447 ; Usta, s.189.

³²¹ Bakara, 2/41, 89.; Al-i İmran, 3/3, 48, 50, 65, 93. ; Maide, 5/43, 44, 46, 66, 68, 110.; Araf, 7/157.; Tevbe, 9/111.; Kasas, 28/49.; Nisa, 4/47.; Cum'a, 62/5.; Fetih, 48/29.; Saff, 61/6.

- a) Fahrettin Râzî'ye göre, Tivrât, İbrance, İncil'de Süryanice olan iki isimdir.³²² Zeccâc' da bu ismin İbrance olduğunu³²³ bildirmiştir.
- b) İbrance "Torah" olarak adlandırılan, kanun, din ve şeriat" anlamlarına gelen "Tivrât", inanılması emredilen ilâhi kitaplardan olup Yahudileri muhatap almıştır. İbrance kökenli bir kelimedir.³²⁴
- c) Hadislerde; Tivrât'ın Hz. Mûsa'ya vahyedilmiş Allah kelâmı olduğu ve Ramazan ayından altı gün sonra nâzil olmaya başladığı haber verilmiştir.³²⁵
- d) Oryantalist Hirschfeld, Yahudi yazmalarında bu ismin, Hz. Mûsâ ile ilişkili olarak geçtiğini söylemektedir.³²⁶
- e) Oryantalist Marracci, kelimenin kesinlikle İbrance kökene sahip olduğunu ve Fraenkel'in bu kelimenin Aramice kökene sahip olduğu iddiasının boş bir iddia olduğunu söylemektedir.³²⁷
- f) İbn Hişam ise, bu kelimenin, İslâm öncesi Arab yarımadasında bilinen ve kullanılan bir kelime olduğunu söylemektedir.³²⁸ Oryantalist Fisher, Ahrens ve Torrey ise bu kelimenin Aramice'den türetilmiş olduğunu söylemektedir.³²⁹
- g) Oryantalist Geiger, Hirschfeld ve Friedmann'a göre "Tora/Tivrât"; "kanun, şeriat, emir, ders, rehber" anlamındadır. Arapçada "Tivrât", İbrance "Tora" olarak bilinir. Dini esasların açıklandığı beş kitaptan meydana gelir. Bu beş kitap İbrance "humas", Arapçada "el-esfar'ül-hamse", Yunancada "Pentateukhos", batı lisanlarında "Pentatök" isimleriyle bilinir.³³⁰

³²² Râzi, Mefatih'ül-Gayb Cilt:6, s. 132.

³²³ Zeccâc, Cilt:10, s.389.; Ragıb, s.542.

³²⁴ Bekir Topaloğlu, (Komisyon) İnanç Kitapları Serisi-1, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2017, s. 285.

³²⁵ Ahmed b. Hanbel, el-Müsne'd, Cilt:4, s.107.; Buhârî, "Tevhid", 19.; Müslim, "Hudûd", 28.

³²⁶ Hirschfeld, Beitrage, s.65.

³²⁷ Marracci, Prodromus, Cilt:1, s.5.; Fraenkel, Vocab, s.23.; Sacy, JA, 1829. s.175.; Geiger, s.45.; Kremer, İdeen, s.226.; Pautz, Offenbarung, s.120. n.1.; Hirschfeld, Beitrage, s.65.; Horovitz, Koranische Untersuchungen, s.71.; Margoulioth, ERE, Sayı:10, s.540.

³²⁸ İbn Hişam, s.659.

³²⁹ Fisher, Glossar, s.18a.; Karl Ahrens, "Christliches im Qoran," in ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft) Yıl:1930, Sayı: 84, ss. 84, 20.; Torrey, Foundation, 1.

³³⁰ Abdulkaki Yazıcı, **Tivrât ve İncil'in İtikat Açısından Kur'ân'a Arzı**, (Doktora Tezi), Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Kayseri, 2007, s. 72.; Geiger, s.46.; Hirschfeld, Beitrage, s.65.; Friedmann, s., 34b.

h) "İbranicede "torah" diye bilinen Tevrât, Tevrat diye bildiğimiz elimizdeki kitabın tamamını değil bilakis ondan bir bölümü ifade etmektedir."³³¹

i) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Taurâh / The Torah" başlığıyla ele almaktadır.³³²

Oryantalist A. J. Wensinck'in "Kur'ân'da sık sık tekrarlanan Ahd-i Atîk'in ilk beş kitabından alınmış birçok hikaye genelde Yahudi din kitaplarının tefsiri şeklindedir"³³³ yorumunu asla kabul edemeyiz. Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin İbranice veya Aramice olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmelere rağmen, bu kelimenin İbranice kökenli oluşu hususundaki genel görüş nedeniyle biz de bu kelimenin İbranice bir kelime olduğu kanaatindeyiz.

28. Üzeyir / عزير :

Kur'ân-ı Kerim'de, sadece Tevbe Süresi'nde (وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ ابْنُ اللَّهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ) "**Yahudiler, Üzeyr Allâh'ın oğludur, dediler. Hristiyanlar da, Mesih (İsa) Allâh'ın oğludur dediler**"³³⁴ şeklinde geçmektedir.

" Üzeyir / عزير " isminin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

a) " Üzeyir / عزير " kelimesinin Arapça menşeli olduğu "a-ze-re" fiilinden "ismi tasğir" kipinde kulanıma sahip olduğu söylene de Râzî, Cevâlîkî ve İbn Manzûr, bu ismin Arapça kökenli olmadığını, aslının İbranice "Ezra"³³⁵ şeklinde olduğu ve "yardım, Tanrının yardımı" anlamlarına geldiği de belirtilmiştir.³³⁶

b) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Uzair / Ezra" başlığıyla ele almaktadır.³³⁷

c) Oryantalist Lidzbarski'ye göre de, İncil'de geçen bu "Elizar", tüm papazların başı olan kişidir.³³⁸

³³¹ Baki Adam, **Yahûdi Kaynaklarına Göre Tevrât ve Yahûdi Hayatındaki Yeri**, Ankara, 1994 s.34.

³³² Jeffery, s.95.

³³³ Milli Eğitim Bakanlığı, İslâm Ansiklopedisi, Tevrât maddesi, Cilt, 12/1, s.219., Eskişehir, 2001

³³⁴ Tevbe 9/30.

³³⁵ İbn Manzûr, Cilt: 4, s.2925.; Râzî, Tefsîru'l-Kebîr, Cilt:1, s.467.; Cevâlîkî, Muarrab, s.105.

³³⁶ Pullu, s. 131.

³³⁷ Jeffery, s.214.

³³⁸ Lidzbarski, Johannesbuch, Cilt:2, s.78.

- d) Oryantalist Finkel, Hristiyan kaynaklarında ve İncil’de, “Üzeyr” şeklinde geçen ismin aslında, “Üzeyz” olduğunu ancak yanlış okuma sonucu ismin sonundaki “keskin “z” harfinin” noktasının düşerek “Üzeyr”e dönüşmüş olduğunu söylemektedir.³³⁹
- e) Oryantalist Horovitz ve Kunstlinger, Muhammed’in bu ismi, kendisinin Hristiyan kaynaklardan işiterek uydurmuş olduğunu iddia etmektedir.³⁴⁰

Oryantalist A. J. Wensinck’in, "Üzeyr'in Allâh'ın oğlu olduğuna dâir Yahudilikte iki rivayet vardır."³⁴¹ şeklinde yaptığı açıklamayı, İslâm inancına göre, Allâh'ın birliği ilkesine aykırılığı ve "İhlas Süresi”nde geçen ayetlere aykırı olduğu için karşıyız ve kabul edemeyiz. Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin İbranice veya Arapça olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler üzerine herhangi bir tercihte bulunamıyoruz.

29. Ya'kûb / يعقوب :

“Ya'kub / يعقوب” kelimesi Kur'ân-ı Kerim’de on dört defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orjinal Metin
1.	6/En'âm-84	Biz ona İshâk'ı ve Ya'kûb'u armağan ettik.	وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ
2.	19/Meryem-6	bana ve Ya'kûb hanedanına varis olacak bir çocuk bağışla	يَرِثُنِي وَيَرِثْ مِنْ آلِ يَعْقُوبَ
3.	38/Sâd-45	Güçlü ve basiretli kullarımız İbrâhîm'i, İshâk'ı ve Ya'kûb'u da an.	وَأَذْكُرْ عِبَادَنَا إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ أُولِي الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ
4.	2/Bakara-132	İbrâhîm, bunu kendi oğullarına da vasiyet etti, Ya'kûb da öyle:	وَوَصَّى بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبَ
5.	2/Bakara-133	Yoksa siz Ya'kûb'un, ölüm döşeğinde iken ..orada hazır mı bulunuyordunuz?	أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتُ
6.	2/Bakara-136	İbrâhîm, İsmâîl, İshâk, Ya'kûb ve Ya'kûboğullarına indirilene,	وَمَا أَنْزَلْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ

³³⁹ Finkel, MW, Cilt:16, s.306.

³⁴⁰ Horovitz, Koranische Untersuchungen, ss.127, 167.; Kunstlinger, OLZ, 35, (1932), ss.381-383.

³⁴¹ Milli Eğitim Bakanlığı, İslâm Ansiklopedisi, Uzeyr maddesi, Cilt:13, s.87., Eskişehir, 2001

7.	3/Âli İmrân-84	İbrâhîm, İsmâîl, İshâk, Ya'kûb ve Ya'kûboğullarına indirilene,	وَمَا أَنْزَلَ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ
8.	4/Nisâ-163	brahim'e, İsmâîl'e, İshâk'a, Ya'kûb'a, torunlarına, İsa'ya, Eyyüb'e, Yûnus'a, Hârûn'a ve Süleymân'a da vahyetmiştik.	وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ
9.	11/Hûd-71	Ona da İshâk'ı müjdeledik; İshâk'ın arkasından da Ya'kûb'u.	فَبَشِّرْنَا هَا بِإِسْحَاقَ وَمِنْ وَرَاءِ إِسْحَاقَ يَعْقُوبَ
10	12/Yûsuf-6	ve daha önce ataların İbrâhîm ve İshâk'a nimetlerini tamamladığı gibi sana ve Ya'kûb soyuna da tamamlayacaktır.	وَيَمِّمُ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَعَلَىٰ آلِ يَعْقُوبَ
11	12/Yûsuf-38	"Atalarım İbrâhîm, İshâk ve Ya'kûb'un dinine uydum.	وَاتَّبَعْتُ مِلَّةَ آبَائِي إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ
12	19/Meryem-49	ona İshâk ile Ya'kûb'u bağışladık	وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ
13	21/Enbiyâ-72	Ona İshâk'ı ve ayrıca da Ya'kûb'u bağışladık ve	وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً
14	29/Ankebût-27	Ona (İbrâhîm'e) İshâk'ı ve Ya'kûb'u bahşettik.	وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ

"Ya'kub / يعقوب " isminin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- İbn Manzûr ve Zebîdî, "Ya'kub / يعقوب " peygambere, İbranicede "topuk tutan" anlamına gelen "İsrail" lakabı verilmiş olduğunu kaydetmişlerdir.³⁴²
- Cevâlikî, Süyûtî ve Hafacı, Arapça olmadığını söyledikleri bu "Ya'kûb" isminin ona verilmesinin, onun ikizi olan "Esau" nun topuğunu tutar halde doğması sebebiyle olduğunu ve bu ismin "izlemek, peşi sıra gelmek, ardından gelmek" anlamlarına gelen "عَقَبَ يَعْقُبُ / اغيبة - ya'gubu - ugben" fiilinden türediğini varsaymışlardır.³⁴³
- Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Yaquûb / Jakob" başlığıyla ele almaktadır.

³⁴² İbn Manzûr, Cilt:4, s.3030.; Fîrûzâbâdî, Kâmûs, Cilt:1, s.149.; Zebîdî, s.780.

³⁴³ Pullu, s. 45.; Cevâlikî, s.155.; Süyûtî, Muzhir, Cilt: 1, ss.138, 140.; Hafacı, s.215.

- d) Arthur Jeffery ve S. Sycz, eserlerinde, "ikinci doğan bebek" olduğu için birincinin "halefi" anlamına geldiğini söylemektedirler. Bu ismin, Arapça kökenli olmayıp sonradan Arapçaya geçtiğini düşünenlerin olduğunu söyleyen Jeffery ve Sycz, bu ismin, muhtelif dillerde "Ya'akov", Ya'aqôb, "Iakôb" şeklinde farklı söylenişlerinin de olduğu bilgisini vermektedirler.³⁴⁴
- e) Oryantalist Wensinck, Tevrâtta isimleri zikredilen "Lavi, Zayalun, Yaşcur, Dan, Naftali, Cad ve Aşur" adlı kişilerin "İsrail" lakabı verilen Ya'kûb Peygamber'in on iki oğlundan bazılarının adı olduğu³⁴⁵ şeklinde bir açıklama yapmaktadır.

Oryantalist Horovitz, Mingana, Hurgronje ve Cheikho, bu kelime için, "Muhammed bu ve benzeri isimleri Suriye'ye olan ticari seyahatlerindeki ikili görüşmelerde Hristiyan veya Yahudi din bağlılarından duyarak uyarlamıştır.³⁴⁶ şeklindeki oryantalist yorumu kabul edemeyiz. Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin İbranice oluşuna dâir yaptıkları değerlendirmelere katılıyoruz.

30. Yahyâ / يحيى :

"Yahyâ / يحيى" ismi, Kur'an-ı Kerim'de beş defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	3/Âli İmrân-39	"Allâh sana, Yahyâ'yı müjdeler" diye seslendiler.	أَنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكَ بِيَحْيَى
2.	6/En'âm-85	Zekeriya'yı, Yahyâ'yı, İsa'yı, İlyâs'ı doğru yola erdirmiştik.	وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَى وَعِيسَى وَإِلْيَاسَ كُلٌّ مِّنَ الصَّالِحِينَ
3.	19/Meryem-7	"Ey Zekeriyya! Haberin olsun ki biz sana Yahyâ adlı bir oğul müjdeliyoruz.	يَا زَكَرِيَّا إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ اسْمُهُ يَحْيَى
4.	19/Meryem-12	"Ey Yahyâ, kitaba sımsıkı sarıl" dedik.	يَا يَحْيَى خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ

³⁴⁴ Jeffery, s.291.; S. Sycz, Ursprung und Wiedergabe, s.26. ; Bilasî, s.331: Cevâlîkî, s.645. ; Usta, s.190.

³⁴⁵ Milli Eğitim Bakanlığı, İslâm Ansiklopedisi, Ya'kûb maddesi, C.13, s.351., Eskişehir, 2001

³⁴⁶ Horovitz, Koranische Untersuchungen, Berlin, 1926., s.153.; Mingana, Syriac Infuence, s.82.; Cheikho, Nasrâniyâ, s.234.; Hurgronje, Verspreide Geschriften, Cilt:1, s.24.

5.	21/Enbiyâ- 90	ve kendisine Yahyâ'yı bağışladık.	وَوَهَبْنَا لَهُ يُحْيِي

"Yahyâ / يحيي" isminin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında," Yahyâ / John the Baptist" başlığıyla ele almakta ve bu ismin kesinlikle Hristiyan kaynaklarından esinlenerek Kur'ân'a geçtiğini söylemektedir.³⁴⁷
- b) Süyûtî gibi, "Yahyâ / يحيي " isminin menşenin Arapça olduğunu söyleyenler olduğu gibi, Taberî ve Sa'lebî gibi bu ismin Arapça olmadığını kaydeden dilciler de bulunmaktadır.³⁴⁸
- c) "Yahyâ / يحيي " isminin Arapça kökenli olduğunu söyleyenlere göre bu isim, Arapçadaki "yaşamak" anlamındaki "hayat / حياة " kökünden türemiştir.³⁴⁹
- d) Oryantalist Marracci, Palmer ve Pautz'a göre bu isim, Arapça bir isim değildir.³⁵⁰
- e) Oryantalist Sprenger ve Lidzbarski, bu ismin Sabîî kaynaklı olduğunu söylemektedirler.³⁵¹
- f) Oryantalist Nöldeke bu ismin İbranice bir isim olduğunu söylerken, Fraenkel, Grimme ve Barth, bu ismin Süryanicedeki "Yunanna" isminden Arapçaya "Yahyâ" olarak geçtiğini, Mingana ise bu ismin İbranice olmadığını, aksine Hristiyan menşeli olduğunu söylemişlerdir.³⁵²
- g) Oryantalist A. J. Wensinck'e göre, "Yahyâ, Arapçada "Yuḥanna Ma'madan", İbranicede "Yoḥanan hammaṭbil", Aramicede "Yoḥanan", Latince'de "Ioannes Baptista" olarak tanınır. Peygamberler Tarihinde, Yahyâ peygamberin doğumu kadar ölümü de önemlidir. Wensinck, onun Kur'ân'da belirtilmeyen, ancak muhtelif kısas-ı enbiyalarda yer

³⁴⁷ Jeffery, s.290.

³⁴⁸ Süyûtî, İtkân, Cilt:2, s.370.; Taberî, Cilt:3, s.34.; Sa'lebî, Qisâs, s.262.

³⁴⁹ Pullu, s. 112.

³⁵⁰ Marracci, Refutationes, s.435.; Palmer, Quran, Cilt:2, s.27.; Pautz, Offenbarung, s.254.

³⁵¹ Sprenger, Leben, Cilt:2, s.335.; Lidzbarski, Johannesbuch, Cilt:2, s.73.

³⁵² Nöldeke, ZA, Cilt:30, s.159.; Fraenkel, WZKM, Cilt:4, s.337.; Grimme, Mohamed, Cilt:2, s.96, n.8.; Barth, Der Islam, Cilt:4, s.126. ; Mingana, Syriac Influence, s.84.

alan şehit edilişi hikayesi, İncillerdeki haberlerle bağlantılı gibidir."³⁵³
açıklamasını yapmaktadır.

Oryantalistlerin ve Yahudilerin aksine biz Yahyâ Peygamberi, peygamber olarak kabul eder ve onların bu muhalif görüşüne katılmayız. Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin İbranice, Süryanice, Sabiice, Arapça, Latince ve Yunanca olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler üzerine biz, her hangi bir tercihte bulunamıyoruz.

31. Yehûde / يَهُود :

"Yehude / اليَهُود " kelimesi Kur'ân-ı Kerim'de sekiz defa³⁵⁴ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	5/Mâide-51	Yahudi ve hıristiyanları dost edinmeyin.	لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ أَوْلِيَاءَ
2.	5/Mâide-64	Bir de Yahudiler, "Allâh'ın eli bağlıdır" dediler.	وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ
3.	5/Mâide-82	İman edenlere düşmanlık etmede insanların en şiddetlisinin kesinlikle Yahudiler	لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الْيَهُودَ

"Yehude / يَهُود " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- "Yehude / يَهُود " lafzı, Arapça bir kelime değildir. Süyûtî, Cevâlîkî ve Hafacî'ye göre bu kelime İbranicedir.³⁵⁵
- Süyûtî'ye göre "Yahūza b. Ya'kub bir peygamberdir. Onun soyundan gelenlere ve tabilerine de bu isim verilmiştir. "Yahūza / يَهُوسَا " kelimesindeki "dat" harfinin dal" harfine dönüşmesiyle Arapçalaşmıştır.³⁵⁶
- Süyûtî, bir başka eserinde ve Addai Sher, bu kelimenin Farsça olduğunu söylemektedir.³⁵⁷ Süyûtî, kelimelerin kökenine dâir, zaman zaman böyle çelişik açıklamalar yapmaktadır.

³⁵³ Milli Eğitim Bakanlığı, İslâm Ansiklopedisi, Yahyâ maddesi, Cilt:13, s.342., Eskişehir 2001

³⁵⁴ Bakara 2/113, 120; Âl-i İmrân 3/67; Mâide 5/18; 51; 64; 82; Tevbe 9/30.

³⁵⁵ Süyûtî, İtkân, 326.; Muarrab, s.157.; Hafacî, s.216.

³⁵⁶ Süyûtî, İtkân. s.167.

³⁵⁷ Süyûtî, Mutavval, s.47.

- d) Oryantalist Hirschfeld ve Grimme, Muhammed'in genelde Aramice konuşan Yahudilerin kaynakların kullanmakta olduğunu ve Arabistan'ın kuzeyine yerleşen Yahudilerden bu kelimeyi almış olduğunu, Horovitz' de Muhammed'in hep İsrailî kaynaklarını kullandığını söylemektedirler.³⁵⁸
- e) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında," Yahûd / The Jews " başlığıyla ele almaktadır.
- f) Oryantalist Arthur Jeffery ve Cevâlikî bu ismin, "İbranicede,"Yehûdi/Yehûdim"; Latince, "Djudio /Djudios" (Jude)" formunda yer aldığını³⁵⁹ kaydetmişlerdir.

A. J. Wensinck, "Yahudi" kelimesinin çoğulunun "Yahud" olduğunu, kelimenin ayrıca Hz. Ya'kûb'un oğullarından "Yuda (Yahuda)'ya nispetle böyle adlandırıldığını ve "Yahudi" formunda Arapçalaştırıldığı³⁶⁰ açıklamasını yapmaktadır. Bu açıklamalara bizde katılıyoruz. Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin İbranice, Aramice, Farsça ve Arapça olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler üzerine biz, her hangi bir tercihte bulunamıyoruz.

32. Yûsuf / يوسف :

"Yûsûf / يوسف" kelimesi Kur'ân-ı Kerim'de otuz yedi defâ zikredilmiştir.³⁶¹ Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	12/YÛSUF-7	Andolsun, Yûsuf ve kardeşlerinde (hakikati arayıp) soranlar için ibretler vardır.	لَقَدْ كَانَ فِي يُوسُفَ وَإِخْوَتِهِ آيَاتٍ لِّلْمُتَنَبِّئِينَ
2.	12/Yûsuf-9	Yûsûf'u öldürün	اقْتُلُوا يُوسُفَ
3.	12/Yûsuf-10	Yûsûf'u öldürmeyin	لَا تَقْتُلُوا يُوسُفَ

³⁵⁸ Hirschfeld, New Researches, s.27.; Grimme, ZA, Cilt:26, s.161.; Horovitz, Koranische Untersuchungen, s.154.

³⁵⁹ Jeffery, s.293.; Cevâlikî, s.650.; Bilasî, Mu'arrab, s.336; Usta, s.190.

³⁶⁰ Milli Eğitim Bakanlığı, İslâm Ansiklopedisi, Yahûdi maddesi, Cilt:13, s.339., Eskişehir,2001

³⁶¹ En'am, 6/84.; Yusuf, 12/4, 7, 8, 9, 10, 11, 17, 21, 23, 24, 26, 29, 31, 33, 35, 42, 46, 50, 51, 52, 55, 56, 58, 69, 76, 77, 80, 84, 85, 87, 88, 90, 94, 99, 102.; Mü'min, 40/34.

"Yûsûf / يوسف " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) "Yûsûf / يوسف ", İsrailoğullarına gönderilmiş bir peygamber olup Ya'kub peygamber'in oğludur. Süyûtî, Arapça olmayan "Yûsûf" isminin, "Yûsûf - Yusef - Yusif " olarak okunduğunu³⁶² ve herhangi bir kelimedenden de türemediği hususunda genel bir kabulün olduğunu³⁶³ belirtmiştir.
- b) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Yûsuf / Joseph " başlığıyla ele almaktadır.
- c) "Oryantalist Arthur Jeffery ve S. Sycz eserlerinde, "kimi dilcilerin kelimeyi Arapça bir kelime olarak kabul ettiklerini, Sa'lebî, Cevâlîkî ve benzeri dilcilerin ise bu kelimenin "el-esef" ten türemiş İbranice bir kelime olduğunu ve "toplamak, çoğaltmak, büyücü ve falcı" gibi anlamlarının olduğunu³⁶⁴ ifade etmektedirler.
- d) A. J. Wensinck ise "Gieger ve Sycz'nin "Yûsûf" isminin İbranicedeki "Yoşaf"ın Arapçalaşmış şekli olduğunu ifade ettiklerini, ancak Arapça olduğu ve "hüzün" manasına geldiğinin de söylendiği"³⁶⁵ açıklamasını yapmaktadır.

Horovitz ve Sprenger, "Yûsûf'un Ebû Nüvas'ın eserinde geçen "Yûsûf b. Şurayhbil ya da Üsdü'l-Gâbe adlı eserde geçen Yûsûf b. Abdullah b.Selâm olduğunu ve bu her iki ismin de Yahudi kaynaklı olmasından ziyade Hristiyan menşeli olduğu açıklamasını yapmaktadırlar.³⁶⁶ Bu oryantalist açıklamaları kabul edilebilir ve mantıklı buluyoruz. Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin İbranice Arapça olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler üzerine biz, her hangi bir tercihte bulunamıyoruz.

33. Zekerıyyâ / زَكْرِيَّا :

"Zekerıyya / زَكْرِيَّا" kelimesi, Kur'ân-ı Kerim'de altı defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

³⁶² Pullu, s. 45.

³⁶³ Süyûtî, İtkân, Cilt:2, s.365.

³⁶⁴ Jeffery, s.295.; Cevâlîkî, s.644.; Bilasî, Mu'arrab, s.338. ; Usta, s.191.; Sa'lebî, Qisâs, s.75.

³⁶⁵ Milli Eğitim Bakanlığı, İslâm Ansiklopedisi, Yûsuf maddesi, Cilt:13, s.441., Eskişehir, 2001.; Geiger, s.141.; Sycz, Eigennamen, ss.26,27.

³⁶⁶ Horovitz, Koranische Untersuchungen, s.154.; Sprenger, Leben, Cilt:2, s.336.; Hafacî, s.215.; İbnül-Esîr, Üsdü'l-Gâbe, Cilt:3, ss.176-177, Kahire 1285

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	3/Âli İmrân-38	Orada Zekeriya Rabbine dua etti:	هُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُ
2.	3/Âli İmrân-37	Zekeriya'yı da onun bakımıyla görevlendirdi.	وَوَكَّلَهَا زَكَرِيَّا
3.	6/En'âm-85	Zekeriya'yı, Yahyâ'yı, İsa'yı, İlyâs'ı doğru yola erdirmiştik.	وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَىٰ وَعِيسَىٰ وَإِيلَاسَ كُلٌّ مِّنَ الصَّالِحِينَ
4.	19/Meryem-2	Bu, Rabbinin, Zekeriya kuluna olan merhametinin anılmasıdır.	ذِكْرُ رَحْمَةِ رَبِّكَ عَبْدَهُ زَكَرِيَّا
5.	19/Meryem-7	(Allâh, şöyle dedi:) "Ey Zekeriyya! Haberin olsun ki biz sana Yahyâ adlı bir oğul müjdeliyoruz. Daha önce onun adını kimseye vermedik."	يَا زَكَرِيَّا إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ اسْمُهُ يَحْيَىٰ لَمْ نَجْعَلْ لَهُ مِن قَبْلُ سَمِيًّا
6.	21/Enbiyâ-89	Zekeriya'yı da hatırla. Hani o, Rabbine, "Rabbim! Beni tek başıma bırakma. Sen varislerin en hayırlısısın" diye dua etmişti.	وَزَكَرِيَّا إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ رَبِّ لَا تَذَرْنِي فَرْدًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْوَارِثِينَ

"Zekeriyya / زَكَرِيَّا" kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- "Oryantalist S. Sycz, İbn Manzûr ve Zebîdî, kelimenin Arapçalaşmış yabancı menşeli bir kelime"³⁶⁷ olduğunu ifade etmişlerdir.
- Oryantalist Horovitz ve Mingana, bu ismin "Zakar / hatırlamak" ve "Jahve / Allâh" kelimelerinin birleşimiyle"³⁶⁸ "Allâhı hatırlayan" anlamı yüklenen İbranicedeki " zecharjahu" kelimesinden türemiş olduğunu ve Süryaniceden Arapçaya geçtiğini"³⁶⁹ belirtmişlerdir.
- Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Zakariyyâ / Zachariah" başlığıyla ele almaktadır.
- Arthur Jeffery, Taberî, Cevâlîkî ve Hafacî, "Zekeriyya / زَكَرِيَّا" isminin "زكريا / Zekeriyyâ" veya "زكرياء / Zekeriyyâe" veya "زكري / Zekerîy" şeklinde de okunduğu"³⁷⁰ bilgisini vermişlerdir.

³⁶⁷ İbn Manzûr, Cilt:3, s.1847.; Zebîdî, s. 2892.; Süyûtî, İtkân, Cilt:2, s.370.

³⁶⁸ Usta, s.191.

³⁶⁹ Horovitz, Koranische Untersuchungen, s.113.; Mingana, Syriac Influence, s.82.

³⁷⁰ Pullu, s. 109.; Jeffery, s.151.; Taberî, Cilt:3, s.32.; Cevâlîkî, s.77.; Hafacî, s.99.

Arthur Jeffery, Brandt ve A. J. Wensinck'e göre, " Tevrât'ta kendisine bir kitab isnad edilen Zekeriyya Peygamber, İsrailoğullarına gönderilmiş son peygamberlerden olup Yahyâ Peygamber'in babasıdır. Luka İncil'inde, onun, Beyti Makdis'te dini bir şahsiyet olarak görüldüğü³⁷¹ açıklamasını yapmaktadır. Onun bu yorumuna katılıyoruz. Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin İbranice Arapça olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler üzerine biz, her hangi bir tercihte bulunamıyoruz.

2.1.2. Kur'ân-ı Kerim'deki Aramice Kökenli Kelimeler

Semitik dillerden olan Aramice, Suriye diye bildiğimiz coğrafyanın kadim ismi "Aram"a nispetle bu adla anılmıştır. "Nuh Peygamberin Sam, Ham, Yafet adında üç oğlunun olduğu bazı kaynaklarda belirtilmiştir. Hz.Nuh'un oğullarından Sam'ın beş oğlu olmuştur. Aram, Sam'ın beş oğlundan biridir. Aram'ın konuştuğu dil Aramcadır."³⁷² Bu dili konuşan kavmin, yaşadığı bölgeye de Aram denildiğini tarihten öğreniyoruz. Yeryüzünde yaklaşık yüz bin kişi tarafından konuşulan Süryanice, Aramilerce sahiplenilir olunca, menşei M.Ö 3000'e dayanan Aramice tarih sahnesinden silinmiştir."³⁷³ Süryanice olarak bilinen kelimeler aynı zamanda Aramice olarak da öngörülür. Süryaniceden Arapçaya ticaret aracılığıyla kelime geçişleri olmuştur. Kur'ân-ı Kerim'deki ticaret, ilim ve teknolojiye ilişkin kelimelerden bir kısmı Süryanicedir.

1. Allâh / اللّٰهُ :

Kur'ân-ı Kerim'de, iki bin iki yüz elli dört defa zikredilmiştir. İhlas Süresinde (قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ) "De ki: O, Allâh birdir."³⁷⁴ şeklinde geçmektedir.

"Allâh / اللّٰهُ " lafzını kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) "Râzî ve Ebû Hayyân, kelimenin İbraniceden Arapçaya girdiğini ancak Süryanice bir kelime olduğuna dair görüşlerin de bulunduğu"³⁷⁵ dikkat çekmiştir.

³⁷¹ Milli Eğitim Bakanlığı, İslâm Ansiklopedisi, Zekeriyyâ maddesi, Cilt:13, s.505., Eskişehir 2001.; Brandt, ERE, Cilt:8, s.380.; Jeffery, s.151.

³⁷² <http://kitap-evi.blogspot.com/2010/09/aramcaya-giris-1.html> (Erişim: 13.08.2018 17:10)

³⁷³ Mehmet Çelik ve M. Sait Toprak, **Süryanca Dilbilgisi**, Atılım Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2011, s.5.

³⁷⁴ İhlâs, 112/1.

³⁷⁵ Râzî, Tefsîru'l-Kebîr, Cilt:1, s.84.; Ebû Hayyân, Bahr, Cilt:1, s.15.

- b) Oryantalist Sprenger, Ahrens, Rudolph, Bell, Cheicko ve Mingana'ya göre, İbranicede "eloh" formunda olan bu kelime "ilah " şeklinde Arapçaya girmiş olup kelime başına "elif-lam takısı" getirilerek "el - ilah"a çevrilmiş, kullanıla kullanıla da "Allâh" şeklini almıştır.³⁷⁶
- c) Horovitz, Wellhausen ve Nielsen'e göre, "İl, ilah, eloh " kelimeleri Sâmi dillerde ortak bir kelimedir.³⁷⁷
- d) Rhodokanakis, "Allâh-u Teâlâ" isminin İbn Kuteybe'nin elindeki el yazmalarında da geçen Arabistan menşeli bir tamlama olduğunu söylemektedir.³⁷⁸
- e) İslâm'ın gelişine çok yakın bir zamanda Arapçaya girmiş "Allâh" kelimesinin etimolojisi üzerine doğulu ve batı araştırmacılarca ortaya konmuş çeşitli görüşler vardır. Daha önceleri Araplar arasında "Allâh" ismi bilinmediğinden kelimenin sözlük manasının bulunmadığı ve bilinen bir kökten türemediği, "hakiki tanrı"ya has bir isim olduğu, bilinen bir anlamı varsa bile "hakiki tanrı"ya isim olunca Araplarca bilinen eski anlamını kaybettiği" görüşü hakim olmuştur.
- f) Taberi, "Allâh kelimesinin aslının, "ilah" kelimesi"³⁷⁹ olduğunu bildirmiştir.
- g) "Eski Arap şiirlerinde çoğunlukla Allâh, rab, ilah, ahiret, hesap, ceza ve mükafat kelimeleri yer almıştır."³⁸⁰
- h) "Eski Arapların şiirlerinde, dua, deyim ve atasözlerinde sıklıkla Allâh kelimesini kullanmışlardır."³⁸¹ Kelimenin bu kullanım sıklığı da bize, İslam öncesi Arapları arasında bir Allâh inancının varlığını işaret etmektedir.³⁸²
- i) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Allâh / God " başlığıyla ele almaktadır.³⁸³

³⁷⁶ Sprenger, *Leben*, Cilt:1, ss. 287-9.; Ahrens, *Muhammad*, s.15.; Rudolph, s.26.; Bell, *Origin*, s.54.; Cheicko, *Nasrâniyyâ*, s.159.; Mingana, *Syriac Influence*, s.86.

³⁷⁷ Wellhausen, *Reste*, s.217.; Nielsen, *HAA*, Cilt: 1, 218.; Horovitz, *Koranische Untersuchungen*, s.140.

³⁷⁸ Rhodokanakis, *SBAW*, Wien, 1924.

³⁷⁹ Taberî, *Camiu'l-Beyan*, Cilt: 1 s. 64.

³⁸⁰ Ahmet Çelik, **Kur'ân-ı Kerim ile Yeni Mana Kazanan İstılahların Câhiliyye Dönemindeki Kullanışları**, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum, 1991, s. 62.

³⁸¹ Bekir Topaloğlu, "Allâh" mad. **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt:2, s.473.

³⁸² Ömer Ünal, "İslâm Öncesi Arap Şiirinde Bâzı Dînî ' Motifler", **Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi**, Yıl: 3, Sayı: 9, Bahar 2003, s. 186.

³⁸³ Jeffery, s.66.

- j) Arthur Jeffery'in verdiği bilgiye göre, "Allâh / ﷲ " lafzı Aramice asıllı bir kelime olmasına rağmen Yunanca bir kelime olduğu da ifade edilmiştir.
- k) İslam öncesi Arapları da Arapça konuşmaktaydılar. "İlah" kelimesinin aslı Aramicedeki "Alaha" kelimesidir. "Allâh" ismi de "Alaha" kelimesinin tafrif edilmiş formudur. Arapların tanrı inancı "hubal" gibi, şahsi bir tanrıdan değişerek ortaya çıkmış bir anlama sahip olduğunu unutmamak gerekir.³⁸⁴
- l) Elimizdeki yazılı tarihi veriler ışığında, diğer Sâmi kavimler gibi Arapların da "bir Allah inancına"³⁸⁵ sahip oldukları ortaya çıkmaktadır. Cahiliyye Araplarının diğer ikonları için "Allâh" lafzını kullanmadıkları gibi bu ismin çoğul formunu da İslam inancındaki Allah için hiç kullanmadıklarını görmekteyiz.

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin İbranice, Yunanca, Aramice, Süryanice ve Arapça olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler üzerine biz, her hangi bir tercihte bulunamıyoruz.

2. Bâbil / بابل :

Kur'ân-ı Kerim'de, sadece Bakara Süresi (وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَى الْمَلَكِينَ بِبَابِلَ) "*Bâbil'de Hârût ile Mârût isimli iki meleğe indirileni..*"³⁸⁶ şeklinde geçmektedir.

"Bâbil / بابل " lafzının kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Ebû Hayyan'a göre, bu kelime Arapça değildir.³⁸⁷
- b) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Bâbil / Babylon " başlığıyla ele almaktadır.³⁸⁸
- c) Arthur Jeffery, Yâkut'un Mu'cem'inde bu kelimenin Akadça olarak kaydedilmiş olduğu bilgisini verir.³⁸⁹ Akadçada, "tanrının kapısı" anlamına gelen "Bâbil", İbranicede, "Babel/Bavel"; Persçede, "Babirus" ve Grekçede, "Babylon" şekillerinde kullanılmıştır.

³⁸⁴ Milli Eğitim Bakanlığı, İslâm Ansiklopedisi, Allâh maddesi, Cilt:1, s.360., Eskişehir, 2001

³⁸⁵ Mustafa Çağrı, "Arap" Mad., "İslâm'dan Önce Araplarda Din" **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt:3, ss.316,317.

³⁸⁶ Bakara, 2/102.

³⁸⁷ Ebû Hayyan, Bahr'ul-Muhît, Cilt: 1, s.319.

³⁸⁸ Jeffery, s.74.

³⁸⁹ Yâkut, Mu'cem'ül Büldan, Cilt:1, s.447.

- d) Oryantalist Delitzsch'ye göre bu kelime "Bab-ilu" şeklinde olup kesinlikle Akadca bir kelimedir.³⁹⁰
- e) "Bâbil" eski bir Sümer şehridir. Sümerlerdeki adı "Ka- dingir - ra" dır. Bu isim "tanrının kapısı" anlamına gelir. Bu şehir Akadlarca tahrip edilerek şimdiki harabelerin yerine inşa edilmiştir."³⁹¹
- f) Başta Oryantalist Geyer ve Horovitz olmak üzere, oryantalistlerin genel kabulü olan ve İslâm bilginlerinde itiraz etmediği bilgiye göre "Bağdat'ın seksen sekiz kilometre güneyinde Hil ilçesi civarında Fıratın doğusunda, 2000 seneden fazla tarih sahnesinde kaldığı bilinen "Bâbil Şehri", Eski Mezopotamya'nın efsanevi şehridir."³⁹²
- g) Kitab-ı Mukaddesteki bilgiye göre "Bâbil, Nûh tufanının ardından Kral Nemrut'un hakimiyetindeki Sümer Devletinde bir şehirdir."³⁹³
- h) Oryantalist Halevy, bu ismin Safavi Yazmalarında ve eski Arap şiirlerinde, örneğin, A'shâ'nın dîvân'ında da geçmekte olduğu ve dolayısıyla tarih sahnesinde eskiden beri bilinen bir isim olduğunu söylemektedir.³⁹⁴ Kur'ân'da da şehrin bu özelliğine dikkat çekilmiştir.³⁹⁵

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin Akadca bir kelime oluşuna dâir yaptıkları ortak değerlendirmeye bizde katılıyoruz.

3. Cebrâîl / جِبْرِيل :

"Cebrâîl / Cibril / جِبْرِيل", kelimesi Kur'ân-ı Kerim'de iki defa zikredilmiştir.

Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	2/Bakara-97	De ki: "Her kim Cebrâîl'e düşman ise,	قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِّجِبْرِيلَ
2.	2/Bakara-98	Her kim Allâh'a, meleklerine, peygamberlerine, Cebrâîl'e ve Mîkâil'e düşman olursa	مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ

³⁹⁰ Delitzsch, Paradies, s.212.

³⁹¹ Sargon Erdem, Bâbil maddesi, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt:4, s.393.

³⁹² Geyer, Zwei Gedichte, Cilt:1, s.58.; Horovitz, Koranische Untersuchungen, s. 100.

³⁹³ Kitab-ı Mukadde, Tekvin, 10/10.

³⁹⁴ Halevy, Lyall, p. 133, L .13.; A'shâ, Dîvân, Cilt: 4, s.5.; Halevy, JA, ser., 7, Cilt:. 10, s..380.

³⁹⁵ Bakara, 2/102.

"Cebrâil / Cibril / جِبْرِيلَ" lafzının kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Cebrâil, Kur'ân-ı Kerim'de Cibril³⁹⁶, Rûhulkudüs³⁹⁷, Rûhulemin³⁹⁸, rûh³⁹⁹ ve el-Alak⁴⁰⁰ gibi değişik isimlerle anılmıştır.
- b) "Büyük meleklerden biri olup Allâh'ın kullarına yönelik emir ve yasaklarını bildiren, haberler getiren güçlü ve güvenilir bir elçidir."⁴⁰¹
- c) "Cebrâil / Cibril / جِبْرِيلَ" lafzı, Oryantalist Schulthess'e göre, Aramice kökenli bir kelime olup İbraniceye sonradan geçmiştir.⁴⁰²
- d) Oryantalist Horovitz ve Cheikho'ya göre, bu kelime Arapça'ya Süryaniceden geçmiş olup Muhammed de bu kelimeyi Medine Yahudilerinden duyup Kur'ân-ı Kerim'e sokmuştur.⁴⁰³
- e) Süyûtî, Cevâlîkî, Hafacî, Taberî'ye göre, bu kelime Arapça bir kelime değildir.⁴⁰⁴ "Cibril", "cibr" ve "il" kelimelerinin birleşmesiyle oluşmuş İbranice bir kelimedir. Rivayete göre İbranicede "Abdullah" gibi bir anlama gelen bir tamlamadır.
- f) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Jibrîl / Gabriel " başlığıyla ele almaktadır. Oryantalist Arthur Jeffery ve Sycz'ye göre, "Cibril", Arapçada "Cebrîlu, Cebreillu, Cebrâilu, Cebreyîylu, Cebreilu, Cebrâilu, Cebrâllu, Cebrînu ve Cibrînu" gibi değişik okunuş biçimleri, formları bulunan⁴⁰⁵ kendisine Peygamberlerle Allah arasında elçilik yapma görevi verilmiş melektir.
- g) Bu kelime Arapçada, "ba'lebek" gibi terkiplere benzer şekilde yer almıştır. Melek isimlerinin kaynağı Semitik dillerinden miras kalmıştır.⁴⁰⁶
- h) Oryantalist Christoph Luxenberg'e göre, "Asurcada "İlu-Gabri", Süryanice ve Aramicede "Gabriël" ve İbranicede, "Gavri-ell" formunda

³⁹⁶ Tahrîm, 66/4.

³⁹⁷ Nahl, 16/102.

³⁹⁸ Şuarâ, 26/193.

³⁹⁹ Meryem, 19/17.

⁴⁰⁰ Tekvir, 81/19.

⁴⁰¹ Kamil Güneş, İnanç Kitapları Serisi-3, DİB Yayınları, Ankara, 2017, s. 44.

⁴⁰² Schulthess, Lex., s.34.

⁴⁰³ Horovitz, Koranische Untersuchungen, s.107.; Cheikho, Nasrâniyyâ, s.235.

⁴⁰⁴ Süyûtî, Muzhir, Cilt:1, s.140.; Taberî, Cilt:2, s.91.; Cevâlîkî, Muarrab, 144.; Hafacî, s.60.

⁴⁰⁵ S. Sycz, Ursprung und Wiedergabe, s.13; Jeffery, s.100.

⁴⁰⁶ Abdalbaki Yazıcı, s. 47.

olup "Allâh'ın kulu" anlamındadır."⁴⁰⁷ şeklindeki filolojik açıklamasına aynen katılıyoruz.

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin İbranice, Aramice, Süryanice ve Arapça olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler üzerine biz, her hangi bir tercihte bulunamıyoruz.

4. Furkân / فُرْقَانٌ :

"Furkân / فُرْقَانٌ" kelimesi, Kur'ân-ı Kerim'de beş defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	25/Furkân-1	kuluna Furkân'ı indiren Allâh'ın şanı yücedir.	تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ
2.	21/Enbiyâ-48	Andolsun, biz Mûsâ ile Hârûn'a, Allâh'a karşı gelmekten sakınanlar için o Furkân'ı (Tevrât'ı) bir ışık ve öğüt olarak verdik.	وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى وَهَارُونَ الْفُرْقَانَ
3.	3/Âli İmrân-4	Furkân'ı da indirdi.	وَأَنْزَلَ الْفُرْقَانَ
4.	8/Enfâl-29	Allâh'a karşı takva sahibi olursanız sizi Furkân (hak ve bâtılı ayırma özelliği) sahibi kılar!	إِنْ تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا
5.	2/Bakara-53	Mûsâ'ya Kitab'ı (Tevrât'ı) ve Furkân'ı vermiştik.	وَإِذْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ

"Furkân / فُرْقَانٌ" kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- Cürcânî, Cevherî, İbnü'l- Cevzi ve Elmalılı Hamdi Yazır'a göre, "Furkân", Arapçada, " tefrik etmek" kriter, ölçü, ⁴⁰⁸ gerçek, kurtuluş bilgisi⁴⁰⁹ zafere ulaşma, çıkış yolu⁴¹⁰ sabah ve seher vakti⁴¹¹ gibi anlamlara gelmektedir.
- Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Furqân / Discrimination" başlığıyla ele almakta ve bu kelimenin, Muhammed tarafından Aramice

⁴⁰⁷ Usta, s.183.

⁴⁰⁸ Cürcânî, Seyyid Şerif, Ta'rifat, s.166.; Cevheri, Sıhah, Cilt:4. s.1540.

⁴⁰⁹ İbnü'l- Cevzi, Nüzhetü'l Ayn, s.459.

⁴¹⁰ Enfal, 8/29.

⁴¹¹ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dînî Kur'ân Dili, Cilt:4, s.2392.

konuşan Hristiyanlardan alındığını söylemektedir.⁴¹² Kelime "Aramicede "Purkōna", Süryanicede "Furkona", İbranicede, "Pirk" şeklinde yer almaktadır. Oryantalist A. J. Wensinck ise kelimenin "Aramice ve Süryanicede "kurtuluş ve selamet"⁴¹³; İbranicede, "kısım, bölüm"⁴¹⁴ anlamına geldiğini ifade etmektedir.

- c) Oryantalist A. J. Wensinck, "Furkân" kelimesi için şu bilgileri vermiştir; Kur'ân-ı Kerim'de "Bedir muharabesi" "Furkân Günü" olarak adlandırılmıştır. Bazı müfessirler "Furkân" kelimesine, "el-nasr (nusret ve zafer)" manasını vermişlerse de kelimenin buradaki asıl anlamı, İbranicedeki "yeşa" (selamet)" kelimesinin Aramicedeki karşılığı olan "Furkâna" kelimesidir.⁴¹⁵
- d) "Furkân / فُرْقَانٌ " lafzı Aramice asıllı olup Semitik dillerin ortak kelimesidir. Aramice, Süryanice, İbranice ve Arapçada benzer fonetiğe sahiptir.⁴¹⁶
- e) Hirschfeld⁴¹⁷, "Furkân / فرقان " kelimesinde görüldüğü gibi çoğu zaman kendisi de manasını doğru anlamadığı halde bu kelimelerle dinleyenleri şaşırtmaktan hoşlandığı ve ayrıca garip ve ilgi çekici telaffuzu olan kelimelere karşı meyli olduğu için "Muhammed, kesin olarak bir şeyler öğrenmeye koyulmuş ve yeni teknik terimleri çeşitli kaynaklardan elde etmiştir." açıklamasını yaparken, diğer bir Oryantalist Dvorak, Fremdwörter⁴¹⁸ adlı eserinde "Muhammed'in hemşerilerine, az veya çok, anlaşılmayan ifadeleri, bilgiçlik taslamak ve kendisini saydırmak amacıyla, belki de mistik ve muğlak görünme niyetiyle söylediğine hamletmekten başka bir tahminde bulunamayız."⁴¹⁹ demekte, Arthur Jeffery ise bu kelimenin, Hristiyanlıktan iktibas edildiğini iddia etmektedir.

Dini hırsla kelimeyi kendi dini kaynağına bağlamak için dilsel açıklama içine giren Oryantalist Nöldöke, Hirschfeld, Dvorak, Bell ve Arthur Jeffery'nin ikna edici

⁴¹² Jeffery, s.225.

⁴¹³ İslâm Ansiklopedisi, Milli Eğitim Bakanlığı. Cilt:4, s.699.

⁴¹⁴ Ene Religion and Ethic; Abraham I. Katsh, **Judaism and the Koran**, New York ss.51-52.

⁴¹⁵ Milli Eğitim Bakanlığı, İslâm Ansiklopedisi, Furkân maddesi, Cilt:4, ss.699-700., Eskişehir, 2001

⁴¹⁶ Gökkır, ss. 290-292.

⁴¹⁷ Hirschfeld, s. 5.

⁴¹⁸ Dvorak, s. 17.

⁴¹⁹ Bell, R., **Origin of İslâm in its Christian Environment**, London, 1926, s. 51

olmayan bu teori, itham ve iftiralarına katılmadığımızı ifade ederiz. Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin İbranice, Aramice, Süryanice ve Arapça olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler üzerine biz, her hangi bir tercihte bulunamıyoruz.

5. Kayyûm / قَيُّومٌ:

"Kayyum / قَيُّومٌ" kelimesi Kur'ân-ı Kerim'de üç defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	2/Bakara-255	Hayy'dır Kayyum'dur.	إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ
2.	3/Âli İmrân-2	Diridir, kayyumdur.	هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ
3.	20/Tâhâ-111	Bütün yüzler; diri, yarAtıklarına hâkim ve onları koruyup gözeten Allâh'a boyun eğmiştir.	وَعَنْتِ الْوُجُوهُ لِلْحَيِّ الْقَيُّومِ

"Kayyum / قَيُّومٌ" kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- Allah (c.c.)'ın bir sıfatıdır.⁴²⁰ Süyûtî'ye göre, "Kayyum / قَيُّومٌ" lafzı hem Süryanice, hem de Âramice "qayyûma - qayyâm" formunda bir kelimedir."⁴²¹ Süyûtî'nin bir diğer eserinde belirttiğine göre, Süryanice bu kelime, "herşeyin varlığı kendisine bağlı olan, uyumayan"⁴²² manasında bir sıfattır.
- Oryantalist Hirschfeld, Nöldeke-Schwally, Fraenkel, Sprenger ve Horovitz, bu kelimenin İbranice bir kelime olduğunu ve eski dönem Yahudi kaynaklarında da geçtiği ve Süryanice'de de benzer şekilde kullanıldığı bilgisini vermektedir.⁴²³
- Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Qayyûm / Self-subsisting" başlığıyla ele almaktadır.

⁴²⁰ Süyûtî, Mûhezzeb, ss.110-111.

⁴²¹ Süyûtî, Itkan, s.324.; Mutavvel, s.54.

⁴²² Süyûtî, Mûhezzeb, s.134.

⁴²³ Hirschfeld, Beitrage, s.38.; Fraenkel, Vocab, 23.; Nöldeke-Schwally, Cilt:1, s.184.; Sprenger, Leben, Cilt:2, s. 204.; Horovitz, Koranische Untersuchungen, s.219.

- d) Oryantalist Arthur Jeffery ve Luxenburg'a göre "Uyku nedir bilmeyen" anlamındaki bu kelime, "Kureyş lehçesinden Arapçaya girmiş olup Hz. Ömer bu kelimeyi "kayyām" formunda telafuz etmiştir."⁴²⁴
- e) İbn Mes'ud, " قِيَوْم / kayyum" lafzını Aramice kökeni üzere " القيام / el-kıyam" olarak okumuştur. Bu kelimenin Aramice aslı ise "kayyam" kelimesidir.

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin İbranice, Süryanice ve Arapça olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler üzerine biz, her hangi bir tercihte bulunamıyoruz.

6. Kitâb / كِتَاب :

Kur'ân-ı Kerim'de, Bakara Süresinde (ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ) "O Kitab (Kur'ân); onda asla şüphe yoktur."⁴²⁵ şeklinde geçmektedir.

"Kitâb / كِتَاب " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Cevheri, Ragıb İsfehani ve İbn Manzûr'un kaydettiğine göre, "Kitâb / كِتَاب " kelimesi Aramice asıllı mastar bir isimdir."⁴²⁶
- b) Zemahşeri ve Zebîdî'ye göre, "ketebe" fiili ve "kitab" kelimesi, Arapçada "farz kılmak"⁴²⁷, kader ve hüküm"⁴²⁸ gibi anlamlarda kullanılmıştır.
- c) Kur'ân-ı Kerim'de "kitab" kelimesi, "hüccet, delil"⁴²⁹, zaman, süre"⁴³⁰, yazma, yazışma, mektup"⁴³¹, her ferdin fiillerinin kaydedildiği amel defteri"⁴³², levh-i mahfuz"⁴³³, Tevrât ve İncil,⁴³⁴ Kur'ân-ı Kerim"⁴³⁵ gibi farklı anlamlarda kullanılmıştır.

⁴²⁴ C. Luxenberg, s.60.; Müneccid, Kitâbü'l-Lügât, s.22.; Jeffery, ss.244-245.; Bilasî, Mu'arrab, s.286.

⁴²⁵ Bakara, 2/2.

⁴²⁶ Cevherî, Cilt:1, s.208; Râgıb, s.638.; İbn Manzûr, Cilt:3., 216.

⁴²⁷ İbn Fâris, Cilt:5, s.159.; Zemahşerî, Esâsu'l-Belağa, s.535.; Zebîdî, Tâcu'l-Arûs, Cilt:1,s.444.

⁴²⁸ Buhârî, K.Salât (8), bâb:70 (Cilt:1,s.117); Tirmizî, Sünen, K.Vesâyâ (31), bâb:7, nr.2124 (Cilt:4,s.436).

⁴²⁹ Sâffât, 37/157.

⁴³⁰ Hicr, 15/4.; Al-i İmrân, 3/145.

⁴³¹ Neml, 27/28.; Al-i İmrân, 3/53.; Nur, 24/33.; Al-i İmrân, 3/48

⁴³² İsrâ, 17/14.; İsrâ, 17/71.; İsrâ, 17/13.

⁴³³ Nisâ, 4/127.; En'âm, 6/38.

⁴³⁴ Al-i İmrân, 3/184.; Nisâ, 4/136.; En'âm, 6/156.; Râ'd, 13/1; Hicr, 15/1.

⁴³⁵ Bakara, 2/89.; Nisâ, 4/105.; Nisâ, 4/113.; Mâide, 5/48.

- d) Süleymân Ateş'e göre "bu kelime "Kitab-ı Mukaddes" için kullanılmıştır."⁴³⁶
- e) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Kataba / A book, writing " başlığıyla ele almaktadır.
- f) Oryantalist Arthur Jeffery'in kaydettiğine göre "Kitab" kelimesi İbranicede, "katab"; Aramcada, "ketab"; Süryanicede "ketebe"; Nabatçada "keteb"; Fenike dilinde "keteb" formundadır."⁴³⁷
- g) "Oryantalist Müller, Horovitz, Fischer ve Kunstlinger'e göre bu kelime kesinlikle Aramice bir kelimedir."⁴³⁸

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin İbranice, Aramice, Süryanice, Nabatça, Fenikece ve Arapça olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler üzerine biz, her hangi bir tercihte bulunamıyoruz.

7. Melekût / مَلَكُوت :

"Melekut / مَلَكُوت " kelimesi Kur'ân-ı Kerim'de dört defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	6/En'âm-75	İşte böylece İbrâhîm'e göklerdeki ve yerdeki hükümrânlığı ve nizamı gösteriyorduk ki	وَكَذَلِكَ نُرِي إِبْرَاهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
2.	7/A'râf-185	Onlar göklerdeki ve yerdeki sınırsız hükümrânlık ve nizama, hiç bakmadılar mı?	أَوَلَمْ يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
3.	23/Mu'minûn-88	De ki: "Eğer biliyorsanız söyleyin: Her şeyin hükümrânlığı elinde olan,	قُلْ مَنْ بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ
4.	36/Yâsîn-83	Her şeyin hükümrânlığı elinde olan Allâh'ın şanı yücedir!	فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ

"Melekut / مَلَكُوت " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

⁴³⁶ Ateş, Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri, Cilt:2, ss.14-17.

⁴³⁷ Jeffery, s.248,249.; Fraenkel, Fremdw, 249.; Buhl, Vide Fleischer, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplum Dergisi), Sayı:27, s.427.

⁴³⁸ D.h. Müller, WZKM, Sayı:1, s.29.; Horovitz, Koranische Untersuchungen, s.67.; Fischer, Glossar, 112.; Kunstlinger, Rocznik Orjentalistyczny, Cilt:4, s.238.

- a) Süyûtî, “bu kelimenin Nabatça olduğunu bildirmekte, Ragıb İsfehani, İbn Manzûr, İbn Kuteybe, Râzî ve Taberî’de "Melekut / مَلَكُوتَ " kelimesinin "gayb, izzet, şeref, saltanat, melek" anlamına geldiğini söylemektedir.”⁴³⁹
- b) Oryantalist Geiger ve Sprenger“ sonu “vav ve te” ile biten kelimelerin Aramice kelimeler olduğunu beyanla bu kelimenin de Aramice olduğunu söylemişlerdir.”⁴⁴⁰
- c) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Malakût / Kingdom" başlığıyla ele almaktadır.
- d) Jeffery’e göre "Melik, padişah, krallık ve hükümlerlik" anlamındaki Melekut / مَلَكُوتَ " kelimesi Arapçaya Aramice "malkouto" kökeninden girmiştir.⁴⁴¹
- e) Oryantalist Mingana da bu kelimenin, Süryanice olduğunu söylemekte, ancak Aramice olabileceği ihtimalinden söz etmektedir.⁴⁴²

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin Aramice, Süryanice ve Arapça olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler üzerine biz, her hangi bir tercihte bulunamıyoruz.

8. Meryem / مريم :

"Meryem / مريم " kelimesi Kur’ân-ı Kerim’de, otuz üç defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz;

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	3/Âli İmrân-43	Ey Meryem! Rab’bine ibadet et; Secdeye kapan, (onun huzurunda) eğilenlerle beraber sende eğil.	يَا مَرْيَمُ اقْنُتِي لِرَبِّكِ وَاسْجُدِي وَارْكَعِي مَعَ الرَّاكِعِينَ
2.	4/Nisâ-156	Bir de inkârlarından ve Meryem’e büyük bir iftira atmalarından	وَيَكْفُرْهُمْ وَقَوْلِهِمْ عَلَى مَرْيَمَ بُهْتَانًا عَظِيمًا
3.	23/Mu'minûn-50	Meryem oğlu İsa’yı ve annesini büyük bir mucize kıldık	وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ آيَةً
4.	2/Bakara-87	Meryem oğlu İsa’ya mucizeler verdik.	وَأَتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ

⁴³⁹ Süyûtî, Itkan, s.324.; Ragıb, Müfredat, 489.; İbn Manzûr, Cilt:7, s.102; İbn Kuteybe, s.376; İbn Ebî Hâtim, Cilt:10, s.3235-3236; Taberî, Cilt:20, ss.12-14.

⁴⁴⁰ Geiger, s.44.; Sprenger, Leben, Cilt:2, s.257.

⁴⁴¹ Nahle, Garâibu'l-Luga, s.206.; Jeffery, s.270.; Müheysin, Muktebes, s.306.

⁴⁴² Mingana, Syriac Influence, s.85.

5.	2/Bakara-253	Meryem oğlu İsa'ya mucizeler verdik.	وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ
6.	3/Âli İmrân-36	Ona Meryem adını verdim.	وَإِنِّي سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ
7.	3/Âli İmrân-37	“Meryem! Bu sana nereden geldi?” derdi.	قَالَ يَا مَرْيَمُ أَنَّى لَكَ هَذَا
8.	3/Âli İmrân-42	Hani melekler, “Ey Meryem!	وَإِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا مَرْيَمُ
9.	3/Âli İmrân-43	Ey Meryem! Rab'bine ibadet et;	يَا مَرْيَمُ اقْنُتِي لِرَبِّكِ
10.	3/Âli İmrân-44	Meryem'i kim himayesine alıp koruyacak diye kalemlerini (kur'a için) atarlarken	إِذْ يُلْقُونَ أَقْلَامَهُمْ أَيُّهُمْ يَكْفُلُ مَرْيَمَ
11.	3/Âli İmrân-45	Melekler şöyle demişlerdir: "Ey Meryem,!"	إِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا مَرْيَمُ
12.	4/Nisâ-157	ve “Biz Allâh'ın peygamberi Meryem oğlu İsa Mesih'i öldürdük” demelerinden dolayı	وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ رَسُولَ اللَّهِ
13.	4/Nisâ-171	Meryem'e ulaştırdığı (emriyle onda var ettiği) kelimesi	وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ
14.	5/Mâide-17	Andolsun, “Allâh, Meryem oğlu Mesih'tir”, diyenler	قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ
15.	5/Mâide-46	O peygamberlerin izleri üzere Meryem oğlu İsa'yı, ..verdik.	وَقَفَيْنَا عَلَى آثَارِهِم بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ
16.	5/Mâide-72	Andolsun, “Allâh, Meryem oğlu Mesih'tir”, diyenler	قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ
17.	5/Mâide-75	Meryem oğlu Mesih, sadece bir peygamberdir.	مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ
18.	5/Mâide-78	İsrailoğullarından inkâr edenler, Dâvûd ve Meryem oğlu İsa diliyle lânetlendi.	لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُودَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ
19.	5/Mâide-110	“Ey Meryem oğlu İsa! Senin üzerindeki ve annen üzerindeki nimetimi düşün.	إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ اذْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ وَعَلَى وَالِدَتِكَ
20.	5/Mâide-112	Hani havariler de, “Ey Meryem oğlu İsa!	إِذْ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ
21.	5/Mâide-114	Meryem oğlu İsa, “Ey Allâhım! Ey Rabbimiz! Bize gökten bir sofrayı indir ki;	قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ
22.	5/Mâide-116	Allâh, kıyamet günü şöyle diyecek: “Ey Meryem oğlu İsa!	وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ
23.	9/Tevbe-31	(Yahudiler) Allâh'ı bırakıp, hahamlarını; (hıristiyanlar ise) rahiplerini ve Meryem oğlu Mesih'i rab edindiler.	اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ

24	19/Meryem-16	(Ey Muhammed!) Kitap'ta (Kur'an'da) Meryem'i de an.	وَأَذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مَرْيَمَ
25	19/Meryem-27	"Ey Meryem! Çok çirkin bir şey yaptın!"	قَالُوا يَا مَرْيَمُ لَقَدْ جِئْتِ شَيْئًا فَرِيًّا
26	19/Meryem-34	Hakkında şüpheye düştükleri hak söze göre Meryem oğlu İsa işte budur.	ذَلِكَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ قَوْلَ الْحَقِّ الَّذِي فِيهِ يَمْتَرُونَ
27	23/Mu'minûn-50	Meryem oğlu İsa'yı ve annesini büyük bir mucize kıldık	وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ آيَةً
28	33/Ahzâb-7	Senden, Nûh'tan, İbrâhîm, Mûsâ ve Meryem oğlu İsa'dan da	وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ
29	43/Zuhrûf-57	Meryem oğlu İsa bir örnek olarak anlatılınca bir de ne göresin, senin kavmin (seni susturacak bir delil buldukları zannıyla) hemen şamata etmeye başlar.	وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ
30	57/Hadîd-27	Onların arkasından da Meryem oğlu İsa'yı gönderdik,	وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ
31	61/Saff-6	Hani, Meryem oğlu İsa,	وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ
32	61/Saff-14	Nasıl ki Meryem oğlu İsa da havarilere, "Allâh'a giden yolda benim yardımcılarım kimdir?" demişti.	كَمَا قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّينَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ
33	66/Tahrîm-12	Allâh, bir de iffetini sapasağlam koruyan ... İmrân kızı Meryem'i de (inananlara) örnek gösterdi.	وَمَرْيَمَ ابْنَتَ عِمْرَانَ الَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا

"Meryem / مريم " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- "Meryem / مريم " kelimesinin Arapçadaki, "istemek, bir yerden ayrılmak" anlamındaki " رام / râme " kökünden türediğini söyleyen İbn Manzûr ve Cevâlikî gibi dilciler olsa da⁴⁴³ Arapçada isimler için " فَعِيل / fey'alun " kalıbının kullanılmaması nedeniyle Zebîdî bu ismin yabancı bir isim olduğunu⁴⁴⁴ söylemiştir.
- Zemahşeri, Alusi ve Süyûtî, kelimenin İbranice asıllı olduğunu ve "hizmetkar" anlamına geldiğini kaydetmişlerdir.⁴⁴⁵

⁴⁴³ İbn Manzûr, Cilt:3, s.1796.; Cevâlikî, ss. 586-587.

⁴⁴⁴ Zebîdî, ss. 116-567.

⁴⁴⁵ Zemahşerî, Keşşâf, Cilt:1, s.551.; Âlûsî, Cilt:1, s.316.; Süyûtî, İtkân, Cilt:2, s.373.

- c) “Kelime Aramicede, "efendi" anlamındaki "mari"den türetilmiştir. "Kokulu reçine” demek olan "mür" lafzının " İbranicedeki mukabili "mor" ile “güzel deniz rayihası" manasındaki "mar"dan esinlenilerek "denizin damlası" anlamını kazandığı söylenmiş ve sonrada "denizin yıldızı" formuna dönüşerek yaygınlaşmıştır. Bu kelimenin Kıpticedeki "Sevilen” manasındaki "meri"den geldiğini belirten Cevâlikî ve Cevheri’ye göre kelime daha sonra, "tanrı" manasındaki "yan" ile birleşerek "Tanrının sevgilisi" anlamında kullanıldığı ifade edilmektedir.⁴⁴⁶
- d) Kelimeyi birleşik kelime kabul etmeyenler, kelimenin kök anlamındaki anlamına benzer, "umut, acı, yükseklik, isyan, efendi, sahibe, aydınlatan, gururlu, şişman, güzel"⁴⁴⁷ anlamlarına geldiğini söylemişlerdir.
- e) "Meryem", Süryanicede, "hadim, hizmetkar” demek olup Arapçada da "kadınlarla çok içli dışlı olan erkek" anlamındadır. Türkçemizde "Meryem dudu" olarak da bilinir.⁴⁴⁸
- f) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında," Maryam" başlığıyla ele almaktadır.⁴⁴⁹
- g) "Meryem / مريم " kelimesinin Aramice kökenli bir kelime olduğu açıklamasında bulunan Oryantalist A. J. Wensinck bu ismin Arapça şeklinin, Süryanice ve Yunanca Tevrat ve İncil’deki şekliyle aynı⁴⁵⁰ olduğunu söylemektedir.
- h) Oryantalist Mingana’ya göre, "Meryem" ismi İbranicede, "Miryam"; Süryanice ve Aramicede, "Maryam" formunda da kullanılmış olmasına rağmen bu kelime Süryanicedir.⁴⁵¹
- i) Oryantalist Horovitz⁴⁵² bu ismin, İslâm öncesi döneme ait olduğuna dâir yeterli bir delil bulunmadığını, Muhammed’in bu ismi Haris b.

⁴⁴⁶ Cevâlikî, s.140.; Cevheri, sub, voc.LA, Cilt:15, s.152.

⁴⁴⁷ Harman, “Meryem”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt:29, s.236.

⁴⁴⁸ Pullu, s. 138.

⁴⁴⁹ Jeffery, s.262.

⁴⁵⁰ Milli Eğitim Bakanlığı, İslâm Ansiklopedisi, Meryem maddesi, Cilt:.7, s.781., Eskişehir, 2001

⁴⁵¹ Mingana, Syriac Influence, s.82.

⁴⁵² Horovitz, Koranische Untersuchungen, ss.138-140.

Hilliza'nın şiirlerinden esinlenerek almış olduğunu, İbn Hişam⁴⁵³ ve Oryantalist Caetani'nin⁴⁵⁴ de bu görüşte olduğunu söylemektedir.

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin Aramice, Süryanice, İbranice ve Kıptice olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler üzerine biz, her hangi bir tercihte bulunamıyoruz.

9. Mesih / الْمَسِيحُ :

"Mesih / الْمَسِيحُ" kelimesi Kur'ân-ı Kerim'de, üç defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	3/Âli İmrân-45	adı Meryem oğlu İsa Mesih'tir.	اسْمُهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ
2.	5/Mâide-75	Meryem oğlu Mesih, sadece bir peygamberdir.	مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ
3.	9/Tevbe-30	Hıristiyanlar ise, "İsa Mesih, Allâh'ın oğludur" dediler.	وَقَالَتِ الْنَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ

"Mesih / الْمَسِيحُ" kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- Zebîdî, Süyûtî ve İbnu'l-Esir'e göre, "Mesih", "sıddık" anlamına gelmektedir."⁴⁵⁵
- Ragıb İsfehani, İbn Esir, Tâberî ve Zebîdî'ye göre "Yeryüzünde çok gezmesi, hastalıklı bir kimseye dokunduğu zaman iyileştirmesi, güzel yüzlü olması, yağla meshedilmiş olarak doğması yüzünden Hz. İsa'ya "Mesih"⁴⁵⁶ denmiştir.
- "İsmin kökünün İbranice ya da Süryanicedeki "meşihen" kelimesi olduğu, Arapçalaştığı söylenmiş olsa da Taberi bu görüşü kabul etmez. Ayrıca isim değil sıfat olduğunu, "memsuh / mesh edilen" manasına

⁴⁵³ İbn Hişam, 121.; Usdu'l-Gabe, Cilt:5. Ss.543, 544.

⁴⁵⁴ Caetani, Annali, Cilt:3, s.828.

⁴⁵⁵ Zebîdî, s. 1849.; Süyûtî, İtkân, Cilt:2, s.380.; İbnu'l-Esir, Nihâye, Cilt:4, s.699.

⁴⁵⁶ İbn Manzûr, Cilt:6, s.4197.; Zebîdî, s. 1849.; İbnu'l-Esir, Nihâye, Cilt:4, s.699.; Nehhâs, Cilt:2, s.342.; Râgıb, s. 1364; Süyûtî, İtkân, Cilt:2, s.350.

geldiğini, Allâh'ın onu günahlardan temizlemiş olduğu için böyle isimlendirdiğini ve kelimenin Arapça⁴⁵⁷ olduğunu bildirmiştir.

- d) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Masîh / Messiah" başlığıyla ele almaktadır.⁴⁵⁸
- e) Oryantalist Horovitz, Ryckmans ve Rossini'ye göre bu isim, İslâm öncesi dönemlerde de Arap Yarımadasında bilinen bir isimdir.⁴⁵⁹
- f) Oryantalist Hirschfeld'e göre, "Mesih / الْمَسِيحُ" kelimesi Aramice asıllıdır.⁴⁶⁰
- g) Oryantalist Wensinck'e göre, "Mesih" kelimesinin aslı⁴⁶¹ Aramice "meşiha", İbranice "maşiah"tır. Aramicede "beklenen kurtarıcı"ya verilen bir sıfattır.⁴⁶²
- h) Oryantalist Waardenburg'a göre, "Semitik dillerde ortak bu kelime Arapçada "meseha / مسح ", Asur dilinde "maşahu", Aramice ve İbranicede "maşah" olarak yer almakta ve "elle sıvazlamak, yağla meshedilerek kendisine dini bir vazife verilmiş kişi" anlamındadır."⁴⁶³
- i) Oryantalist Fraenkel ve Mingana, bu ismin Süryaniceye Aramiceden geçmiş olduğunu söylemektedir.⁴⁶⁴
- j) "Mesih" sıfatı ile zikredilen "Hz. İsa / عيسى"nın isminin menşei konusunda birçok görüş vardır."⁴⁶⁵
- k) "Oryantalistlerden Maracci, Landauer ve Nöldeke, "İsa" isminin ve onun sıfatı olan "mesih" kelimesinin, İslâma Yahudilerden intikal ettiğini söylemektedirler. "Mesih", "zeytinyağı ile yağlanmış"⁴⁶⁶ demektir.
- l) "Oryantalist A. Jeffery, S. Sycz ve C. Luxenberg bu kelimenin, "kurtarıcı" anlamına da geldiğini"⁴⁶⁷ söylemişlerdir.

⁴⁵⁷ Hacı Önen, **Taberî Tefsîrinde Dirâyet**, (Doktora Tezi) Ankara Üniversitesi, 2012 s. 103.

⁴⁵⁸ Jeffery, s.265.

⁴⁵⁹ Horovitz, *Koranische Untersuchungen*, ss.129, 130.; Ryckmans, *Noms propres*, Cilt:1, s.19.; Rossini, *Glossarium*, s.179.

⁴⁶⁰ Hirschfeld, *Beitrage*, s.89.

⁴⁶¹ Pullu, s. 154.

⁴⁶² Milli Eğitim Bakanlığı, *İslâm Ansiklopedisi*, Mesih maddesi, Cilt:.8, s.124., Eskişehir, 2001

⁴⁶³ Waardenburg, Jacques, "Mesih", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt:29, s.306.

⁴⁶⁴ Fraenkel, *Vocab*, s.24.; Mingana, *Syriac Influence*, s.85.

⁴⁶⁵ Pullu, s. 113.

⁴⁶⁶ Milli Eğitim Bakanlığı, *İslâm Ansiklopedisi*, İsa maddesi, Cilt:.5/2, s.1062., Eskişehir 2001

⁴⁶⁷ Rafael Nahle, s.206.; Jeffery, s.218.; S. Sycz, *Ursprung und Wiedergabe*, s.62; C. Luxenberg, *Die syro-Ârâmäische Lesart des Koran*, ss.41-43.; Cevâlikî, s.452.; Bilasî, *Mu'arrab*, s.262.; Usta, s.186.

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin Asurca, Aramice, Süryanice ve İbranice olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler üzerine biz, her hangi bir tercihte bulunamıyoruz.

10. Mikâil / مِيكَال :

Kur'ân-ı Kerim'de, sadece Bakara Süresi'nde (مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ) (وَمِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ) "**Kim, Allâh'a, meleklerine, peygamberlerine, Cebrâîl'e ve Mikail'e düşman olursa bilsin ki Allâh da inkarcı kafirlerin düşmanıdır.**"⁴⁶⁸ şeklinde geçmektedir.

" Mikail / مِيكَال " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Cevâlikî, Bilâsî ve Oryantalist Sycz'ye göre " Mikail / مِيكَال " kelimesi, Aramice kökenli bir kelimedir. Mikail, İslâm'a göre dört büyük melekten birisidir. "Mîkâl – Mikâil – Mikaîl – Mîkeil – Mîkâyîl - Mîk'âl" formunda farklı okunuşları vardır."⁴⁶⁹
- b) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Mîkâl / Michael" başlığıyla ele almaktadır.⁴⁷⁰
- c) "Mikail, Kur'ân-ı Kerim'de zikredilen büyük meleklerdendir. Melek isimlerinin kaynağı, Kur'ân'da görevi belirtilmemiş olan "Mikail" gibi Sâmi dilleridir."⁴⁷¹
- d) "Mikâil aleyhisselâm, Kurân-ı Kerim'de zikredilen büyük meleklerden biridir. Kur'ân-ı Kerim, Mikâili yürüttüğü görevi belirterek zikretmez."⁴⁷²
- e) "Hadis rivâyetlerinden öğrendiğimize göre Mikâil, kâinattaki tabiat olaylarını, yaratıkların rızıklarını, ekinlerin, bitkilerin gelişmesini idâre etmekle görevlendirilmiştir."⁴⁷³
- f) "Horovitz ve Rhodokanakis, kelimenin İslâm öncesi dönemde nasıl kullanıldığını bilmediklerini söylerken, Müller ve Salemann, bu

⁴⁶⁸ Bakara, 2/98.

⁴⁶⁹ Cevâlikî, s.600; S. Sycz, Ursprung und Wiedergabe, s.18; Bilâsî, Mu'arrab, s.314.; Usta, s.188.

⁴⁷⁰ Jeffery, s.275.

⁴⁷¹ Abdalbaki Yazıcı, s. 47.

⁴⁷² Kamil Güneş, **İnanç Kitapları Serisi-3**, DİB Yayınları, Ankara 2017, s. 98.

⁴⁷³ Süleymân Ateş, **Kur'ân Ansiklopedisi**, Cilt:13, s.347.; Lütfullah Cebeci, "**Mikâil**", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt:30, s.46.

kelimenin Süryaniceden Farsçaya geçmiş olduğunu ve Mani yazmalarında da yer aldığını söylemişlerdir.”⁴⁷⁴

- g) Oryantalist A. J. Wensinck, “Yunanlıların, İbranilerin ve Aramilerin bir hatırası olarak bu isim başka bir formda " Mikail, Mikaiyl, Mikain " şeklinde muhafaza edilmiştir.”⁴⁷⁵ açıklamasını yapmaktadır.

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin Aramice, Süryanice ve İbranice olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler üzerine biz, her hangi bir tercihte bulunamıyoruz.

11. Nûn / ن :

Kur’ân-ı Kerim’de, sadece Kalem Süresinde⁴⁷⁶ (ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ) "*Nun. Kalem ve (kalem tutanların) yazdıklarına andolsun ki..*) şeklinde geçmektedir.

"Nûn / ن " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Ragıb İsfehani eserinde bu kelimeyi “en-nunu’l-hutu’l azîm / büyük bir balık”⁴⁷⁷ olarak kaydeder.
- b) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Nûn" başlığıyla ele almaktadır. “Aramice asıllıdır. Süyûtî ve Oryantalist Arthur Jeffery’e göre, Arapçaya Aramice "nouno" kökünden geçmiştir. Arapçaya Farsçadan geçtiği ve Farsçada "dilediğini yap, dilediğimi yaparım" manasında bir edat olarak kullanıldığı”⁴⁷⁸ bilinmektedir.
- c) Oryantalist Ryckmans, bu kelimenin Safavi yazmalarında da geçtiğini söylemektedir.⁴⁷⁹
- d) Oryantalist Guidi, bu kelimenin her ne kadar Süryanice bir kelime olduğu ve oradan Arapça’ya geçtiği söylene de, gerçekte bu kelimenin Akadca olduğunu ve aslının “ nunu” olduğunu ve eski Arap şiirinde de kullanılmış olduğunu söylemektedir.⁴⁸⁰

⁴⁷⁴ Horovitz, Koranische Untersuchungen, s.143.; Rhodokanakis, WZKM, Sayı:17, s.282.; Müller, SBAW, Berlin (1904) s..351.; Salemann, **Manichaeische Studien**, Cilt:1, s.97.

⁴⁷⁵ Millî Eğitim Bakanlığı, İslâm Ansiklopedisi, Mikâil maddesi, Cilt:.8, s.308., Eskişehir, 2001

⁴⁷⁶ Kalem, 681

⁴⁷⁷ Ragıb, s.531.

⁴⁷⁸ Jeffery, s.282.; Süyûtî, Mühezzeb, s. 92.; Müheysin, Muktebes, s.316.

⁴⁷⁹ Ryckmans, Noms propres, Cilt:1, s.138.

⁴⁸⁰ Guidi, Della Sede, s.591.

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu "Nun / ن " kelimesinin Akadca, Aramice, Süryanice, Arapça ve Farsça olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler üzerine biz, her hangi bir tercihte bulunamıyoruz.

2.1.3. Kur'ân-ı Kerim'deki Süryanice Kökenli Kelimeler

Süryanice, Semitik dillerdendir. "M. Ö. 2300'lerden önceye dayanan geçmişi ile insanlığın en eski dillerinden biri olan Süryanice, Hz. İsa'nın konuştuğu ve İncil'i va'zettiği, Hristiyanlığın en temel eserlerinin kalem alındığı bir dildir.

1. Adn / عَدْن :

" Adn / عَدْن " kelimesi Kur'ân-ı Kerim'de on bir defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	9/Tevbe-72	ve Adn cennetlerinde	فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ
2.	13/Ra'd-23	Adn cennetleri (vardır).	جَنَّاتٍ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا
3.	18/Kehf-31	İşte onlar için içlerinden ırmaklar akan Adn cennetleri vardır.	أُولَئِكَ لَهُمْ جَنَّاتٌ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ
4.	16/Nahl-31	İçinden nehirler akan Adn cennetlerine gireceklerdir.	جَنَّاتٍ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ
5.	19/Meryem-61	Onlar cennete, Rahmân'ın, kullarına gıyaben vaad ettiği "Adn" cennetlerine girecekler	جَنَّاتٍ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدَ الرَّحْمَنُ عِبَادَهُ بِالْغَيْبِ
6.	20/Tâhâ-76	içinden ırmaklar akan, içinde ebediyen kalacakları Adn cennetleri vardır.	جَنَّاتٍ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا
7.	35/Fâtır-33	Onlar, Adn cennetlerine girerler.	جَنَّاتٍ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا
8.	38/Sâd-50	Kapıları onlara açılmış olan adn cennetleri vardır.	جَنَّاتٍ عَدْنٍ مَفْتُوحَاتٍ لَهُمُ الْأَبْوَابُ
9.	40/Mu'min-8	"Ey Rabbimiz! Onları da,kendilerine vaad ettiğin Adn cennetlerine koy.	رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتٍ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ
10	61/Saff-12	(Bunu yapınız ki) Allâh, günahlarınızı bağışlasın, sizi içinden ırmaklar akan cennetlere ve Adn cennetlerindeki güzel meskenlere koysun.	وَيَدْخُلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ

11	98/Beyyine-8	Rableri katında onların mükâfatı, içlerinden ırmaklar akan, içlerinde ebedî kalacakları Adn cennetleridir.	جَزَاؤُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا

Adn / عَدْن " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- Ragıb İsfehani, İbn Manzûr ve Firuzabadi, "Adn" kelimesinin "İstikrar, sonsuz, sürekli olan, sonsuzluk yeri, cennet" anlamına geldiğini söylemektedirler.⁴⁸¹
- Süyûtî'ye göre, Süryaniceden alınmış, " adan, uddānā, 'eden " formunda yer alan " Adn / عَدْن " kelimesi, "asma yaprağı ve üzüm, "cennet'ül kerum vel ineb / üzüm bağı, üzüm bağları" anlamına gelmektedir."⁴⁸² Kur'ân'da hep cennet kelimesiyle birlikte "Adn cennetleri" şeklinde geçmektedir. Taberi'ye göre, Peygamber, şehitler ve bir kısım inananların bulunacağı cennettir.⁴⁸³
- Oryantalist Sycz, "zevk, safa, rahat ve huzur yeri" anlamındaki bu kelimenin kesinlikle İbranice bir kelime olduğunu söylemektedir.⁴⁸⁴
- Oryantalist Marracci, kendisi gibi aynı fikirde olan Sacy, Pautz, Geiger ve Sacco gibi, bu kelimenin Arapçaya İbranice'den geçmiş olduğunu söylemektedirler.⁴⁸⁵
- Oryantalist Andrae, bu kelimenin Süryaniceden de geçmiş olma ihtimalinin bulunduğunu ve hem dünyâ bahçeleri hem de aşkın bir âlemde Tanrı tarafından vaad edilen bir yer ismi olabileceğini ileri sürmektedir.⁴⁸⁶
- Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " 'Adn / Eden" başlığıyla ele almaktadır. Oryantalist Arthur Jeffery, Horovitz ve Hübschmann ise bu kelimenin, Aramiceden Süryaniceye geçmiş bir kelime olduğunu, ancak Süryanice kelimelerin Rabbânîc (Talmud yazmaları)

⁴⁸¹ Ragıb, s.328.; İbn Manzûr, Cilt:13, s.279; Fîrûzâbâdî, s. 1214.

⁴⁸² Bilâsî, Mu'arab, s.259.; Süyûtî, Mühezzeb, s.117.; İtkân Cilt:1, s.323.

⁴⁸³ Taberî, Cilt.10, ss.560-561; 563-564.

⁴⁸⁴ Sycz, Eigennames, s.14.

⁴⁸⁵ Marracci, Refutationes, s.315.; De Sacy, JA, 1829., Cilt:4, ss.175, 176.; Pautz, Offenbarung, s.215 n.; Sacco, Credenze, s.163.; Geiger, s.47.

⁴⁸⁶ Vide Andrae, Ursprung, s.151.

kaynaklarda kullanılmadığını, dolayısıyla bu kelimenin, İbranice bir kelime olmasının daha doğru olduğunu kabul ettiklerini ifade etmiştir.⁴⁸⁷

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin Aramice, Süryanice ve İbranice olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler üzerine biz, her hangi bir tercihte bulunamıyoruz.

2. Biya' / بيع :

Kur'ân-ı Kerim'de, sadece Hac Süresi'nde⁴⁸⁸ (وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهْدَمَتْ) (صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذَكَّرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ) "*Eğer Allâh, bir kısım insanları (kötülüklerini) diğer bir kısmı ile defedip önlemeseydi, mutlak surette, içlerinde Allâh'ın ismi bol bol anılan manastırlar, kiliseler, havralar ve mescidler yıkılır giderdi.*" şeklinde geçmektedir.

"Biya' / بيع " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) İbn Manzûr, Firuzabadi, Sicistani, İbn Kuteybe Razi ve Taberi, "biya" kelimesinin, "Hristiyanların şehirlerde yaptıkları mabed"leri için kullanılan bir lafız⁴⁸⁹, Elmalılı Hamdi Yazır ise "hristiyanların mabedi olan kilise"⁴⁹⁰ olduğunu ayrıca "yahudilerin kiliseleri, havraları" anlamında da geldiği söylenmiştir.⁴⁹¹
- b) "Müfessirlerin çoğuna göre, ayette geçen Süryanice kökenli "biya' lafzıyla, hristiyanların kiliseleri kastedilmiştir."⁴⁹²
- c) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " 'Biya' / A place of worship " başlığıyla ele almaktadır.
- d) Arthur Jeffery'e göre, "Biya' / بيع " kelimesi Süryanice asıllıdır. Kur'ân'da da hristiyanların ibadet ettikleri yer için kullanılmıştır. Biya' lafzı," bi'a" lafzının çoğuludur."⁴⁹³

⁴⁸⁷ Horovitz, Paradies, s.7.; Hübschmann, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplum Dergisi), Sayı:46, s.231.; Arm., Gramm., Cilt:, 330.; Jeffery, s.212.

⁴⁸⁸ Hâc, 22/40.

⁴⁸⁹ Râzî, Tefsîru'l-Kebîr, Cilt:8, s.37.

⁴⁹⁰ Elmalılı, Cilt 5, s. 492.

⁴⁹¹ Râzî, Tefsîru'l-Kebîr, Cilt:8, s.37.; İbn Manzûr, Cilt: 8, s.26.; Fîrûzâbâdî, s. 705; Sicistânî, s. 47; İbn Kuteybe, s. 293; Taberî, Cilt:16, s.582-583.

⁴⁹² Cevad Ali, Târihi'I-Arab, Cilt:7, s.257.

⁴⁹³ Demir, s. 17.; Jeffery, s.86.

- e) Cevâlikî, bazı âlimlerin bu kelimenin Farsçadan Arapçaya geçmiş olduğunu söylediklerini eserinde kaydetmiştir.⁴⁹⁴
- f) Oryantalist C. Luxenberg ve Arthur Jeffery, Taberî ve Sicistanî'ye göre, "Süryanicede "bī'to, bī'atā" köküne sahip olan, fazla bilinmeyen bu kelime Hristiyan Araplar tarafından hala "Kilise ve Hristiyan mabeti" anlamında kullanılmaktadır."⁴⁹⁵
- g) "Savami', biya' ve Salavât" kelimelerini müfessirler farklı şekilde anlamlandırmışlardır. Ebu'l Aliye'ye "Savami, Hristiyanların; Biya', Yahudilerin; Salavât, Sabiilerin; Mesacid" ise müslümanların ibadethaneleridir.⁴⁹⁶
- h) Oryantalist Sprenger, Fraenkel, Fremdw, Rudolph ve Cheikko, bu kelimenin kesinlikle Süryanice bir kelime olmasına rağmen, Süyûti'nin neden bu kelimeyi Farsça bir kelime olarak kabul ettiğine şaşıklarını ama bunun tek açıklamasının ancak Süyûtinin yaşadığı bölgede Süryani kiliseleri olduğunu ve o bölge halkının da Farsça konuşmaları sebebiyle böyle bir neticeye ulaştığını düşünmektedir.⁴⁹⁷

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin Süryanice, İbranice ve Farsça olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler üzerine biz, her hangi bir tercihte bulunamıyoruz.

3. Esfâr / أسفار :

Kur'ân-ı Kerim'de, sadece Cuma Süresi'nde, (مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرَةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا) " *Kendilerine Tevrât öğretildiği halde, onun gereğini yapmayanların durumu, sırtına kitab yüklü eşeğin durumu gibidir.*"⁴⁹⁸ şeklinde geçmektedir.

"Esfar / أسفار " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Ferra'ya göre, "Esfar / أسفار " kelimesi ile "Ehl-i Kitab kastedilmiştir."⁴⁹⁹

⁴⁹⁴ Cevâlikî, s. 207.

⁴⁹⁵ Luxenberg, s.305; Jeffery, s.86.; Cevâlikî, s.207.; Gökür, s. 293.; Taberî, Cilt:5, s.285.; Sicistanî, s.65.

⁴⁹⁶ Gökür, s. 295.

⁴⁹⁷ Sprenger, Leben, Cilt:3, s.310.; Fraenkel, Vocab, s.23.; Fremdw, s.274.; Rudolph, s.7.; Cheikko, Nasraniya, s.201.

⁴⁹⁸ Cuma 62/5.

⁴⁹⁹ Ferra, Meani'ul-Kur'ân, Cilt:3, s.155.

- b) Kirmânî, İbn Ebî Hâtîm ve İbn Cerîr "Esfar / أسفار " kelimesinin Nabatça bir kelime olduğunu ve "kitaplar" anlamına geldiğini söylemektedirler.⁵⁰⁰
- c) Oryantalist Goldziher, İbn Dureyd'in bu kelimeyi Tevrât ve İncil'in bir bölümü olarak açıkladığını söylemektedir.⁵⁰¹
- d) Oryantalist Fraenkel, Schwally ve Littmann, bu kelimenin Aramice bir kelime olduğunun çok açık olduğunu söylemektedir.⁵⁰²
- e) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Sifr / A large book " başlığıyla ele almaktadır.
- f) Oryantalist Hübschmann, Müller ve Arthur Jeffery ise, İbranice'deki ortak kelimelerin Aramiceden geldiğini, Aramiceye ise bu kelimelerin Süryaniceden geçmiş olduğunu, dolayısıyla bu kelimenin de kökeninin Süryanice olduğunu söylemektedir.⁵⁰³
- g) Süyûtî, Bilâsî, Müheysin ve Arthur Jeffery'e göre, "Esfar / أسفار " Süryanicede "séfro" formunda olup, Nabatça vasıtasıyla Arapçaya girmiştir⁵⁰⁴ "Kitap" manasına gelir."⁵⁰⁵ Cevâlikî'nin de eserinde kaydettiği üzere Süyûtî, bu kelimeyi "Mühezzeb" isimli eserinde ise el-Vâsiti'den rivayetle Süryanice bir kelime olarak zikretmektedir.⁵⁰⁶

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin Aramice, Süryanice, İbranice ve Nabatça olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler üzerine biz, her hangi bir tercihte bulunamıyoruz.

4. Kıntâr / كِنْتَارًا :

"Kıntar / كِنْتَارًا" kelimesi, Kur'ân-ı Kerim'de üç defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

⁵⁰⁰ Kirmânî, Mahmud b. Hamza, Ğaribu't-tefsîr ve acâibu'l-te'vîl, (thk. Yûnus el-İclî), Dâru'l-kible li's-sekâfeti'l-islamiyye, Cidde – Muessetü 'ulûmi'l-Kur'ân, Beyrut, tsz. Cilt:2, s. 1211; İbn Ebî Hâtîm, Cilt:9, s.3355; Taberî, Cilt:22, s.634.

⁵⁰¹ Goldziher, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplumu Dergisi), Sayı:32, s.347.; İbn Dureyd, s.103.

⁵⁰² Fraenkel, Fremdw, s.247.; Schwally, İdioticon, s.64.; Littmann, Semitic Inscriptions, ss.113, 124, 127.

⁵⁰³ Hübschmann, Arm. Gramm., Cilt:1, s.317.; Müller, WZKM, Sayı:8, s.284.; Jeffery, s.171.

⁵⁰⁴ Jeffery, s.170; Süyûtî, İtkân., s.319.; Müheysin, Muhammed Sâlim, **el-Muktebes mine'l-Lehecâti'l-'Arabiyyeti ve'l-Kur'âniyye**, el-Mektebetü'l-Ezheriyye, Kâhire 1978, s.129; Münecid, Kitabü'l-Lügât, s.49. Bilasî, Mu'arrab, s.162.

⁵⁰⁵ Ebu Muğîlli, s. 79.

⁵⁰⁶ Süyûtî, Mühezzeb, s. 39.; Cevâlikî, Muarrab, Esfar maddesi

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	3/Âli İmrân-75	ona yüklerle mal emanet etsen,	مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بِقِنطَارٍ
2.	4/Nisâ-20	öbürüne (mehir olarak) yüklerle mal vermiş olsanız dahi	وَأَتَيْتُمْ إِحْدَاهُنَّ قِنطَارًا
3.	3/Âli İmrân-14	yük yük altın	وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ

"Kıntar / قِنطَارًا " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- Çok mal ve zenginliği ifade eden "Kıntar / قِنطَارًا " kelimesi Süyûfî'ye göre, "Süryanicede "öküz derisi doluluğunda altın, gümüş" veya "bin Miskâl altın, gümüş"; Rumcada ise "on iki bin ons" anlamına gelen" (12x200 gr:2400gr) bir ağırlık ölçü birimidir. Süyûfî bu kelimenin Berberice⁵⁰⁷ bir kelime olduğunu söylerken bir başka yerde kelimenin Yunanca olduğunu söylemektedir.⁵⁰⁸
- Müslüman dilciler bu kelimenin yabancı bir kelime olduğunu söyleseler de Sibeveyh, bu kelimenin menşeyini Arapça olarak gösterir. Ebu Ubeyde ise bu kelimenin Arapça bir kelime olmadığı gibi Arapların bu kelimenin anlamını dahi bilmediklerini söylemektedir.⁵⁰⁹
- Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Qintâr / A measure " başlığıyla ele almaktadır.
- Arthur Jeffery, Krauss ve Hübschmann, Cevâlikî ve Süyûfî'ye göre, Yunanca olup Latince, "centrum-centenarium" kelimesinden türemiş, "qantira-qantînrâ" şeklinde Aramiceye ve sonra da Süryaniceye, oradan da Arapçaya aynı şekilde geçmiştir.⁵¹⁰
- Oryantalist Fraenkel, Mingana ve Vollers'e göre bu kelime, Aramiceden Arapçaya Süryanice kanalıyla geçmiştir.⁵¹¹

⁵⁰⁷ Süyûfî, İtkân, s.323.; İbn Manzûr, Cilt:5, s.118; Fîrûzâbâdî, s. 466; Taberî, Cilt:6, s. 539; İbn Ebî Hâtim, Cilt:3, s.609.

⁵⁰⁸ Sa'lebî, Fiqh, s.319.; Süyûfî, Muzhir, Cilt:1, s.134.

⁵⁰⁹ Ebu Ubeyde, Cilt:6, s. 432.

⁵¹⁰ Jeffery, s.243.; Süyûfî, Mühezzeb, s.34.; Müheysin, Muktebes, s.284.; Cevâlikî, s.516.; Krauss, Gerische Lehnörter, Cilt:2, s.553.; Hübschmann, Aram. Gramm., Cilt:1, s. 356.

⁵¹¹ Fraenkel, Vocab, s.13, Fremdw, s.203.; Mingana, Syriac Influence, s.89.; Vollers, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplum Dergisi), Sayı:51, s. 316.

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin Aramice, Süryanice, Arapça, Yunanca ve Berberice olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler üzerine biz, her hangi bir tercihte bulunamıyoruz.

5. Hârût ve Mârût / هَارُوتَ وَمَارُوتَ :

Kur'ân-ı Kerim'de sadece Bakara Süresi'nde⁵¹² (وَمَا أَنْزَلَ عَلَى الْمَلَائِكِينَ بَيِّنَاتٍ هَارُوتَ) (وَمَارُوتَ) ..ve *Bâbil'de Hârût ile Mârût isimli iki meleğe indirileni.*" şeklinde geçmektedir.

" Hârût ve Mârût / هَارُوتَ وَمَارُوتَ " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Cevâlikî, bu kelimenin Arapça olmadığını söylemektedir.⁵¹³
- b) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Hârût wa Mârût" başlığıyla ele almaktadır. Oryantalist Horovitz, A. Jeffery ve G. Bergstrasser "Hârût ve Mârût" kelimesinin Süryanice kökenli bir kelime olduğunu açıklarlar.⁵¹⁴
- c) Oryantalist Lagarde, bu iki ismin, aslında iki insanın ismi olduğunu, ifade edilmiştir.⁵¹⁵
- d) Oryantalist Margoliouth, " Hârût ve Mârût / هَارُوتَ وَمَارُوتَ " kelimesinin, Aramiceden geçmiş olduğunu söylemektedir.⁵¹⁶
- e) Wensinck, kelimenin Süryaniceye Aramiceden geçtiğini söylemektedir.⁵¹⁷ Ayrıca Wüstenfeld'in tercüme ettiği Mısır tarihinde, Hârût ve Mârût'un Mısır Kralı "Aryak" zamanında yaşadıkları söylenmektedir. Oryantalist Wensinck'e göre "Farsçada "Hârût, sihirbaz" manasını almıştır.⁵¹⁸

Herhangi bir zaman tayin etmeksizin Kur'ân-ı Kerim'in ortaya koyduğu bilgiyle Hârût ve Mârût'un insanları imtihan için, Allâh'ın göndermiş olduğu iki melek olduğuna inanırız. Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin Aramice, Süryanice, Arapça ve Farsça olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler üzerine biz, her hangi bir tercihte bulunamıyoruz.

⁵¹² Bakara, 2/102.

⁵¹³ Cevâlikî, s.140.

⁵¹⁴ Jeffery, s.282.

⁵¹⁵ Lagarde, GA, s.15, 169.

⁵¹⁶ Margoliouth, ERE, Cilt: 8, s.252.

⁵¹⁷ Wensinck, İslam Ansiklopedisi, Cilt:2, s.273.

⁵¹⁸ Milli Eğitim Bakanlığı, **İslâm Ansiklopedisi**, Hârût ve Mârût maddesi, Cilt:.5/1, s.305., Eskişehir, 2001

6. Hûr / حور :

Kur'ân-ı Kerim'de, sadece Duhan Süresi'nde⁵¹⁹ (كَذَلِكَ وَزَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عِينٍ) "*İşte böyle. Bunun yanısıra biz onları, iri gözlü hurilerle evlendiririz.*" şeklinde geçmektedir.

"Hur / حور " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında," Hûr / Houries or Mâidens of Paradise " başlığıyla ele almaktadır.
- b) Arthur Jeffery'e göre, Süryanice kökenli bir kelimedir. Arapça "h-w-r" kökünden gelen "Huri" kelimesi, İslâm inancında "cennet perisi" sözcüğünden alıntıdır. Avesta dilinde ise "hu /güzel" ve "raoa /yetişme, büyüme, şekil, endam" sözcüklerinin (hu+raoa) bileşiğidir.⁵²⁰
- c) Oryantalist Dozy, Sale, Berthels de bu kelimenin Farsçadan alıntılanmış olduğunu söylemektedirler.⁵²¹
- d) Oryantalist Horovitz'de bu kelimenin İslâm öncesi dönemde kullanımının bilinmediğini, bilakis Oryantalist Tisdall gibi bu kelimenin Eski Farsça'dan gelmiş olduğunu söylemektedir.⁵²²
- e) "Oryantalist Sprenger bu kelimenin kökeninin semitic dillerden Aramiceden Farsçaya, oradan da Arapçaya geçmiş olduğu görüşüne şüphe ile baktığını, fakat bu kelimenin İran eserlerine muttali olmuş Muhammed tarafından yanlış yorumlanarak farklı anlaşılmış olduğunu söylemektedir."⁵²³
- f) İbrahim Usta'nın tespitine göre, "müfessirler "hur" kelimesini yanlış anlamlandırmışlardır. Oryantalist C. Luxenberg'in de belirttiği üzere ayetteki "Hur" kelimesi "meyve grubu"⁵²⁴ olarak tercüme edilmelidir.

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin Aramice, Süryanice, Arapça, Pehlevice, Partça, Zendce ve Farsça olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler üzerine biz, her hangi bir tercihte bulunamıyoruz.

⁵¹⁹ Duhan, 44/54.

⁵²⁰ Jeffery, s.117.

⁵²¹ Dozy, Het İslâmisme, Clt:3, s. 101.; Berthels, İslâmica, Cilt:1, s.263.

⁵²² Horovitz, Paradies, s.13.; Tisdall, Sources, s.237.

⁵²³ Sprenger, Leben, Cilt:2, s.222.

⁵²⁴ Usta, s.185.

7. İbrâhîm / إبراهيم :

"İbrâhîm / إبراهيم " kelimesi Kur'ân-ı Kerim'de, dokuz defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	2/Bakara-124	Bir zaman Rabbi İbrâhîm'i birtakım emirlerle sınamış,	وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ
2.	2/Bakara-127	Hani İbrâhîm, İsmâîl ile birlikte evin (Kâbe'nin) temellerini yükseltiyor,	وَإِذ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلَ
3.	6/En'âm-75	İşte böylece İbrâhîm'e göklerdeki ve yerdeki hükümleri ve nizamı gösteriyorduk ki	وَكَذَلِكَ نُرِي إِبْرَاهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
4.	3/Âli İmrân-67	İbrâhîm, ne Yahudi idi, ne de Hıristiyan. Fakat o, hanif (Allâh'ı bir tanıyan, hakka yönelen) bir müslümandı. Allâh'a ortak koşanlardan da değildi.	مَا كَانَ إِبْرَاهِيمَ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلَكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُّسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ
5.	3/Âli İmrân-95	De ki: "Allâh, doğru söylemiştir. Öyle ise hakka yönelen İbrâhîm'in dinine uyun. O, Allâh'a ortak koşanlardan değildi."	قُلْ صَدَقَ اللَّهُ فَاتَّبِعُوا مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ
6.	9/Tevbe-114	İbrâhîm'in, babası için af dilemesi, sadece ona verdiği bir söz yüzündendi.	وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَن مَّوْعِدَةٍ وَعَدَّهَا إِيَّاهُ
7.	11/Hûd-69	Andolsun, elçilerimiz (melekler), İbrâhîm'e müjde getirip "Selâm sana!" dediler.	وَلَقَدْ جَاءتْ رُسُلُنَا إِبْرَاهِيمَ بِالْبَشْرَىٰ قَالُوا سَلَامًا
8.	12/Yûsuf-38	"Atalarım İbrâhîm, İshâk ve Ya'kûb'un dinine uydum.	وَاتَّبَعْتُ مِلَّةَ آبَائِي إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ
9.	14/İbrâhîm-35	Hani İbrâhîm demişti ki: "Rabbim! Bu şehri güvenli kıl, beni ve oğullarımı putlara tapmaktan uzak tut."	وَإِذ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا الْبَلَدَ آمِنًا وَاجْنُبْنِي وَبَنِيَّ أَنْ نَعْبُدَ الْأَصْنَامَ

"İbrâhîm / إبراهيم " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- "Kurtubi ve diğer İslâm alimleri, "İbrâhîm" kelimesinin Süryanice ve Arapçada ortak anlamda "merhametli baba" manasına geldiğini"⁵²⁵ bildirmektedirler.

⁵²⁵ Kurtubî, Cilt:2, s.96.

- b) Arap dilcileri arasında, "İbrâhîm / إبراهيم" kelimesinin Arapça olmadığı genel kabul görmüştür.⁵²⁶
- c) Cevâlikî, Bilâsî, Oryantalist P. Weimar, S. Sycz, C. Luxenberg ve Arthur Jeffery bu ismin, İbranice olduğunu ifade etmişlerdir. İbrâham - İbrahûm - İbrahim - İbrahum – Ebrehem - İbruhum" şeklinde farklı formları vardır. Süryanicede, "Abram - Abraham"; İbranicede, "Avrâm" olarak bilinir.⁵²⁷
- d) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "İbrâhîm / Abraham" başlığıyla ele almaktadır.
- e) Çağdaş araştırmacılar da kelimenin İbranice asıllı, "Abraham"dan geldiğini belirtmektedirler.⁵²⁸
- f) Oryantalist Christoph Luxenberg, "İbrâhîm / إبراهيم" kelimesinin Süryanice asıllı olduğunu, Kitab-ı Mukaddes'te bahsi geçen İbrâhîm peygamber olduğu, Kur'ân-ı Kerim'deki, "Âzer'in oğlu" olduğunu ancak bu "Âzer" isminin kuvvetli bir ihtimalle, uşağının adı olan "el-Âzer" den alınmış olduğu⁵²⁹ şeklinde açıklamıştır.
- g) Oryantalist Lidzbarski ve kendisine bu görüşünde eşlik eden Horovitz, Luka İncil'inde de "Braham b. Bunaj" olarak geçen bu İbranice ismin, İbn Hişam tarafından eserinde, "burham" olarak ele alındığını söylemektedir.⁵³⁰
- h) Brockelmann ise bu kelimenin, Aramice olduğunu söylemektedir.⁵³¹
- i) Oryantalist Rhodonakis ise Margoliouth'unda söylediği gibi bu kelimenin, İbranice bir kelime olduğunu ve Muhammed'in bu ismi İbrâni kaynaklarda geçen İsmâîl ve İsrâfil isimlerine kıyasla kendisinin uydurduğunu söylemektedirler.⁵³²

Oryantalistlerin, İslâm Peygamberi Muhammed'in bu ismi kendisinin uydurduğuna dâir söylemlerine katılamıyoruz. Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin Aramice, Süryanice, Arapça ve İbranice olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler üzerine biz, her hangi bir tercihte bulunamıyoruz.

⁵²⁶ Pullu, s. 32.

⁵²⁷ Cevâlikî, ss.102-104.; Bilâsî, Mu'arrab, s.147.; Jeffery, s.45.; Usta, s.186.

⁵²⁸ Harman, "İbrâhîm", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt:21, s.269.

⁵²⁹ Milli Eğitim Bakanlığı, İslâm Ansiklopedisi, İbrâhîm maddesi, Cilt:5/2, s.878., Eskişehir, 2001

⁵³⁰ Lidzbarski, Johannesbuch, s.73.; Horovitz, Koranische Untersuchungen, s.87.; İbn Hişam, s.352.

⁵³¹ Brockelmann, Grundriss, Cilt:1, s.256.

⁵³² Rhodokanakis, WZKM, Sayı:17, s.283.; Margoliouth, Schweich Lectures, s.12.

8. İdrîs / إدريس :

" İdrîs / إدريس " kelimesi, Kur'ân-ı Kerim'de, iki defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	19/Meryem-56	Kitap'ta İdrîs'i de an.	وَأَذْكُرُ فِي الْكِتَابِ إِدْرِيسَ
2.	21/Enbiyâ-85	İsmâîl'i, İdrîs'i ve Zülkifl'i de hatırla.	وَأِسْمَاعِيلَ وَإِدْرِيسَ وَذَا الْكِفْلِ

" İdrîs / إدريس " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- Sa'lebi'ye göre Hristiyan ve Yahudi kaynaklı bir kelimedir.⁵³³
- Oryantalist Nöldeke ise, bu ismin Hristiyan veya Yahudi kaynaklı oluşuna dâir elde net sağlam bir delilin olmadığını ancak, Arapçaya Süryanice kanalıyla geçmiş olabileceğini ileri sürmektedir.⁵³⁴
- Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "İdrîs" başlığıyla ele almaktadır.⁵³⁵
- Oryantalist Arthur Jeffery'ninde açıkladığı üzere " İdrîs / إدريس " kelimesinin kökeni hususunda farklı görüşler vardır."⁵³⁶ Bu lafız, Süryanicede "Aĥnūĥ - Ĥānūĥ - Uĥnūĥ,⁵³⁷ olarak İncil'de ise "Enoch" olarak geçmekte ve "suda ıslatılmış, yumuşatılmış ve uzman" anlamlarına gelmektedir.
- Arthur Jeffery, Finkel, Cevâlikî ve İbn Kuteybe'ye göre bu kelime yabancı bir kelime olup İdrîs; Âdem ve Şit (a.s.)'e gönderilen sahifeleri iyice öğrendiği için "çok ders yapan" manasında "İdrîs" olarak isimlendirilmiştir. "Okumak" manasına gelen "d-r-s" kökünden

⁵³³ Sa'lebi, Qisas, s.34.

⁵³⁴ Nöldeke, ZA, Sayı:17, s.84.

⁵³⁵ Jeffery, s.51.

⁵³⁶ Pullu, Kazım, s.51.

⁵³⁷ Ali Rıza Yılmaz, s. 9.

türetildiği⁵³⁸ de söylenen bu kelime Firuzabadi ve benzeri dilcilere göre Süryanice ya da İbranice kökenli bir isimdir.⁵³⁹

- f) Oryantalist Sprenger, Horovitz ve Eickmann bu ismin Arapça bir isim olduğunu söylemektedirler.⁵⁴⁰
- g) Oryantalist Grimme ise bu ismin Arabistan meşeli oluşuna dâir elde her hangi sağlam bir delilin bulunmadığını söylemektedir.⁵⁴¹
- h) Oryantalist A. Jeffery'in verdiği bilgiye göre ilk olarak "S. Sycz, Wensinck ve Nöldeke, bu ismin batı dini kaynaklarında "Andress" olarak geçtiğini tespit eden araştırmacılarıdır. Bu bilgiden daha önce mahrum olan müsteşrikler bu yeni bilgiyle şaşkınlıklarını gizleyememişlerdir."⁵⁴² açıklamasını yapmıştır.

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin Süryanice, Arapça ve İbranice olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler üzerine biz, her hangi bir tercihte bulunamıyoruz.

9. **İncil / الإنجيل :**

"İncil / **الإنجيل**" kelimesi, Kur'ân-ı Kerim'de, sekiz defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orjinal Metin
1.	3/Âli İmrân-48	Ve Allâh ona kitabı, hikmeti, Tevrât ve İncil'i öğretecek.	وَيُعَلِّمُهُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ
2.	5/Mâide-66	Eğer onlar Tevrât'ı, İncil'i ve Rableri tarafından kendilerine indirileni (Kur'ân'ı) gereğince uygulasalardı,	وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ
3.	5/Mâide-47	İncil ehli Allâh'ın onda indirdiği ile hükümlerini	وَلِيُحْكَمْ أَهْلَ الْإِنْجِيلِ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فِيهِ
4.	7/A'râf-157	Onlar, yanlarındaki Tevrât'ta ve İncil'de yazılı buldukları Resûle	مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ

⁵³⁸ Jeffery, s.51.; Muhibbî, Cilt: 1, s.161...; Cevâlîkî, s.8.; Usta, s.186.; Finkel, M, Cilt:22, s.181.; İbn Kuteybe, Maarif, s.8.

⁵³⁹ Fîrûzâbâdî, Kâmûs, Cilt:I, s.701.; Zebîdî, Muhibbuddîn Seyyid Muhammed, **Tâcu'l-Arûs min Cevâhiri'l-Kâmûs**, s. 3936.; Cevâlîkî, s. 102.

⁵⁴⁰ Sprenger, Leben, Cilt:2, s.336.; Eickmann, Angelologie, s.26.; Horovitz, Koranische Untersuchungen, s.88.

⁵⁴¹ Grimme, ZA, Sayı:16, s.164.

⁵⁴² Milli Eğitim Bakanlığı, İslâm Ansiklopedisi, İdrîs maddesi, Cilt.5/2, s.933., Eskişehir 2001

5.	9/Tevbe-111	Allâh, bunu Tevrât'ta, İncil'de ve Kur'an'da kesin olarak va'detmiştir.	وَعَدَا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ
6.	3/Âli İmrân-3	Allâh'u Tealâ Kur'an'ı, önündeki kitapları da tasdik edici hak ile sana indirdi.	نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَأَنْزَلَ التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ
7.	5/Mâide-110	Hani, sana kitabı, hikmeti, Tevrât'ı, İncil'i de öğretmiştim.	وَإِذْ عَلَّمْتُكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ
8.	57/Hadîd-27	ona İncil'i verdik	وَأَتَيْنَاهُ الْإِنْجِيلَ

" İncil / الإنجيل " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- Razi'ye göre, "Tevrât ve İncil", biri "İbranice" diğeri Süryanice olan iki kelimedir.⁵⁴³
- Zeccac'a (ö.311/923) göre, "asıl, temel, kuyudan çıkarılan su" anlamına gelen "necl" kökünden türetilmiş olup "if'il" kalıbında Arapça bir isimdir.⁵⁴⁴
- Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında," İnçîl / Gospel" başlığıyla ele almaktadır. Arthur Jeffery; Taberi, Cevâlikî, İbnu'l-Esir vb. dilcilerin, "İncil" kelimesinin İbranice veya Süryaniceden geçtiğini söylemektedir. A. Jeffery bir başka açıklamasında bu kelimenin ya doğrudan veya Habeşçe versiyonu olan "wangel" kelimesinden Arapçaya, "İncil" şeklinde geçmiş olduğunu belirtmektedir."⁵⁴⁵
- Cevakili'ye göre bu isim, "sevindirici haber" iyi haber, bir şahsa verilen müjdelik, mükafat veya müjdeli haber" anlamlarına gelmektedir."⁵⁴⁶
- İncil kelimesinin "müjde, güzel haber" anlamındaki Yunanca "euaggelion (euangelion)" kelimesinden türetilmiş olduğuna ilişkin görüş en makul görüştür."⁵⁴⁷
- Oryantalist Marracci ve Fraenkel, bu kelimenin doğrudan Yunancadan Arapçaya geçmiş bir kelime olduğunu söylemektedirler.⁵⁴⁸

⁵⁴³ Râzi, Mefatih'ül- Gayb Cilt:6, s. 132.

⁵⁴⁴ Zeccâc, Ebu İshâk İbrâhîm b. Es- Seriy, **Ma'ani'l- Kur'ân**, Cilt:1, s.375., Beyrut 1988

⁵⁴⁵ Jeffery, ss.71, 72.; Cevâlikî, s.17.; Hafacî, s.11.; İbnu'l-Esir, Nihaye, Cilt:4, s.136.

⁵⁴⁶ Cevâlikî, s 55.

⁵⁴⁷ Mustafa, Öztürk, **Kur'ân ve Tefsîr Kültürümüz**, Ankara Okulu Yayınları, 3. Basım, Ankara 2014, s.112.

⁵⁴⁸ Marracci, Prodromus, s.5.; Fraenkel, Vocab., s.24.

- g) Oryantalist Wensinck ve Arthur Jeffery, İncil kelimesinin "Ancil" kelimesinden muharref olduğunu" söylemektedirler.⁵⁴⁹
- h) Oryantalist Horovitz ise, bu kelimenin menşesine dâir ne batılı ne de doğulu araştırmacıların elinde dikkate değer bir bilginin olmadığını söylemektedir.⁵⁵⁰

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin Yunanca oluşundaki hakim görüşlerine rağmen, Yunanca Arapça, Habeşçe, Süryanice ve İbranice olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler üzerine biz, her hangi bir tercihte bulunamıyoruz.

10. İshâk / إِسْحَاق :

"İshâk / إِسْحَاق" kelimesi Kur'ân-ı Kerim'de, on altı defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	2/Bakara-140	Yoksa siz, "İbrâhîm de, İsmâîl de, İshâk da,	أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ
2.	6/En'âm-84	Biz ona İshâk'ı ve Ya'kûb'u armağan ettik.	وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ
3.	14/İbrâhîm-39	Hamd, iyice yaşlanmış iken bana İsmâîl'i ve İshâk'ı veren Allâh'a mahsustur.	الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَهَبَ لِي عَلَى الْكِبَرِ إِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ
4.	2/Bakara-133	onların da, "Senin ilâhına ve ataların İbrâhîm, İsmâîl ve İshâk'ın ilâhı olan tek bir ilâha ibadet edeceğiz;	قَالُوا نَعْبُدُ إِلَهَكَ وَإِلَهَ آبَائِكَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ
5.	2/Bakara-136	bize indirilene (Kur'an'a), İbrâhîm, İsmâîl, İshâk, Ya'kûb ve Ya'kûboğullarına indirilene, Mûsâ ve İsa'ya verilen (Tevrât ve İncil) ile bütün diğer peygamberlere Rab'lerinden verilene iman ettik.	وَمَا أَنْزَلْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ
6.	3/Âli İmrân-84	bize indirilene, İbrâhîm, İsmâîl, İshâk, Ya'kûb ve Ya'kûb oğullarına indirilene, Mûsâ, İsa ve (diğer) Peygamber'lere Rab'leri tarafından verilene iman ettik.	وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ

⁵⁴⁹ Milli Eğitim Bakanlığı, İslâm Ansiklopedisi, İncil maddesi, Cilt:5/2, s.991., Eskişehir, 2001

⁵⁵⁰ Horovitz, Koranische Untersuchungen, s.71.

7.	4/Nisâ-163	İbrâhîm'e, İsmâîl'e, İshâk'a, Ya'kûb'a, torunlarına, İsa'ya, Eyyüb'e, Yûnus'a, Hârûn'a ve Süleymân'a da vahyetmiştik.	وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَأَسْحَقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَىٰ وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ
8.	11/Hûd-71	Ona da İshâk'ı müjdeledik	فَبَشِّرْنَاَهَا بِإِسْحَقَ وَمِنْ وَرَاءِ إِسْحَقَ يَعْقُوبَ
9.	12/Yûsuf-6	ve daha önce ataların İbrâhîm ve İshâk'a nimetlerini tamamladığı gibi	كَمَا أَتَمَّهَا عَلَىٰ أَبَوَيْكَ مِنْ قَبْلُ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَقَ
10	12/Yûsuf-38	“Atalarım İbrâhîm, İshâk ve Ya'kûb'un dinine uydum.	وَاتَّبَعْتُ مِلَّةَ آبَائِي إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَقَ وَيَعْقُوبَ
11	14/İbrâhîm-39	“Hamd, iyice yaşlanmış iken bana İsmâîl'i ve İshâk'ı veren Allâh'a mahsustur.	الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَهَبَ لِي عَلَى الْكِبَرِ إِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَقَ
12	19/Meryem-49	ona İshâk ile Ya'kûb'u bağışladık	وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَقَ وَيَعْقُوبَ
13	21/Enbiyâ-72	Ona İshâk'ı ve ayrıca da Ya'kûb'u bağışladık	وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً
14	29/Ankebût-27	Ona (İbrâhîm'e) İshâk'ı ve Ya'kûb'u bahşettik.	وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَقَ وَيَعْقُوبَ
15	37/Sâffât-112	Biz onu salihlerden bir peygamber olarak İshâk ile de müjdeledik.	وَبَشِّرْنَاهُ بِإِسْحَقَ نَبِيًّا مِّنَ الصَّالِحِينَ
16	38/Sâd-45	(Ey Muhammed!) Güçlü ve basiretli kullarımız İbrâhîm'i, İshâk'ı ve Ya'kûb'u da an.	وَأَذْكُرْ عِبَادَنَا إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَقَ وَيَعْقُوبَ أُولِي الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ

"İshâk / إِسْحَقَ" kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- Sibeveyh, Cevâlikî ve Süyûtî'ye göre bu isim Arapça değildir.⁵⁵¹
- Sa'lebî, bu ismin İbranice bir isim olduğunu söylemektedir.⁵⁵²
- Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında," Ishaq / Isaac" başlığıyla ele almaktadır.⁵⁵³
- Tevrâtta "Yishâk" lafzı Kur'ân-ı Kerim'de "y" harfinin düşmesiyle yer almıştır.⁵⁵⁴

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin Yunanca Arapça, Süryanice ve İbranice olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler üzerine biz, her hangi bir tercihte bulunamıyoruz.

⁵⁵¹ Sibeveyh, Sıddkî, 20.; Cevâlikî, s.9.; Süyûtî, Muzhir, Cilt:1, s.138.

⁵⁵² Sa'lebî, Qisas, s.76.

⁵⁵³ Jeffery, s.60.

⁵⁵⁴ Harman, "İshâk", **Diyanet İslam Ansiklopedisi** Cilt:22, s.519; Süyûtî, İtkân, Cilt:2, s.364.

11. Kur'ân / قُرْآن :

"Kur'ân/ الْقُرْآن" kelimesi Kur'ân-ı Kerim'de, beş defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	4/Nisâ-82	Hâlâ Kur'an'ı düşünüp anlamaya çalışmıyorlar mı?	أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ
2.	10/Yûnus-15	(öldükten sonra) bize kavuşmayı ummayanlar, "Ya (bize) bundan başka bir Kur'an getir veya onu değiştir" dediler.	قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا أَنْتَ بِقُرْآنٍ غَيْرِ هَذَا أَوْ بَدِّلْهُ
3.	10/Yûnus-37	Bu Kur'an, Allâh'tan (indirilmiş olup) başkası tarafından uydurulmamıştır.	وَمَا كَانَ هَذَا الْقُرْآنُ أَنْ يُفْتَرَى مِنْ دُونِ اللَّهِ
4.	10/Yûnus-61	ona dâir Kur'an'dan ne okursan oku	وَمَا تَتْلُو مِنْهُ مِنْ قُرْآنٍ
5.	18/Kehf-54	Andolsun, biz bu Kur'an'da insanlar için her türlü misali değişik şekillerde açıkladık.	وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَذَا الْقُرْآنِ لِلنَّاسِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ

"Kur'ân / قُرْآن " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- "Kur'ân" lafzının menşei hakkında ve "hemzeli, hemzesiz, türemiş veya türememiş bir kelime olduğu hususunda müslüman dilciler ve müsteşriklerce birçok görüş ileri sürülmüştür. Zerkeşî, Süyûtî, Subhi Salih ve Ferra'ya göre bu kelime "hemzesiz" olan "karâin / قرائن " lafzından türemiştir."⁵⁵⁵
- Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Qurân / A reading from Scripture " başlığıyla ele almakta ve bu kelimenin hiçbir Sâmi dilde geçmediğini söylemektedir.⁵⁵⁶
- Oryantalist Marracci, Nöldeke ve Geiger, bu kelimenin Yahudi menşeli olduğunu söylemektedirler.⁵⁵⁷
- Oryantalist Horovitz, Buhl, Wellhausen, Nöldeke-Schwally, Mingana, Massignon ve Ahrens, bu kelimenin Muhammed'e Süryanice konuşan

⁵⁵⁵ Zerkeşî, Burhân, s.278.; Süyûtî, İtkân, Cilt:1, s.68.; Subhî Sâlih, Mebâhis, s. 18.

⁵⁵⁶ Jeffery, s.233.

⁵⁵⁷ Marracci, s.53.; Nöldeke, Neue Beiträge, s.1860.; Geiger, s.59.

Hristiyan Araplardan ulaşmış olduğunu söylemektedirler.⁵⁵⁸ Ancak "Kur'ân" kelimesinin Arapça olmadığı hususu ispatlanması mümkün olmayan bir söylemdir.

12. Miskâl / مِثْقَال :

"Miskâl / مِثْقَال" kelimesi, Kur'ân-ı Kerim'de, sekiz defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	4/Nisâ-40	Şüphesiz Allâh (hiç kimseye) zerre kadar zulüm etmez.	إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ
2.	99/Zilzâl-7	Artık kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse, onun mükâfatını görecektir.	فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ
3.	10/Yûnus-61	Ne yerde, ne de gökte, zerre ağırlığınca, (hatta) bu zerreden daha küçük veya daha büyük olsun, hiçbir şey Rabbinden uzak (ve gizli) olmaz;	وَمَا يَعْزُبُ عَنْ رَبِّكَ مِنْ مِثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي الْأَرْضِ
4.	21/Enbiyâ-47	(Yapılan iş) bir hardal tanesi ağırlığınca da olsa, onu getirip ortaya koyacağız.	وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا
5.	31/Lokmân-16	“Yavrum! Şüphesiz yapılan iş bir hardal tanesi ağırlığında olsa	يَا بُنَيَّ إِنَّهَا إِنْ تَكَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ
6.	34/Sebe-3	Ne göklerde ve ne de yerde zerre ağırlığında bir şey bile O'ndan gizli kalmaz.	لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ
7.	34/Sebe-22	Göklerde ve yerde zerre kadar bir şeye sahip değillerdir.	لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ
8.	99/Zilzâl-8	Kim de zerre ağırlığınca bir kötülük işlerse, onun cezasını görecektir.	وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ

"Miskâl / مِثْقَال" kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Mithqâl / A measure of weight" başlığıyla ele almaktadır.⁵⁵⁹

⁵⁵⁸ Horovitz, Der Islam, Cilt:13, s.66.; Horovitz, Koranische Untersuchungen, s.74.; Buhl, İslam Ansiklopedisi, Cilt: 2, s.1063.; Wellhausen, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplum Dergisi), Sayı: 67, s.634.; Nöldeke-Schwally, Cilt: 1, ss.33, 34.; Mingana, Syrian Influence, s.88.; Massignon, Lexique, s.52.; Ahrens, Muhammed, s.133.

⁵⁵⁹ Jeffery, s.258.

- b) Oryantalist Wensinck, "Miskâl / مِسْكَال " kelimesinin Süryanice kökenli olduğunu, Arthur Jeffery ise "Miskâl'ın "bir cismin vezni, tartısı" olduğunu belirtir. Kur'ân-ı Kerim'de kelimeyi bu manada kullanır.⁵⁶⁰
- c) Arthur Jeffery, Miskâl sözcüğünü incelerken, sözcüğün aynı formdaki Süryanice kelimedenden geldiğini savunmuştur.⁵⁶¹ Çünkü Jeffery'e göre bu kelime kökü itibariyle Arapçada "ağır olmak, sert olmak" anlamlarını taşımaktadır. Bu da sözcüğün Kur'ân-ı Kerim'deki anlamından uzaktır. Dolayısıyla kelime başka bir dilden gelmiş olmalıdır.
- d) Oryantalist Fraenkel, kelimenin Süryaniceye Aramiceden geçmiş olduğunu ve bu kullanımın İbranicede de aynen yer etmiş olduğunu söylemektedir.⁵⁶²
- e) Oryantalist Zimmern ise bu kelimenin İbranice olduğunu söylemektedir.⁵⁶³

Görüldüğü gibi burada kelimenin kök anlamına gereğinden fazla önem verilmekte ve kök anlamın bir nevi bağlayıcı olduğu iddia edilmektedir. Kelimenin kökenine dair bu farklı görüşler nedeniyle bir tercihte bulunamıyoruz.

13. Ribbiyyûn / رَبِّيُونَ :

Kur'ân-ı Kerim'de, sadece Ali İmrân Süresi'nde (وَكَأَيِّنْ مِنْ نَبِيٍّ قَاتَلَ مَعَهُ رَبِّيُونَ كَثِيرٌ)
) "*Nice peygamberler vardı ki, beraberinde birçok Allâh erleri bulunduğu halde savaştılar.*"⁵⁶⁴ şeklinde geçmektedir.

" Ribbiyyun / رَبِّيُونَ " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Süyûtî bu kelimenin, "İlme sahip olanlar, hikmetli kişiler" anlamına geldiğini ve kimi alimlerin bu kelimeyi, " علماء الكثير " yani "birçok alim" diye tefsir etmiş olduğunu söylemektedir. Yahudiler bu kelimeyi, "tanrıya kulluk yapan kişiler, yani günümüzün diliyle "evliya"lar için kullanırlar."⁵⁶⁵

⁵⁶⁰ Milli Eğitim Bakanlığı, İslâm Ansiklopedisi, Miskâl maddesi, Cilt: 8, s.373., Eskişehir 2001

⁵⁶¹ Bilal Gökür, s. 140.; Jeffery, s.258.

⁵⁶² Fraenkel, Fremdw, 202.; Hübschmann, Arm. Gramm., 1/ 271.

⁵⁶³ Zimmern, Akkad, Fremdw, s.23.

⁵⁶⁴ Âl-i İmrân, 3/146.

⁵⁶⁵ Süyûtî, Mühezzeb, s.90.; İtkan, s.38.

- b) Müneccid ve Muheysin'e göre, " Ribbiyyun / رَبِّيُونَ " kelimesi, Süryanice kökenli bir kelime olup Arapçaya Hadramevt lehçesinden girmiştir.⁵⁶⁶ Râzî'de bu kelimeyi Süryanice olarak kabul etmektedir.⁵⁶⁷
- c) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Ribbîyûn / Myriads " başlığıyla ele almakta ve Süyûtî'nin de kabul ettiği üzere bu kelimenin kökeninin Süryanice olduğunu söylemektedir.⁵⁶⁸
- d) "Ribbiyyun" kelimesi, "topluluk" manasındaki "ribbe"ye bağlı olanlar" için kullanılmakta olup "Rabbe kulluk eden" kiş anlamında "Rabbânî" kelimesinin eş anlamlısıdır.⁵⁶⁹

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin Süryanice oluşundaki hakim görüşlerine katılıyoruz.

14. Savâmi' / صَوَامِعُ :

Kur'ân-ı Kerim'de, sadece Hac Süresi'nde (وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهَدَمْتُ) " *Eğer Allâh, bir kısım insanları (kötülüklerini) diğer bir kısmı ile defedip önlemeseydi, mutlak surette, içlerinde Allâh'ın ismi bol bol anılan manastırlar, kiliseler, havralar ve mescidler yıkılır giderdi.* " şeklinde geçmektedir.

" Savami' / صَوَامِعُ " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Oryantalist Arthur Jeffery'e göre, "savami" kelimesi, "Sâmî menşelidir. Arapçada sülasi bir kökü vardır. Ancak bu kök Kur'ân-ı Kerim'de Arapçadaki anlamında kullanılmamıştır."⁵⁷⁰
- b) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Sawâmi' / A cloister " başlığıyla ele almaktadır. Arthur Jeffery, Fraenkel ve İbn Dureyd, "Savami'" kelimesinin, "savma'a" lafzının çoğulu olduğunu söylemektedir.⁵⁷¹
- c) "Savma'a" lafzı "fev'ale" vezninde olup "üst tarafı sivri, yüksekçe yapı" demektir.⁵⁷²

⁵⁶⁶ Müneccid, Kitabü'l-Lügât, s.24.; Müheysin, Muktebes, s.125.; Nahle, Garâibu'l-Luga, s.185.

⁵⁶⁷ Ebû Hâtim er-Râzî, s. 142.

⁵⁶⁸ Jeffery, s.138.; Süyûtî, İtkân, 321.

⁵⁶⁹ Râgîb, s. 245.

⁵⁷⁰ Jeffery, s.107.; Kırbaçoğlu, s.110.

⁵⁷¹ Jeffery, s.200.; Fraenkel, Fremdw, s.269.; İbn Dureyd, s.166.;

⁵⁷² İbni Mâce, Mesâcid 4/3.

- d) Nöldeke ve Rudolph'a göre bu kelimenin kökeni, Kuzey Arabistan bölgesinden, Habeşçeden gelmektedir.⁵⁷³
- e) Müfessirlerin çoğu, ayette geçen Süryani kökenli "savamiu / صَوَامِعُ " lafzıyla, hristiyanların kiliselerinin kasedilmiş olduğunu belirtmişlerdir.⁵⁷⁴

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin Semitik kökenli bir kelime oluşundaki hakim görüşlerine katılıyoruz.

15. Süccedâ / سجدا :

“Sücceda / سجدا " kelimesi Kur'ân-ı Kerim'de üç defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orjinal Metin
1.	12/Yûsuf-100	Hepsi ona (Yûsuf'a) saygı ile eğildiler.	وَحَرُّوا لَهٗ سَجْدًا
2.	17/İsrâ-107	Kur'ân kendilerine okunduğunda derhal yüzüstü secdeye kapanırlar.”	يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سَجْدًا
3.	7/Â'râf -161		

“ Sücceda / سجدا " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) İbn Manzûr ve Süyûtî'nin eserlerinde "secde" kelimesinin "s-c-d" kökünden gelen bir mastar olduğunu⁵⁷⁵ belirtmişlerdir
- b) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında," Sajada / To worship" başlığıyla ele almakta ve bu kelimenin Aramice kökenli bir kelime olduğunu söylemektedir.⁵⁷⁶
- c) Oryantalist Nöldeke, Hirschfeld, Schwally, Von Kremer, bu kelimenin Aramiceden İbraniceye, oradan da Habeşçeye, sonrada Arapçaya

⁵⁷³ Nöldeke, Neue Beiträge, s.52, Rudolph, Abhangigkeit, s.7.

⁵⁷⁴ Levent Öztürk, **İslâm Toplumunda Hristiyanlar**, İstanbul, 1998 s. 102.

⁵⁷⁵ İbn Manzûr, Cilt:6, ss.175,177.

⁵⁷⁶ Jeffery, s.162.

geçmiş bir kelime olduğunu ve bu kelimenin Amr ibn Külsüm'ün Muallaka'sında da geçtiği bilgisini vermektedirler.⁵⁷⁷

- d) Oryantalist C. Luxenberg, "Sücceda / سجدا " kelimesinin, aslen Süryanicede, "sgued, sged" kökenine sahip bir kelime"⁵⁷⁸ olduğunu kaydetmiştir.
- e) Saygılarını bildirmek amacıyla başı eğmektir.⁵⁷⁹ "Secde" kelimesi, geçirdiği anlam daralması sonucu, "namazda alını yere koymak"⁵⁸⁰ olarak anlamlandırılmıştır.
- f) "Secde" kelimesinin, Türkçeye geçişinde anlam daralmasına uğraması sebebiyle birçok çeviri hatası yapılmaktadır.⁵⁸¹

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin Süryanice oluşundaki hakim görüşlerine katılıyoruz.

16. Şehr / شَهْر :

"Şehr / شَهْر" kelimesi Kur'an-ı Kerim'de, on dokuz defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	2/Bakara-194	Haram ay,	الشَّهْرُ الْحَرَامُ
2.	9/Tevbe-36	Allâh'ın yazısına göre, Allâh katında ayların sayısı on iki olup	إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ
3.	2/Bakara-185	Öyle ise içinizden kim bu aya ulaşırsa, onu oruçla geçirsin.	فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ
4.	2/Bakara-217	Sana haram ayda savaşmayı soruyorlar.	يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ
5.	5/Mâide-2	haram aya,	وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ

⁵⁷⁷ Nöldeke, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplumu Dergisi), Sayı: 41, s.719.; Nöldeke, New Beitrage, s.36.; İbn Kulsum, Muallaka, Cilt:1, s. 112.; Hirschfeld, Beitrage, s.41.; Schwally, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplumu Dergisi), Sayı:52, s.134.; Von Kremer, Streifzüge, s. 9.

⁵⁷⁸ Bilasí, Mu'arrab, s.222.; C. Luxenberg, s.69.

⁵⁷⁹ İbn Manzûr, Cilt:3, s.204.; Süyûtî, Mühezzeb, s. 67.

⁵⁸⁰ Mehmet Soysaldı, Kur'an'ı Doğru Anlamada Semantik Metodun Önemi, **Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi**, Kur'an Ve Dil – Dilbilim Ve Hermenötik- Sempozyumu

⁵⁸¹ Emrullah İşler, "Secde Kelimesi ve Türkçeye Çeviri Sorunu", **İslâmiyat Dergisi**, Cilt: 1 Sayı: 3, Ankara, 1998, s.107.

6.	5/Mâide-97	haram ayı	وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ
7.	34/Sebe-12	Süleymân'ın emrine de, sabah esişi bir ay, akşam esişi de bir ay(lık yol) olan rüzgârı verdik.	وَالسَّيْمَانَ الرِّيحَ غَدُوها شَهْرًا وَرَوَاحَهَا شَهْرًا
8.	58/Mucâdele-4	Kim (köle azat etme imkânı) bulamazsa, eşine dokunmadan önce ard arda iki ay oruç tutmalıdır.	فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامَ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَا
9.	97/Kadir-3	Kadir gecesi bin aydan daha hayırlıdır.	لَيْلَةَ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ

"Şehr / شَهْرَ " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- Süyûtî'ye göre, "Şehr / شَهْرَ " kelimesi aslen Süryanice kökenli bir kelimedir. Süryanicede "sehr" ay anlamına gelmektedir.⁵⁸² Süyûtî, bu kelimeyi "Mühezzeb" isimli eserinde zikretmektedir.
- Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Shahr / Month " başlığıyla ele almaktadır. Arthur Jeffery, "Süyütî ve Cevâlikî, bu kelimenin Aramiceden Arapçaya geçmiş olduğunu söylemektedir."⁵⁸³ Süyûtî'nin diğer kelimelerde olduğu gibi bu kelimenin izahında da "Süryanicedir, Aramicedir şeklindeki çelişik açıklamalarını anlamlandıramıyoruz.
- Oryantalist Lidzbarski'ye göre Aramicede bu isim "Moon-God" yani "Ay-Tanrısı" olarak geçmektedir. Bu isim Lidzbarski'ye göre Aramice ve Süryanicede ortak kullanıma sahip kelimelerdendir."⁵⁸⁴
- Oryantalist Rossini'ye göre ise bu isim "Aramiceden Habeş diline geçmiş, oradan da Arapçaya intikal etmiştir."⁵⁸⁵

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin Arapça, Aramice ve Süryanice olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler üzerine biz, her hangi bir tercihte bulunamıyoruz.

⁵⁸² Süyûtî, İtkân, ss. 294, 296.

⁵⁸³ Jeffery, s.187; Süyûtî, İtkân, 322.; Cevâlikî, s.93..

⁵⁸⁴ Lidzbarski, Handbuch, s.445.

⁵⁸⁵ Rossini, Glossarium, s.247.

17. Tûr / طُور :

Kur'ân-ı Kerim'de sadece Bakara Süresi'nde, (وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ) "Sizden sağlam bir söz almış, Tur dağının altında, size verdiğimiz kuvvetle tutun.." şeklinde geçmektedir.

"Tur / طُور " kelimesi, lafzının kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) "Tur"dan kasıt, Hz. Mûsâ'nın vahiy aldığı dağ (Sina Dağı)'dır."⁵⁸⁶
- b) Elmalılı Hamdi Yazır, müfessirlerin bazılarının "Tur'un, Süryanicede "dağ" demek olduğunu, ancak dilcilerin birçoğunun ise, "Tur"un, Arapça bir kelime olduğunu, mu'arreb (sonradan Arapçaya girmiş yabancı kelime) olmadığını söylemektedir.⁵⁸⁷
- c) Dr. Samarraî ise "Tur" kelimesinin " ط " harfiyle gelmesini delil göstererek, bu kelimenin Aramice olduğunu ifade eder ve onun aslının " ظ " harfiyle olan " ظور / zur" kelimesi olduğunu söyler. Zira Aramcadaki " ط " harfi, Arapçadaki " ظ " harfine karşılık gelmektedir.⁵⁸⁸
- d) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Tûr / Mt. Sinai" başlığıyla ele almaktadır.⁵⁸⁹
- e) Oryantalist Arthur Jeffery, Cevâlikî'nin, İbn Kuteybe ve Süyûtî'nin, bu kelimenin Süryanice olduğunu söylediğini, ancak Süyûtî'nin bir diğer eseri "İtkan'da bu kelimenin Nabatça olduğunu söylediği bilgisini vermektedir.⁵⁹⁰ Oryantalist Künstlinger'e göre, "Tur, Hz. Mûsâ'nın Allâh Teâla ile konuşmaya mazhar olduğu, vahiy aldığı, Filistindeki "Sina" adlı dağın ismidir."⁵⁹¹
- f) Oryantalist Fraenkel, Mingana, Horovitz ve Guidi'ye göre, "Kur'ân-ı Kerim'de zikredilen bu dağ, Süryanice bir isimdir."⁵⁹²
- g) Oryantalist Wensinck, "Tur; Tur-i Sina, nadiren de "Tur-i Sina (Sina Dağı)" olarak anılır. Tur-Sinin olarakta geçmekte olup kökünün

⁵⁸⁶ Ateş, Kur'ân Ansiklopedisi, Cilt:21, ss.386-389.

⁵⁸⁷ Elmalılı, Cilt:9, s.125.; Mevdûdî, Tefhîm, Cilt:7, ss.272.

⁵⁸⁸ Ebu Muğillî, s. 87.

⁵⁸⁹ Jeffery, s.206.

⁵⁹⁰ Süyûtî, Muzhir, Cilt:1, s.130.; Cevâlikî, s.100.; İbn Kuteybe, Adabu'l-Katip, s.527.; Süyûtî, İtkân, s.322.

⁵⁹¹ Künstlinger, Rocznik Orjentalistyczny, (Tur und Gabal im Kuran (1927), Cilt:5, v, ss. 58-67.

⁵⁹² Fraenkel, Vocab., s.21.; Mingana, Syriac Influence, s.88.; Horovitz, Koranische Untersuchungen, ss.123, 170.; Guidi, Della Sede, s.571.

İbraniceden geldiğini belirtmiştir. Kızıldeniz yani “Bahr al-Kulzum”den pek uzak olmayan bu dağa çıkmak için geçmişte Ben-i İsrail kavminin konakladığı al-Amn’den hareket ediliyordu. Buraya yakın mesafede bulunan Vâdi Tuva’da, Allâh ile Mûsâ arasında konuşma olmuş ve Fir’avun’a gitmesi yolunda ilahi emir almıştır.”⁵⁹³ açıklamasını yapmıştır.

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin Nabatça, Arapça, Aramice ve Süryanice olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler üzerine biz, her hangi bir tercihte bulunamıyoruz.

18. Yûnus / يونس :

" Yûnûs / يونس " kelimesi Kur’ân-ı Kerim’de, dört defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	4/Nisâ-163	Eyyüb’e, Yûnus’a, Hârûn’a ve Süleymân’a da vahyetmiştik.	وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ
2.	6/En’âm-86	İsmâîl’i, Elyasa’ı, Yûnus’u ve Lût’u da doğru yola erdirmiştik.	وَأِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًا
3.	10/Yûnus-98	(Yûnus’un kavmi) iman edince,	فَنَقَعَهَا إِيْمَانَهَا إِلَّا قَوْمَ يُونُسَ
4.	37/Sâffât-139	Şüphesiz Yûnus da peygamberlerdendi.	وَإِنَّ يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ

"Yûnûs / يونس " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- Sa’lebi’ye göre, “e-s-f” fiil kökünden olan Arapça "Yûnûs / يونس " ismi, Süyûtî, Hafacî ve Oryantalist Sprenger’e göre İbraniceden Arapçaya geçmiş olup "bir balık tarafından yutulan peygamber "Zûn-nun"un özel adından türetilmiştir.⁵⁹⁴
- Oryantalist Geiger ve Sycz’ye göre bu isim, İbranice bir kelime olup sonradan Süryanice’ye geçmiştir.⁵⁹⁵

⁵⁹³ MEB, İslâm Ansiklopedisi, Tûr maddesi, Cilt:12/2, s.95., Eskişehir 2001

⁵⁹⁴ Sa’lebi, Qisas, s.75.; Cevâlikî, s.155.; Hafacî, s.215.; Sprenger, Leben, Cilt:2, s.336.

⁵⁹⁵ Geiger, s.141.; Sycz, Eigennamen, ss.26, 27.

- c) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Yûsuf / Joseph" başlığıyla ele almaktadır.
- d) Arthur Jeffery'e göre bu isim, Eski Yunanca olan " İōnas " olup Tevrât'a göre "bir balık tarafından yutulan peygamber" in özel adından alıntılanmıştır. Arapça isimdeki "s" sesi Yunancadan alıntıyı düşündürür. Oryantalist S. Sycz ve Arthur Jeffery'e göre "İncil' de "Jonas", İbranicede "Jōnāh" , Yunancada ise "Jona" ve "Jonas" olarak geçmektedir."⁵⁹⁶
- e) Oryantalist Grimme ise, Kuzey Arabistan'da "Yûsuf" isminin Ebu Nuvas'ın şiirlerinde de " Yûsuf b. Şurayhbîl" şeklinde geçtiği üzere bilinen bir isim olduğunu söylemektedir."⁵⁹⁷
- f) Oryantalist Horovitz ise, "Usdu'l-Gabe'de, Yûsuf b. Abdullah b. Selâm adlı Yahudi bilginin de ismin geçmesi ve dolayısıyla kendisinin de önceleri bir Yahudi olması sebebiyle bu ismin Hristiyan kaynaklı olamayacağı ve Yahudi menşeli olmasının daha doğru olacağı kanaatinde olduğunu söylemektedir."⁵⁹⁸
- g) Oryantalist Wensinck, "Yûnûs b. Matta"nın Tevrât'ta, "Yuna b. Amittay" olarak geçen peygamber olduğunu, Kur'ân-ı Kerim'de de tasrih edilerek zikredildiği dört yerde sadece "Yûnûs" şekliyle yer almaktadır. Hadis'e dâir eserlerde onun adının Yûnûs b. Matta olduğu görülmektedir. Buradaki "Matta"nın, "Amittay"ın Arapçalaşmış şekli olduğu açıktır."⁵⁹⁹
- h) " Yûnûs / يونس " kelimesi aslen, Süryanice bir kelimedir. Hz.Yûnûs'un isminin Arapçada " أنيس / a-n-s " fiil kökünden türediğine dâir bir görüş varsa da babasının isminin Süryanice olması sebebiyle bu ismin de Süryanice olması daha mantıklıdır.⁶⁰⁰

19. Zebâniye / زَبَانِيَّة :

Kur'ân-ı Kerim'de sadece Alak Süresi'nde, (سَنَدُغُ الزَّبَانِيَّة) " *Biz de zebanileri çağıracağız.*"⁶⁰¹ şeklinde geçmektedir.

⁵⁹⁶ Muhibbî, Cilt: 2, s.440.; Cevâlîkî, s.644.; Bilasî, Mu'arrab, s.333.; S. Sycz, Ursprung und Wiedergabe, s.48; Jeffery, s.295. ; Usta, s.191.

⁵⁹⁷ Grimme, ZA, Sayı:26, s.166.

⁵⁹⁸ Horovitz, Koranische Untersuchungen, s.154.

⁵⁹⁹ Milli Eğitim Bakanlığı, İslâm Ansiklopedisi, Yûnus maddesi, Cilt:13, s.435., Eskişehir, 2001

⁶⁰⁰ Pullu, s. 103.

⁶⁰¹ Alak, 96/18.

" Zebâniye / زَبَانِيَّة " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Zabânîa / The Guardians of Hell" başlığıyla ele almakta ve bu kelimenin menşei bilgisinin İslâm bilginlerini hayli zorladığını söylemektedir.⁶⁰²
- b) Oryantalist West ve Addai Sher'e göre, " Zebâniye / زَبَانِيَّة " kelimesi aslen Farsça'da "Zübâne", Pehlevicede "Zübân" şeklinde geçen bir kelimedir.⁶⁰³ Arapçada "zabâni veya zabâni / زَبَان"; silahlı muhafız, cehennemde günahkarları ateşe itmekle görevli melek" sözcüğünden alıntıdır. Ayrıca Arapçada "zabâni / زَبَانِي"; akrebin makas şeklindeki ön organı" sözcüğü ile eş kökenlidir. Bu sözcük Arapçada "z-b-n" kökünden gelen "zebn / زَبْن" / itme, kakma, kıştırma" sözcüğünden türetilmiş olabilir ancak bu kesin değildir.
- c) Oryantalist Vollers'e göre bu kelime Akadça olup Akatçada, "zibânîtu" ; akrebin makas şeklindeki ön organı, terazi, terazi burcu, terazi takım-yıldızı" anlamlarına sahiptir.⁶⁰⁴ Arapça olduğu da söylenen bu sözcük, yapıcı muğlak olup bir başka Sâmi veya İrani dilden alınmış olma ihtimali güçlüdür.⁶⁰⁵
- d) Oryantalist C. Luxenberg bu kelimenin Süryanice "zabnā-zabnāyā" kökeninden Arapçaya geçtiğini ve "geçici, fani, sonsuz olmayan"⁶⁰⁶ anlamına geldiğini belirtmektedir.
- e) Oryantalist Andrea, Ephraem Syrus ve Grimme, bu kelimenin Süryanice bir kelime olduğunu söylemektedirler.⁶⁰⁷

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin Akadca, Aramice, Süryanice Arapça, Pehlevicede ve Farsça olmasına dâir yaptıkları farklı değerlendirmeler rağmen hakim görüşün Süryanice olması nedeniyle biz de bu kelimenin kökeninin Süryanice olduğu kanaatindeyiz.

⁶⁰² Jeffery, s.148.

⁶⁰³ Addai Sher, **Kitabü'l-Elfâzi'l- Fârisiyyeti'l- Mu'arrabe**, Dârü'l-Arab Li'l-Bustâni, Kahire 1988, s.77.; West, Glosary, ss.50, 150.

⁶⁰⁴ Vollers, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplum Dergisi), Sayı:51, s. 354.

⁶⁰⁵ <http://www.etimolojiTürkce.com/kelime/zebani>

⁶⁰⁶ C. Luxenberg, Die syro-Ârâmäische Lesart des Koran, s.319. ; Usta, s.191.

⁶⁰⁷ Andrae, Ursprung, s.154.; Ephraem Syrus, Opera, Cilt:3, ss.237-244.; Grimme, Mohammed, s.19.

2.1.4. Kur'ân-ı Kerim'deki Habeşçe Kökenli Kelimeler

Semitik dillerden olan Habeşçe, Etiyopya'da konuşulmaktadır.

1. Cibt / جبت :

Kur'ân-ı Kerim'de, bir kere sadece Nisa Süresi'nde⁶⁰⁸, (أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيحًا) (مِنْ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ) "Kendilerine kitab'tan nasip verilenleri görmedin mi? Putlara ve batıla (tanrılara) iman ediyorlar") şeklinde geçmektedir.

" Cibt / جبت " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) " Cibt / جبت " "şeytan veya sihirbaz" ve " طاغوت / "Tâğût"/ kâhin"⁶⁰⁹ kelimeleri Arthur Jeffery, Cevherî ve Süyûtî'ye göre, Habeşçedir."⁶¹⁰
- b) Ragıb İsfehânî, Hafacî ve Oryantalist Vollers, " Cibt / جبت " kelimesinin Habeşçe olduğunu ve aslının, "cips" şeklinde, yani kelimenin son harfinin "s" olduğunu söylemektedirler.⁶¹¹
- c) İbn Kuteybe'ye göre, "بالجبت و الطَّهَّغُوتِ" tapılan her türlü puttur. Ayette geçen bu "cibt" ve "tâgut'un "Hüey b. Ahtab ve Ka'b b. Eşref" adında iki Yahudi adam olduğu söylenmiştir.⁶¹²
- d) İbn Ebî Hâtim gibi İbn Cerîr'in eserinde de bu kelimenin Habeşçede "sihirbaz, kâhin, şeytan, şirk, put" gibi anlamlara geldiği kaydı vardır.⁶¹³
- e) Oryantalist Margoliouth, Dvorak, Nöldeke ise, Süyûtî ve otoritelerinin, bu kelimenin, "Taghut / idol" yani, "put" anlamında Yunancadan Arapçaya Süryanice etkisi olmadan direkt geçmiş olduğunu ve Sina Yarımadasında kullanımda olan bir kelime olduğunu söylemektedir.⁶¹⁴
- f) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Jibt / Idol or sorcerer or priest" başlığıyla ele almaktadır. Kur'ân-ı Kerim'de "şeytan" ve "putperestlik" manasında kullanılmıştır. "Cibt" kelimesini "Oryantalist Arthur Jeffery,"cibt" kelimesinin, görünüşte sülasi gibi görünen, fakat

⁶⁰⁸ Nîsâ 4/51.

⁶⁰⁹ Bakara 2/256; Nîsâ 4/51.

⁶¹⁰ Jeffery, s.99.; Bilasî, s.190.; Süyûtî, İtkân. s.320.; Cevherî, Cilt: 2, s.325.

⁶¹¹ Ragıb, s.83.; Hafacî, s.58.; Vollers, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplum Dergisi), Sayı:51, s. 296.

⁶¹² İbn Kuteybe, s. 128.

⁶¹³ İbn Ebî Hâtim, Cilt:3, s.974-975.; Taberî, Cilt: 7, s.134.

⁶¹⁴ Margoliouth, ERE, Sayı: 6, s. 249.; Dvorak, Fremdw, s.50.; Nöldeke, New Beitrage, s.48.

Arapçada hiçbir fiili bulunmayan, yabancı bir kelime olduğunu ve Arapça olmayan kaynaklardan alındığını söylemektedir.”⁶¹⁵

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin Habeşçe oluşundaki hakim görüşlerine katılıyoruz.

2. Hûb / حوب :

Kur’ân-ı Kerim’de, sadece Nisa Süresi’nde (وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَىٰ أَمْوَالِكُمْ إِنَّهُ كَانَ حُوبًا) "kendi malınızı gibi) yemeyin; çünkü bu, büyük bir günahtır."⁶¹⁶ şeklinde geçmektedir.

" Hub / حوب " lafzının kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Ragıb, Firuzabadi, Taberi, Bilasi ve Süyûtî’ye göre, Habeşçe asıllı bir kelime olan bu kelime "günah, büyük günah, helak, bela ve hastalık" anlamlarına gelmektedir.⁶¹⁷
- b) İbn Manzûr, Sicistânî ve İbn Kuteybe eserlerinde bu kelimenin Hicaz ve Temim lehçelerinde "günah" manasında kullanıldığını kaydetmişlerdir.⁶¹⁸
- c) Süyûtî ve Arthur Jeffery, Türkçemizde, "günah " anlamına gelen " hub / حوب " lafzının, "hâ-be" fiil kökünden türediğini söylemiştir. Süyûtî’ye göre bu kelime Habeşçe bir kelimedir.⁶¹⁹ Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Hûb / Crime " başlığıyla ele almaktadır.⁶²⁰
- d) Oryantalist Daniel Bevan, bu kelimenin "ha-veb / huveb" kökünden Aramiceden Arapçaya geçen bir kelime olduğunu söylemekte ise de, Oryantalist Mingana, bu kelimenin Süryaniceden alınmış olduğunu ileri sürmektedir.⁶²¹
- e) Oryantalist Rossini ise bu kelimeyi İbranice yazmalarda gördüklerini ve İbranice konuşan yahudiler aracılığıyla, Sina Yarımadasına aktarılmış bir kelime olduğunu söylemektedir.⁶²²

⁶¹⁵ Jeffery, s.99.; Kırbaşoğlu, s.110.

⁶¹⁶ Nisâ 4/2.

⁶¹⁷ Firûzâbâdî, s. 77.; Bilâsî, s. 198.; Süyûtî, s.85.; Râgîb, s. 177; Taberî, Cilt:4, ss.356-358.

⁶¹⁸ İbn Manzûr, Cilt:1, s.339.; Sicistânî, s. 81; İbn Kütaybe, s. 118.

⁶¹⁹ Süyûtî, Mühezzeb, ss. 55-56.

⁶²⁰ Jeffery, s.116.; Süyûtî, İtkân, 320.; Süyûtî, Mutavvel, s.38.

⁶²¹ Daniel Bevan, s.62.; Mingana, Syriac Influence, s.88.

⁶²² Rossini, Glossarium, s.146.

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin Habeşçe, Aramice, Süryanice ve İbranice olabileceğine dâir farklı iddialarını dikkate aldığımızda, mezkur kelimenin kökenine dâir kesin bir bilgiye sahip olamadığımız için herhangi bir tercihte bulunamıyoruz.

3. İrem / إِرَمَ :

Kur'ân-ı Kerim'de, sadece Fecr Süresi'nde ⁶²³ (إِرَمَ ذَاتِ الْعِمَادِ) "**direkleri (yüksek binaları) olan, ülkelerde benzeri yaratılmamış irem şehrine..**" şeklinde geçmektedir.

" İrem / إِرَمَ ", kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Semerkandî ve Râzî'nin verdiği bilgiye göre "İrem, Ad kavminin efsanevi başkenti olan bir şehir olarak bilinir."⁶²⁴
- b) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Iram / The city of the people of 'Ād " başlığıyla ele almaktadır.
- c) Arthur Jeffery'e göre, " İrem / إِرَمَ ", Kur'ân-ı Kerim'de, anılan Ad Kavmi'nin yaşamış olduğu, sütunlarıyla meşhur şehrin adıdır.⁶²⁵
- d) Oryantalist Müller'in Hamdâni'den yaptığı nakle göre, "Kuzey Arabistan'da iki ayrı "İrem" vardı. Dolayısıyla "İrem"ın Kuzey Arabistan menşeli bir kelime oluşunda şüphe yoktur." demektedir.
- e) Oryantalist Pautz, Sycz ve Horovitz'de bu kelimenin Kuzey Arabistan yani Habeş menşeli bir kelime olduğu ve eski arap edebiyatında da geçmekte olduğu açıklamasını yapmaktadır.⁶²⁶
- f) Oryantalist Wensinck'e göre, "İrem; şahıs ve kabile ismi olup Kitab-ı Mukaddes'te Aram'ın aldığı mevkinin aynına haizdir."⁶²⁷

Wensinck'in kelimeyi filolojik ve semantik izahına katılıyoruz. Ancak "Muhammed, bu kelimeyi Yahudilikten iktibas etmiştir" tarzındaki imasına katılmıyoruz. Mezkur kelimenin kökenine dâir kesin bir bilgiye sahip değiliz. Ancak hakim görüşü de dikkate alarak, bu kelimenin Kuzey Arabistan yani Habeş menşeli bir kelime olduğu kanaatine vardık.

⁶²³ Fecr, 89/7.

⁶²⁴ Bahattin Dartma, Kur'ân ve Arkeoloji, (Yayımlanmamıs, Doçentlik Tezi) 2006, Van, s. 25.

⁶²⁵ Jeffery, s.53.

⁶²⁶ D.H. Müller, Südarabische Studien, s.134.; Horovitz, Koranische Untersuchungen, ss.89, 90.; Pautz, Offenbarung, s.273.; Sycz, Eigennamen, s.54.

⁶²⁷ Milli Eğitim Bakanlığı, İslâm Ansiklopedisi, İrem maddesi, Cilt:.5/2, s.1058., Eskişehir, 2001

4. Mâide / مَايِدَةٌ :

Kur'ân-ı Kerim'de, sadece Mâide Süresi'nde (هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ أَنْ يُنَزِّلَ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ) " *Rabbin bize gökten, donatılmış bir sofrayı indirebilir mi?* " ⁶²⁸ şeklinde geçmektedir.

" Mâide / مَايِدَةٌ " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Oryantalist Nöldeke ve Bell'de İncil'de bu kelimenin " Tanrı Sofrası" olarak geçtiğini ancak kelimenin hangi dilden olduğunu şüpheli olduğunu söylemektedir. ⁶²⁹
- b) Oryantalist Fraenkel ve Jacob ise, bu kelimenin Sina Yarımadası Araplarınca günlük hayatlarında kullandıkları Habeşçe bir kelime olduğunu söylemektedir. ⁶³⁰
- c) Oryantalist Praetorius ve Vullers ise bu kelimenin Habeşçe ve Amharikçe olduğunu, sonradan Arapçaya geçtiğini, bu kelimenin Farsçada da "mâz, mâd" şeklinde ve Pehlevicede ise "myâzd" olarak geçtiğini, bunun da genelde özel kişilerin onuruna verilen yemek sonunda "ekmek, içki ve meyve" ile sunumu yapılan bir çeşit menü olduğunu söylemektedir. ⁶³¹
- d) Addai Sher ve Oryantalist Vullers, bu kelimenin Farsçada "sofra" anlamındaki "mîde" kelimesinden alınmış olduğunu söylemektedir. ⁶³²
- e) Oryantalist Nöldeke, Praetorius'un kelimeyi Farsçadaki "mîz" ve "mâz" kelimesine dayandırmasını ve bu "mâz" kelimesinin sonundaki "z" harfini "d" harfine çevirerek "myâzd" ve "myâd" kelimesini türetmesini kabul etmeyerek bu kelimenin aslında Umman lehçesinde "mihri" kelimesinden geldiğini söyleyerek kelimenin Habeş kaynaklı olduğunu ileri sürmektedir. ⁶³³
- f) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Mâ'idâ / Table " başlığıyla ele almaktadır.

⁶²⁸ Mâide, 5/112.

⁶²⁹ Nöldeke, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplumu Dergisi), Sayı: 12, s. 700.; Nöldeke, Neu Beitrage, s.54.; Bell, Origin, s.136.

⁶³⁰ Fraenkel, Vocab, s.24.; Fremdw, s.83.; Jacob, Beduinenleben, s.235.

⁶³¹ Praetorius, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplumu Dergisi), Sayı: 61, s.622.; Vullers, Lex, Cilt: 2, s. 1254.

⁶³² Addai Sher, s.148.; Vullers, Lex, Cilt: 2, s. 1252.

⁶³³ Nöldeke, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplumu Dergisi), Sayı:12, s. 700.; Jeffery, s.256.

g) Oryantalist Jeffery, Addai Sher ve Bilâsi, " Mâide / مَائِدَةٌ " kelimesinin kökeninin "Habeşçedeki "ma'ed" kelimesi olduğunu, buradan Arapçaya girdiğini ayrıca Farsçada "mide" veya "ma-de" şeklinde kullanılmakta olduğunu, "sofra" ve "lezzetli ekmek" anlamlarına geldiğini ve ayrıca Müslüman dilbilimcilerin "ma-de" fiil kökünden "fâile" kalıbında bu "mâide" kelimesini türettikleri⁶³⁴ bilgisini vermektedir.

Habeşçe, Amharikçe, Pehlevice ve Farsça oluşuna dâir görüşlerin ileri sürüldüğü " Mâide / مَائِدَةٌ " kelimesinin kökenine dâir kesin bir bilgiye sahip değiliz. Ancak bu kelimenin Habeşçe olmasının muhtemel oluşuna dâir hakim görüşü de dikkate alarak, bu kelimenin Habeşçe bir kelime olduğu kanaatine vardık.

5. Mişkât / مِشْكَاةٌ :

Kur'ân-ı Kerim'de sadece Nur Süresi'nde⁶³⁵ (مَثَلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ) "O'nun nurunun temsili, içinde lamba bulunan bir kandillik gibidir." şeklinde geçmektedir.

" Mişkât / مِشْكَاةٌ " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- Mücahid, İbn Kuteybe, Enbâri, Sibeveyh, Süyûtî, Cevâlikî, Kindi gibi Müslüman dilciler yanında Oryantalist Horovitz, Ryckmans ve Rossini, bu kelimenin Arapça olmadığını, Sina Yarımadasında konuşulan dillerden birinden ödünç alınmış⁶³⁶ bir kelime olduğu görüşündedirler.
- İbn Cinni ise, bu kelimenin "şekâ" fiil kökünde, Arapça bir kelime⁶³⁷ olduğunu belirtmektedir.
- Oryantalist Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Mishkât / A niche in a wall" başlığıyla ele alır.
- Oryantalist Jeffery, Cevâlikî, Bilasi, Zerkeşi ve İbnu'l-Cevzi'ye göre, "Mişkât / مِشْكَاةٌ " kelimesi "Habeşçe asıllı bir kelimedir. Habeşçede

⁶³⁴ Addai Sher, s. 148; Jeffery, s.255. Bilâsi, s.314.

⁶³⁵ Nur, 24/35.

⁶³⁶ Sibeveyh, Sıddiqi, s.13.; Süyûtî, İtkân, s.323.; Süyûtî, Mutavvel, s.41.; Süyûtî, Muzhir, Cilt:1, s.130.; İbn Kuteybe, Adabu'l-Katip, s. 527.; Anbari, Kitabu'l-Addad, s. 272.; Cevâlikî, s.135.; Kindi, Risale, s.85.

⁶³⁷ İbn Cinni, Cilt:19, s.171.

"maskōt - maškōt" olarak geçmekte olup "küçük pencere, hücre, delik, tavan"⁶³⁸ anlamına gelir.⁶³⁹

- e) Arthur Jeffery, bu kelimenin erken dönemde, Habeşçeden alınmış bir kelime olduğunu söyleyen Nöldeke ve Vollers'in görüşünün en isabetli görüş⁶⁴⁰ olduğunu söylemektedir.

Habeşçe ve Arapça oluşuna dâir görüşlerin ileri sürüldüğü " Mişkât / مشكاة " kelimesinin kökenine dâir hakim görüşün Habeşçe oluşunu dikkate alarak, bu kelimenin Habeşçe bir kelime olduğu kanaatine vardık.

6. Suvâ' / سُوعَا :

Kur'ân-ı Kerim'de, sadece Nûh Süresi'nde (وَقَالُوا لَا تَنْدِرُنَّ إِلَهَتِكُمْ وَلَا تَنْدِرُنَّ وُدًّا وَلَا) (سُوعَا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا) " *Ve dediler ki: Sakın ilahlarınızı bırakmayın; hele Ved'den, Suvâ'dan, Yeğus'tan, Ye'uk'tan ve Nesr'den asla vazgeçmeyin*"⁶⁴¹ şeklinde geçmektedir.

" Suvâ' / سُوعَا " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Oryantalist Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Suwa' / A drinking cup " başlığıyla ele almaktadır. Oryantalist Arthur Jeffery, " Suvâ' / سُوعَا " şeklinde telaffuzunda ittifak olunan bu kelimenin, " sâ' / sû' / sâğ / sûğ " şeklinde başka okunuş biçimleri de olduğunu belirtmektedir.⁶⁴²
- b) Bu kelimeyi Arapça bir kelime olarak kabul eden Müslüman dilbilimcilere rağmen Oryantalist Nöldeke bu kelimeni Habeşçe bir kelime olduğunu iddia etmekte ve Habeş İncil'inde de bu kelimenin aynen geçtiğini belirtmektedir.⁶⁴³
- c) Ebu Muğili'ye göre, " Suvâ' / سُوعَا " kelimesi, Habeşçe asıllı bir kelimedir.⁶⁴⁴

⁶³⁸ Cevâlikî, s.568.; Münecid, Kitâbü'l-Lügât, s.38.; Müheysin, Muktebes, s.129.; Bilasî, Mu'arrab s.304.; Jeffery, s.266.

⁶³⁹ İbn Ebî Hâtim, Cilt: 8, s.2595; Süyûtî, Mühezzeb, s. 122.; Zerkeşî, Cilt:1, s.288; İbnü'l-Cevzî, Cilt: 1, s. 351.

⁶⁴⁰ Nöldeke, New Beitrage, s.51.; Vollers, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplum Dergisi), Sayı:51, s.293.; Jeffery, s.266.

⁶⁴¹ Nûh, 71/23.

⁶⁴² Jeffery, s.200.

⁶⁴³ Nöldeke, New Beitrage, s.55.

⁶⁴⁴ Ebu Mugili, s. 23.

d) Oryantalist J. Wellhausen'a göre, " Suvâ' / سُوَاَعًا "; Nûh kavminin taptığı putlardan birinin ismidir."⁶⁴⁵

Habeşçe ve Arapça oluşuna dâir görüşlerin ileri sürüldüğü " Suvâ / سُوَاَعًا " kelimesinin kökenine dâir hakim görüşün Habeşçe oluşunu dikkate alarak, bu kelimenin Habeşçe bir kelime olduğu kanaatine vardık.

7. Tâğût / طَّاعُوت :

"Tâğût / طَّاعُوت" kelimesi Kur'ân-ı Kerim'de sekiz defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	2/Bakara-256	O hâlde, kim tâğûtu tanımayıp	فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ
2.	2/Bakara-257	Kâfirlerin velileri ise tâğüttür.	وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلِيَاؤُهُمُ الطَّاغُوتُ
3.	4/Nisâ-51	Onlar "cibt"e ve "tâğût"a inanıyorlar.	يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ
4.	4/Nisâ-60	Tâğût'u tanımamaları kendilerine emrolunduğu hâlde, onun önünde muhakeme olmak istiyorlar.	يُرِيدُونَ أَنْ يُتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ
5.	4/Nisâ-76	İnkâr edenler de tâğût yolunda savaşırlar.	وَالَّذِينَ كَفَرُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ الطَّاغُوتِ
6.	5/Mâide-60	ve tâğuta kul ettiği kimselerdir.	وَعِبَادُ الطَّاغُوتِ
7.	16/Nahl-36	tâğüttan kaçının"	وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتِ
8.	39/Zumer-17	Tâğût'tan , ona kulluk etmekten kaçınan	وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتِ

"Tâğût / طَّاعُوت" kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

a) Bilâsi'ye göre, "Tâğût / طَّاعُوت" kelimesinin kökeni Habeşçedir, "kâhin, sihirbaz" anlamına gelmektedir. Âramicede "toqwt", Süryanicede "to' oûto" olarak geçmektedir."⁶⁴⁶

⁶⁴⁵ Hasan Zaza, es-Sâmîyyun ve Lûgâtuhum, s.117; J. Wellhausen, Reste arabischen Heidentums, s.18.; Usta, s.189.

⁶⁴⁶ Nahle, Garâibu'l-Luga, s.194; Bilasî, s.256.

- b) İbn Kuteybe'ye göre, "بالجبت واطهغوت" tapılan her türlü puttur. Ayette geçen bu "cibt" ve "tâgut"un "Hüvey b. Ahtab ve Ka'b b. Eşref" adında iki Yahudi adam olduğu söylenmiştir.⁶⁴⁷
- c) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Tâghût / Idolatry " başlığıyla ele almaktadır.
- d) Oryantalist Arthur Jeffery'e göre, Ragıb İsfehani'nin de eserinde belirttiği üzere, Muhammed, Allâh dışında tapılan bir varlığı belirtmek için bu ismi bulmuş ve Kur'ân-ı Kerim'de "şeytan" ve "putperestlik" anlamında kullanmıştır.⁶⁴⁸
- e) Oryantalist Geiger ve Levy, bu kelimenin Talmud'da ve Rabbinik metinlerde, " put" anlamında kullanılan İbranice bir kelime olduğunu söylemektedir.⁶⁴⁹
- f) Oryantalist Nöldeke ve Montgomery, "biz bu kelimenin kökeninin Aramice olduğunu tespit etmiş olsak bile, Süyûtî ve onun otoritelerinin Kur'ân-ı Kerim'de geçen kelimelere genelde Sina Yarımadasından bir kaynak dil göstermeyi adet edinmiş olduklarını görmekteyiz."⁶⁵⁰ açıklamasını yapmaktadırlar.

Aramice, Süryanice, İbranice ve Habeşçe ve Arapça oluşuna dâir farklı görüşlerin ileri sürüldüğü "Tâghût / طَاغُوت" kelimesinin kökenine dâir herhangi bir tercihde bulunamıyoruz.

8. Tûbâ / طُوبَى :

Kur'ân-ı Kerim'de, sadece Ra'd Süresi'nde (الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ طُوبَى لَهُمْ) (وَحُسْنُ مَآبٍ **İman edip iyi işler yapanlara ne mutlu! Varılacak güzel yurt da onlar içindedir.**"⁶⁵¹ şeklinde geçmektedir.

" Tuba / طُوبَى " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Ragıb İsfehani, eserinde bu kelimenin, "Tîb" kökünden geldiğini ve "mutluluk" anlamına geldiğini söylemektedir.⁶⁵²

⁶⁴⁷ İbn Kuteybe, Cilt:1, s. 128.

⁶⁴⁸ Ragıb, s.307.; Jeffery, s.202.

⁶⁴⁹ Geiger, s.203.; Levy, Cilt:1, s. 312.

⁶⁵⁰ Nöldeke, Neue Beitrage, s.35.; Montgomery, Aramaic Incantation Texts, s. 290.

⁶⁵¹ Ra'd, 13/29.

⁶⁵² Ragıb, s.312.

- b) Süyûti, “dağ” anlamına gelen bu kelimenin Habeşçede "tubo", Süryanicede "toūbo, tūbā" formunda olduğunu ve Arapçaya girdiği⁶⁵³ açıklamasını yapmıştır.
- c) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Tūbā / Good Fortune / Happiness " başlığıyla ele almaktadır.
- d) Oryantalist Arthur Jeffery'e göre, "Tuba / طُوبَى " / "mutluluk" anlamına gelmekte ve Sāmî dillerinde ortak kullanıma sahiptir.” Arthur Jeffery; Cevâlikî, Bilasi ve İbni Abbas'ın bu kelime için şu açıklamayı yaptığını kaydetmiştir; "Habeşçede "cennet" demektir”.⁶⁵⁴
- e) Oryantalist Fraenkel, Mingana, Dvorak ve Lagarde ise, bu kelimenin Süryanice olduğunu ve semitik kökünün Arapçaya, “Tîb” şeklinde geçtiğini⁶⁵⁵ kaydetmişlerdir.

Hintçe, Süryanice, Habeşçe ve Arapça oluşuna dâir farklı görüşlerin ileri sürüldüğü " Tuba / طُوبَى " kelimesinin, Habeşçe kökene sahip olma ihtimali yüksek olsa da biz herhangi bir tercihde bulunamıyoruz.

9. Tūbba' / تَبَّع :

"Tūbba' / طُوبَى " kelimesi Kur'ân-ı Kerim'de iki defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	44/Duhân-37	Bunlar mı daha hayırlı, yoksa Tūbba' kavmi ile onlardan öncekiler mi?	أَهُمْ خَيْرٌ أَمْ قَوْمُ تَبَّعٍ
2.	50/Kaf-14	Eykeliler, Tūbba'ın kavmi de yalanlamıştı.	وَأَصْحَابُ الْأَيْكَةِ وَقَوْمُ تَبَّعٍ

" Tūbba' / طُوبَى " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

⁶⁵³ Süyûti, Itkan, s.113, 322.; Süyûti, Mühezzeb, s.93.; İbn Manzûr, Cilt: 4, s.508; Firûzâbâdi, s. 432; İbn Kuteybe, s. 532; Cevâlikî, s. 435.

⁶⁵⁴ Jeffery, s.206.; Cevâlikî, ss.103, 445.; Bilasî, Mu'arrab, s.252.

⁶⁵⁵ Fraenkel, Vocab, s.24.; Mingana, Syriac Influence, s.86.; Dvorak, s.18.; Lagarde, Übersicht, ss.26, 69.

- a) Ragıb İsfehani'nin değerlendirmesine göre "tbba'", bir padişah slalesiydi. Yönetim ve siyasette birbirinin peşi sıra geldikleri için bu ismi aldılar.⁶⁵⁶
- b) Syt'ye göre de, Yemen'de hüküm süren bu sülalenin her bir padişahına "tbba" denmekteydi.⁶⁵⁷
- c) Kur'n-ı Kerim'de adı geçen "Tbba" ismindeki şahsın, "Yemen hükümdarlarından Ebu Kerb Es'ad b. Meleki" olduęu⁶⁵⁸ ve Rasulullah (sav), peygamber olarak gönderilmeden yaklaşık yedi yüz yıl önce bazı Yahudi alimler vasıtasıyla Rasulullah'ın geleceğini öğrenerek ona iman ettiği söylenmektedir.⁶⁵⁹
- d) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Tubba' / Title of the Kings of Himyarites " başlığıyla ele almaktadır.
- e) Oryantalist Arthur Jeffery ve Zemahşeri, "Tbba' / تَبَّع " kelimesinin, "tebea" / takip etmek" anlamında "Habeşçe asıllı bir kelime olduğunu, Tbba'nın, bir kişi mi yoksa krallar soyu mu olduğunun tartışmalı olduğu, İbn Abbas'a göre de Tubba'nın bir peygamber olduęunu⁶⁶⁰ söylemektedir.
- f) Oryantalist Nöldeke ve Lidzbarski'nin de görüşüne katıldığı Fraenkel, bu kelimenin "güçlü, kuvvetli, hükümran olan" anlamında Habeşçe bir kelime olduğunu söylemektedir.⁶⁶¹
- g) Oryantalist Hartmann, Horovitz, Mordtmann, Müller ve Rossini'ye göre ise bu kelime İşlm ncesi dönemde konuşulan ve eski arap şiirinde de yer alan, Kuzey Arabistan Arapasına ait bir kelimedir.⁶⁶²

"Tbba' / تَبَّع " kelimesinin kökenine dir hakim görüşün Habeşçe oluşunu dikkate alarak, bu kelimenin Habeşçe bir kelime olduğu kanaatine vardık.

⁶⁵⁶ Rgıb, s. 96.

⁶⁵⁷ Syt, İtkn, Cilt:2, s.1088.

⁶⁵⁸ Başkaya, s. 63.

⁶⁵⁹ Syt, İtkn, Cilt:2, s.1088.

⁶⁶⁰ Zemahser, Keşşf, Cilt:4, s. 280.; Jeffery, s.89.

⁶⁶¹ Fraenkel, Vocab, s.25.; Nöldeke, Lidzbarki's Ephemeris, Cilt:2, s.324.

⁶⁶² Hartmann, ZA, Sayı:14, ss.331-337.; Horovitz, Koranische Untersuchungen, ss.102,103.; Mordtmann, Himjar, Inschr, s.74., D.H. Müller, Hof. Mus.,Cilt:1, s.26.; Rossini, Glossarium, s.258.

2.1.5. Kur'ân-ı Kerim'deki Nabatça Kökenli Kelimeler

Sâmî toplulukları arasında yazıyı ilk geliştirenler Nabatilerdir. Oryantalist Arthur Jeffery Kur'ân'daki dînî kelimelerin, İbraniceden ziyade, genellikle Aramca olduğunu söylemektedir.

1. Ekvâb / أَكْوَابٍ :

" Ekvâb / أَكْوَابٍ " kelimesi Kur'ân-ı Kerim'de dört defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	43/Zuhrûf-71	Onlar için altın tepsiler ve kadehler dolaştırılır.	يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِّنْ ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ
2.	56/Vâkıa-18	cennet pınarından doldurulmuş sürahileri, ibrikleri ve kadehleri, beğendikleri meyveleri ve arzu ettikleri kuş etlerini dolaştırırlar.	بِأَكْوَابٍ وَأَبَارِيقٍ وَكَأْسٍ مِّنْ مَّعِينٍ
3.	76/İnsân (Dehr)-15	Etraflarında gümüş kaplar, şeffaf kadehler dolaştırılır.	وَيُطَافُ عَلَيْهِمْ بِآيَاتٍ مِّنْ فِضَّةٍ وَأَكْوَابٍ
4.	88/Gâşiye-14	konulmuş kadehler,	وَأَكْوَابٍ مَّوْضُوعَةٍ

" Ekvâb / أَكْوَابٍ " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- Zemahşeri'ye göre, "Ekvâb" kelimesi, Türkçeden Arapçaya aynen geçen "küb = küp" kelimesinin Arap gramerine göre çoğul formudur.
- İbnu Manzûr, Firuzabadi, Râgıb, Sicistânî, ve İbnu Kuteybe'ye göre "Ekvâb", " küpler" manasına gelir. Kur'ân'da dört yerde bu anlamıyla geçmektedir.⁶⁶³
- İbni Cezviye göre bu kelime, "Nabatçadır. Arapçada "ekvaz", el veya bardak" demektir.⁶⁶⁴
- Divan-ı Lûgat-i Türk'te "Ekvâb", "kulpsuz kadeh" manasına gelen "kub" kelimesinin çoğulu olarak açıklanmıştır. Küb; "sıvı şeyleri saklamak için toprak, kap, çömlek" gibi şeyler için kullanılır.⁶⁶⁵

⁶⁶³ İbn Manzûr, Cilt:1, s.729; Fîrûzâbâdî, s. 133; Râgıb, s. 570; Sicistânî, s. 21; İbn Kuteybe, s. 400.

⁶⁶⁴ Vâkıa: 56/18.; İbnu'l-Cevzî, s. 350.

⁶⁶⁵ Dîvân,-ı Lûgât-it'Türk, s.1070

- e) Oryantalist Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Kûb' / A goblet" başlığıyla ele almaktadır.
- f) Arthur Jeffery, Süyûfî, Addai Sher ve Bilasi'ye göre, " Ekvâb / أَكْوَابٍ " kelimesi, "Nabatça asıllı bir kelime olup Nabatçada, "ekvaz ve kuba" olarak kullanılır. Nabatçadan Latinceye "cupa" olarak, buradan ise Arapçaya girmiştir.⁶⁶⁶
- g) Oryantalist Horovitz, Geyer ve Lyall'a göre, eski arap şairlerinden A'sha ve Abda b. Et-Tabib'in şiirlerinde de geçen bu kelime Aramiceden Arapçaya girmiştir.⁶⁶⁷
- h) Oryantalist Fraenkel ise, bu kelimenin Süryaniceye Latinceye geçtiğini iddia etmektedir.⁶⁶⁸
- i) Bu kelime, "Farsça " kûp / كوپ ", sarnıç, toprağa gömülen su veya şarap küpü" sözcüğünden alıntıdır. Farsça olan bu sözcük, Aramice / Süryanicede aynı anlama gelen "gūbbā" sözcüğü ile ayrıca Akatçada aynı anlama gelen "gubbu" sözcüğü ile eş kökenlidir. Sâmi kökenli bir sözcük olması mümkünse de Sanskritçe "kumbhá " olarak aynı anlamda, Eski Yunancada "kumbē" formunda "büyük kadeh, kupa" olarak Arapça "cubb" biçimi olan Aramca "ubb" ile eşdeğeridir.⁶⁶⁹ İslâm bilginleriyle benzer şeyi söyleyen Jeffery'e katılıyoruz.

Akadca, Sanskritçe, Latince, Yunanca, Nabatça, Aramice, Süryanice, Farsça, Arapça ve Türkçe oluşuna dâir farklı görüşlerin ileri sürüldüğü " Ekvâb / أَكْوَابٍ " kelimesinin kökenine dâir herhangi bir tercihde bulunamıyoruz.

2. Kıtt / قِطٌّ :

Kur'ân-ı Kerim'de, sadece Sad Süresi'nde ⁶⁷⁰ (وَقَالُوا رَبَّنَا عَجِّلْ لَنَا قِطَّنَا قَبْلَ يَوْمِ الْحِسَابِ)) "**Rabbimiz! Bizim payımızı hesap gününden önce ver, dediler.**") şeklinde geçmektedir.

" Kıtt / قِطٌّ " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

⁶⁶⁶ Süyûfî, İtkân, ss.73, 319.; Süyûfî, Mutavvel, s.60.; Addai Sher, s.139.; Bilasî, Mu'arrab, s.165.; Jeffery, s.252.

⁶⁶⁷ Horovitz, Paradies, s.11.; Geyer, Zwei Gedichte, Cilt:1, s.56.; A'sha, Diwan, Cilt:2, s.21.; Lyall, Mufaddaliyat, Cilt: 26, s.76.

⁶⁶⁸ Fraenkel, Fremdw, s.204.

⁶⁶⁹ <http://www.etimolojiTürkce.com/kelime/k%C3%BCp1> 27.11.2015 15:44

⁶⁷⁰ Sâd, 38/16.

- a) Süyûfî, Bilasi ve Müneccid'e göre, " Kıt / قِطَّ " kelimesi, Nabatça kökenli bir kelimedir.⁶⁷¹
- b) Ragıb İsfehani'ye göre, bu kelime Kur'ân-ı Kerim'de, "pay, nasip ve pay /amel defteri" anlamında kullanılmıştır.⁶⁷²
- c) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Qitt' / A judge's sentence " başlığıyla ele almaktadır.⁶⁷³
- d) Oryantalist Halevy'e göre bu kelime Akadca, "kithu / githu" kelimesinden ve Oryantalist Zimmern'e göre ise, kelimenin Sümerce aslı olan "gida"dan Arapçaya geçmiştir.⁶⁷⁴
- e) Oryantalist Fraenkel ise, Süyûfî'nin otoritelerini doğrularak bu kelimenin Aramiceden geçmiş bir kelime olduğunu ileri sürmektedir.⁶⁷⁵
- f) Oryantalist Levy'nin verdiği bilgiye göre bu kelime Mişna'da "resmi evrak, boşanma dilekçesi" anlamında Yunanca bir kelime olup sonradan Süryanice'ye geçmiştir.⁶⁷⁶
- g) Oryantalist Cheikho, Cevheri ve Yâkût'un eserlerinde " gıtat " olarak ve A'sa'nın eserinde de "Kıt" yani "İncil" anlamında geçen bu kelimenin Arapçaya, Süryaniceden geçmiş olabileceği ihtimali üzerinde durmaktadır.⁶⁷⁷

Akadca, Yunanca, Nabatça, Aramice, Süryanice, ve Arapça oluşuna dâir farklı görüşlerin ileri sürüldüğü " Kıt / قِطَّ " kelimesinin kökenine dâir herhangi bir tercihde bulunamıyoruz.

3. Havâriyyûn / حواريون :

" Havariyyun / حواريون " kelimesi, Kur'ân-ı Kerim'de, dört defâ zikredilmiştir.

Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	3/Âli İmrân-52	Havariler, "Biziz Allâh yolunun yardımcılarınız" dediler.	قَالَ الْخَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ

⁶⁷¹ Müneccid, Kitabü'l-Lügât, s.42.; Bilasî, Mu'arrab, s.280.; Süyûfî, Itkan, ss.129, 323.

⁶⁷² Ragıb, s.417.

⁶⁷³ Jeffery, s.241.

⁶⁷⁴ Halevy,; Zimmern, Akkad Fremdw, s.19.

⁶⁷⁵ Fraenkel, Fremdw, s.249.

⁶⁷⁶ Levy, Wörterbuch, Cilt:1, s.322.

⁶⁷⁷ Cheikho, Nasraniya, s.222.; Yâkût, Mütelemmis, Mu'cem, Cilt:4, s.228.

2.	5/Mâide-112	Hani havariler de, “Ey Meryem oğlu İsa! ..demişlerdi	إِذْ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ
3.	5/Mâide-111	Hani bir de, “Bana ve Peygamberime iman edin” diye havarilere ilham etmiştim	وَإِذْ أُوحِيَتْ إِلَى الْحَوَارِيِّينَ أَنْ آمِنُوا بِي وَبِرَسُولِي
4.	61/Saff-14	Nasıl ki Meryem oğlu İsa da havarilere, “Allâh’a giden yolda benim yardımcılarım kimdir?” demişti.	قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّينَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ

" Havariyyun / حواريون " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- “Yıkayarak ak-pak etmek, bembeyaz yapmak” demektir. Elbiselerini yıkayarak maddi-manevi açıdan kendilerini günahlardan, ayıplardan temizledikleri için Hz. İsa ve havariler bu adla tanınmışlardır.⁶⁷⁸
- Süyûtî ve Hafaci, İbn Hatim’den yaptığı bir nakilde Dahhak’ın bu kelimeyi Nabatçada “yıkayıcı” anlamında tefsir ettiğini bildirmiştir. Alusi’de bu kelimenin “Huvvâra” şeklinde Nabatça olduğunu söylemektedir.⁶⁷⁹
- Sa’lebî’nin bildirdiğine göre Müslüman dilcilerin çoğu bu kelimenin “havere, havire, hâre, yehûru, havârî” fiil kökünde, “yardım edici” anlamında Arapça bir kelime olduğu bilgisini vermektedir.⁶⁸⁰
- Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Hawârîyûn / Disciples " başlığıyla ele almaktadır.⁶⁸¹
- Arthur Jeffery, Süyûtî ve Bilasi, Arapçada "rasul ve gönderilmiş elçi" anlamında, Nabatçada "hewârî" kökünde "yıkayıcı, yıkayan" anlamında, Habeşcede ise aynı kökten gelen "awârayâ" kelimesinin "beyazlatıcı, yıkayıcı" manasında kullanılmakta olduğunu söylemektedir.

⁶⁷⁸ Fîrûzâbâdî, s. 380; Râgîb, s. 177-178; İbn Kuteybe, s. 464; İbn Manzûr, Cilt:1, s.339.; Taberî, Cilt:5, s.442.

⁶⁷⁹ Bilâsî, Mu’arrab, s.200.; Jeffery, ss.115-116.; Süyûtî, İtkân, s.86.; Süyûtî, Mutavvel, 59.; Hafaci, Cilt:3, s.45.; Alusi, Cilt:3, s.155.

⁶⁸⁰ Sa’lebî, Qisas, s.273.

⁶⁸¹ Jeffery, s.115.

- f) Oryantalist Nöldeke ve Dvorak'a göre, Muhammed bu Habeşçe kelimeyi, Habeşistan'a hicret eden ve sonra oradan dönenlerden duymuş, olduğu gibi kullanmış ve Kur'ân'a sokmuştur.⁶⁸²
- g) Oryantalist Bergsträsser, kelimenin Habeşçe "ḥawwāreyā" kelimesinden türediği ve Arapçadaki "rasul, elçi" ile aynı anlamda olduğunu söylemektedir.⁶⁸³

İslâm bilginleriyle benzer şeyi söyleyen Oryantalist Bergsträsser'in ortaya koyduğu görüşe katılıyoruz. " Havariyyun / حواريون " kelimesinin kökenine dâir hakim görüşün Habeşçe oluşunu dikkate alarak, bu kelimenin Habeşçe bir kelime olduğu kanaatine vardık.

4. Sefera / سفرة :

Kur'ân-ı Kerim'de, sadece Abese Süresi'nde (بِأَيِّدِي سَفَرَةٍ) "*Şüphesiz bunlar (ayetler), değerli ve güvenilir katiplerin elleriyle (yazılıp) tertemiz kılınmış..*"⁶⁸⁴ şeklinde geçmektedir.

" Sefera / سفرة " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Safara / Scribes" başlığıyla ele almaktadır.
- b) Arthur Jeffery, Süyûtî', Bilâsî ve Müneccid'e göre " Sefera / سفرة " kelimesi, Nabatça asıllı bir kelime olup "okur-yazar kitlesi, katib, katipler ve kurra" anlamına gelmektedir.⁶⁸⁵
- c) Oryantalist Mingana ise bu kelimenin Süryanice bir kelime oluşu sebebiyle, Yahudi kaynaklı olmasından ziyade Hristiyan kaynaklı olmasının daha doğru olduğu görüşündedir.⁶⁸⁶
- d) Oryantalist Horovitz ise, bu kelimenin hem Yahudi hemde Hristiyan kaynaklarında geçmesinden dolayı kelimenin kökeninde şüphe ve kararsızlık içinde olduğunu belirtmektedir.⁶⁸⁷

⁶⁸² Nöldeke, New Beirage, s.48.; Dvorak, s.64.

⁶⁸³ G. Bergsträsser, *Tatavvuru'n-nahvi Li'l-Lûgâti'l-Arabiyye*, Mektebetü'l-Hanci, Kâhire 1994, s.217.; Usta, s.185.

⁶⁸⁴ Abese 80/15.

⁶⁸⁵ Bilâsî, Mu'arrab, ss. 231-232.; Müneccid, Kitabü'l-Lûgât, s.53.; Süyûtî, İtkân, 321.; Mutavvel, s.60.; Jeffery, s.171.

⁶⁸⁶ Mingana, Syriac Influence, s.85.

⁶⁸⁷ Horovitz, Koranische Untersuchungen, s.68.

e) Sâmi dillerde ortak kullanıma sahip bir kelimedir. Allah ile elçileri arasındaki aracı meleklerle verilen bir isimdir.⁶⁸⁸

"Sefera / سفرة " kelimesinin kökenine dâir hakim görüşün Nabatça oluşunu dikkate alarak, bu kelimenin Nabatça bir kelime olduğu kanaatine vardık.

5. Tetbîr / تَتْبِيرًا :

" Tetbîr / تَتْبِيرًا " kelimesi Kur'ân-ı Kerim'de, iki defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	17/İsrâ-7	ve ellerine geçirdikleri her şeyi yerle bir etsinler diye	وَلْيَتَّبِعُوا مَا عَلَّمُوا تَتْبِيرًا
2.	25/Furkân-39	(öğüt almadıkları için) hepsini kırıp geçirdik.	وَكَلَّا تَبَرْنَا تَتْبِيرًا

" Tetbîr / تَتْبِيرًا " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- İbn Manzûr, Firuzabadi, Ragıb, Sicistani, İbn Kuteybe, Süyûtî, Bilâsî ve Arthur Jeffery'e göre bu kelime, "helak olmak, yok olmak, bozmak, tahrip etmek, kırıp geçmek ve helak" anlamlara gelmektedir.⁶⁸⁹
- Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Tatbîr / Utter Destruction" başlığıyla ele almaktadır.
- Arthur Jeffery, Süyûtî'nin " Tetbîr / تَتْبِيرًا " kelimesinin, "teb-be-ra" fiil kökünden i'lal kaideleri gereği "te-be-ra", "mütebberun", "tebbâra", "tetbîrâ" haline dönüşmüş Nabatça asıllı bir kelime olduğu ve Arapçaya Sebe lehçesinden girmiş olduğunu söylediğini nakletmektedir.⁶⁹⁰
- Bilâsî de bu kelimenin Nabatça olduğunu ve "helak" anlamına geldiğini nakletmektedir.⁶⁹¹
- İbn Cerîr'de tefsirinde bu kelimenin "demmera" anlamına geldiğini kaydetmiştir.⁶⁹²

⁶⁸⁸ İbn Manzûr, Cilt:4, s.370; İbn Kuteybe, s. 514.; Bilasî, Mu'arrab, s.232

⁶⁸⁹ Jeffery, s.89.; Müneccid, Kitabü'l-Lügât, s.41.; Bilasî, Mu'arrab, s.184.; Süyûtî, s.79.; İbn Manzûr, Cilt:4, s.88; Fîrûzâbâdî, s. 356; Râgîb, s. 94; Sicistânî, s. 60; İbn Kuteybe, s. 251.

⁶⁹⁰ Jeffery, s.89.; Süyûtî, İtkân, s.320.

⁶⁹¹ Bilâsî, Muarrab, s. 184.; İbn Ebî Hâtim, Cilt:7, s.2318.

⁶⁹² Taberî, Cilt:14, s.478.

f) Oryantalist Fraenkel ve Ahrens, bu kelimenin Akadcadaki “sabârn” kelimesinden Aramice ve İbraniceye “seber” olarak geçtiğini ve oradan da Arapçaya evrilerek “teber” şeklinde geçtiği bilgisini vermekte, ancak bu kelimenin Aramice bir kelime olmasının ihtimal dahilinde olduğunu söylemektedir.⁶⁹³

"Tetbîr / تَتْبِيرًا " kelimesinin kökenine dâir hakim görüşün Nabatça oluşunu dikkate alarak, bu kelimenin Nabatça bir kelime olduğu kanaatine vardık.

2.1.6. Hami diller açısından

Günümüzde bu diller, Sâmi-Hami dillerin en gelişmiş olan Arapçaya yenik düşmüş ve konuşanları nadir dillerdir.

Hami dilleri :	
Eski Mısırca,	Kuşî dili
Kıptice,	Çad dili
Libya- Berberi dilleri	

2.1.6.1. Kur'ân-ı Kerim'deki Kıbtice Kökenli Kelimeler

Yunanca "Egyptos" kelimesinden türemiş Kıbtî kelimesi ve Kıptice bugün ve geçmişte Mısırlıların konuştuğu dildir.⁶⁹⁴

1. Hâmân / هَامَانَ :

" Hâmân / هَامَانَ " kelimesi, Kur'ân-ı Kerim'de altı defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	28/Kasas-6	Firavun'a, Hâmân'a ve ...gösterelim.	وَنُرِي فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ
2.	28/Kasas-8	Şüphesiz Firavun, (veziri) Hâmân ve onların askerleri hata yapıyorlardı.	إِنَّ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا كَانُوا خَاطِبِينَ
3.	28/Kasas-38	Ey Hâmân! Benim için bir ateş yakıp	فَأَوْقِدْ لِي يَا هَامَانَ عَلَى الطِّينِ
4.	29/Ankebût -39	Kârûn'u, Firavun'u ve Hâmân'ı da helâk ettik.	وَقَارُونَ وَفِرْعَوْنَ وَهَامَانَ

⁶⁹³ Fraenkel, Vocab, s.25.; Ahrens, Christliches, s.27.

⁶⁹⁴ Taberî, İbn Cerir, Târihu't-Taberî, Cilt:1, s.388.

5.	40/Mu'min- 24	ve apaçık bir delille Firavun'a, Hâmân'a ve Kârûn'a gönderdik.	إِلَى فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَقَارُونَ
6.	40/Mu'min- 36	Firavun dedi ki: "Ey Hâmân! Bana yüksek bir kule yap,	وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا هَامَانَ ابْنِ لِي صَرْحًا

" Hâmân / هَامَانَ " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- "Hâmân / هَامَانَ " ismi, Kıptice asıllı bir kelimedir. "Hâmân"⁶⁹⁵ isminin bir şahıs ismi olduğu ya da Fir'avun devrindeki "Amon dini"nin rapihlerine verilen bir unvan" olabileceği de belirtilmiştir.⁶⁹⁶
- "Hâmân" Firavun'a kuleler yaptıran kişidir."⁶⁹⁷
- "Hâmân / هَامَانَ " , Fir'avun'un en yakın adamı olan kişidir.⁶⁹⁸ Cevâlikî'nin bildirdiğine göre, tarihi gerçekler ve bilimsel bulgular da bu iddiayı çürütmektedir. Cevâlikî ve Hafaci, bu ismin Arapça bir kelime olmadığını söylemektedirler.⁶⁹⁹
- Oryantalist Geiger ve Horovitz'e göre Hâmân, Esther Kitabı'nda "musevi düşmanı olarak görülen İran veziri Heymun" olup bu kelime, İbraniceden iktibas edilmiştir.⁷⁰⁰
- Oryantalist Wensinck, Hârûn, Kur'ân-ı Kerim'e göre, "Fir'avun'un divanında Karun ile birlikte" zikredilir. Ancak "Hâmân"ın hakiki rolünün ne olduğuna dâir bir tek kelime bulunmayışı ilginçtir. "Hâmân"ın geçmişi Arabistan'da tamamiyle meçhuldür.⁷⁰¹ açıklamasını yapmaktadır.
- Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Hâmân / Hâmân" başlığıyla ele almaktadır.
- Oryantalist Hermann Ranke ve Arthur Jeffery, bu kelimenin, "h-v-m veya "hā-me" kökünde Arapça bir kelime olduğunun söylendiğini belirtmiştir.⁷⁰²

⁶⁹⁵ Pullu, s. 162.

⁶⁹⁶ Kuzgun, Şaban, "Hâmân", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt:15, s.437.

⁶⁹⁷ Sayı, s.149.

⁶⁹⁸ Başkaya, s. 92.

⁶⁹⁹ Cevâlikî, s.153.; Hafaci, s.207.

⁷⁰⁰ Horovitz, *Koranische Untersuchungen* s.162.; Geiger, s.156.

⁷⁰¹ Milli Eğitim Bakanlığı, *İslâm Ansiklopedisi*, Hâmân maddesi, Cilt:.5/1, s.178., Eskişehir, 2001

⁷⁰² Jeffery, s.284.

Kıptice ve İbranice oluşuna dâir farklı görüşlerin ileri sürüldüğü " Hâmân / هامن " kelimesinin kökenine dâir herhangi bir tercihde bulunamıyoruz.

2. Hârûn / هارون :

" Hârûn / هارون " kelimesi Kur'ân-ı Kerim'de, yirmi defa zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	2/BAKARA-248	Mûsâ âilesinin, Hârûn âilesinin geriye bıraktığından kalıntılar vardır. Onu melekler taşımaktadır.	وَبَقِيَّةَ مِمَّا تَرَكَ آلَ مُوسَىٰ وَآلَ هَارُونَ تَحْمِلُهُ الْمَلَائِكَةُ
2.	4/NİSÂ-163	Hârûn'a ve Süleymân'a da vahyetmiştik	وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ
3.	6/EN'ÂM-84	ve Hârûn (A.S)'ı da hidayete erdirdik.	وَهَارُونَ
4.	7/A'râf-122	"Mûsâ ve Hârûn'un Rabbine."	رَبِّ مُوسَىٰ وَهَارُونَ
5.	7/A'râf-142	Mûsâ, kardeşi Hârûn'a, "Kavmim arasında benim yerime geç ..dedi.	وَقَالَ مُوسَىٰ لِأَخِيهِ هَارُونَ اخْلُفْنِي فِي قَوْمِي
6.	10/Yûnus-75	Sonra bunların ardından Firavun ile ileri gelenlerine de Mûsâ ve Hârûn'u mucizelerimizle gönderdik.	ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِم مُّوسَىٰ وَهَارُونَ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ
7.	19/Meryem-28	"Ey Hârûn'un kız kardeşi!	يَا أُخْتَ هَارُونَ
8.	19/Meryem-53	Rahmetimiz sonucu kardeşi Hârûn'u bir nebî olarak kendisine bahsettik.	وَوَهَبْنَا لَهُ مِنْ رَحْمَتِنَا أَخَاهُ هَارُونَ نَبِيًّا
9.	20/Tâhâ-30	"Kardeşim Hârûn'u."	هَارُونَ أَخِي
10.	20/Tâhâ-70	"Hârûn ve Mûsâ'nın Rabbine inandık" dediler.	قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ هَارُونَ وَمُوسَىٰ
11.	20/Tâhâ-90	Andolsun, Hârûn onlara daha önce şöyle demişti:	وَلَقَدْ قَالَ لَهُمْ هَارُونَ مِنْ قَبْلُ
12.	20/Tâhâ-92	"Ey Hârûn! Saptıklarınızı gördüğün zaman bana uymana ne engel oldu?"	قَالَ يَا هَارُونَ مَا مَنَعَكَ إِذْ رَأَيْتَهُمْ ضَلُّوا
13.	21/Enbiyâ-48	Ve andolsun ki Biz, Mûsâ (A.S)'a ve Hârûn (A.S)'a, Furkân'ı (Tevrât'ı) verdik.	وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَىٰ وَهَارُونَ الْفُرْقَانَ

14	23/Mu'minû n-45	Sonra Mûsâ ve kardeşi Hârûn'u mucizelerimizle ve apaçık bir delille Firavun ve ileri gelenlerine peygamber olarak gönderdik de	ثُمَّ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ وَأَخَاهُ هَارُونَ بِآيَاتِنَا
15	25/Furkân- 35	ve kardeşi Hârûn'u da ona yardımcı kıldık.	وَجَعَلْنَا مَعَهُ أَخَاهُ هَارُونَ وَزِيرًا
16	26/Şuarâ-13	Hârûn'a da peygamberlik ver	فَارْسِلْ إِلَىٰ هَارُونَ
17	26/Şuarâ-48	"Mûsâ'nın ve Hârûn'un Rabbi'ne."	رَبِّ مُوسَىٰ وَهَارُونَ
18	28/Kasas-34	"Kardeşim Hârûn'un dili benimkinden daha düzgündür.	وَأَخِي هَارُونَ هُوَ أَفْصَحُ مِنِّي لِسَانًا
19	37/Sâffât- 114	Andolsun, biz Mûsâ'ya ve Hârûn'a da lütufta bulunduk.	وَلَقَدْ مَنَّا عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَارُونَ
20	37/Sâffât- 120	Mûsâ'ya ve Hârûn'a selâm olsun.	سَلَامًا عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَارُونَ

" Hârûn / هارون " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında,"Hârûn / Aaron" başlığıyla ele almaktadır.⁷⁰³
- İbn Manzûr ve Zebîdî'ye göre, "Hârûn", Mûsâ peygamberin kardeşi ve halefidir. " Hârûn / هارون " ismi Kıptice asıllı bir kelime olup Arapça kökenli değildir.⁷⁰⁴
- Kökeni tam olarak bilinmemekle beraber İbranice olarak Tivrât'ta "Aharam" şeklinde geçen bu kelimenin, Filistin Süryanicesinden Arapçaya geçtiği düşünülmekte⁷⁰⁵ ve "parlayan" anlamında olabileceği belirtilmektedir.⁷⁰⁶
- Süyûtî, İbranicede "sevilen kimse" anlamına geldiğini söylemiştir.⁷⁰⁷
- Oryantalist Wensinck ise "Hârûn" isminin hangi dilde olduğu kesin olarak bilinmeyen, ancak baskın görüşe göre Kıptice asıllı olduğu, "tanrının hediyesi" anlamına geldiğini, Tivrât'ın "Aaron" diye

⁷⁰³ Jeffery, s.283.

⁷⁰⁴ İbn Manzûr, Cilt:6, s.4658.; Zebîdî, s.8198.

⁷⁰⁵ Pullu, s. 87.

⁷⁰⁶ Harman, "Hârûn", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt:16, s.254.

⁷⁰⁷ Süyûtî, İtkân, Cilt:2, s.367.

zikrettiği ve Fir'avun'un meclisinde aza olan bir kişi olduğunu belirtmektedir."⁷⁰⁸

- f) Arthur Jeffery, Hârûn kelimesinin kökenini bilmeyen Muhammed'in sadece bu kelimeyi değil, tarih bilgisinden de yoksun olduğu için, çok şeyi kendisinin duyup işittiği şekilde uydurduğunu söylemektedir. Buna örnek olarak da, Mûsâ'nın kardeşi Hârûn'un kız kardeşinin "Miriam" mı yoksa "Mary" mi olduğu hususunda kafasının karışık olduğunu, halbuki Mûsâ ve Hârûn'un kız kardeşinin "Miriam" ve İsa'nın annesinin ise "Mary"⁷⁰⁹ olduğunu, tarih bilen herkesçe bilinen bir gerçek olduğunu ifade ederek, Muhammed'in cahil olduğunu söylemektedir.

Müsteşriklerce bir Arap hikayesi olarak değerlendirilen Hârûn kıssasını, biz Kur'ân-î bilgiler ışığında, gerçek bir şahsiyet olarak görürüz. "Hârûn" isminin hangi dilde olduğu kesin olarak bilinmese de baskın görüş, Kıptice asıllı olduğudur.

3. Sâmirî / سامري :

" Sâmirî / سامري " kelimesi Kur'ân-ı Kerim'de üç defa zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	20/Tâhâ-85	Sâmirî onları saptırdı"	وَأَضَلَّهُمُ السَّامِرِيُّ
2.	20/Tâhâ-87	Sonra Sâmirî de attı.	فَكَذَّبَ أَلْقَى السَّامِرِيُّ
3.	20/Tâhâ-95	Mûsâ, "Ya senin derdin neydi ey Sâmirî?" dedi.	قَالَ فَمَا خَطْبُكَ يَا سَامِرِيُّ

" Sâmirî / سامري " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) İbn Kesîr'e göre, "Sâmirî, ineğe veya buzağıya tapan bir kavimdendi."⁷¹⁰
- b) Süyûtî, Sâmirî'nin "Samerun" veya "Sâmîre" denen yere nispetle "Sâmirî" adını aldığını⁷¹¹ söylemiştir.

⁷⁰⁸ Milli Eğitim Bakanlığı, İslâm Ansiklopedisi, Hârûn maddesi, Cilt:.5/1, s.303., Eskişehir 2001

⁷⁰⁹ Jeffery, s.284.

⁷¹⁰ İbn Kesîr, Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm, Cilt:3, s.164.

⁷¹¹ Süyûtî, İtkân, Cilt:2, s.1085.

- c) Sâmi'ri, Müslüman olduğunu ilan etmesine rağmen, eski inancından kalma, içindeki ineğe tapma isteğinden kurtulamamıştı.⁷¹²
- d) Kaynaklar, Sâmi'ri'nin Mezopotamya medeniyetinin ortaya çıktığı ve bu medeniyetin kurucusu olan Sümerler'in yaşadığı bölge olan Suriye şehirlerinden Rakka ehli olduğundan bahsetmektedir.⁷¹³
- e) Oryantalist Geiger, Tisdall ve Heller, bu kelimenin yanlış anlaşılabilir bir kelime olduğunu, gerçeğin ise Haham Rabbi Elizer'in de anlattığı hikâyeye göre, ölüm meleği Azrail, İsrailoğullarından canlarını alacağı kişilerin canlarını almak için, Sâmi'ri'nin yaptığı buzağının içinde gizlenmiş, içinde şirk emaresi olanları, buzağının böğürttü sesiyle ruhlarını kabzetmiştir.⁷¹⁴
- f) Oryantalist Fraenkel, Goldziher ve Halevy, Yahudi medresesine yakın yerde yerleşkesi bulunan Sâmi'ri'lerin, bu Sâmi'ri-Buzağı vakiasından etkilenerek ("dokunma bana, uzak ol benden" gibi benzeri toplumdaki soyutlanmış bir hayat) inanç ve ritüellerini şekillendirmiş⁷¹⁵ olduklarını söyleselerde, Oryantalist Horovitz onların bu iddialarını çok anlamsız olduğunu söylemiştir. Horovitz ayrıca bu kelimenin Süryanice ve İbranice kullanımlarını incelediğimizde, bu kelimenin Kur'ân-ı Kerim'in verdiği bilgiden etkilenen dönemin Yahudilerince sahiplenildiğini, daha önceden bilinmeyen bir kelime olduğunu söylemiştir.
- g) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "As-Sâmirî / The Samaritan" başlığıyla ele almaktadır.⁷¹⁶

Oryantalist Arthur Jeffery, Kur'ân-ı Kerim'in bu olayı hikâyeye edişinin daha mantıklı ve sağlıklı olduğunu belirtmektedir. "Sâmi'ri / سامري" isminin hangi dilde olduğu kesin olarak bilinmese de baskın görüş, Kıptice asıllı olduğudur.

⁷¹² Başkaya, s. 95.

⁷¹³ Sayı, s.220.

⁷¹⁴ Geiger, s.166.; Tisdall, Sources, s.113.; Heller, EI, sub voc.

⁷¹⁵ Fraenkel, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplumu Dergisi), Sayı:54, s.73.; Goldziher, La Revue Africaine, s.268.; Halevy, Revue Semitique, Sayı:16, s.419.; Horovitz, Koranische Untersuchungen, s.115.

⁷¹⁶ Jeffery, s.158.

4. Yemm / يَمّ :

“ Yemm / يم ” kelimesi Kur’ân-ı Kerim’de yedi defâ zikredilmiştir.⁷¹⁷ Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	7/A'râf-136	kendilerini denizde boğduk.	فَأَغْرَقْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ
2.	20/Tâhâ-39	deniz onu kıyıya atsın da	فَلْيُلْهِمِ الْيَمُّ بِالسَّاحِلِ

“ Yemm / يم ” kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- “Deniz ve nehir” anlamına gelmektedir.⁷¹⁸
- Süyûtî’nin verdiği bilgiye göre, İbn Cevzi, bu kelimeyi İbranice ve aynı zamanda Kıptice olarak⁷¹⁹ kabul etmiştir.
- Dr. Samarrai "kelimenin Sâmi asıllı olduğu ve Sâmi dillerin çoğunda mevcut olduğunu farkedememiş olduklarından, eski dil alimlerinin bu kelimeyi karıştırdıklarını, Cevâlikî’nin de "Mu'arreb" isimli eserinde belirttiği üzere, Arapçalaşmış Süryanice bir kelime olduğunu belirtmekte, ayrıca mutlak anlamda çokluğa delalet etmek üzere, " ي " harfini " ج " harfine çevirmek suretiyle bu kelimedenden türetilen "cemme / جم " fiilinde olduğu üzere Arapça’nın zenginlik ve birikiminin de farkına varamadıklarını⁷²⁰ söylemektedir.
- Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Yamm / Sea, flood, river" başlığıyla ele alır.
- Oryantalist Arthur Jeffery, Fraenkel, Nöldeke ve Guidi, kelimenin Âramicede,"yamo"; Süryanicede "yama"; İbranicede "yam"; Asurcada "‘amu"; Akadçada "iamu" ve Kıpticede “jm” formunda olduğunu kaydetmektedir. Kelimenin Âramice olmasına rağmen Jeffery, kendisine görüşünde eşlik eden İbn Kuteybe, Süyûtî ve Cevâlikî gibi,

⁷¹⁷ Â'râf 7/136; Tâhâ 20/39, 78, 97; Kasas 28/7, 40; Zâriyât 51/40.

⁷¹⁸ Fîrûzâbâdî, s. 1172; Râğîb, s. 718; Sicistânî, s. 220; İbn Kuteybe, s.278.

⁷¹⁹ Süyûtî, Mutavvel, ss.55,57.

⁷²⁰ Ebu Muğîli, ss. 87, 88.

bu kelimenin Ârami asıllı olmayıp, kökünün Süryanice'ye dayanmakta olduğunu ve "deniz" anlamına geldiğini savunmaktadır.⁷²¹

- f) "Yemm", Süryanice kökene sahip bir kelimedir. Fir'avun Hz. Mûsâ'yı öldürtmek istediğinde, annesine Hz. Mûsâ'yı sandığa koyup suya bırakması emredilen "Nil nehri"dir."⁷²²

"Yemm / يم " kelimesinin kökenine dâir farklı görüşler ortaya konmuşsa da baskın görüş, Süryanice asıllı olduğudur.

2.1.7. Hint – Avrupa Dilleri Açısından

Hint-Avrupa Dil Âilesi:			
İngilizce	Portekizce	Almanca	İtalyanca
İspanyolca	Bengalce	Fransızca	Pencapca
Hintçe	Rusça	Marati	Urduca
		Farsça	Rumca

2.1.7.1. Kur'ân-ı Kerim'deki Rumca Kökenli Kelimeler

Rumcadan Arapçaya geçtiği söylenen kelimeler vardır.

1. Atîk / عتيق :

Kur'ân-ı Kerim'de, sadece Hac Süresi'nde (ثُمَّ مَجَلُّهَا إِلَى الْبَيْتِ الْعَتِيقِ) “*Sonra bunların varacakları (biteceği) yer, eski ev'e (Kabe'ye) kadardır.*”⁷²³ şeklinde geçmektedir.

“ Atîk / عتيق ” kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " 'Atîq / Ancient" başlığıyla ele almaktadır.
- b) Çok anlamlı kelimelerde, kök anlamda çağrışımın tespit zorluğunu Oryantalist Arthur Jeffery, kelimenin kökenini başka bir dilde aramak

⁷²¹ Nahle, Garâibu'l-Luga, s.210.; Jeffery, s.293. Süyûfî, İtkân, s.326.; Cevâlikî, s.156.; İbn Kuteybe, Adabu'l-Katib, s.527.; Fraenkel, Fremd, s.231.; Nöldeke,; Guidi, Delle Sede, s.573.

⁷²² İbrâhîm Sürücü, **Kur'ân'da Geçen Yer Adları**, (Yüksek Lisans Tezi) Lisans. Tezi 100.Yıl Üniversitesi, Van, 2006, s.66

⁷²³ Hâc, 22/33.

için önemli bir neden saymıştır. Jeffery ayrıca, "tarih" anlamına gelen "Atık" kelimesinin "ataka", "hür olmak" ile herhangi bir ilgisinin olmadığını, dolayısıyla kelimenin Latince "Antiquus"tan geçtiğini söylemiştir.⁷²⁴

- c) Oryantalist Brown Driver, bu kelimenin Aramice bir kelime olduğunu, Aramice aslının "etequ" olarak ifade edildiğini, ama İbranicede de aynı kullanıma sahip⁷²⁵ olduğunu söylemektedir.
- d) Oryantalist Voller, Lidzbarski, Ryckmans ve Geyer, kelimenin Palmeyra yazmalarında da Süryanice olarak geçtiğini ve Latinceye "antiques" anlamında geçtiğini, ancak şair A'sa'nın da şiirlerinde geçmesi sebebiyle, Aramice bir kelime olmasının daha kesin olduğunu ve Aramiceden de Arapçaya geçmiş⁷²⁶ olduğunu ileri sürmektedir.

Latince, Aramice, Süryanice ve İbranice oluşuna dâir farklı görüşlerin ileri sürüldüğü " Atık / عتيق " kelimesinin kökenine dâir herhangi bir tercihde bulunamıyoruz.

2. Derâhîm / دَرَاهِم :

Kur'ân-ı Kerim'de, sadece Yûsûf Süresi'nde (وَشَرَوْهُ بِثَمَنٍ بَخْسٍ دَرَاهِمٍ مَعْدُودَةٍ) "*(Kafîle Mısır'a vardığında) onu değersiz bir pahaya, sayılı birkaç dirheme sattılar.*"⁷²⁷ şeklinde geçmektedir.

"Derâhîm / دَرَاهِم" kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Oryantalist Fraenkel, bu kelimenin menşeinin Latince olduğunu ve oradan Süryaniceye geçtiğini söylemektedir.⁷²⁸
- b) Oryantalist Boissacq, kelimenin semitik bir kökene sahip olduğunu ileri sürerken, Oryantalist Levy, bu kelimenin İbranice⁷²⁹ bir kelime olduğunu söylemektedir.

⁷²⁴ Gökür, Bilal, s. 140.; Jeffery, s.211.

⁷²⁵ Brown Driver, BDB, s.801.

⁷²⁶ Vollers, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplumu Dergisi), Sayı:45, s.354.; Vollers, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplumu Dergisi), Sayı:51, s.315.; Lidzbarski, Handbuch, s.348.; Ryckmans, Noms propres, Cilt:1, s.172.; Geyer, Zwei Gedichte, Cilt:1, s.18.; Al-Asha, Mufaddaliyat, Cilt:26, s. 34.

⁷²⁷ Yûsuf, 12/20.

⁷²⁸ Fraenkel, Vocab, 13.; Fraenkel, Fremdw, 191.

⁷²⁹ Boissacq, ; Levy, Fremdw, s.118.; Lidzbarski, Handbuch, s.257.; Harris, Glossary, s.96.

- c) Oryantalist Cook ve Hübschmann ise, bu kelimenin Aramice ⁷³⁰ olduğunu söylemektedir.
- d) Oryantalist Liddell ve Scott, kelimenin Farsça olduğunu ve Farsçada, “bir altın para”ya “Daric” dendiğini, bu bir altın paranın “bir kuruşuna da, hem bir ağırlık ölçü birimi hemde bozuk para anlamında “da-ri-ku” dendiği açıklamasını yapmaktadır.⁷³¹
- e) Oryantalist Ahlwardh ise, bu kelimenin Mezopotamya bölgesine ait bir kökene sahip olduğunu, eski arap şairlerinden Antara'nın da şiirlerinde geçen bir kelime olduğu bilgisini vermektedir.⁷³²
- f) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " ‘Dirham / A dirham" başlığıyla ele almaktadır.
- g) Arthur Jeffery, “ Derâhîm / دَرَاهِم ” kelimesinin aslının, Yunancada "drachme" olduğunu, Süryanice ve eski Farsça (Pehlevice) yoluyla Arapçaya geçtiğini ve sadece Kur'ân-ı Kerim'de, çoğul şekli olan “derâhim”⁷³³ olarak yer aldığını söylemektedir.
- h) Hafacî, bu kelimenin, “dirhem, dirhim, dirhum, dirhâm” şeklinde birkaç farklı telaffuzunun olduğunu söylemektedir.⁷³⁴
- i) Cevâlikî ayrıca bu kelimenin Farsça veya Rumca / Yunancadan gelmiş olduğunu söylemektedir⁷³⁵ Onun bu teyidi üzerine, her iki grubla aynı fikirde olduğumuzu ifade ederiz.

Rumca, Yunanca, Latince, Aramice, Süryanice, Farsça ve İbranice oluşuna dâir farklı görüşlerin ileri sürüldüğü “ Derâhîm / دَرَاهِم ” kelimesinin kökenine dâir herhangi bir tercihde bulunamıyoruz.

3. Dînâr / دينار :

Kur'ân-ı Kerim'de, sadece Al-i İmrân Süresi'nde (وَمِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ إِنْ تَأْمَنَّهُ بِفِنطَارٍ) "Ehl-i Kitaptan öylesi vardır ki, ona yüklerle mal emanet bıraksan, onu sana noksansız iade eder. Fakat onlardan öylesi de

⁷³⁰ Cook, Glossary, s.41.; Hübschmann, Arm. Gramm, Cilt:1, s.145.

⁷³¹ Liddell, Dadistan-i Dinik,; Scott, West, Pahlavi Texts, Cilt:2, s.242.

⁷³² Ahlwardh, Diwans, p. 45.; Antara, 21/ 21.

⁷³³ Jeffery, s.129.

⁷³⁴ Hafacî, 83.

⁷³⁵ Addai Sher, s. 62; Cevâlikî, ss.66, 129; Jeffery, s.307.; Sa'lebî, Fiqh, s.317.; Nyberg, Glossar, s.58.; Sâyasî, Glossary, s.160.; Frahang, Glossary, s.78.

vardır ki, ona bir Dînâr emanet bıraksan, tepesine dikilip durmazsan onu sana iade etmez."⁷³⁶ şeklinde geçmektedir.

" Dînâr / دينار " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Ragıb İsfehani, Müfredat adlı eserinde, Oryantalist Vullers, Dvorak ve Steph gibi, bu kelimenin "Dîn + âr" kelimelerinden bileşik Farsça bir kelime olduğunu, Grekçede de "dîn-âr" şeklinde geçtiğini⁷³⁷ söylemektedirler.
- b) Kamusu'l-Muhit de bu kelimenin "dîbâc" ve Gîrât" gibi eskiden arapça'ya geçmiş bir kelime olduğu bilgisi kayıtlıdır. Cevheri de bu kelimenin Arapça olduğunu ispata çalışmaktadır.⁷³⁸
- c) İbn Manzûr'a göre, Arapçaya geçmiş bu kelime, Aramice / Süryanice, "dînârâ / gümüş Roma parası" sözcüğünden alıntıdır.⁷³⁹
- d) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Dînâr / A dînâr" başlığıyla ele almaktadır.
- e) Arthur Jeffery, "Roma denarius"unun, ilk kez M.Ö 211'de basıldığı ve MS y. 275'e kadar tedavülde kaldığını⁷⁴⁰, Cevâlikî ise, bu kelimenin Farsça olduğunu ifade etmiştir.⁷⁴¹
- f) Oryantalist Nöldeke'ye göre, " Dînâr / دينار " kelimesi, Latince bir kelimedir.⁷⁴²
- g) Oryantalist Arthur Jeffery, Süyûtî, Cevâlikî, Hafaci ve Müheysin, "Dînâr" kelimesinin, Latince, "denarius" kelimesinden geldiğini, "10 as" değerindeki "bakırdan imal edilen para"ya verilen isim olduğunu ifade etmektedir.⁷⁴³
- h) Süyûtî, "As"ın, "bakır paraya" verilen isim olduğunu, Farsçada, "altın ve gümüş para" anlamına geldiğini söylemiştir.⁷⁴⁴

⁷³⁶ Al-i İmrân 3/75.

⁷³⁷ Ragıb, 171, 229.; Vullers, Lex, Cilt:1, ss.25, 56.; Dvorak, s.66.; Steph, Thesaurus, Cilt:2, s. 1094.

⁷³⁸ Kamusu'l-Muhit, Cilt:2, s.211.

⁷³⁹ İbn Manzûr, Cilt: 4, s.292.

⁷⁴⁰ Jeffery, ss.133-135.

⁷⁴¹ Cevâlikî, s.62.

⁷⁴² Nöldeke, New Beitrage, s.41.

⁷⁴³ Müheysin, Muktebes, s.205.; Jeffery, s.133. Cevâlikî, s.290.; Süyûtî, İtkân, s.320.; Süyûtî, Mutavvel, s.46.; Hafaci, s.86.

⁷⁴⁴ Süyûtî, ss.88-89.

- i) Sa'lebî ve Süyûtî, bu kelimenin Arapça ya da Farsça mı olduğu hususunda tereddüt içindedir.⁷⁴⁵
- j) Oryantalist Hübschmann, Brockelmann ve Levy'e göre, Yunanlılar uluslararası ticari anlaşmalarda, alışverişlerde geçerli olacak bir altın sikke basmışlar ve bu başta İranlılar olmak üzere diğer bölge ülkelerince de kabul görüp yayılmış ve ortak para birimi olarak kullanılmıştır. Bu kelime, eski arap şiirlerinde, Aramicede, Palmeyra ve Rabbinic metin ve yazıtlarda da aynen geçmektedir.⁷⁴⁶
- k) Oryantalist Fraenkel ve Mingana, bu kelimenin Farsça kökenli oluşu olgusunu görmezden gelecek olursak, bu kelimenin Yunanca oluşunu kabul etmekten başka doğru bir görüş elimizde kalmaz. Bu kelimenin Yunanca olduğunu kabul ettiğimizde de, Aramicesinin, "dînârûn" olduğu ve sonra Süryaniceye aynen geçtiğini göreceğiz."⁷⁴⁷ şeklinde açıklamada bulunmaktadır.
- l) Bilâsi bu kelimenin Latince Yunanca'ya, oradan Süryânice'ye, sonra Pehlevi diline ve Arapçaya geçtiğini kaydetmiştir.⁷⁴⁸

Yunanca, Latince, Aramice, Süryanice ve Farsça oluşuna dâir farklı görüşlerin ileri sürüldüğü " Dînâr / دينار " kelimesinin kökenine dâir herhangi bir tercihde bulunamıyoruz.

4. Firdevs / فِرْدَوْس :

" Firdevs / فِرْدَوْس " kelimesi Kur'ân-ı Kerim'de iki defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	18/Kehf-107	onlar için içlerinde ebedî kalacakları Firdevs cennetleri bir konaktır.	كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا
2.	23/Mu'minûn-11	Onlar Firdevs cennetlerine varis olurlar.	الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ

⁷⁴⁵ Sa'lebî, Fiqh, s.317.; Süyûtî, Muzhir, s.139.

⁷⁴⁶ Hübschmann, Arm. Gramm, Cilt:1, s.346.; Brockelmann, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft/Alman Oryantal Toplum Dergisi), Sayı:47, s.11.; Levy, Wörterbuch, Cilt:1, ss.399, 400.

⁷⁴⁷ Fraenkel, Vocab, s.13.; Fraenkel, Fremdw, s.191.; Mingana, Syriac Influence, s.89.

⁷⁴⁸ Bilâsî, Muarrab, s. 205.

" Firdevs / فِرْدَوْس " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Buğday, ekmek veya sarımsak anlamlarına geldiği söylenen bu kelime Süyûtî'ye göre İbranicede "buğday" demektir.⁷⁴⁹
- b) Ragıb İsfehani'in bildirdiğine göre Cevâlikî, Süyûtî, Sa'lebî, Hafacî, Zeccac, Mücahid ve Kelbi, bu kelimenin Yunanca bir kelime olduğunu ileri sürmektedirler.⁷⁵⁰
- c) İbn Manzûr, kelimenin Rumca olduğu, Rumcada "bostan, bahçe, cennet" anlamına geldiği, Nabatça aslının ise " فرداسا / firdas" şeklinde olduğu ve "üzüm bağları" anlamına geldiğini de söylemiştir.⁷⁵¹
- d) Süddi, Cevâlikî ve İkrime, kelimenin Etiyopya dillerinden biri olan Nabatça olduğunu ve ayrıca Süryanice de olabileceğini⁷⁵² söylemektedirler.
- e) Taberî, Cevâlikî, Cevheri ve Oryantalist Lane'e ise, bu kelimenin kimilerine göre Süryanice, kimilerine göre de Rumca olduğunu ve "içinde her türlü meyvenin bulunduğu bostan"⁷⁵³ anlamına geldiğini, kaydetmiştir.
- f) Muhammed Hamidullah, "firdevs" kelimesinin Arapçaya ve batı dillerine Bâbilceden geçtiğini⁷⁵⁴ belirtilmiştir.
- g) Oryantalist Telegdi, Delitzsch, Lagarde, Nöldeke ve Hübschmann ise, bu kelimenin Akadcada, "pardisu"; İbranicede, "park" şeklinde olduğunu ve bu kelimenin Aramiceden Süryaniceye geçmiş olma ihtimalinin de bulunduğunu⁷⁵⁵ söylemektedirler.

⁷⁴⁹ İbn Manzûr, Cilt:12,s.460; Fîrûzâbâdî, s.1146; İbn Kuteybe, s. 51; Taberî, Cilt:2, ss.15-18.; Süyûtî, Mühezzeb, s.102.

⁷⁵⁰ Süyûtî, İtkân, 323; Süyûtî, Muzhir, Cilt:1, s.130, 134.; Cevâlikî, Muarrab, s.110.; Sa'lebi, Fıqh, s.318; Hafacî, s.148.; Ragıb, Cilt: 8, s.44.

⁷⁵¹ İbn Manzûr, Cilt: 6, s. 163.

⁷⁵² Cevâlikî, s.110.

⁷⁵³ Cevheri, Sıhah, Cilt:1, s.467.; Taberî, Cilt:18, s.107.; Lane, Lex., s.2365.

⁷⁵⁴ Hâmîdullah, "La Diplomatic Musulmane à l'Epoque du Prophète et des Khalifes Orthodoxes", Paris, 1935.; Hâmîdullah, "Muslim Conduct of State" (Haydarabad/Deccan, 1962); Mehmet Selim Ayday, **Muhammed Hâmîdullah'ın Kur'an'a Yaklaşımı ve Kur'an Eksenli Çalışmaları**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İstanbul. 2006, ss. 33-34.

⁷⁵⁵ Telegdi, JA, 226, (1935) s..250.; Delitzsch, Paradise, ss. 95, 96.; Nöldeke, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplumu Dergisi), Sayı:36, s.36.; Hübschmann, Aram. Gramm Cilt:1, s.229.; Lagarde, Armanische Studies, s.1878.

- h) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " 'Firdaws / Paradise" başlığıyla ele almaktadır. Arthur Jeffery'e göre, " Firdevs / فِرْدَوْس "kelimesi, "yol" manasına gelen Rumca bir kelimedir.⁷⁵⁶
- i) Oryantalist G.Hoffmann, Lagarde, Pautz ve Müller, Yunanca olan "Firdevs" kelimesinin çoğulunun, " feradîs" olduğunu söylemektedir.⁷⁵⁷
- j) Oryantalist Fraenkel ve Siddiki, bu kelimenin Arapça olduğunu ve aslının, "ferdese" kelimesi olduğunu söylemektedirler.⁷⁵⁸
- k) Oryantalist Horn ve Nyberg'e göre bu kelime İran'ın eski dili Pehlevice, "pairidaeza" kelimesinden Yunancaya, "Paradise" olarak geçmiştir.⁷⁵⁹
- l) Oryantalist Tisdall, Horovitz, Schaefer, Grünbaum, Geiger, Fraenkel ve Sacco ise, "Firdevs" kelimesinin Hristiyan menşeli olduğu ama Güney Arabistan ve Mezopotamya bölgesinde Aramice konuşan halklardan ve aynı zamanda İbraniceden ödünç alınmış olduğunu ileri sürmektedirler.⁷⁶⁰
- m) Oryantalist Vollers ve Littmann ise, "Firdevs" kelimesinin, "Ferâdîs" kelimesinden, İslâm öncesi dönemde Talmut yazıtlarından alınmış İbranice bir kelime olduğunu söylemektedir.⁷⁶¹

Yunanca, Latince, Rumca, Aramice, Süryanice, Arapça, İbranice, Pehlevice, Farsça ve Nabatça oluşuna dâir farklı görüşlerin ileri sürüldüğü " Firdevs / فِرْدَوْس " kelimesinin kökenine dâir herhangi bir tercihte bulunamıyoruz.

5. Karâtîs / قَرَاتِيس :

"Kırtas / Karatis / قَرَاتِيس " kelimesi Kur'ân-ı Kerim'de iki defâ zikredilmiştir.

Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

⁷⁵⁶ Jeffery, s.223.; Cevâlîkî, s. 470.; Müheysin, Muktebes, s.269.

⁷⁵⁷ G. Hoffmann, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplum Dergisi), Sayı:32, s.761.; Lagarde, GA, ss.76, 210.; Pautz, Offenbarung, s.215.; Müller, Bezzenberger's Beitrage, s.280.

⁷⁵⁸ Fraenkel, Fremd, s.149.; Siddiqi, Studies, s.13.

⁷⁵⁹ Horn, Grundriss, s.176.; Nyberg, Glossar, s.169.

⁷⁶⁰ Tisdall, Sources, s.126.; Horovitz, Paradies, s.7.; Schaefer, Der Islam, Sayı:13, s.326.; Grünbaum, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplum Dergisi), Sayı:39, s. 581.; Geiger, s.48.; Fraenkel, Vocab, s.25.; Sacco, Credenze, s.163.

⁷⁶¹ Vollers, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplum Dergisi), Sayı:1, s. 646.; Littmann, Entziffereung, s.43.; Jeffery, s.224.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	6/En'âm-7	(Ey Muhammed!) Eğer sana kâğıda yazılı bir kitap indirseydik,	وَلَوْ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ كِتَابًا فِي قِرْطَاسٍ
2.	6/En'âm-91	parça parça kâğıtlar hâline koyup ortaya çıkardığımız,	تَجْعَلُونَهُ قَرَاطِيسَ

“ Karatis / قَرَاطِيسَ “ kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " 'Qirtâs / Parchment / Papyrus" başlığıyla ele almaktadır.
- Oryantalist Arthur Jeffery, Cevâlikî ve Hafaci'ye göre Süryanicede "kartisa", Habeşçede "kertas" formunda olup “Meyve kabı” ve “yazılı kağıt” manasına gelmektedir.⁷⁶² Hasır otunun işlenmesiyle elde edilir.
- Oryantalist Von Kremer, bu kelimenin Araplara kuzey komşuları aracılığıyla geçmiş olabileceğini söylerken, bu kelimenin, Yunanca bir kelime olduğunu, Oryantalist Schau, Fraenkel, Vollers, Brockelmann, Hübschmann ve Krauss ise Aramice olduğunu ileri sürmekte ve bu kelimenin ayrıca, “girtas, gartas, girtâs, gertâs, gurtâs şeklinde değişik formlarının da olduğunu söylemektedirler.⁷⁶³
- Oryantalist Mingana'ya göre “ Karatis / قَرَاطِيسَ “ lafzı Yunanca olup Yunancası (khartis: kâğıt) ve “Parchment / Papyrus” şeklindedir.⁷⁶⁴ Mingana ayrıca bu kelimenin Yunancadan Süryaniceye geçmiş bir kelime olduğunu söylemektedir. Ayrıca Habeşçe bir kaynağının da olduğunu ve dolayısıyla bu kelimenin kökeni noktasında karar vermenin zor olduğunu, üstelik “Tarafe” adlı eski divan şairinin de “Muallaka” adlı eserinde bu kelimeyi Süryanice bir kelime olarak

⁷⁶² Cevâlikî, ss.125, 529. ; Jeffery, s.235.; Hafaci, s.159.; Süyûtî, İtkân, s.323.

⁷⁶³ Von Kremer, LA, Cilt:8, s.54.; Kremer, Kuturgesichte des Oriens, Cilt:2, s.305.; Faenkel, Fremdw, s.245.; Vollers, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplumu Dergisi), Sayı:1, ss. 617, 624.; Sayı:51, s.321.; Brockelmann, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplumu Dergisi), Sayı:47, s. 11.; Krauss, Gerische Lehnwörter, Sayı:2, s.567.; Hübschmann, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplumu Dergisi), Sayı:46, s.253.

⁷⁶⁴ Mingana, Woodbroke, Studies, Cilt:2, s.21.; Bilâsî, Muarrab.,s. 274.

belirtmesiyle, işin içinden daha da çıkılmaz bir hal aldığını söylemektedir.⁷⁶⁵

- e) “ Karatis / قَرَاتِيس ” kelimesinin kökenine dâir farklı görüşler ortaya konmuşsada hakim görüş Yunanca asıllı olduğudur.

6. K1st / قِسْطٌ :

Kur'ân-ı Kerim'de on beş yerde geçmektedir. Enbiya Süresi'nde (وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ) " Biz, kıyamet günü için adalet terazileri kurarız. Artık kimseye, hiçbir şekilde haksızlık edilmez." ⁷⁶⁶ şeklinde geçmektedir.

" K1st / قِسْطٌ " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Ragıb İsfehani, “Rumcadan muarrab olduğu söylenen ve "adalet, hassas terazi" anlamına gelen bu "g1st / قِسْطٌ " ve "K1stâs / قِسْطَاس " kelimelerinin; “adalet, ölçü; devlet işleriyle" ilgili terimler,”⁷⁶⁷ olduğunu söylemektedir.
- b) Süyûtî ve Oryantalist Sprenger tarafından, Rumca olduğu da söylenen "adalet" anlamına gelen " K1st / قِسْطٌ " ve "K1stâs / قِسْطَاس " lafızları; adalet, ölçü; devlet işleriyle" ilgili terimlerdir. Rumca kabul edilirse, kelimenin türevleri olan " قِسْطَاس / K1stâs” ve ” أقسطو / eksitu" ve benzerleri de mu'arreb sayılacaktır.⁷⁶⁸
- c) Zerkeşî'ye göre Rumca olan " K1st / قِسْطٌ " kelimesi, Bilâsî'ye göre Yunancadan muarrabtır.⁷⁶⁹
- d) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Qist / Justice / Equity " başlığıyla ele almaktadır.
- e) Oryantalist Arthur Jeffery, Müheysin ve Müneccid, " G1st / قِسْطٌ " kelimesinin Yunanca bir kelime olduğunu, "hak ve adalet" anlamında Yunancada, "kóty", Âramicede "kuştā - kuşoť", Süryanicede " kuşta", İbranicede ise, "koşť" şeklinde hala kullanıldığını⁷⁷⁰ söylemektedir.

⁷⁶⁵ Mingana, Syriac Influence, s.89.; Tarafe, Muallaka, Cilt:1, s.31.; Jeffery, s.236.

⁷⁶⁶ Nisâ 4/127.; Âl-i İmrân: 3/18; 21; Nisâ 4/135; Mâide 5/8; 42; En'âm 6/152; A'râf 7/29; Yunûs 10/4; 47; 54; Hûd 11/85; Enbiyâ: 21/47; Rahmân 55/9; Hadîd 57/25.

⁷⁶⁷ Ragıb, s.522.; İbn Manzûr, Cilt:7, s.377.

⁷⁶⁸ Süyûtî, İtkân, ss. 297. 323; Mutavvel, s.49.; Sprenger, Leben, Cilt:2, s.219.

⁷⁶⁹ Zerkeşî, Cilt:1, s.288.; Bilâsî, Muarrab., s. 276.

⁷⁷⁰ Müheysin, Muktebes, s.276; Jeffery, s.237; Müneccid, Kitabü'l-Lügât, s.27.

f) Oryantalist Montgomery, bu kelimenin Aramicede de benzer bir kullanımı olduğunu, Aramiceden de Süryaniceye geçmiş olabileceğini söylemektedir.⁷⁷¹

g) Oryantalist Fraenkel, Nöldeke ve Dvorak ise bu kelimenin kesinlikle, Aramiceden Arapçaya geçmiş olduğunu ileri sürmektedir.⁷⁷²

"Kıst / قِسْطٌ " kelimesinin kökenine dâir farklı görüşler ortaya konmuşsa da hakim görüş, Rumca / Yunanca asıllı olduğudur.

7. İblîs / إبليس :

“ İblîs / إبليس ” kelimesi Kur'ân-ı Kerim 'de, beş defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	2/Bakara-34	İblîs hariç bütün melekler hemen saygı ile eğilmişler,	فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ
2.	7/A'râf-11	İblîs hariç, secde ettiler.	فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ
3.	15/Hicr-31	Ancak İblîs, saygı ile eğilenlerle beraber olmaktan kaçındı.	إِلَّا إِبْلِيسَ أَبِي أَنْ يَكُونَ مَعَ السَّاجِدِينَ
4.	15/Hicr-32	Allâh, “Ey İblîs! Saygı ile eğilenlerle beraber olmamadaki maksadın ne?” dedi.	قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا لَكَ أَلَّا تَكُونَ مَعَ السَّاجِدِينَ
5.	17/İsrâ-61	Yalnız İblîs saygı ile eğilmemiş,	فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ

“ İblîs / إبليس ” kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

a) Ragıb İsfehani ve Taberi, kelimenin “b-l-s” fiil kökünden türetilmiş olduğunu, İblîs'e bu ismin, kendisinden tüm güzel sıfatların alınmış olduğundan dolayı verilmiş olduğunu, Nevevi ve Cevâlikî ise, bu kelimenin kesinlikle Arapça bir kelime olmadığını söylemektedirler.⁷⁷³

b) Şeytan, "İblîs" olarak isimlendirilmiştir. İblîs Arapçada "ümit kesen, şaşırıp kalan, söyleyecek sözü olmayan" demektir.⁷⁷⁴

⁷⁷¹ Montgomery, Aramaic Incantation Texts, Glossary, s.292.

⁷⁷² Fraenkel, Fremdw, s.205.; Nöldeke, SBAW, Berlin (1882), Sayı:54, s.5, ; Dvorak, ss. 76,78.

⁷⁷³ Ragıb, s.59.; Taberî, Cilt:2, s.32.; Nevevi, s.138.; Cevâlikî, s.17.

⁷⁷⁴ Güneş, s. 98.

- c) Şeytan ve İblîs'i ifade etmek üzere İslâmî literatürde nâdiren "Azâzil" kelimesi de kullanılmıştır.⁷⁷⁵
- d) “Muhammed Hamidullah, “İblîs / إبليس “ kelimesinin Yunanca/Grekçede "diyabolus" kelimesiyle⁷⁷⁶ tanımlandığı bilgisini vermiştir.
- e) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Iblîs / The Devil " başlığıyla ele almaktadır.
- f) Oryantalist Arthur Jeffery, Cevâlikî ve Bilasi'ye göre, “bu kelime ilk olarak Süryanice'ye girdiğinde "diyabolus" kelimesinin başındaki (d) harfi düşmüş, bu haliylede Arapça'ya geçerek, "ümitsizliğe düşmüş", "pişman olmuş" manasında kullanılmıştır.⁷⁷⁷ demektedir.
- g) Arthur Jeffery'in verdiği bilgiye göre, Geiger, Kremer, Fraenkel, Sprenger, Wensinck, Rudolph, Vollers, Sacco gibi batılı oryantalistlerden çoğu bu kelimenin Yunanca / Grekçe oluşunda hemfikirdirler.⁷⁷⁸
- h) Oryantalist Wensinck ise kelimenin Rumcadaki bir kelimenin bozulmuş bir şekli olma ihtimali olduğu ve Müslüman dilcilerin onu "b-l-s" kökünden türettiklerini, İblîs hikayesinin bir Hristiyan ananesine dayandığını, Müslümanların ise İblîs hikayesini çeşitli fıkralar ile süslemiş olduklarını⁷⁷⁹ söylemektedir. Biz Jeffery'in yorumunun aksine Wensinck'in açıklamasını kabul edilemez görmekteyiz.
- i) Oryantalist Pautz ve Eickmann ise kelimenin Arapça bir kökene sahip olduğunu, Sprenger ise yabancı bir kelime formu verilmiş Arapça kökenli bir kelime olduğunu ileri sürmektedirler.⁷⁸⁰
- j) Horovitz ve Mingana, bu kelimenin Süryaniceden geçmiş olduğunu, İbn Hişam ve yine Horovitz bu kelimenin eski arap şiiirinde geçmediğini, dolayısıyla Arapça olamayacağını, hicret döneminde

⁷⁷⁵ Tuğ, Salih, "Azâzil", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt:4, s. 311.

⁷⁷⁶ Ayday, ss. 33-34.

⁷⁷⁷ Cevâlikî, s.122.; Jeffery, s.47; Bilasî, Mu'arrab, s.150.

⁷⁷⁸ Geiger, s.100.; Von Kremer, Ideen, s.226.; Fraenkel, Vocab, s.24.; Sprenger, Leben, Cilt: 2, s.242.; Wensinck, İslam Ansiklopedisi,Cilt:2, s.351.; Rudolph, s.35.; Vollers, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplum Dergisi), Sayı:1, s.620.; Sacco, Credeze, s.61.; Jeffery, s.47.

⁷⁷⁹ Milli Eğitim Bakanlığı, İslâm Ansiklopedisi, İblîs maddesi, Cilt:.5/2, s.690., Eskişehir 2001

⁷⁸⁰ Pautz, Offenbarung, s. 69. n.3; Eickmann, Angelologie, s.28.; Sprenger, Leben, Cilt:2, s.242.

Muhammed'in çeşitli kabilelerle diyolagları esnasında duyup, işitip sonra Kur'ân'a soktuğu Arapça olmayan kelimelerden olduğunu iddia etmektedirler.⁷⁸¹

- k) Oryantalist Künstlinger ise, bu kelimenin, o dönemin Arabistanında Bizans kiliselerine gidip gelen Aramice ve Yunanca konuşan hristiyan Araplar tarafından Arapçaya sokulmuş Yunanca bir kelime⁷⁸² olduğunu iddia etmektedir.

“İblîs / إبليس” kelimesinin kökenine dâir farklı görüşler ortaya konmuşsa da hakim görüş, Yunanca asıllı olduğudur.

8. Kalem / قَلَم :

“Kalem / قَلَم” kelimesi Kur'ân-ı Kerim'de, dört defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	3/Âli İmrân-44	kalemlerini (kur'a için) atarlarken	إِذْ يُلقُونَ أَقْلَامَهُمْ
2.	31/Lokmân-27	Ve eğer arzda (yeryüzünde) bulunan ağaçlar kalem olsaydı	وَلَوْ أَنَّمَا فِي الْأَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ أَقْلَامٌ
3.	68/Kalem-1	Nûn. (Ey Muhammed) Andolsun kaleme ve satır satır yazdıklarına ki	ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ
4.	96/Alak-4	O, kalemle yazmayı öğretendir,	الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ

“Kalem / قَلَم” kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) İbn Manzûr'a göre, bu kelimenin çoğulu, "eklam ve kılam"dır.⁷⁸³
- b) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Qalam / Pen, or the reed from which pens were made" başlığıyla ele almaktadır.
- c) Oryantalist Nöldeke, Rossini ve Arthur Jeffery, eski arap şiirlerinde de geçen bu kelimenin Yunanca, “calamus odaratus” kelimesinden, önce

⁷⁸¹ Horovitz, Koranische Untersuchungen, s.87.; Mingana, Syriac Influence, s.89.; Ibn Hişam, ss.318, 516.

⁷⁸² Künstlinger, “Die Herkunft des Wortes im Kuran, Rocznik Orjentalistyczny, Sayı:6, s.1928.

⁷⁸³ İbn Manzûr, Cilt:12, s. 490.

Aramiceye ve Süryaniceye, oradan da Arapçaya geçmiş semitik kökenli bir kelime olduğu açıklamasını yapmaktadırlar.⁷⁸⁴

- d) Oryantalist Boissacq'a göre, " Kalem / قَلَم " kelimesi Yunancadır."⁷⁸⁵
- e) Oryantalist Wensinck, "İslâm Ansiklopedisi'nde kelimenin Yunancada "kalamos", ve Latince "kalamus"tan Arapçaya ve oradan Türkçeye geçmiştir."⁷⁸⁶ Açıklamasını yapmıştır."Kalem" kelimesi ayrıca, İslâmi veya gayri İslâmi yazarlarca hep aynı anlamlarda kullanılmıştır.⁷⁸⁷

"Kalem / قَلَم " kelimesinin kökenine dâir farklı görüşler ortaya konmuşsa da hakim görüş, Yunanca asıllı olduğudur.

9. Kıstâs / قسطاس :

" Kıstâs / قسطاس " kelimesi Kur'ân-ı Kerim'de iki defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	17/İsrâ-35	Doğru olarak ve adaletle (doğru ölçü ile) tartın!	وَزِنُوا بِالْقِسْطِ الْمُسْتَقِيمِ
2.	26/Şuarâ-182	"Doğru terazi ile tartın."	وَزِنُوا بِالْقِسْطِ الْمُسْتَقِيمِ

" Kıstâs / قسطاس " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Ragıb İsfehani, "Rumcadan muarrab olduğu söylenen ve "adalet, hassas terazi" anlamına gelen bu "gıst / قِسْطُ " ve "Kıstâs / قسطاس " kelimelerinin; "adalet, ölçü; devlet işleriyle" ilgili terimler,"⁷⁸⁸ olduğunu söylemektedir.
- b) Süyûtî, bu kelime Rumca kabul edilirse, türevleri olan " قسطاس / kıstas ve أقس / eksitu" vb. kelimelerde mu'arreb olmaktadır."⁷⁸⁹ açıklamasını yapmaktadır.

⁷⁸⁴ Nöldeke, New Beitrage, s.50.; Rossini, Glossarium, s.232.; Jeffery, s.243.

⁷⁸⁵ Boissacq, s. 397.

⁷⁸⁶ Derman, Uğur, Milli Eğitim Bakanlığı Türk Ansiklopedisi, Ankara, 1974, Cilt:21, s. 149, "Kalem" md.

⁷⁸⁷ Milli Eğitim Bakanlığı, İslâm Ansiklopedisi, Kalem maddesi, Cilt.6, s.127., Eskişehir 2001

⁷⁸⁸ Ragıb, s.522.; İbn Manzûr, Cilt:7, s.377.

⁷⁸⁹ Süyûtî, İtkân, s. 297.

- c) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında , " Qistâs / A balance " başlığıyla ele almaktadır. ⁷⁹⁰
- d) Oryantalist Fraenkel, eski arap şairlerinden Adi b. Zeyd en-Nabiga'nın da şiirlerinde geçen bu kelimenin menşeyini tespitini hayli zor olduğunu, ancak yabancı bir kelime olduğunun kesin olduğunu söylemektedir. ⁷⁹¹
- e) Oryantalist Vollers ve Dworak'da bu kelimeyi Yunanca olarak kabul etmektedirler. ⁷⁹²
- f) Oryantalist Schau ve Ginzburg, Cevâlikî'nin "muarrab" adlı eserine düştüğü notta, Oryantalist Fleischer'in bu kelimeyi Yunanca "constans" olarak kaydettiğini belirtmektedir. ⁷⁹³
- g) Oryantalist Mingana ise bu kelimenin Süryanice bir kelime olduğunu ileri sürmektedir. ⁷⁹⁴

"Kıstâs / قسطاس " kelimesinin kökenine dâir farklı görüşler ortaya konmuşsa da hakim görüş, Yunanca asıllı olduğudur.

10. Mekâlîd / مَقَالِيدُ :

" Mekâlîd / مَقَالِيدُ " kelimesi Kur'ân-ı Kerim'de iki defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	39/Zumer-63	Göklerin ve yerin anahtarları O'nundur.	لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
2.	42/Şûrâ-12	Göklerin ve yerin anahtarları O'nundur.	لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ

" Mekâlîd / مَقَالِيدُ " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Miqlâd / Key " başlığıyla ele alır. ⁷⁹⁵

⁷⁹⁰ Jeffery, s.238.

⁷⁹¹ Fraenkel, WZKM, Sayı:6, s. 258.

⁷⁹² Vollers, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplumu Dergisi), Sayı:1, s. 633.; Dworak, Fremdw, s.77.

⁷⁹³ Fraenkel, Fremdw, s.198.; Ginzburg, Zapiski, Sayı:8, s. 145.

⁷⁹⁴ Mingana, Syriac Influence, s.89.; Jeffery, s.239.

⁷⁹⁵ Jeffery, s.267.

- b) Oryantalist Vullers, Farsçada “kilid” şeklinde yer almış bu kelimenin aslen Grekçe olduğunu, daha sonra Aramice ve Süryaniceye, sonra da Farsçaya geçmiş olduğunu, Oryantalist Dvorak ise, bu kelimenin direk Farsçadan Arapçaya geçmiş olduğunu iddia etmektedir.⁷⁹⁶
- c) Oryantalist Fraenkel ve Mingana, Arapçada “ıglîd” şeklinde geçen bu kelimenin Süryanice bir kelime olduğunu ve “miglad” kelimesinin “miftah” formundan⁷⁹⁷ benzer şekilde üretilmiş olduğunu iddia etmektedirler.
- d) Süyûtî’ye göre bu, “Mefatih / مَفَاتِحُ “ kelimesi, “anahtarlar” anlamına gelmektedir.”⁷⁹⁸ Cevâlikî, İbn Kuteybe ve Süyûtî’ye göre Farsçadan muarrab⁷⁹⁹ olan bu kelime, İbnu’l-Cevzî’ye göre Nabatçadır.⁸⁰⁰
- e) Ragıb İsfehani, ayette geçen, "anahtarlar"dan maksadın, "hüküm/iktidar, Allâh'ındır" ⁸⁰¹ demek olduğunu ve bu kelimenin, Kamusu’l-Muhit’te de Yunanca bir kelime olarak geçtiğini bildirmektedir.

Mekâlîd / مَقَالِيدُ “ kelimesinin kökenine dâir farklı görüşler ortaya konmuşsa da hakim görüş, Yunanca asıllı olduğudur.

11. Mercân / مَرْجَانُ :

“ Mercân / مَرْجَانُ ” kelimesi Kur’ân-ı Kerim’de iki defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	55/Rahmân-22	O denizlerin her ikisinden de inci ve Mercân çıkar.	يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ وَالْمَرْجَانُ
2.	55/Rahmân-58	Onlar sanki Yâkût ve Mercândır.	كَأَنَّهُنَّ الْيَاقُوتُ وَالْمَرْجَانُ

“ Mercân / مَرْجَانُ ” kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

⁷⁹⁶ Vullers, Lex. Cilt:2, s. 876.; Dvorak, s.79.

⁷⁹⁷ Fraenkel, Fremdw, ss. 15, 16.; Mingana, Syriac Influence, s. 88.

⁷⁹⁸ Süyûtî, İtkan, s.145.

⁷⁹⁹ Cevâlikî, s. 579; İbn Kuteybe, s. 384; Süyûtî, Mühezzeb, s. 123.

⁸⁰⁰ İbnu’l-Cevzî, s. 350.

⁸⁰¹ Ragıb, s. 422.

- a) Addai Sher, bu kelimenin Farsçada “ mir+can” bileşik isim şeklinde geçtiğini ancak Arapçaya bu kelimenin doğrudan Farsça vasıtasıyla geçmediği bilgisini vermektedir.”⁸⁰²
- b) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Marjân / The small pearls " başlığıyla ele almaktadır.
- c) Oryantalist Arthur Jeffery, Cevâlikî ve Süyûtî, “ Mercân / مَرْجَان " kelimesinin kökeninin Yunancada, "merkitis"; Aramicede, “margunā” veya “margānīta”; Süryanicede, "merkena - merkānītā" şeklinde geçtiğini ve Farsça vasıtasıyla Yemen lehçesinden Arapçaya girmiş⁸⁰³ olduğunu söylemektedirler. Günümüz İngilizcesinde bu kelime, "margaret" şeklinde kullanılmakta olup “inci, kırmızı renkli küçük inci, inci istiridyesi " anlamına gelmektedir.⁸⁰⁴
- d) Oryantalist West, Horn, Sâyasî, Fraenkel, Nöldeke, Mingana ve Vollers, “Gosth-i Fryâno” adlı kitapta, Pehlevicede “murvârît” kelimesini buldukları bilgisini vermişlerdir. “Mercân” kelimesine benzer bu kelimenin Pehlevicede Grekçe, Aramice veya Süryaniceden geçmiş olabileceğini ama orta Farsçadaki kelimelerin genelde Grekçeden Farsçaya geçtiği için, bu kelimenin Arapçaya, Aramiceden geçmiş olmasının daha sağlam bir görüş⁸⁰⁵ olduğunu ve bu kelimenin, eski arap şiirlerinde de geçtiğini söylemektedirler.

Kur’ân-ı Kerim’de, "hurilerin", Mercân gibi güzeller olduğu betimlenmektedir. “ Mercân / مَرْجَان " kelimesinin kökenine dâir farklı görüşler ortaya konmuşsa da hakim görüş Yunanca asıllı olduğudur.

12. Rakîm / رَقِيم :

Kur’ân-ı Kerim’de, sadece Kehf Süresi’nde (أَمْ حَسِبْتَ أَنَّ أَصْحَابَ الْكَهْفِ وَالرَّقِيمِ كَانُوا) (Yoksa sen, bizim ayetlerimizden Ashab-ı Kehf ve Ashab-ı Rakîm’in durumlarını şaşırtıcı mı buldun?)⁸⁰⁶ şeklinde geçmektedir.

⁸⁰² Addai Sher, s. 144.; Müheysin, Muktebes, ss.131, 298.; Jeffery, s.261.; Cevâlikî, s.144, 602.; Süyûtî, İtkân, ss.142, 324.

⁸⁰³ Jeffery, s.261.

⁸⁰⁴ İbn Manzûr, Cilt:2, s. 366; Sicistânî, s. 182; İbn Kuteybe, s. 438; Taberî, Cilt:22, ss.204-207.

⁸⁰⁵ West, Glossary, s.213.; Sâyasî, Glossary, s.163.; Horn, Grundriss, s.218.; Fraenkel, Fremdw, s.59.; Nöldeke, Mundart, s.53.; Mingana, Syriac Influence, s.90.; Vollers, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplumu Dergisi), Sayı:1, s. 611.

⁸⁰⁶ Kehf 18/9.

" Rakîm / رقيم " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) İbnu'l-Esîr, Mu'cem sahibi Yâkût, Oryantalist Torrey ve Horovitz, bu kelimenin İbranice kökene sahip bir kelime olması ihtimalinden bahsederken, Kur'ân-ı Kerim'de bu ismin Güney Filistin bölgesinde, Ashab-ı Kehf ile irtibatlanan "bir yer adı" olarak zikredildiğini, ancak Kur'ân'ın, bu yerin neresi olduğundan bahsetmediği⁸⁰⁷ bilgisini vermektedirler.
- b) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Ar-Raqîm " başlığıyla ele alır.
- c) Ebu Ubeyde ve Arthur Jeffery, ayetteki " Rakîm / رقيم " kelimesinin, "kitap, kitabe, levha, kurşun levha, divit, mürekkep konulan divit, yazı, yazılmış, nakşedilmiş, dudakların kıpırdanması, kasaba, vâdi, dağ" anlamlarına geldiğini bildirmektedirler.⁸⁰⁸
- d) Oryantalist Arthur Jeffery ve C. Luxenberg, aralarında Süyûtî, Münecid ve Muheysin gibi İslâm bilginlerinin de olduğu dilcilerin bu kelimeye, "köpek", "yedi uyurların, Ashab-ı Kehf'in köpekleri kıtmir" anlamı verdiklerini⁸⁰⁹ söylemişlerdir.
- e) Süyûtî'de, Rumca olduğunu kaydettiği "Rakîm" kelimesinin⁸¹⁰ Ashab-ı Kehf'le birlikte zikredildiğini bildirmiştir. Arthur Jeffery'in naklettiğine göre İbn Dureyd, bu kelimenin ne anlama geldiği bilinmeyen kelimelerden olduğunu söylemiştir.⁸¹¹
- f) Zerkeşî'ye göre bu kelime Rumcadır ve "levha, kitâbe" anlamına gelmektedir.⁸¹²

" Rakîm / رقيم " kelimesinin kökenine dâir farklı görüşler ortaya konmuş olduğundan bu kelimenin kökenine dâir herhangi bir tercihte bulunamıyoruz.

⁸⁰⁷ İbn Esir, Kuran, Cilt:11, s. 259.; Yâkût, Mu'cem, Cilt:2, s. 804.; Torrey, Ajeb Nameh, s.457.; Horovitz, Koranische Untersuchungen, s.95.; Horovitz, Foundation, ss. 46,47.

⁸⁰⁸ Ebu Ubeyde, Ma'mer b. Müsenna, Mecazü'l-Kur'ân, s.227.; Jeffery, s.144.; Süyûtî, İtkân, 321.

⁸⁰⁹ Süyûtî, s.93.; C. Luxenberg, ss. 80-84.; Münecid, Kitabü'l-Lügât, s.35.; Jeffery, s.143; Muheysin, Muktebes, s.213.

⁸¹⁰ Süyûtî, Mühezzeb, s. 63.

⁸¹¹ Süyûtî, İtkân, ss. 293, 297.

⁸¹² Zerkeşî, Burhân fî 'Ulûmi'l-Kur'ân, Cilt: 1, s.288.

13. Rûm / رُومُ :

Kur'ân-ı Kerim'de, sadece Rum Süresi'nde (غَلَبَتِ الرُّومُ) “(Rumlar, (Arapların bulunduğu bölgeye) en yakın bir yerde yenilgiye uğradılar.)⁸¹³ şeklinde geçmektedir.

" Rûm / رُومُ " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Firûzabâdî, Bilâsî ve Cevâlîki'ye göre, “Rum ırkıdan olanlar” için kullanılan bir kelime olan bu kelime, Yunanca “Romiós / Doğu Romalı” sözcüğünden alıntıdır.⁸¹⁴
- b) Süyûtî'ye göre, " Rûm / رُومُ " kelimesi Latince⁸¹⁵ bir kelime olup “bir kavmin ismidir.”⁸¹⁶ Yâkût ve Arthur Jeffery, erken dönem Müslüman dilcilerin bu kelimeyi “râ-me” fiil kökünden Arapçaya nispet ettiklerini ancak Süyûtî ve Cevâlîkî gibi dilcilerin bu kelimenin Arapça bir kelime olmadığını söylediklerini⁸¹⁷ bildirmektedir.
- c) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Ar-Rûm / The Byzantine Empire " başlığıyla ele almaktadır.
- d) Oryantalist Mingana, Littmann, Ryckmans, Horovitz ve Sprenger, bu kelimenin Şair Tarafe'nin Muaallakası gibi eski arap şiirlerinde ve Safavi yazmalarında geçen Süryanice bir kelime olduğu⁸¹⁸ görüşündedirler.
- e) Oryantalist Wensinck, bu kelimenin “Rumca olduğunu, kastedilen halkın ise bölge olarak Anadolu toprakları dahil, doğuya ve batıya yayılmış, Arabistanda da etkileri olan Bizanslılar olduğunu, "Roma ve Bizans İmparatorlukları"na delalet ettiğini söylemektedir.⁸¹⁹ Bu tarihi bilgiye bizde katılıyoruz.

" Rûm / رُومُ " kelimesinin kökenine dâir farklı görüşler ortaya konmuşsa da hakim görüş, Rumca asıllı olduğudur.

⁸¹³ Rûm, 30/2.

⁸¹⁴ Firûzâbâdî, s. 1116.; Bilâsî, s. 216.; Cevalikî, ss. 73,335.

⁸¹⁵ Süyûtî, İtkân, ss. 94, 321.

⁸¹⁶ Ali Sayı, s.9.

⁸¹⁷ Yâkût, Mu'cemu'l-Büldân, Cilt:2, ss.861, 862.; Jeffery, s.146.

⁸¹⁸ Mingana, Syriac Influence, s.98.; Littmann, ; Ryckmans, Noms propres, Cilt:1, ss.315, 369.; Horovitz, Koranische Untersuchungen, s.113.; Sprenger, Leben, Cilt:3, s. 332.; Tarafe, Muallaka, Cilt:1, s. 23.

⁸¹⁹ Milli Eğitim Bakanlığı, İslâm Ansiklopedisi, Rûm maddesi, Cilt.9, s.766., Eskişehir 2001

14. Sicil / سَجَل :

Kur'ân-ı Kerim'de, sadece Enbiya Süresi'nde (يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السَّجِلِّ لِلْكُتُبِ) “((Düşün o) günü ki, yazılı kağıtların tomarını dürer gibi göğü toplayıp düreriz.)”⁸²⁰ şeklinde geçmektedir.

“ Sicil / سَجَل ” kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Süyûtî, Cevâlikî ve Ragıb İsfehani'nin bildirdiğine göre Taberi ve Bağdadi, bu kelimenin Habeşçede "racül / رجل " "adam", Farsçada “yazı”⁸²¹ Pehlevicede "kitab" anlamına gelmekte⁸²² olduğu bilgisini vermektedir. Kaydın tutulduğu herşey için ve kaydı tutan kişi veya melek için kullanılan bir isimdir.⁸²³
- b) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Sijill / Some kind of writing or writing material " başlığıyla ele almaktadır.
- c) Oryantalist Arthur Jeffery Cevâlikî, Firuzabadi, Müheysin ve Bilasi, kelimenin “Latince "sigillum-sigilla", Yunancada "sigillon", Süryanicede "sigilliyun" formlarında geçtiğini bildirmiştir.”⁸²⁴
- d) Oryantalist W. Y. Bell'de bu kelimenin Arapça “müsâcele” kelimesinden alınmış olduğunu söylemektedir.⁸²⁵
- e) Oryantalist Vollers, Vacca ve Fraenkel ise, bu kelimenin ne Farsça ne de Sina Yarımadasında konuşulan bir dile ait olduğunu, bilakis kelimenin Latince “sigillum” kelimesinden Arapçaya geçmiş olduğu bilgisini vermektedir.⁸²⁶
- f) Oryantalist Nöldeke, bu kelimenin Süryanicede “diploma, Aramicede ise “mühür” anlamında kullanılmasına rağmen hala anlamının tam olarak anlaşlamadığını ve fakat Mingana'nın da söylediği gibi Kur'ân-ı Kerim'in inişinden önce Araplarca bilinmeyen bu kelimenin aslen Süryanice olmasının daha doğru olduğunu söylemektedirler.⁸²⁷

⁸²⁰ Enbiyâ, 21/104.

⁸²¹ Süyûtî, İtkan, ss.95-96.; Ragıb, s.223.

⁸²² Cevâlikî, ss.55, 87.; Hafaci, s.104.; Süyûtî, İtkân, s. 321.; Süyûtî, Mutavvel, s.41.

⁸²³ İbn Manzûr, Cilt: 11, s. 326.; İbn Kuteybe, s.288.; Cevâlikî, ss. 384-385.

⁸²⁴ Cevâlikî, s.384.; Müheysin, Muktebes, s.225.; Jeffery, s.163.; Firûzâbâdî, s. 1013.; Bilâsî, s. 223.

⁸²⁵ W.Y. Bell, Mutawal, Cilt:13, s. 342.

⁸²⁶ Vollers, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplum Dergisi), Sayı:50, s.611; Sayı: 51, s.314.; Bell, Origin, s.74.; Vacca, İslam Ansiklopedisi, sub voc.; Fraenkel, Fremdw, s.251.; Fraenkel, Vocab, s.17.

⁸²⁷ Nöldeke, Neue Beitrage, s.27.; Mingana, Syriac Influence, s.90.

“Sicil / سَجِلَّ “ kelimesinin kökenine dâir farklı görüşler ortaya konmuşsa da hakim görüş, Latince bir kelime olduğudur.

2.1.8. Kur’ân-ı Kerim’deki Farsça Kökenli Kelimeler

1. Akfâl / أَفْقَالُ :

Kur’ân-ı Kerim’de, sadece Muhammed Süresi’nde (أَفْقَالًا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ) "Onlar Kur’ân’ı düşünmüyorlar mı? Yoksa kalpleri kilitli mi?"⁸²⁸ şeklinde geçmektedir.

" Akfâl / أَفْقَالُ " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Firuzabadi, Cevâlikî, Süyûtî ve Bilâsî’ye göre, " Akfâl / أَفْقَالُ " kelimesi Farsça asıllı bir kelime olup "kapı kapatılmaya yarayan demir, kilitler, kilit" manasında kullanılmaktadır.⁸²⁹ Tekili "gıflun”dur.
- b) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında," Quf / A lock " başlığıyla ele almaktadır.⁸³⁰
- c) “İran ile olan münasebetlerin, yeni değil Orta Farsça (Pehlevice) konuşan kimselerle yerine getirilmiş olması, Arapçaya giren yabancı kelimelerle meşgul olan şarkiyatçılar tarafından sık sık unutulmuştur.”⁸³¹ Bu kelime de Farsça bir kelimedir.
- d) Oryantalist Fraenkel, Zimmern ve Krauss, “gaffele” fiil kökünde herhangi bir Arapça kelimeye rastlamadıklarını, “Akfâl” kelimesinin Aramice ve Süryanice bir kelime olduğunu ve daha sonra Süryaniceden Yunancaya geçmiş bir kelime olduğunu⁸³² iddia etmektedirler.

"Akfâl / أَفْقَالُ " kelimesinin kökenine dâir farklı görüşler ortaya konmuşsa da hakim görüş Farsça bir kelime olduğudur.

2. Ebârîk / أَبَارِيقُ :

Kur’ân-ı Kerim’de, sadece Vakıa Süresi’nde (بِأَكْوَابٍ وَأَبَارِيقٍ وَكَأْسٍ مِنْ مَعِينٍ) "**Main çeşmesinden doldurulmuş testiler, ibrikler ve kadehlerle..**"⁸³³ şeklinde geçmektedir.

⁸²⁸ Muhammed, 47/24.

⁸²⁹ Fîrûzâbâdî, s. 1049.; Bilâsî, s. 282.; Cevâlikî, ss. 125, 528.; Süyûtî, İtkân, ss.129, 323.

⁸³⁰ Jeffery, s.242.

⁸³¹ Kırbaçoğlu, s.86

⁸³² Fraenkel, Fremdw, s.16.; Zimmern, Akad. Fremdw, s.60.; Cf. Krauss, Grieschische Lehnwörter, Sayı:2, s. 517.; Krauss, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplum Dergisi), Sayı:27, s.623.; Jeffery, s.242.

⁸³³ Vâkıa 56/18

" Ebârîk / أباريق " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Ragıb İsfehani, Müfredat adlı eserinde, " ibrik" kelimesinin Arapça "b-r-g" fiil kökünden türetilmiş olduğunu ileri sürmektedir.⁸³⁴ İbn Manzûr ve Firuzâbâdî'ye göre ise tekil formu "İbrîk" kelimesidir.⁸³⁵
- b) Cevâlikî ve Cevherî'ye göre, " Ebârîk / أباريق " Farsça'dan muarreb bir kelimedir. "Su yolu" demektir.⁸³⁶
- c) Sealibi ve Râzî'ye göre bu kelime Farsça olup Arapça "ibrîk / إبريق , sürahi sözcüğünden alıntıdır. Pehlevice veya Partçada, "âb /su" ve "rēxtan", akıtmak, dökmek" sözcüklerinin bileşiğidir. Modern Farsça biçimi, "âbrîz" dir."⁸³⁷
- d) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında," Ibrîq / A ewer / water jug" başlığıyla ele almaktadır.⁸³⁸
- e) Sıddiki ve Oryantalist Grimme de, bu kelimenin eski arap şairlerinden Adî b. Zeyd, Alkame ve A'sâ'nın şiirlerinde geçen bir kelime olduğunu ve bununda o zamanın şairlerinin İran kültür çevresiyle dirsek teması içerisinde olması hasebiyle, "İbrîk" kelimesinin Farsçadan alınmış bir kelime olmasının en kuvvetli göstergesi⁸³⁹ olduğunu söylemektedirler.

"Ebârîk / أباريق " kelimesinin kökenine dâir farklı görüşler ortaya konmuşsa da hakim görüş Farsça bir kelime olduğudur.

3. Erâik / ارَائِك :

" Erâik / ارَائِك " kelimesi Kur'an-ı Kerim'de beş defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orjinal Metin
1.	18/Kehf-31	Orada tahtlar üzerine yaslanırlar.	مُتَّكِنِينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ
2.	36/Yâsîn-56	koltuklara yaslanmaktadırlar.	عَلَى الْأَرَائِكِ مُتَّكُونَ

⁸³⁴ Ragıb, s.43.

⁸³⁵ İbn Manzûr, Cilt: 10, s.17; Fîrûzâbâdî, s. 866

⁸³⁶ Râzi, Zine, s. 89.; Cevâlikî, s. 23.; Cevheri, Sıhah, Cilt: 4, s. 1449.

⁸³⁷ Seâlibî, Fıkhu'l-luğa, s. 316.; Râzî, Kitâbu'z-zîne, s. 142.

⁸³⁸ Jeffery, s.46.

⁸³⁹ Sıddiqi, s.69.; Grimme, ZA, Sayı: 26, s. 164.

3.	76/İnsân (Dehr)-13	Orada koltuklar üzerine kurulmuş olarak bulunurlar.	مُتَكِنِينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ
4.	83/Mutaffîfi n-23	Koltuklar üzerinde, (etrafi) seyredeler.	عَلَى الْأَرَائِكِ يَنْظُرُونَ
5.	83/Mutaffîfi n-35	Koltuklar üzerinde, (etrafi) seyredeler.	عَلَى الْأَرَائِكِ يَنْظُرُونَ

“Erâik / ارَائِكِ / ” kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- Ragîb İsfehani eserinde, bu kelimenin Arapça olduğunu ve Arak isimli bir ağaçtan alınmış olma ihtimali olduğunu söylemektedir.⁸⁴⁰
- Süyûtî, bu kelimeyi “Mühezzeb”⁸⁴¹ isimli eserinde zikretmektedir. Süyûtî ve Cevziye göre bu kelime “Habeşçedir ve Arapçada “sürer” (tahtlar)“ süslü yatak” anlamlarına gelmektedir.⁸⁴² Ayrıca Süyûtî, Ebu Ubeyd’in “ biz Yemenden gelen bir adamın “Erâik / Erike” kelimesini “taht” anlamında kullandığını işitinceye kadar bu kelimenin tam olarak ne anlama geldiğini bilmiyorduk.” dediğini nakletmektedir. Bu da bu kelimenin, o dönemin Araplarınca bilinmeyen bir yabancı kelime olduğunu açıkça göstermektedir.
- Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Arâ'ik / Couches" başlığıyla ele almaktadır.⁸⁴³
- Oryantalist Horovitz ise, bu kelimenin kökenine dâir Habeş dilinde her hangi bir bulguya sahip olmadıklarını, İran kültür çevresinde yaşamış olan el-A'sa adlı şairin şiirlerinde de geçen bu kelimenin Farsça olmasının daha doğru bir bilgi olacağını söylemektedir.⁸⁴⁴

“Erâik / ارَائِكِ / ” kelimesinin kökenine dâir farklı görüşler ortaya konmuşsa da hakim görüş Farsça bir kelime olduğudur.

4. İstebrak / إستبرق :

“ İstebrak / إستبرق / ” kelimesi Kur’ân'da dört yerde geçmektedir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

⁸⁴⁰ Râgîb, s. 19; İbnu'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec, Funûnu'l-efnân fi uyûni ulûmi'l-Kur'ân, s. 351.

⁸⁴¹ Arpa, 2014.

⁸⁴² Râgîb, s. 19.; İbnu'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec, Funûnu'l-efnân fi uyûni ulûmi'l-Kur'ân, s. 351.

⁸⁴³ Jeffery, s.52.

⁸⁴⁴ Horovitz, Paradies, s.15.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	18/Kehf-31	ince ve kalın ipekten yeşil giysiler giyeceklerdir.	وَيَلْبَسُونَ ثِيَابًا خَضْرَاءَ مِنْ سُنْدُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ
2.	44/Duhân-53	İnce ipekten ve parlak atlastan elbiseler giyinerek karşılıklı otururlar.	يَلْبَسُونَ مِنْ سُنْدُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُتَقَابِلِينَ
3.	55/Rahmân-54	Onlar astarları kalın ipekten olan döşeklere yaslanırlar.	مُتَكِنِينَ عَلَى فُرُشٍ بَطَانِئِهَا مِنْ إِسْتَبْرَقٍ وَجَنَى الْجَنَّتَيْنِ دَانٍ
4.	76/İnsân (Dehr)-21	Onların üstlerinde yeşil ince ipekten ve işlenmiş atlastan elbiseler vardır.	عَالِيَهُمْ ثِيَابُ سُنْدُسٍ خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ

“ İstebrak / إستبرق “ kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- “Kalın ipek”⁸⁴⁵ anlamına gelen bu kelime için Cüveyni, Arap dilinde, “istebrak / إستبرق “ kelimesinin yerini tutacak öz bir kelime bulmanın imkansız olduğunu" söylemektedir.
- Zeccâc, bu kelimenin Farsça olduğunu ve Farsça’sının “istegrah” şeklinde olduğunu, İbn Dureyd ise, bu kelimenin Süryanice olduğunu ve Süryanice’sinin “istevrah” şeklinde olduğunu söylemektedirler.⁸⁴⁶
- Cevheri, Sıhah adlı sözlüğünde ayrıca, bu “istebreh / إستبره “ kelimesinin, kalın “tı” harfîyle, “isdabrah” şeklinde de yazıldığını kaydetmektedir.
- Süyûtî, Dahhak, Asmâî, Sicistânî, Cevherî, Kindî ve İbnü’l-Esîr gibi Müslüman bilginlerin bu kelimeyi Farsça bir kelime olarak kabul ettiklerini⁸⁴⁷ bildirmektedir.
- Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında," Istabraç / Silk brocade " başlığıyla ele almaktadır.⁸⁴⁸

⁸⁴⁵ İbn Manzûr, Cilt: 10, s.5; Sicistânî, s. 36; Taberî, Cilt:15, s.255

⁸⁴⁶ Zeccâc, Cilt: 11, s.285.; İbn Dureyd, Cilt: 6/, s.292.

⁸⁴⁷ Süyûtî, İtkân, 319.; Süyûtî, Muzhir, Cilt: 1, s. 137.; Sicistânî, s.49.; Cevherî, Sıhah, sub voc.; Kindi, Risale, s.85.; İbn’l-Esir, Nihaye, Cilt: 1, s.38.

⁸⁴⁸ Jeffery, s.58.

- f) Firuzabadi, İbn Kuteybe, Râzî, Süyûtî, Cevâlikî, İbnu'l-Cevzi, Bilâsî, Müneccid, Addâi Sher ve Oryantalist Arthur Jeffery'e göre, "İstebrak / إستبرق" kelimesinin aslı "istebreh / إستبره" olup Farsça bir kelimedir.⁸⁴⁹
- g) "Addai Sher" eserinde Farsça kelimelerin Arapçalaşırken geçirdiği değişiklikleri izah ederken, Arapların Farsça kelimelerin sonuna çoğunlukla "cim / ج" veya "gaf / ق" harfi eklediklerini söyler. Arapça "cim / ج" veya "gaf / ق" harfleri Pehlevi dilindeki "و / k." takısını gösteriyordu ki bu takı, Yeni Farsça'da kısa seslilerden sonra "he / ه" şekline girmiş, fakat uzun seslilerden sonra düşürülmüştür. Kur'ân'da bu, "istebrak / إستبرق" kelimesinde görülmektedir.
- h) Addai Sher, Beyzavi, Cevheri, Hafaci ve Kamusu'l-Muhit'e göre bu kelimenin Farsça'sı, "be-re-ge" kökünde, "istebreh / إستبره" şeklindedir olup Arapça "gaf / ق" ve Farsça, "he / ه" harfleri, aynı Pehlevicede kelimedenden alınmış, Pehlevi dilindeki "و / k." harfini göstermektedir.
- i) Oryantalist Nyberg'de onun bu görüşüne katılmaktadır.⁸⁵⁰ Ayette, "istebrak / إستبرق" şeklinde geçen kelime, "atlas" demek olup Farsçadan arapçalaştırılmıştır.
- j) Oryantalist Arthur Jeffery ve Hayri Kırbaçoğlu, "istebrak" kelimesinin, Arapça olmayan bir kelime olmasına rağmen müslüman dilbilimcilerin yetersiz bilgileri sebebiyle kelimenin kaynağını tam açıklayamadıklarını,⁸⁵¹ halbuki "istebrak" kelimesi gibi Arapça kelimelerin, Orta İnanca'dan alındığının çok açık olduğunu, ve bunların yabancı menşeli oluşunun kültürel vb. ilişkilerin detaylıca tahlil edilmesi sonucunda, filolojik delilin açıkça görülebileceğini, Süyûtî ve Sprenger'nin⁸⁵² de derlediği kelimelerden bir kelime olduğunu söylemektedir.⁸⁵³
- k) Oryantalist Dvorak'da, Müslüman dilcilerden Müheysin gibi bazılarının bu kelimeyi "be-re-ge" fiil kökünde, Arapça olarak kabul etmiş

⁸⁴⁹ Cevâlikî, s. 108; İbnu'l-Cevzî, s. 352.; Fîrûzâbâdî, s. 867; İbn Kuteybe, s. 267; Râzî, s. 142.

⁸⁵⁰ Addai Sher, s.4; Hafaci, lot cit.; Nyberg, Glossar, s.206.

⁸⁵¹ Jeffery, s 207.; Kırbaçoğlu, s.110.

⁸⁵² Süyûtî, İtkân s. 325; Sprenger, **Foreign Words Occuring in the Quran**, JASH,21, Berlin 1852 ss. 109-114

⁸⁵³ Kırbaçoğlu, s.106

olmalarına rağmen bu görüşün kendisinden başka bir dilci tarafından kabul görmediğini söylemektedir.⁸⁵⁴

- 1) Oryantalist Mingana, İbnu'l-Esir ve İbn Dureyd, bu kelimenin Süryanice “ibstâg” kelimesinden Arapça'ya geçmiş olduğunu söylemişlerdir.⁸⁵⁵

“İstibrak / إستبرق “ kelimesinin kökenine dâir farklı görüşler ortaya konmuşsa da hakim görüş, Farsça bir kelime olduğudur.

5. Kâfûr / كافر :

Kur'ân-ı Kerim'de sadece İnsan Süresi'nde (يَشْرَبُونَ مِنْ كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا) “(İyiler ise, Kâfûr katılmış bir kadehten (cennet şarabı) içerler.”)⁸⁵⁶ şeklinde geçmektedir.

“ Kâfur / كافر “ kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Cevâlikî ve Sealibi'ye göre, “ Kâfur / كافر “ kelimesi, Farsçadan mu'arreb bir kelimedir.”⁸⁵⁷ Süyûtî, Cevâlikî, Hafacî, Sa'lebî ve Arthur Jeffery ayrıca “ Kâfur / كافر “ kelimesinin, Kur'ân'da, cennet nimetleri betimlenirken zikredilen bir kelime olduğunu ve “kâfûr, gâfûr, gafûr, gaffûr” şeklinde farklı okunuşları olduğunu bildirmişlerdir.⁸⁵⁸
- b) Bilâsî'ye göre aslen Sanskritçe olan bu kelime Farsçadan muarrabtır.⁸⁵⁹
- c) Belazûri ise, Arap savaşçıların Medain şehrini fethettiklerinde, depolanmış “kâfur” stoklarını bulduklarını ve bu “kâfur”lara, tuz ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla el koyup kullandıklarını söyleyerek, Araplarca bu bitkinin daha önce ne olduğunu bilmedikleri bir bitki olduğunu ve dolayısıyla bu kelimenin Arapça olamayacağını ileri sürmektedir.⁸⁶⁰
- d) Hintçe, Tamilce, Aramice ve Süryanicede var olan bu kelime, Oryantalist Justi'ye göre, Hintçeden Pehleviceye, “kâpûr” şeklinde geçmiştir.⁸⁶¹

⁸⁵⁴ Dvorak, ss. 39, 40.

⁸⁵⁵ Mingana, Syriac Influence, s.88.; İbn Dureyd, Cilt: 6, s. 292.; İbnu'l-Esir, Nihaye, Cilt: 1, s. 38.

⁸⁵⁶ İnsan 76/5.

⁸⁵⁷ Süyûtî, s.134.

⁸⁵⁸ Süyûtî, İtkân, s.324.; Cevâlikî, 129, 544.; Hafacî, s.170.; Sa'lebî, Fiqh, s.318.; Jeffery, s.246.

⁸⁵⁹ Bilâsî, Muarrab, s. 292.

⁸⁶⁰ Belazûrî, Goeje, s.264.

⁸⁶¹ Justi, Glossary, Bundahesh, s.201.; The Persian Lexicons, BQ, s.691.

- e) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Kâfûr / Camphor " başlığıyla ele almaktadır.⁸⁶²
- f) Oryantalist Geyer, bu kelimenin eski arap şairlerinden A'sa'nın da şiirlerinde geçen bir kelime olduğunu bildirmektedir.⁸⁶³
- g) Oryantalist Hübschmann ise, bu kelimenin "kâpûr" şeklinde Pehlevice bir kelime olduğunu söylemektedir.⁸⁶⁴

"Kâfur / كافر " kelimesinin kökenine dâir farklı görüşler ortaya konmuşsa da hakim görüş, Farsça bir kelime olduğudur.

6. Kenz / كَنْز :

"Kenz / كَنْز " kelimesi Kur'ân-ı Kerim'de beş defâ zikredilmiştir.⁸⁶⁵ Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	11/Hûd-12	Ona bir hazine indirilseydi ya demelerinden..	أَنْ يَقُولُوا لَوْلَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهِ كَنْزًا
2.	18/Kehf-82	Altında onlara ait bir define vardı.	وَكَانَ تَحْتَهُ كَنْزٌ لَهُمَا
3.	25/Furkân-8	Yahut kendisine bir hazine verilseydi	أَوْ يُلْقَىٰ إِلَيْهِ كَنْزٌ

"Kenz / كَنْز " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Süyûtî, Firuzabadi, Bilasi ve Cevâlikî'ye göre, "Kenz / كَنْز " kelimesi, Farsça asıllı bir kelime olup "hazine", "birikinti", "gömülü mal", "hazine ve birikinti" anlamlarına gelir.⁸⁶⁶
- b) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Kanz / Treasure" başlığıyla ele almaktadır.
- c) Arthur Jeffery'in verdiği bilgiye göre, kimi Müslüman dilciler bu kelimenin "ke-ne-ze" fiil kökünden türetilmiş bir isim olduğunu söylese de, alanın uzmanı Cevâlikî, Sa'lebi, Hafacî gibi dilciler, bu

⁸⁶² A. Jeffery, The Foreign Vocabulary, s.246.

⁸⁶³ Geyer, Zwei Gedichte, Cilt: 1, s.61.

⁸⁶⁴ Hübschmann, Aram. Gramm, Cilt: 1, s. 257.

⁸⁶⁵ Hûd 11/12.; Tevbe 9/34-35; Kehf 18/82; Furkân 25/8.

⁸⁶⁶ Firûzâbâdî, s. 523.; Bilâsî, s. 289.; Cevâlikî, s.560.; Süyûtî, s.138.

kelimenin Farsça, “Kenc” kelimesinden Arapçaya geçmiş olduğunu söylemektedirler.⁸⁶⁷

- d) Oryantalist West, Nyberg, Herzfeld, Pezdevicede “ganz”; Aramice ve Belucistan dilinde “ganj”; Soğdca’da “ynz”; Pehlevicede “ganjabâr” şeklinde geçtiğini ve bu kelimenin aslen orta Farsça / Pehleviceden Arapçaya geçmiş olduğunu, Oryantalist Lagarde, Hübschmann, Nöldeke ve Levy ise, bu kelimenin Aramice ve Süryanice gibi semitik dillerde ortak kullanıma sahip olduğunu iddia etmektedirler.⁸⁶⁸
- e) Oryantalist Vollers, bu kelimenin Muhammed öncesi eski devirlerde, arap şairlerin de şiirlerinde geçen bir kelime olduğu bilgisini vermektedir.⁸⁶⁹

“Kenz / كَنْزُ” kelimesinin kökenine dâir farklı görüşler ortaya konmuşsa da hakim görüş, Latince bir kelime olduğudur.

7. Mecûs / مَجُوسَ :

Kur’ân-ı Kerim’de sadece Hac Süresi’nde (إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّالِبِينَ) (وَالنَّصَارَى وَالْمَجُوسَ) “(Mümin olanlar, Yahudi olanlar, Sabiiler, Hristiyanlar, Mecûsiler ve müşrik olanlara gelince..)”⁸⁷⁰ “Mecûs / مَجُوسَ” şeklinde geçmektedir.

“Mecûs / مَجُوسَ” kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Gök cisimlerinden Güneş, ay ve ateşe tapan topluluğun adıdır. Firuzabadi, Bilasi ve Cevâlikî, “Mecûs / مَجُوسَ” isminin Farsça منج كوش (Mecûsiliğe ilk inanan ve insanları davet eden bir adam, bu dini ilk olarak benimseyen ve insanları da, oluşturduğu bu dine davet eden, küçük kulaklı bir şahıs” ismi olduğu bilgisini vermişlerdir.⁸⁷¹ Süyûtî, bu kelimeyi “Mühezzeb” isimli eserinde zikretmektedir.
- b) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Al-Majûs / The Magians or Zoroastrians" başlığıyla ele almaktadır. Oryantalist Herzfeld, West, Frahang, Hübschmanns, Vullers, Zaehner, G. Bergstrasser ve Arthur

⁸⁶⁷ Cevâlikî, 133.; Sa’lebî, Fiqh, s.317.; Hafacî, s.170.; Jeffery, s.251.

⁸⁶⁸ West, Glossary, s.274.; Nyberg, Glossar, s.77.; Herzfeld, Paikteli, Glossary, s.159.; Lagarde, Arm. Sudy, s.453.; Hübschmann, Aram. Gramm.; Cilt:1, s.126.; Nöldeke, Mand. Gramm, s.51.; Levy, Wörterbuch, Cilt: 1, s.316.

⁸⁶⁹ Vollers, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplumu Dergisi), Sayı:1, ss. 613, 647.

⁸⁷⁰ Hâc, 22/17.

⁸⁷¹ Firûzâbâdî, s. 574; Bilâsî, s. 296; Cevâlikî, s.589.; İbn Manzûr, Cilt: 6, ss.213-214; Taberî, s. 485.

Jeffery, “ Mecûs / مَجُوسَ ” kelimesinin Pehlevicede, “magu” kelimesinden türemiş olduğunu ve “Magōšiyā / Meckūš / Magūš / Mogh / Magum / Magav / Moyu / Mayoı / Ma” şeklinde kullanımları da bulunduğunu, Aramice ve Süryanicede de kullanıldığını söylemektedirler.⁸⁷²

- c) Oryantalist Lagarde ve Vollers, bu kelimenin Yunanca, “mehûs” kelimesinden alınmış olduğunu iddia etmektedirler.⁸⁷³
- d) Oryantalist Horovitz, Mingana ve Ahrens, bu kelimenin İslâm öncesi dönemde de bilinen ve eski arap şiirinde de geçen bir kelime olması sebebiyle, bu kelimenin Süryanice’den Farsçaya ve sonra Arapçaya geçmiş olma ihtimali üzerinde durmaktadırlar.⁸⁷⁴
- e) Oryantalist Wensink ise aslı, "minc-küş / منج كوش " olan arapçalaşmış bir kelime olduğunu, Arapça " صغير الاذنين " "sağiru’l- uzneyn / küçük kulaklı" kelimesinin Farsça mukabili, karşılığı olduğunu ve ayrıca “Minc küş” adını taşıyan bu şahsın, "Zerdüş" ile aynı kişi olmadığını ifade etmektedir.⁸⁷⁵

Oryantalistlerin yukarıda belirttiğimiz dilsel açıklamalarına aynen katılıyoruz. “ Mecûs / مَجُوسَ ” kelimesinin kökenine dâir farklı görüşler ortaya konmuşsa da hakim görüş Farsça bir kelime olduğudur.

8. Müzcât / مُزْجَاة :

Kur’ân-ı Kerim’de, sadece Yûsûf Süresi’nde⁸⁷⁶ (وَجِئْنَا بِبِضَاعَةٍ مُزْجَاةٍ) “(..ve biz değersiz bir sermaye ile geldik”) şeklinde zikredilmiştir.

" Müzcât / مُزْجَاة " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Firuzabadi ve Bilasi’ye göre, " Müzcât / مُزْجَاة " kelimesi Farsça asıllı bir kelime olup " ليل " az, noksan", “az, tamamlanmamış ve eksik, kalitesiz” anlamlarına gelir. Kıptice olduğuda söylenmiştir.⁸⁷⁷

⁸⁷² Jeffery, s.259.; Usta, s.187.; West, Glossary, s.223.; Frahang, Glosary, s.114.; Hübschmann, Aram. Gramm, Cilt: 1, s. 195.; Vullers, Lex, Cilt: 2, s. 1197.; Herzfeld, Paikuli, Glossary, s.213.

⁸⁷³ Lagarde, GA, 159.; Vollers, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplum Dergisi), Sayı:51, s. 303.

⁸⁷⁴ Horovitz, Koranische Untersuchungen, ss.137,138.; Mingana, Syriac, Influence, s.95.; Ahrens, Muhamad, s.9.

⁸⁷⁵ Milli Eğitim Bakanlığı, İslâm Ansiklopedisi, Mecûs maddesi, Cilt.7, s.441, Eskişehir 2001

⁸⁷⁶ Yûsuf, 12/88.

⁸⁷⁷ Firûzâbâdî, s. 1292.; Bilâsî, s. 300.; Sicistânî, s. 190; İbn Kuteybe, s. 222; İbn Ebî Hâtim, Cilt: 7, s.2191; Taberî, Cilt:13, ss.317-323.

- b) Süyûtî ve Oryantalist Sprenger, Yûsûf Süresi 88.ayette geçen "müzcat / مزجاة " kelimesinin Kıptiliği hususunda, Kıpti dilinde bu iddiayı destekleyen birşey olmamasına ve kelimenin hakiki Arapça olduğu müsellemler olmasına rağmen- Kıpti dilinde " giyle / قيل " manasına geldiği de söylenmiştir.⁸⁷⁸ açıklamasını yapmışlardır.
- c) Oryantalist Barth'a göre, "bu kelimenin Arapça oluşunda hiçbir tereddüt olmamasına rağmen, nadir rastlanan bir deyimdir. Seyrek kullanılan bir kelime olduğu için ilk devirden itibaren, tefsir alimlerince yabancı bir kelime olduğu kabul edilmiştir."⁸⁷⁹

Müslüman dilbilimcilerce bilinen tek Mısır dili de Kıptice olduğu için bu nadir kelimenin Kıpti menşeli kabul edilmiş olduğunda şüphe yoktur.⁸⁸⁰ Bu (d ve e şıklarındaki) açıklamayı anlamlı bulduğumuzdan, " Müzcat / مُزجاة " kelimesinin kökeninin, Kıptice olduğu kanaatindeyiz.

9. Seker / سَكْرًا :

Kur'ân-ı Kerim'de sadece Nahl Süresi'nde⁸⁸¹ (وَمِنْ ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالْأَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ) (سَكْرًا وَرِزْقًا حَسَنًا) *Hurma ve üzüm gibi meyvelerden hem içki hem de güzel gıdalar edinirsiniz.*) şeklinde geçmektedir.

"Seker / سكر" kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Cevâlikî'ye göre Farsçadan Arapçaya geçmiştir.⁸⁸²
- b) İbn Kuteybe, Taberî, Sicistânî ve Süyûtî'ye göre, "İçki ve sarhoşluk veren madde, şarap" anlamına gelmektedir.⁸⁸³ Habeşçede "sirke" için kullanılan bir kelimedir.⁸⁸⁴
- c) Firuzabadi, Bilasi ve Cevâlikî, Arapçada, "hail", "sirke", "sakin oldu", "sakinleşti" anlamlarına geldiğini kaydetmektedirler.⁸⁸⁵
- d) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Sakar / Intoxicating drink" başlığıyla ele almaktadır.

⁸⁷⁸ Süyûtî, İtkân s. 324.; Sprenger, Foreign Words Occuring in the Quran, JASH, 21, Berlin 1852 s. 109-114

⁸⁷⁹ Barth, J., Sprach wissenschaftliche Untersuchungen zum Semitischen, Cilt: 1, s.22, Leibzig, 1907

⁸⁸⁰ Kırbaşoğlu, s.105.

⁸⁸¹ Nahl, 16/67.

⁸⁸² Cevâlikî, s. 44.

⁸⁸³ Süyûtî, İtkân, 101.; İbn Kuteybe, s. 245; Taberî, Cilt: 14, s.274.; Sicistânî, s. 110.

⁸⁸⁴ Süyûtî, Mühezzeb, s. 75.

⁸⁸⁵ Fîrûzâbâdî, s. 409.; Bilâsî, Mu'arreb, s. 233.; Cevâlikî, s. 44.

- e) Arthur Jeffery, Sprenger, Süyûfî'ye göre, müslüman dilbilimciler yetersiz bilgileri sebebiyle hata etmişler, Nahl Süresi'nin 69.ayetinde geçen ve Habeşçede, “hal / خل “ manasına gelen “seker / سكر” kelimesinin, Arapça “ se-ke-ra / سكر “ fiil kökünden türetildiğini söylemişlerdir. “Bir kabı doldurmak” anlamına geldiği için de yanlış anlamlandırılmıştır. Bu kelime, Süyûfî’inde derlediği kelimelerden bir kelimedir.⁸⁸⁶
- f) Oryantalist Arthur Jeffery ve Guidi, bu kelimenin Akadca ve Süryanicesinin, “sikaru”; Yunancasının, ”sikara” şeklinde olduğunu ve bu kelimenin Arapçaya Süryaniceden geçmiş olabileceğini de söylemektedirler.⁸⁸⁷ Arthur Jeffery’in bu izahına bizde aynen katılıyoruz.

10. Siccîl / سَجِيل :

“ Siccîl / سَجِيل “ kelimesi Kur’ân-ı Kerim’de üç defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	11/Hûd-82	Üzerine de Rabbinin katında işaretlenmiş pişirilmiş balçıktan taşlar yağdırdık.	وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَارَةً مِّن سَجِيلٍ مَّنْضُودٍ
2.	15/Hicr-74	Üzerlerine de balçıktan pişirilmiş taşlar yağdırdık.	وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِّن سَجِيلٍ
3.	105/Fîl-4	Üzerlerine balçıktan pişirilmiş taşlar atan sürü sürü kuşlar gönderdi.	تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِّن سَجِيلٍ

“ Siccîl / سَجِيل “ kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Sözlükte, “tuğla, taş, çamur, kurumuş çamur” olarak geçmektedir.⁸⁸⁸
- b) Cevâlikî, Bilâsî ve Firuzabadi’ye göre, “ Siccîl / سَجِيل “, Farsça asıllı bir kelimedir.”⁸⁸⁹

⁸⁸⁶ Jeffery, s.172.; Süyûfî, İtkân ss. 321, 325; Süyûfî, Mutavvel, 40.; Sprenger, Foreign Words Occuring in the Quran, JASH, 21, Berlin 1852 s. 109-114.; Kırbaşoğlu, s.106.

⁸⁸⁷ Guidi, Della Sede, s.603.; Jeffery, s.173.

⁸⁸⁸ İbn Manzûr, Cilt: 11, s. 326; Cevâlikî, s. 365; İbn Kuteybe, s. 539.; Bilâsî, Muarrab, s. 224.

⁸⁸⁹ Fîrûzâbâdî, s.1013.; Bilâsî, s. 223.; Cevâlikî, ss. 81, 365.

- c) Oryantalist Hübschmann ve Horn'a göre bu kelime "gil" şeklinde Aramicede geçen kelime ile ilişkili olup Aramice'den Farsça'ya geçmiştir.⁸⁹⁰
- d) Oryantalist Grimme'de bu kelimenin Güney Arabistan kaynaklı Arapça kökene sahip bir kelime olsa da Arthur Jeffery onun bu görüşünü destekleyen yeterli doneler olmadığını söylemektedir.⁸⁹¹
- e) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Sijjîl / Lumps of baked clay " başlığıyla ele almaktadır.
- f) Oryantalist Wensinck, "Siccîl'in, sicil " ile benzerlik sebebiyle verilen bir türevi olduğu, "cehennem" veya "en alçak gök" (kelime bu takdirde Siccîn)'in başka bir şekli sayılmaktadır. Bu kelimenin "s-c-l" kökünden türemiş sıfatlarla da ilgili olduğu ileri sürülmüştür."⁸⁹² demektedir. "Wensinck'in, İslâm bilginlerinin açıklamalarıyla örtüşen bu izahına katılıyoruz.

11. Sirâc / سِرَاجًا :

"Sirâc / سِرَاجًا" kelimesi Kur'ân-ı Kerim'de, üç defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	25/Furkân-61	orada bir ışık kaynağı (güneş) ve aydınlatıcı bir ay yaratanın şanı çok yücedir.	تَبَارَكَ الَّذِي جَعَلَ فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَجَعَلَ فِيهَا سِرَاجًا وَقَمَرًا مُنِيرًا
2.	33/Ahzâb-46	ve aydınlatıcı bir kandil olarak gönderdik.	وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا
3.	78/Nebe-13	Alev alev yanan aydınlatıcı ve ısıtıcı bir kandil yarattık.	وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَاجًا

"Sirâc / سِرَاجًا" kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Oryantalist Sachau, bu kelimenin, o dönemde İran'da konuşulan Aramice vasıtasıyla, doğrudan Arapçaya geçmiş olduğunu iddia

⁸⁹⁰ Hübschmann, Arm. Gramm, Cilt: 1, s. 72.; Horn, Grundriss, s.207.

⁸⁹¹ Grimme, ZA, Sayı:26, ss.164, 165.; Jeffery, s.165.

⁸⁹² Milli Eğitim Bakanlığı, İslâm Ansiklopedisi, Siccîl maddesi, Cilt:10, s.586., Eskişehir, 2001

etmekte ve ayrıca bu kelimenin Osetya dilinde de “ ciray ” şeklinde olduğunu söylemektedir.⁸⁹³

- b) Oryantalist Vollers, bu kelimenin Süryanice'den Arapçaya geçmiş olduğu savına şüpheyle yaklaştığını söylemektedir.⁸⁹⁴
- c) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Sirâj / A lamp or torch" başlığıyla ele almaktadır.
- d) Oryantalist Fraenkel, Arthur Jeffery, Addai Sher ve Müheysin'e göre, “aslî Farsça olan “ Sirâc / سِرَاجًا “ kelimesinin Aramice ve Süryanice aslı "šrāgā", Farsçası ise "çırağ" kelimesidir. Aramiceden Süryaniceye, sonra Farsçaya, oradan da Arapçaya geçmiştir."⁸⁹⁵ Arthur Jeffery'in İslâm bilginlerinin açıklamalarıyla örtüşen bu izahına katılıyoruz.

12. Surâdik / سُرَادِقُ :

Kur'ân-ı Kerim'de, sadece Kehf Sûresi'nde⁸⁹⁶ (إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهَا يَوْمَ سُرَادِقِهَا)
) “Biz, zalimlere öyle bir cehennem hazırladık ki, onun duvarları kendilerini çevre kuşatmıştır “) şeklinde geçmektedir.

“ Suradik / سُرَادِقُ “ kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Sözlükte, “çevreleyen, kuşatan, saran” herşey için ve “etrafi kaplayan duman, gölge” olarak geçmektedir. Kur'ân'da “kâfirleri kuşatacak olan bir duman..” olarak yer almaktadır.⁸⁹⁷
- b) Bilasi ve Cevalikî'ye göre, “ Surâdik / سُرَادِقُ “ kelimesi, Farsça asıllı bir kelime olup “kapıya asılan perde”, “büyük çadır” anlamına gelir.⁸⁹⁸
- c) Süyûtî Hafaci, Sibeveyh ve Oryantalist Nöldeke, Farsçada “seradar / سرادار “ ve “surâce” şeklinde geçen bu kelimenin, “dehliz, koridor” anlamına geldiğini” söylemişlerdir.⁸⁹⁹ Süyûtî, bu kelimeyi “Mühezzeb”⁹⁰⁰ isimli eserinde zikretmektedir.

⁸⁹³ Sachau, Muarrab, s.21.

⁸⁹⁴ Vollers, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplumu Dergisi), Sayı:1, s. 613.

⁸⁹⁵ Addai Sher, s.89.; Müheysin, s.228.; Jeffery, s.165.; Fraenkel, Vocab, s.7.; Fraenkel, Fremdw, s.95.

⁸⁹⁶ Kehf, 18/29.

⁸⁹⁷ Fîrûzâbâdî, s. 893;

⁸⁹⁸ Bilâsî, s. 228; Cevâlîkî, ss. 90, 398.

⁸⁹⁹ Süyûtî, İtkân, ss.98, 99, 321.; Sibeveyh, Sıddîqî, Studien, s.64. ; Nöldeke, Mand.Gramm, s.31.

⁹⁰⁰ Arpa, 204.

- d) Oryantalist Hübschmann, bu kelimenin eski arap şairlerinden Lebid'in şiirlerinde geçmesi ve çok eski zamanlardan beri bilinen bir kelime olduğundan bu kelimenin Aramice'den geldiğini söylemekte, ancak Fraenkel, Lagarde ve Nöldeke, onun bu görüşüne itiraz ederek, bu kelimenin Farsça kökenli olduğunu söylemektedirler.⁹⁰¹
- e) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Surâdiq / An awning, tent cover" başlığıyla ele almaktadır.⁹⁰²
- f) Yabancı kelimelerin Kur'ân'da bulunuşu doğal bir durum ve oluş olarak Kur'ân'ın evrensel diline hamledilmelidir.

13. Sündüs / سندس :

" Sündüs / سندس " kelimesi Kur'ân-ı Kerim'de üç defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orjinal Metin
1.	18/Kehf-31	ince ve kalın ipekten yeşil giysiler giyeceklerdir.	وَيَلْبَسُونَ ثِيَابًا خُضْرًا مِّنْ سُندُسٍ
2.	44/Duhân-53	İnce ipekten ve parlak atlastan elbiseler giyinerek karşılıklı otururlar.	يَلْبَسُونَ مِنْ سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُّتَقَابِلِينَ
3.	76/İnsân (Dehr)-21	Üstlerinde ince ve kalın ipekten yeşil elbiseler vardır	عَالِيَهُمْ ثِيَابٌ سُندُسٍ

" Sündüs / سندس " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Kamusu'l-Muhit'te bu kelime Arapça bir kelime olarak kaydedilmiştir.⁹⁰³
- b) Süyûtî, bu kelimenin Farsça olduğunda, Kindi, Sa'lebî, Cevâlikî ve Hafaci gibi dilci ve müfessirlerin ittifak etmiş olduklarını söylemiştir.⁹⁰⁴

⁹⁰¹ Hübschmann, Arm Grammer, Cilt:1, s.241.; Nöldeke, Mand Grammer, s.31, Lagarde, Übersicht, s.176.; Fraenkel, Fremdw, s.29.

⁹⁰² Jeffery, s.167.

⁹⁰³ Kamusu'l-Muhit, Cilt:4, s.168.

⁹⁰⁴ Süyûtî, İtkân, ss.102, 322.; Kindi, Risale, s.85.; Sa'lebî, Fiqh, s.317.; Cevâlikî, s.79.; Hafaci, s.104.

- c) Seâlibî'ye göre Farsça, Zerkeşî'ye göre Hintçe, Cevâlikî ve Bilâsî'ye göre de Yunanca bir kelime olan " Sündüs / سندس ", ince ipek demektir.⁹⁰⁵
- d) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Sundus / Fine Silk " başlığıyla ele almaktadır.
- e) Arthur Jeffery ve Cevâlikî bu kelimenin, Arapçaya Hintçeden geçtiği söylenen kelimelerden olduğunu ve ayrıca Yunancada, "Send-kus" şeklinde geçen, "ince ipek, ince atlas" anlamında bir kelime olduğunu söylemektedir. Buradan da, Farsçaya ve Arapçaya geçme ihtimali üzerinde durmuştur.⁹⁰⁶ Jeffery ayrıca, "Sündüs" kelimesinin bir başka Farsça kelime olan, "İstebag" kelimesiyle birlikte kullanılışından yola çıkarak, bu kelimenin Farsça bir kelime olacağına dikkat çekmektedir.
- f) Oryantalist Freytag, bu kelimeyi eserinde Farsça kelimeler arasında kaydederken, Fraenkel, " Sündüs " kelimesinin ne eski, ne de yeni devirde ortaya çıkmış bir kelime olduğunu söyleyerek ona itiraz etmiştir.⁹⁰⁷
- g) Oryantalist Dvorak ise, bu kelimenin Grekçe / Yunanca, " sendûgus" kelimesinden önce Süryaniceye sonra da Farsçaya geçmiş bir kelime olduğunu bildirmekte ve ayrıca, " Sündüs / سندس " denilen bu "ince ipek atlasın", Lidyalı beyaz tenli kadınlarca kullanılan, bir tür "şal" olduğunu söylemektedir.⁹⁰⁸
- h) Oryantalist Vollers ve Zimmern ise, bu kelimenin, Akadca, "sudinnu, sadinnu" kelimesinden İbraniceye geçmiş olduğunu ve eski arap şairlerinden Mütelemmis'in de şiirlerinde geçen bir kelime olduğunu belirtmişlerdir.⁹⁰⁹

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin Akadca, İbranice, Yunanca, Farsça, Hintçe ve Arapça olduğuna dâir yaptıkları farklı görüş ve değerlendirmeler üzerine, biz herhangi bir tercih yapamıyoruz.

⁹⁰⁵ Seâlibî, Fiqh, s. 317.; Zerkeşî, Cilt:1, s.288.; Cevâlikî, s. 361-362; Bilâsî, Muarrab, s. 237.; İbn Manzûr, Cilt:14, s.403; Taberî, Cilt:15, s.255; İbn Kuteybe, s. 267;

⁹⁰⁶ Cevâlikî, s.361.; Jeffery, s.179.

⁹⁰⁷ Freytag, Zwei Gedichte, Cilt:1, s.118.; Fraenkel, Vocab, s.4.

⁹⁰⁸ Dvorak, s. 72.

⁹⁰⁹ Vollers, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplumu Dergisi), Sayı:51, s.298.; Zimmern, Akkad. Fremdw, s.37.; Mütelemmis, Cilt:14, s.3.

14. Tennûr / تنور :

“Tennur / تنور” kelimesi Kur’ân-ı Kerim’de iki defâ zikredilmiştir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	11/HÛD-40	Nihayet emrimiz gelip, tandır kaynamaya başlayınca (sular coşup taşınca)	حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ
2.	23/MU’MİNÛ N-27	Böylece emrimiz geldiği ve tennur kaynadığı zaman	فَإِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ

“Tennur / تنور” kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- Sözlüklerde, “fırın, yıldız, sabah, yeryüzü, güneşin doğması” anlamlarıyla kayıtlıdır.⁹¹⁰
- İbn Manzûr, bu kelimeyi Hintçe olarak kaydetmiştir. Kamusu’l-Muhit’de bu kelimenin aslının Arapça “nur”, veya “nar” kelimeleri olduğu kayıtlıdır. ”Tennûr” kelimesi, “tef’ûl” vezninde bir kelimedir. Kelimenin aslı “tenvvûr” şeklinde “vav”lıdır. İ’lâl kaideleri gereği, bu “vav”lı şekli, “vav” ın ağırlığı sebebiyle, “vav” hemzeye çevrilmiş, sonrada bu hemze, “nûn”a çevrilerek, “tennûr” kelimesi üretilmiştir.⁹¹¹
- İbn Kuteybe’nin verdiği bilgiye göre, İbn Abbas, bu kelimenin semitic ve Mezopotamya dillerinde ortak kullanıma sahip bir kelime olduğunu söylemektedir.⁹¹²
- Taberi, bu kelimenin, “yeryüzü”, yeryüzünün en yüksek yeri” ve “fırın” anlamlarına geldiğini söylemiştir. Bu kelime, eski arap şairlerinden Hamase’nin de şiirlerinde geçen bir kelimedir.⁹¹³
- Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Tannûr / Oven" başlığıyla ele almaktadır.⁹¹⁴

⁹¹⁰ İbn Manzûr, Cilt:4, s. 495.;Fîrûzâbâdî, s. 357; Taberî, Cilt:12, ss.401-406.

⁹¹¹ İbn Manzûr, Cilt:4, s. 495.; Kamusu’l-Muhit, Cilt:3, s.70.; Müller, WZKM, Sayı:1, s.23.

⁹¹² İbn Kuteybe, Cilt:5, s.163.

⁹¹³ Taberi, Cilt:11, s. 42.; Hamase, s.792.

⁹¹⁴ Jeffery, s.92.

- f) Oryantalist Lagarde ise, bu kelimenin semitik dillere ait ortak bir kelime olduğunu söylemektedir.⁹¹⁵
- g) Oryantalist Henning ise bu kelimenin semitic ve Hint-Avrupa dilleri öncesinde oluşmuş ortak kullanıma sahip bir kelime olduğunu ve Türkçedeki, “tandır” ve Afgancadaki, “tanâra” kelimesinin de aynı kökten beslendiğini belirtmiştir.⁹¹⁶ “Tennur”: Türkçede bilinen "tandır" demektir. Ebu Mugili, “Tennur / تنور “ kelimesinin, Arapça ve diğer tüm dillerde geçen ortak bir kelime olduğunun söylendiği bilgisini vermektedir.⁹¹⁷
- h) Oryantalist Hübschmann’a göre, “ Tennur / تنور “ kelimesi, dilcilerin çoğunluğu tarafından Farsça asıllı kabul edilmiştir.⁹¹⁸
- i) Süyûtî, Cevâlikî, Hafaci, Sa’lebi, Addai Sher ve Oryantalist Arthur Jeffery’e göre, “Âramicede, "tannūra"; Süryanicede, "tanouïro, tannūrā"; Asurcada, "tinūru"; İbranicede, "tannūr"; Akadçada, "tīnūru"; Pehlevicede, "tanura" formundaki bu kelimenin, “sabah vakti”, “su kaynağı” anlamlarına gelmektedir.”⁹¹⁹
- j) Cevâlikî’nin bildirdiğine göre İbn Dureyd de bu kelimenin Farsçadan muarrab bir kelime olduğu görüşündedir.⁹²⁰
- k) Oryantalist Guidi, Dworak ve Müller, bu kelimenin İbranice bir kelime olduğunu iddia etmiştir.⁹²¹
- l) Oryantalist Fraenkel, bu kelimenin Arapçaya Aramiceden geçmiş olduğunu iddia etmektedir.⁹²²

Kur’ân-ı Kerim’de geçtiği her iki yerdede, “tandır” anlamı kastedilmiştir. Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin Aramice olduğuna dâir yaptıkları genel görüş ve değerlendirmeler üzerine, biz de işbu kelimenin Aramice olduğu kanaatine vardık.

⁹¹⁵ Lagarde, Armenische Studien, s.1877., no. 863.

⁹¹⁶ Henning, BSOS, Cilt:9, s.88.

⁹¹⁷ Ebu Muğili, s. 83.

⁹¹⁸ Cevâlikî, s. 23.; Hübschmann, Aram. Gramm, Cilt:1, s.155.

⁹¹⁹ Süyûtî, İtkân, ss.80, 320.; Süyûtî, Mutavvel, s.46.; Hafaci, 52.; Addai Sher, s.89.; Cevâlikî, s.36.; Sa’lebi, Fiqh, s.317.; Jeffery, ss.92-94.

⁹²⁰ Cevâlikî, s. 213.

⁹²¹ Guidi, Della Sede, s.597.; Rudolf und Dvorak, Zeitschrift fur Keilschriftforschung, <https://search.proquest.com/openview/38967af4a5da64ea8f857f100f8a327e/1?pq-origsite=gscholar&cbl=1817606> (Erişim: 10.11.2017 13:41)

⁹²² Fraenkel, Fremdw, s. 26.

15. Verde / وَرْدَةٌ :

Kur'ân-ı Kerim'de sadece Rahmân Süresi'nde (فَإِذَا انشَقَّتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ) “*Gök yarılıp da kızarmış yağ renginde gül gibi olduğu zaman,*”⁹²³ şeklinde geçmektedir.

“Verde / وَرْدَةٌ “ kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) “Verde / وَرْدَةٌ “ kelimesi sözlükte “Ağaç tomurcuğu ve bitkilerin çiçeği”ne verilen isim⁹²⁴ olarak geçmektedir. Ayette kıyamet günü göğün yarılıp, renginin gül gibi kızarması” teşbih sanatıyla açıklanmıştır.
- b) Süyûtî, Cevâlikî, Bilâsî ve Firuzabâdî ve Arthur Jeffery’e göre, “ Verde / وَرْدَةٌ “ kelimesi, Eski Farsça-Pehleviceden mu‘arreb bir kelimedir.” Bilâsî, aslı Farsça olan bu kelimenin Arapça’ya Süryânice’den geçtiği açıklamasını yapmaktadır.⁹²⁵
- c) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Warda / Rose " başlığıyla ele almaktadır.⁹²⁶
- d) Oryantalist Nöldeke ve Zimmern, bu kelimenin Akadcadan, İslâm öncesi dönemde Farsçaya geçmiş bir kelime olduğunu, Aramicesinin, “rose”; Pehlevicesinin, “varta, varda” şeklinde olduğunu söylemektedir.⁹²⁷

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin Farsça olduğuna dâir yaptıkları ortak görüş ve değerlendirmeler üzerine, biz de işbu kelimenin Farsça olduğu kanaatine vardık.

16. Yâkût / يَاقُوتٌ :

Kur'ân-ı Kerim'de sadece Rahmân Süresi'nde iki defa ⁹²⁸ (كَانَ هُنَّ الْيَاقُوتُ وَالْمَرْجَانُ) “*Sanki onlar Yâkût ve Mercândırlar* “) geçmektedir.

“ Yâkût / يَاقُوتٌ “ kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

⁹²³ Rahmân, 55/37.

⁹²⁴ İbn Manzûr, Cilt:3, s.456; Firûzâbâdî, s. 55.

⁹²⁵ Cevâlikî, ss. 625-626; Bilâsî, Muarrab, s. 325.

⁹²⁶ Firûzâbâdî, s.163.; Bilâsî, s. 333.; Cevâlikî, ss.56, 151, 648., Süyûtî, İtkân., ss.160, 325; Süyûtî, Muzhir, Cilt:1, s.137.; Jeffery, s.287.

⁹²⁷ Nöldeke, Gramm, s.56.; Zimmern, Akkad. Fremdw, s.55.

⁹²⁸ Rahmân 55/22, 58.

- a) Süyûtî, Cevâlikî, Sa'lebî, Hafaci ve Arthur Jeffery'e göre, " Yâkût / يَاقُوتُ " kelimesi, "kırmızı renkte kıymetli bir taş"⁹²⁹ anlamında Farsçadan mu'arreb bir kelimedir.
- b) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Yâqût / Ruby " başlığıyla ele almaktadır."⁹³⁰
- c) Oryantalist Freytag ve Vullers, bu kelimenin Farsça olduğunu söylemeler de, Modern Farsçada kelimenin "yâkund" şeklinde olduğunu ve Arapçaya Aramice veya Süryaniceden geçmiş olabileceğinin daha kuvvetli olduğunu, çünkü Süryanice ve Aramicede de bu kelimenin, Arapçadaki gibi "yâkut" şeklinde olduğunu söylemişlerdir.⁹³¹
- d) Nöldeke, Brockelmann, Boissacq, Krauss ve Hübschmann ise, bu kelimenin Yunancadan Aramice ve Süryanice yoluyla Arapçaya geçmiş bir kelime olduğunu ileri sürmektedirler.⁹³²

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin Farsça olduğuna dâir yaptıkları ortak görüş ve değerlendirmeler üzerine, biz de işbu kelimenin Farsça olduğu kanaatine vardık.

17. Zencebîl / زَنْجَبِيلًا :

Kur'ân-ı Kerim'de, sadece İnsan Süresi'nde (وَيُسْقَوْنَ فِيهَا كَأْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنْجَبِيلًا) ("Onlara orada bir kaseden içirilir ki (bu şarabın) karışımında zencefil vardır.")⁹³³ şeklinde geçmektedir.

" Zencebîl / زَنْجَبِيلًا " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Taberi'nin de bildirdiği üzere bu kelime Kur'ân'da "cennet içecekleri anlatılırken geçmektedir."⁹³⁴

⁹²⁹ Süyûtî, s.160.

⁹³⁰ Cevâlikî, s.156.; Sa'lebî, Figh, s.317.; Süyûtî, İtkân., s.325; Süyûtî, Mutavvel, ss.47, 48.; Hafaci, s.216.; Jeffery, s.289.

⁹³¹ Freytag, Lexicon, sub voc.; Vullers, Lex,Cilt: 2, s.1507.

⁹³² Nöldeke, Bessenberge's Beitrage, Cilt:4, s. 63.; Brockelmann, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplumu Dergisi), Sayı:47, s.7.; Boissacq, s.996.; Krauss, Griechische Lehnwörter, Cilt:2, s.212.; Hübschmann, Aram. Gramm, Cilt:1, s.366.

⁹³³ İnsan 76/17.

⁹³⁴ Taberi, Cilt:13, s. 332.

- b) Eski Arap şairlerinden A'şâ'nın divanında da “Zencebîl / زنجبيل “ kelimesi, Farsça bir kelime olarak belirtilmiştir.⁹³⁵ Umman'da yetişen bir bitkidir.⁹³⁶
- c) Süyûtî, Hafaci, Cevâlikî ve Sealibi'ye göre Farsça⁹³⁷ asıllı bir kelimedir. Süyûtî, bu kelimeyi “Mühezzeb”⁹³⁸ isimli eserinde zikretmektedir.
- d) Oryantalist Vullers, Hubschmann, Fraenkel, Pautz, Horovitz, Addai Sher ve Geyer'e göre, Modern Farsçada bu kelimenin aslı, “şenkelîl”; Pehlevicede, “singaber”; Aramice ve Pali dilinde, “singivera” şeklinde olup, bu dillere Yunancadan geçmiştir.⁹³⁹
- e) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Zanjabîl / Ginger " başlığıyla ele almaktadır.⁹⁴⁰
- f) Oryantalist Arthur Jeffery, "Zencebîl" kelimesinin Arapça olmayan kaynaklardan⁹⁴¹, Orta İrancadan Arapçaya alınan kelimelerden olduğunu söylemektedir. Bizde onun İslâm dilbilimcileriyle örtüşen bu açıklamasına aynen katılıyoruz.

2.1.9. Kur'ân-ı Kerim'deki Hintçe Kökenli Kelimeler

Hintçe, Hint-Avrupa dil âilesi sınıfındadır.

1. Misk / مسك :

Kur'ân-ı Kerim'de sadece Mutaffifin Süresi'nde (جَنَامُهُ مِسْكٌ) “ *Onun içiminin sonunda misk kokusu vardır.*”⁹⁴² şeklinde geçmektedir.

“ Misk / مسك ” kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Cevâlikî, Sa'lebî, Süyûtî, Hafaci, Sıddiki, Sibeveyh, Bilâsî ve Oryantalist Geyer ve Arthur Jeffery'e göre, “ Misk / مسك “ kelimesi, İslâm öncesi dönemlerde de kullanılan, Arapça olmayan bir kelimedir. Yunancada, "uooxos" ve Latince, "muscus" şeklinde

⁹³⁵ A'şâ, Dîvân, s. 95.

⁹³⁶ İbn Kuteybe, s. 503.

⁹³⁷ Sa'lebi, Fiqh, s.318.; Cevâlikî, s.354.; Süyûtî, İtkân, s.321., Süyûtî, Mutavvel, s.47.; Hafaci, s.99.

⁹³⁸ Süyûtî, Mühezzeb, (zay) harfi

⁹³⁹ Vullers, Lex, Cilt:2, s. 472.; Hübschmann, Aram. Gramm, Cilt:1, s. 238.; Fraenkel, Vocab, s.11.; Pautz, Offenbarung, s.213.; Horovitz, Pradies, s.11.; Addai Sher, s.80.; Geyer, Zwei Gedichte, Cilt:1, s.57.

⁹⁴⁰ Jeffery, s.153.

⁹⁴¹ Kırbaşoğlu, s.110.

⁹⁴² Mutaffifin 83/26.

kullanılmaktadır. Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Misk / Musk " başlığıyla ele almaktadır.⁹⁴³

- b) Cevâlikî, Cevherî ve İbn Manzûr'un aktardığına göre, "İmru'l-Kays bu kelimeyi "Muallaka"sında⁹⁴⁴ ve bir başka Cahiliyye dönemi şairi A'sa, "مسك" / misk" ve "أباريق" / Ebârîk"⁹⁴⁵ lafızlarını bir şiirinde kullanmıştır.⁹⁴⁶
- c) Süyûtî'nin verdiği bir diğer bilgiye göre, Farsça olduğu da söylenmiş olup "ceylandan alınan güzel bir koku" anlamına gelmektedir.⁹⁴⁷
- d) Addai Sher'de eserinde, Farsça kelimelerin Arapçalaşırken geçirdiği değişiklikleri⁹⁴⁸ açıklar.
- e) Oryantalist Mingana, Justi, Vullers, Hübschmann ve Vollers'e göre, orta Farsça / Pehlevicede "muška" , Hintçede "mişka"; Arapça ve Âramicede ise, "muškā" formundadır.⁹⁴⁹
- f) "Misk", Cennet nimetleri arasında zikredilmiştir."⁹⁵⁰
- g) Kur'ân-ı Kerim'de, "istebrak", "sündüs (iyi cins ipekli kumaş)", "Zencebil" ve "misk" (çok kıymetli kokular), "surâdik", "Ebârîk" vb. medeniyet ve refah ile ilgili kelimelerin varlığı, Yüce Kitabımızın üstünlüğüne delildir. Çünkü Kur'ân-ı Kerim, böyle lüks ve en iyi şeyleri kullananlardan bahsetmiştir Yani Cahiliyye Araplarının kaba medeniyetlerine indirgenemez ve onunla sınırlanamaz."⁹⁵¹

Misk kelimesinin, Orta İrancadan Arapçaya alındığının çok açık olduğunu söyleyen Arthur Jeffery'in İslâm filologlarıyla mütabakat arzeden izahına bizde aynen katılıyoruz.

⁹⁴³ Sibeveyh, Studien, s.85.; Geyer, Zwei Gedichte, Cilt: 1, ss.90,79.; Bilasî, Mu'arrab, s.302.; Cevâlikî, s.143, Sa'lebi, Fiqh, s.319.; Süyûtî, İtkân, s.324.; Süyûtî, Muzhir, Cilt:1, s.136.; Hafaci, s.182.; Jeffery, s.264.; Bilasî, s.302.; Cevâlikî, s.598.

⁹⁴⁴ Cevâlikî, s. 373.

⁹⁴⁵ Vâkıa 56/18.; Razi, Zine, s. 89.; Cevâlikî, s. 23; Cevherî, Sıhah, Cilt:4, s.1449; İbn Manzûr, Cilt:10, s.17.

⁹⁴⁶ Ebu Muğili, s. 19.

⁹⁴⁷ Süyûtî, Mühezzeb, s.121.

⁹⁴⁸ Addai Sher, s.4.

⁹⁴⁹ Mingana, Syriac Influence, s.88.; Justi, Glossary, s.241.; Vullers, Lex, Cilt:2, s.1185.; Hübschmann, Cilt:1,s.196.;Vollers, ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplum Dergisi), Sayı: 2, ss. 649, 652.

⁹⁵⁰ Usta, s:9.

⁹⁵¹ Kırbaçoğlu, s.82.

2.1.10. Herhangi Bir Dil Ailesiyle İlişkilendirilemeyen Kelimeler

Belli bir dil âilesine nispet edilmeyen kelimeler olarak; " Siccîn / سِجِّينِ / yerin yedi kat altı, cehennemde bir vâdi ⁹⁵² ve "Tesnîm / تَسْنِيمِ / cennet içkilerinin en yükseği" kelimesini örnek gösterebiliriz.

1. Siccîn / سِجِّينِ :

"Siccîn" kelimesi Kur'ân'da iki yerde geçmektedir. Bu ayetleri aşağıdaki tabloda şöyle sıralayabiliriz.

Ayet	Sure/Ayet No.	Anlamı	Orijinal Metin
1.	83/Mutaffifin-7	Hayır, günahkârların yazısı, muhakkak "Siccîn"dedir.	كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْفَجَّارِ لَفِي سِجِّينِ
2.	83/Mutaffifin-8	"Siccîn"ın ne olduğunu sen ne bileceksin.	وَمَا أَدْرَاكَ مَا سِجِّينٌ

" Siccîn" / سِجِّينِ " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- Süyûtî, Bilasi İbn Manzûr, Firuzabadi, Oryantalist Arthur Jeffery'e göre, "Siccîn / سِجِّينِ " kelimesi, Arapça bir sözcük değildir. "zindan, hapishane, cezaevi, cehennemde bir vadi, yerin yedi kat altında bir kaya"⁹⁵³ anlamındadır.
- Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, " Sijjîn / A name for Hell or the lowest earth " başlığıyla ele almaktadır.
- Arthur Jeffery, Süyûtî'nin başka bir eserinde kelimenin Farsça olma ihtimalinden bahsettiğini, Oryantalist Grimme'nin de Süyûtî'yi bu görüşünde desteklediğini ve Grimme'nin, bu kelimenin Farsça'da, "tablet, levha, yazılı taş" anlamında kullanıldığını⁹⁵⁴ söylediği bilgisini vermektedir.
- Oryantalist Nöldeke ise, "Muhammed'in bu kelimeyi, kendisinin uydurduğunu"⁹⁵⁵ söylemektedir.

⁹⁵² Mutaffifin, 83/7-9.

⁹⁵³ Jeffery, s.165.; Süyûtî, İtkân, ss.97, 321.; Firûzâbâdî, s. 1204; Bilâsî, s. 224.; İbn Manzûr, Cilt: 13, s.203.

⁹⁵⁴ Jeffery, s.165.

⁹⁵⁵ Nöldeke, Sketches, s.38.

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin Arapça olmadığı ve muhtemelen Farsça olabileceğine dâir yaptıkları ortak görüş ve değerlendirmeler üzerine, biz de işbu kelimenin “ne”liği hususunda, her hangi bir tercihte bulunamıyoruz.

2. Tesnîm / تَسْنِيم :

Kur'ân-ı Kerim'de, sadece Mutaffifin Süresi'nde (وَمِرَاجُهُ مِنْ تَسْنِيمٍ) “(Karışımı Tesnîm'dendir.)⁹⁵⁶ şeklinde geçmektedir.

" Tesnîm" / تَسْنِيم " kelimesinin kökenine dâir çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Nahiv alimi Zeccac da ilgili ayette geçen, “Tesnîm / تَسْنِيم “ kelimesinin, “onun karışımı yüce bir sudan, yüce bir yerden gelen ırmak, cennette bir ırmak”⁹⁵⁷ anlamında olduğunu söylemiştir.
- b) Arthur Jeffery bu kelimeyi kitabında, "Tasnîm / name of a fountain in Paradise" başlığıyla ele almakta ve “Cennette bir ırmak, şarabı en iyi olan yüksek bir pınar ve yükseklik" anlamındaki bu kelimenin, Arapça bir kelime olmadığını⁹⁵⁸ söylemektedir.
- c) Arthur Jeffery'in aktardığına göre, “Taberi, Mücahid ve Kelbi, “Tesnîm" kelimesinin, “se-ni-me” veya “sen-ne-me” fiil kökünden, “tef’îl” babından “ tesnîm” şeklinde türetilmiş bir kelime olduğunu ve “Tesnîm”in, "yukarı çıkmak, terfi etmek, yükseltmek" manasında mastar” bir isim⁹⁵⁹ olduğunu söylemektedirler.
- d) Oryantalist Hirschfeld, “Muhammed’in “ Tesnîm / تَسْنِيم ” kelimesinde görüldüğü gibi, garip ve ilgi çekici telaffuzu olan kelimelere karşı meyli olduğu, çoğu zaman kendisinin de manasını doğru anlamadığı kelimelerle dinleyenleri şaşırtmaktan hoşlandığını, bunun için bir şeyler öğrenmeye koyulduğunu ve böylece yeni teknik terimleri başka kaynaklardan elde etmiş olduğunu”⁹⁶⁰ söylemiştir.
- e) Oryantalist Bell ve Dvorak ise, "Muhammed'in hemşerilerine, az veya çok, anlaşılmayan ifadeleri, bilgiçlik taslamak ve kendisini saydırmak gayretiyle, belki de mistik ve muğlak görünme niyetiyle söylediğine

⁹⁵⁶ Mutaffifin, 83/27.

⁹⁵⁷ Muğili, s. 86.

⁹⁵⁸ Jeffery, s.223.

⁹⁵⁹ Jeffery, s.91.

⁹⁶⁰ Hirschfeld, s. 5.

hamletmekten başka bir tahminde bulunamayız.”⁹⁶¹ açıklamasını yapmaktadır. Oryantalistlerin bu inidi değerlendirmeleri asla kabul edilemez.

- f) Arthur Jeffery ve Nöldeke, “Tesnîm” kelimesini, gerek Cahiliyye şiirinde, gerekse eski Sâmi dillerinde bir asla sahip olmadığı için Kur’ân tarafından ortaya konan yabancı kelimelerden saymakta ve Muhammed’in bu kelimeyi, kendisinin uydurduğunu⁹⁶² söylemektedir. Bu düşünceyi biz, Müslümanlar olarak asla kabul edemeyiz.

Batılı ve doğulu araştırmacıların, bu kelimenin Arapça olmadığına dâir yaptıkları ortak görüş ve değerlendirmeler üzerine, biz de işbu kelimenin “ne”liği hususunda, her hangi bir tercihte bulunamıyoruz.

⁹⁶¹ Bell, s. 51.

⁹⁶² Muğili, s. 86.; Jeffery, s.91.; Nöldeke, Sketches, s.38.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
MUARREB KELİMELERE AİT TABLOLAR

3.1. SÜYÛTÎ'NİN TESBİT ETTİĞİ MU'ARREB KELİMELER ÖZET TABLOSU

Aşağıda, Süyûtî'nin 1998 yılında Beyrutta, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye Matbaasında basılmış tek ciltlik çalışmasında geçen kelimeler tablosunu bulacaksınız.

	Kelime	Ayet		Kelime	Ayet
1	أَبَارِيقَ	Vakıa, 56/18	47	السَّجِّلِ	Enbiya, 21/104
2	أَبَ	Abese, 80/31	48	سَجَّيْلِ	Hud, 11/82
3	إِبْلَعِي	Hud, 11/44	49	سَجِينِ	Mutaffifin,83/7
4	أَخْلَدَ	A'raf, 7/176	50	سَرَادِقُهَا	Kehf, 18/29
5	الْأَرَائِكِ	Kehf, 18/31	51	سَرِيَا	Meryem, 19/24
6	آزَرَ	En'am, 6/74	52	سَفْرَةَ	Abese, 80/15
7	أَسْبَاطَ	Nisa, 4/163	53	سَكْرًا	Nahl, 16/67
8	إِسْتَبْرَقَ	Rahmân,55/54	54	سَقَرَ	Muddesir,74/26
9	أَسْفَارًا	Cuma, 62/5	55	سُنُسَيْبِ	İnsan, 76/18
10	إِصْرِي	Ali İmrân, 3/81	56	سَنَّا	Nur, 24/43
11	أَكْوَابِ	Zuhruf,43/71	57	سُنْدُسِ	Kehf,18/31
12	الْأُولَى	Ahzab, 33/33	58	سَيِّدَهَا	Yûsûf, 12/25

13	إِلَٰ	Tevbe, 9/8	59	سِينِينَ	Tin, 95/2
14	إِنَاهُ	Ahzab, 33/53	60	سِينَاء	Mu'miġnun, 23/20
15	أَنِ	Rahmân, 55/44	61	شَطْرَ	Bakara, 2/144
16	أَنِيةِ	Gaşiye 88/5	62	الشهر	Bakara, 2/185
17	أواه	Tevbe, 9/114	63	الصَّرَاطِ	Fatiha,1/6, 7
18	أواب	Kaf, 50/32	64	صرهن	Bakara,2/260
19	أُوبِي	Sebe, 34/10	65	صَلَوَاتٍ	Bakara, 2/157
20	الآخِرَةَ	Sad, 38/7	66	طه	Taha, 20/1
21	بَطَانِئِهَا	Rahmân, 55/54	67	الطَاغُوتِ	Bakara, 2/257
22	بَعِيرٍ	Yûsûf, 12/65	68	طَفِقًا	A'raf, 7/22
23	بَيْعٍ	Hac,22/40	69	طُوبَى	R'ad, 13/29
24	تَثْبِيرًا	İsra, 17/7	70	الطُّورِ	Bakara, 2/63
25	تحت	Meryem, 19/24	71	طُوى	Taha, 20/12
26	التَّائُورُ	Mü'minun, 23/27	72	عبدت	Şuara, 26/22
27	الجبث	Nisa, 4/51	73	عَدَنِ	Tevbe, 9/72
28	جَهَنَّمَ	Nisa, 4/51	74	العَرَمِ	Sebe, 34/16
29	حَرَامِ	Enbiya, 21/95	75	عَسَاقِ	Sad, 38/5
30	حصب	Enbiya,21/98	76	تَغِيضُ	R'ad, 13/8
31	حِطَّةِ	Bakara, 2/58	77	الْفِرْدَوْسِ	Kehf, 18/207
32	حُوبًا	Nisa, 4/2	78	فُومِ	Bakara,2/61
33	الْحَوَارِيُونَ	Ali İmrân,3/152	79	قَرَاتِيسِ	En'am, 6/7, 91
34	دَرَسَتْ	En'am, 6/105	80	الْقِسْطِ	Ali İmrân, 3/18
35	دُرِّيٍّ	Nur, 24/35	81	الْقِسْطِاسِ	İsra,17/35
36	دينار	Ali İmrân, 3/75	82	قَسْوَرَةَ	Muddesir,74/51

37	رَاعِنَا	(Bakara, 2/104	83	قِسْيَسِيْنَ	Mâide, 5/82
38	رَبَانِيُونَ	Ali İmrân, 3/79	84	قَاسِيَةَ	Mâide, 5/13
39	رَبِّيُونَ	Ali İmrân,3/146	85	قَطَانَا	Sad, 38/16
40	الرحمان	Bakara, 2/163	86	أَفْقَال	Muhammed, 47/24
41	الرس	Furkân, 25/38	87	القمل	A'raf,7/133
42	الرقيم	Kehf, 18/9	88	قَطَار	Ali İmrân, 3/14
43	رَهْوَا	Duhan, 44/24	89	الْقَيُّوم	Bakara, 2/255
44	الرُّومُ	Rum, 30/2	90	كَافُرًا	İnsan, 76/5
45	زَنْجَبِيلًا	İnsan, 76/17	91	كُفْر	Mâide,5/65
46	سجدا	Bakara, 2/58	92	كفلين	Hadid, 57/28
93	كنز	Tevbe, 9/35	111	هُدُنَا	A'raf, 7/156
94	كورت	Tekvir, 81/1	112	هُودَا	Bakara, 2/111
95	لَيِّنَةً	Haşr, 59/5	113	هُون	Furkân, 25/63
96	مُنَاكَأ	Yûsûf, 12/31	114	هَيْتَ لَكَ	Yûsûf, 12/23
97	الْمَجُوسَ	Hac, 22/17	115	وَرَاءَ	Kehf, 18/79
98	الْمَرْجَانَ	Rahmân, 55/22	116	وَرْدَةً	Rahmân55/37
99	مَرْقُوم	Mutaffifin,83/9	117	وَزَرَ	Kiyamet, 75/11
100	مُرْجَاةٍ	Yûsûf, 12/88	118	الْيَاقُوتَ	Rahmân 55/58
101	مِسْكًا	Mutaffifin, 83/26	119	يَحُورَ	İnşikak, 84/14
102	مِشْكَاةٍ	Nur, 24/35	120	يس	Ya Sin, 36/1
103	مَقَالِيدَ	Zumer, 39/63	121	يَصِدُّونَ	Zuhruf, 43/57
104	مَلَكُوتَ	En'am, 6/75	122	يُصْهَرُ	Hac, 22/20
105	مَنَاصِ	S'ad, 38/3	123	الْيَمِّ	A'raf, 7/136
106	مِنْسَاءَ	Sebe, 34/14	124	النَّيْهُودَ	Bakara, 2/113
107	مُنْفَطِرًا	Muzemmil, 73/18			
108	المُهَلَّ	Kehf, 18/29			
109	نَاشِئَةً	Muzemmil, 73/6			
110	ن	Kalem, 68/1			

3.2. CEVALİKİ'NİN TESBİT ETTİĞİ MU'ARREB KELİMELER TABLOSU

Aşağıda, Cevâliki'nin 1990 yılında Şam'da, Dâru'l- Kalem Matbaasında basılmış, "Mu'arreb" isimli tek ciltlik çalışmasında geçen kelimeler tablosunu bulacaksınız.

	Kelime	Ayet			Kelime	Ayet
1	أَبَارِيقَ	Vakıa, 56/18		34	الْمُجُوسَ	Hac, 22/17
2	السَّجَلِ	Enbiya, 21/104		35	الْمَرْجَانِ	Rahmân, 55/22
3	سَجِيلِ	Hud, 11/82		36	مِسْكٍ	Mutaffifin,83/26
4	سُرَادِقُهَا	Kehf, 18/29		37	مِثْقَالَ كَاةٍ	Nur, 24/35
5	سَقَرِ	Muddesir,74/26		38	إِبْلِيسَ	Bakara 34
6	أَزَرَ	En'am, 6/74		39	إِنجِيلِ	Ali İmrân 3
7	سُنُسَيْبِئِ	İnsan, 76/18		40	آدَمَ	Bakara 31
8	إِسْتَبْرَقِ	Rahmân, 55/54		41	صَالِحِ	A'raf 77
9	سُنْدُسِ	Kehf,18/31		42	شَعِيبِ	A'raf 85
10	سِينِينَ	Tin, 95/2		43	مُحَمَّدِ	Ali İmrân 144
11	الشَّهْرِ	Bakara, 2/185		44	جَالُوتِ	Bakara 251
12	صَلَوَاتِ	Bakara, 2/157		45	جِبْرِيلِ	Bakara 97
13	طُوبَى	R'ad, 13/29		46	مِيكَالِ	Bakara 98

14	الطُّورَ	Bakara, 2/63	47	درهم	Yûsûf 20
15	بَيْعَ	Hac,22/40	48	زكريا	Ali İmrân 37
16	التَّائُرُ	Mü'minun,23/27	49	سليمان	Bakara 102
17	غَسَاقِ	Sad, 38/5	50	طالوت	Bakara 247
18	الْفِرْدَوْسِ	Kehf, 18/207	51	عزير	Tevbe 30
19	قِرَاطِيسِ	En'am, 6/7, 91	52	عيسي	Bakara 87
20	الْقِسْطَاسِ	İsra,17/35	53	موسي	Bakara 51
21	قِسْيَينَ	Mâide, 5/82	54	مريم	Bakara 87
22	أَفْقَالِ	Muhammed,47/24	55	ماروت	Bakara 102
23	كَافُورًا	İnsan, 76/5	56	مأجوج	Kehf 94
24	دينار	Ali İmrân, 3/75	57	مدین	A'raf 85
25	ربانيون	Ali İmrân, 3/79	58	نوح	Ali İmrân 33
26	الرُّومِ	Rum, 30/2	59	هارون	A'raf 142
27	زَنْجِبِيلاً	İnsan, 76/17	60	هاروت	Bakara 102
28	كَنْزِ	Tevbe, 9/35	61	هامان	Kasas 6
29	هُوداً	Bakara, 2/111	62	يعقوب	Bakara 132
30	وَزَرَ	Kiyamet, 75/11	63	يونس	Nisa 163
31	الْيَأْقُوثِ	Rahmân 55/58	64	يوشع	E'nam 84
32	الْيَمِّ	A'raf, 7/136	65	اليسع	E'nam 86
33	الْيَهُودِ	Bakara, 2/113	66	بأجزج	Kehf 94

3.3. ARTHUR JEFFERY'İN TESBİT ETTİĞİ MU'ARREB KELİMELER TABLOSU

Aşağıda, Arthur Jeffery'in çalışmasında geçen kelimeler tablosunu bulacaksınız.

Sıra	Kelime	Kökeni	Sıra	Kelime	Kökeni
1	Ebun	Süryanice	160	Selva	Aramice
2	EBâbil	Farsça	161	Süleymân	Süryanice
3	İbrâhîm	Süryanice / Habeşçe	162	Sünbül	Aramice
4	İbrik	Farsça	163	Sündüs	Farsça
5	İblîs	Süryanice / Yunanca	164	Sivaar	Farsça
6	Ecr	Aramice	165	Sure	Ibranice
7	Ehbar	Süryanice	166	Sevt	Aramice / Habeşçe
8	Âdem	Ibranice	167	Suuk	Aramice
9	İdrîs	Yunanca	168	Siyma	Aramice
10	Erâik	Farsça	169	Seyna	Ibranice / Süryanice
11	İrem	Eski Arapça	170	Şirk	Süryanice
12	Âzer	Ibranice / Süryanice	171	Şî'ra	Yunanca
13	Esatir	Aramice	172	Şehr	Aramice
14	Esbât	Aramice	173	Şüheda	Süryanice
15	İstebrak	Farsça	174	Şeytan	Süryanice / Pehlevi
16	İshâk	Süryanice	175	Şiy'atun	Süryanice
17	İsrail	Ibranice	176	Sabiun	Aramice
18	Ussise	Aramice	177	Sibğatun	Aramice
19	Esleme	Aramice / Süryanice	178	Suhuf	Habeşçe
20	İsmâîl	Süryanice	179	Sadaka	Süryanice
21	A'raf	Habeşçe	180	Sadig	Habeşçe / Aramice
22	Allâh	Süryanice / Aramice	181	Sırat	Süryanice / Aramice
23	Allâhumme	Ibranice	182	Sarh	Habeşçe
24	İlyâs	Süryanice	183	Salebe	Aramice / Süryanice
25	Elyesa'	Süryanice	184	Salavaat	Süryanice
26	Ümmet	Aramice / Süryanice	185	Salla	Habeşçe

27	Emr	Aramice	186	Sanem	Ibranice / Aramice / Habeşçe
28	Emşac	Akatça / Aramice / Süryanice / Kıptice	187	Süva'	Habeşçe
29	Amene	Aramice / Süryanice	188	Savami'	Habeşçe
30	İncil	Yunanca	189	Suuret	Aramice
31	Ayet	Süryanice	190	Savm	Aramice
32	Eyüp	Yunanca / Süryanice	191	Tâgût	Habeşçe
33	Bab	Habeşçe	192	Tâlût	Ibranice
34	Bâbil	Nabatça / Süryanice	193	Tabea	Aramice / Süryanice
35	Bareke	Ibranice / Aramice	194	Tabega	Akatça
36	Berae	Aramice / Süryanice	195	Tahera	Habeşçe
37	Berzah	Farsça	196	Tuba	Süryanice
38	Burhan	Farsça	197	Tur	Aramice / Ibranice
39	Buruc	Aramice	198	Tufan	Süryanice / Pehleviçe
40	Beşşera	Aramice	199	Alem	Ibranice / Aramice
41	Betale	Habeşçe	200	Abd	Aramice / Ibranice
42	Bi'l	Habeşçe	201	Abgari	Pehleviçe
43	Beir	Süryanice	202	Atiyg	Aramice
44	Biğal	Habeşçe	203	Adn	Süryanice / Aramice
45	Beled	Latince / Yunanca	204	Arub	Ibranice
46	Benna	Akatça	205	Azzera	Ibranice
47	Bünyan	Aramice	206	Üzeyr	Ibranice
48	Buhtan	Aramice	207	İfrit	Pehleviçe
49	Behime	Habeşçe	208	İlliyyun	Ibranice
50	Burrun	Aramice	209	İmad	Aramice
51	Biyeun	Farsça / Süryanice	210	İmrân	Süryanice
52	Tabe	Aramice	211	Ankebut	Aramice
53	Tabut	Aramice	212	İyd	Süryanice
54	Tübba'	Habeşçe	213	İsa	Süryanice / Ibranice

55	Tetbir	Aramice	214	Facir	Süryanice
56	Ticaretün	Aramice	215	Fatır	Ibranice / Süryanice / Habeşçe
57	Tecella	Aramice / Süryanice / Habeşçe	216	Feth	Habeşçe
58	Tesnîm	Hız. Muhammed'e Ait	217	Fehhar	Süryanice
59	Tefsir	Süryanice	218	Furat	Akatça / Süryanice
60	Tennur	Farsça / Aramice	219	Firdevs	Süryanice
61	Tevvab	Aramice	220	Fir'avun	Ibranice
62	Tevrât	Ibranice / Aramice	221	Furkân	Aramice
63	Tin	Aramice	222	Felag	Süryanice
64	Cabiyetün	Süryanice	223	Fülk	Akatça / Ibranice
65	Câlût	Ibranice	224	Fil	Aramice / Süryanice
66	Cübb	Aramice	225	Karun	Ibranice
67	Cibt	Habeşçe	226	Gudüs	Aramice
68	Cibril	Ibranice	227	Kur'ân	Ibranice
69	Cebin	Aramice	228	Kurban	Aramice
70	Cizyetün	Süryanice	229	Kırtas	Süryanice / Habeşçe
71	Celabib	Habeşçe	230	Karye	Sümerce / Ibranice
72	Cünah	Farsça	231	Kureyş	Aramice
73	Cennet	Akatça / Aramice / Süryanice	232	Gıst	Farsça
74	Cünd	Aramice	233	Gıstas	Yunanca
75	Cehennem	Farsça	234	Gıssisin	Habeşçe
76	Cudi	Süryanice / Aramice	235	Kasr	Latince / Yunanca
77	Habl	Ibranice / Süryanice / Aramice	236	Kıtt	Yunanca / Süryanice
78	Hizb	Habeşçe	237	Gatiran	Aramice / Süryanice
79	Hasade	Aramice / Süryanice	238	Akfâl	Aramice
80	Hısn	Ibranice / Süryanice / Aramice	239	Kalem	Aramice

81	Hitta	Ibranice	240	Kamiys	Yunanca
82	Hikmet	Akatça / Süryanice / Ibranice	241	Kıntar	Yunanca
83	Hanan	Ibranice / Süryanice / Aramice	242	Kıyamet	Aramice
84	Hanif	Süryanice	243	Kayyum	Ibranice
85	Havariyyun	Aramice / Süryanice	244	Ke's	Habeşçe / Aramice / Süryanice
86	Hubb	Aramice / Süryanice	245	Kâfûr	Farsça
87	Hur	Pehlevice / Farsça	246	Kâhin	Aramice
88	Hatemün	Ibranice / Süryanice	247	Kibriya	Aramice / Süryanice
89	Hubz	Habeşçe	248	Ketebe	Aramice / Süryanice
90	Hardal	Süryanice	249	Kürsi	Aramice
91	Hazane	Aramice / Süryanice /Ibranice	250	Kefera	Süryanice / Aramice
92	Hatie	Ibranice / Habeşçe	251	Kenz	Farsça
93	Halag	Ibranice	252	Kub	Yunanca
94	Hamr	Aramice / Süryanice	253	Keyl	Süryanice / Aramice
95	Hinzir	Habeşçe	254	Late	Aramice / Süryanice
96	Hayme	Habeşçe	255	Levh	Habeşçe
97	Dâvûd	Aramice	256	Lut	Süryanice /Ibranice
98	Derase	Ibranice	257	Mâide	Farsça
99	Dirhem	Süryanice	258	Maun	Ibranice
100	Dihag	Aramice / Süryanice	259	Malik	Ibranice
101	Din	Akatça / Ibranice / Süryanice	260	Mesani	Aramice
102	Dînâr	Farsça	261	Miskâl	Süryanice / Aramice
103	Zekka	Ibranice	262	Mesel	Süryanice
104	Râinâ	Ibranice	263	El-Mecûs	Farsça
105	Rabb	Ibranice / Aramice	264	Medyen	Süryanice
106	Rabbânî	Ibranice / Süryanice	265	Medine	Aramice / Süryanice
107	Ribh	Süryanice	266	Mercân	Aramice / Süryanice
108	Ribbiyyun	Süryanice	267	Mursa	Habeşçe
109	Rucz	Aramice	268	Meryem	Ibranice

110	Racim	Habeşçe	269	Mizac	Süryanice / Aramice
111	Rahmân	Ibranice	270	Mescit	Nabatça / Süryanice / Aramice
112	Rahig	Pehlevice / Aramice	271	Misk	Aramice
113	Rızk	Pehlevice / Aramice	272	Miskin	Aramice
114	Raggun	Habeşçe	273	Mesih	Ibranice / Pehlevice
115	Ragim	Yunanca	274	Mişkât	Habeşçe
116	Rumman	Ibranice / Aramice	275	Mısr	Habeşçe / Ibranice
117	Ravza	Ibranice / Aramice	276	Mûsâvvir	Aramice
118	Rum	Yunanca	277	Mein	Süryanice
119	Zad	Aramice	278	Mekâlid	Süryanice
120	Zebani	Süryanice	279	Millet	Süryanice
121	Zebur	Ibranice	280	Melek	Süryanice
122	Zücade	Aramice / Süryanice	281	Melik	Akatça
123	Zuhruf	Süryanice / Aramice	282	Melecut	Nabatça / Aramice
124	Zerabi	Farsça	283	Menne	Süryanice
125	Zekerıyya	Süryanice	284	Münafık	Habeşçe
126	Zeka	Süryanice	285	Menfuş	Aramice
127	Zekat	Aramice	286	Minhac	Ibranice
128	Zencebîl	Süryanice	287	Müheymin	Aramice / Süryanice
129	Zevc	Yunanca / Aramice	288	Mevahir	Akatça
130	Zur	Farsça	289	Mü'teffık	Ibranice
131	Zeyt	Kıptice / Pehlevice	290	Mûsâ	Süryanice
132	Saatun	Süryanice	291	Mikale	Süryanice
133	Sâmîri	Süryanice / Ibranice	292	Nebi	Aramice
134	Sahira	Aramice / Süryanice	293	Nübüvvet	Aramice
135	Sebe	Süryanice / Habeşçe	294	Nühas	Aramice
136	Sebt	Aramice / Ibranice	295	Nezr	Süryanice
137	Sebbaha	Ibranice	296	Nüşa	Aramice
138	Sebil	Süryanice / Aramice	297	Nasara	Süryanice
139	Secede	Aramice / Habeşçe / Ibranice	298	Nemariğu	Farsça / Aramice
140	Sicill	Yunanca	299	Nûh	Süryanice

141	Siccîl	Farsça	300	Nun	Aramice
142	Siccîn	Habeşçe	301	Hârût - Mârût	Farsça
143	Suht	Ibranice	302	Hârûn	Ibranice
144	Sehare	Aramice	303	Hâmân	Ibranice
145	Sirâc	Farsça	304	Haviye	Habeşçe
146	Surâdik	Farsça	305	Evsan	Habeşçe
147	Sirbal	Aramice	306	Verde	Aramice
148	Serdün	Pehlevice / Aramice	307	Vezir	Süryanice
149	Esfar	Nabatça / Süryanice	308	Ye'cuc - Me'cuc	Ibranice
150	Sefera	Aramice	309	Yâkût	Süryanice
151	Sefine	Süryanice	310	Yahyâ	Süryanice
152	Seker	Ibranice / Aramice	311	Ya'kub	Ibranice
153	Sekenün	Ibranice / Süryanice	312	Yeğus	Ibranice
154	Sikkin	Aramice	313	Yagdin	Ibranice
155	Sekine	Süryanice	314	Yakin	Süryanice
156	Selam	Aramice	315	Yemm	Süryanice
157	Silsile	Aramice	316	Yehud	Ibranice
158	Sultan	Aramice / Habeşçe	317	Yûsûf	Ibranice
159	Süllem	Aramice	318	Yûnûs	Ibranice

3.4. İBNİ ABBAS'A İSNAD EDİLEN KİTÂBU'L-LÜGÂT Fİ'L- KUR'ÂN ADLI ESERDE TESBİT EDİLEN MU'ARREB KELİMELER TABLOSU

Aşağıda, 1995 yılında Kahire'de, Vehbe Matbaasında, Muhammed Şahin tarafından tahkik edilen, İbn Abbas'a isnâd edilen, "Kitab-ul Lügât Fi-l Kur'ân" adlı 72 sayfadan ibaret kitapta geçen kelimeler tablosunu bulacaksınız.

SÜRE ADI	KELİME	MÜTERADİFİ	OKUNUŞU	LEHÇE
Bakara	سَفِيهَا	جاهل	Sefihen	Kinane
Bakara	رَعْدًا	خصباً	Rağaden	Tayy
Bakara	الصاعقة	الموت	Saigatü	Umman
Bakara	و بَاء	استوجب	Bae	Cürhüm
Bakara	و الطور	الجبيل	Ve't-Tur	Süryani
Bakara	واشترؤا	باعوا	Ve's-Teru	Hüzeyl
Bakara	والأمانئي	الأباطيل	Ve'l-Emani	Kureyş
Bakara	و سَفِيهَةٌ نَفْسُهُ	خسر	Ve-Sefihe Nefsehu	Tayy
Bakara	وَسَطًا	عدلاً	Vesetan	Kureyş
Bakara	و شَطْرَهُ	تلقاء	Veşatron	Kinane
Bakara	وَيَنْعِقُ	يصيح	Veyen'igu	Tayy
Bakara	شِقَاقٍ	ضلال	Şigagun	Cürhüm
Bakara	و الخير	المال	Ve'l-Hayru	Cürhüm
Bakara	و الجنف	تعمد الحيف اي تعمد البعد عن الإستقامة		Kureyş
Bakara	أَفِيضُوا	انفروا	Efizu	Huzae
Bakara	و البغي	الحسد	Ve'l-Beğye	Temim
Bakara	و عَزَمُوا	حققوا	Ve-Azemu	Hüzeyl
Bakara	و العَصَلُ	الحبس		Ezd Şenue
Bakara	و الْقِيَوْمِ	و القائم	Ve'l-Gaimu	Kureyş
Bakara	و صرهن	قطعهن	Vesurhunne	Napti
Bakara	و الخلاق	النصيب	Ve'l-Halag	Kinane
Bakara	و الضعيف	الأحمق	Ve'z- Zaifu	Kinane
Bakara	وَصَلْدًا	اجرد	Ve-Salda	Hüzeyl
Al-İ İmrân	دَاب	أشباه	De'bi	Cürhüm

Al-İ İmrân	و سَيِّدَا	خَلِيمَا	Ve Seyyiden	Himyer
Al-İ İmrân	و حُصُورًا	كِنَايَةٌ عَنِ عَدَمِ حَاجَتِهِ لِلنِّسَاءِ	Ve Hasuran	Himyer
Al-İ İmrân	رِبَانِيَّيْنِ	عِلْمَاءِ	Ribbiyyune	Süryanice
Al-İ İmrân	و إِصْرِي	عَهْدِي	Isri	Napti
Al-İ İmrân	وَأَنَاءِ	سَاعَاتِ	Ve Anae	Hüzeyl
Al-İ İmrân	خُبَالَا	غِيَا	Habalen	Umman
Al-İ İmrân	تَفْشَلَا	مَجِيئِنَا	Tefşela	Himyer
Al-İ İmrân	فُؤْرُهُم	وَجُوهَهُم	Fe Verhum	Hüzeyl Kays Aylan Kinane
Al-İ İmrân	وَتَهَنُوا	تَضَعْفُوا	Ve Tehinu	Kureyş
Al-İ İmrân	رِبِّيُونَ كَثِيرٌ	رِجَالٌ كَثِيرٌ	Ribbiyyune Kesiyan	Hadramut
Nisa	نَحْلَةٌ	فَرِيضَةٌ	Nihleten	Kays Aylan
Nisa	سَبِيلًا	مُخْرَجًا	Sebilen	Kureyş
Nisa	أَفْضَى	جَامِعٌ	Efza	Huzae
Nisa	مُسَافِحِينَ	زِنَاةٌ	Müsafihiyne	Kureyş
Nisa	تَمِيلُوا	تَخْطُوا	Temilu	Sebe'
Nisa	كِفْلٌ	نَصِيبٌ	Kiflun	Napti Habeşi
Nisa	و حَصْرَتٌ	ضَاقَتٌ	Ve Hasirat	Yemame
Nisa	تَغْلُوا	تَزِيدُوا	Teğlu	Müzeyne
Nisa	مَوَالِي	غَضَبَةٌ	Mevaliye	Kureyş
Nisa	مَقِيئًا	قَدِيرًا	Magiten	Müzhac
Nisa	العُقُودُ	العُهُودُ	El-Ugudu	Ben-İ Hanife
Mâide	مَخْمَصَةٌ	مَجَاعَةٌ	Mahmasatün	Kureyş
Mâide	حَرَجٌ	ضَبِيقٌ	Haracün	Kays Aylan
Mâide	مُلُوكًا	أَحْرَارًا	Mülukun	Hüzeyl Kinane
Mâide	أَفْرُقٌ	أَقْضٌ	Ufrug	Medyen

Mâide	عَثْرَ	أَطْعَ	Asera	Kureyş
Mâide	تَأْسَ	تَحْزُنَ	Te'se	Kureyş
En'am	مِذْرَاراً	مُتْتَابِعاً	Midraren	Hüzeyl
En'am	و نَفَقاً	سَرَباً	Ve Nefegan	Umman
En'am	و يَصْدِفُ	يَعْرِضُ	Ve Yasdifu	Kureyş
En'am	و ثَمْرِهِ	لِلثَّاءِ	Ve Semerihî	Kinane Temim
En'am	قُبُلًا	عِيَانًا	Gubulen	Temim Kinane
En'am	حَرْجًا	شَاكًا	Haracen	Kureyş
En'am	و إِمْلَاقَ	جُوعَ	Ve İmlag	Liham
En'am	و الْقِسْطِ	الْعَدْلِ	Ve'l- Gısdî	Rumca
A'raf	طَفِقًا	عَمِدًا	Dafıga	Ğassan
A'raf	سَفَاهَةً	جُنُونَ	Sefahetün	Himyer
A'raf	يَتَطَهَّرُونَ	يَنْتَرَهُونَ عَنِ أَدْبَارِ الرِّجَالِ	YetedahHârûn	Kureyş
A'raf	يَعْنُوا	يَنْعَمُوا	Yeğnu	Cürhüm
A'raf	بَنِسٍ	شَدِيدٍ	Beisin	Ğassan
A'raf	ثَقَلَتْ	خَفِيَتْ	Segulet	Kureyş
A'raf	سُوءَ	جُنُونَ	Suun	Hüzeyl
A'raf	طَيْفَ	أَمْسَةَ	Dayfun	Sakife
A'raf	إِجْتَبَيْتَهَا	أَتَيْتَهَا مِنْ ذَاتِ نَفْسِكَ	İctetebeha	Kureyş
Enfal	رَجَزَ	تَخْوِيفَ	Riczun	Kureyş
Enfal	فُرْقَانًا	مَخْرَجًا	Furkânen	Hüzeyl
Enfal	يُنْبِتُوكَ	يَحْبِسُوكَ	Yüsbituke	Kureyş
Enfal	أَسَاطِيرَ	كَلَامَ	Esatiru	Cürhüm
Enfal	مُكَاءَ وَ تَصْدِيَةَ	تَصْفِيْقَ وَ تَصْفِيْرَ	Mükaen Ve Tasdiyeh	Kureyş
Enfal	يَرْكُمَهُ	يَجْمَعُهُ	Yerkumuhu	Kureyş
Enfal	شَرَدَ بِهِمْ	نَكَلَ	Şerrid Bihim	Cürhüm
Tevbe	مُجْزِي	و كُلِّ مَعْجَزٍ سَابِقِ	Mu'cîzi	Kinane
Tevbe	أَلَا وَ لَأَذِمَّةَ	قَرَابَةَ	İllen Vela Zimmeh	Kureyş
Tevbe	وَلِيَجَةَ	بِطَانَةَ	Veliceh	Hüzeyl
Tevbe	عَيْلَةَ	فَاقَةَ	Ayleten	Hüzeyl

Tevbe	تَنفَرُوا	تَغْرُوا	Tenfiru	Kinane
Tevbe	سَانِحٌ	صَانِمٌ	Saihun	Hüzeyl
Tevbe	وَالْعَنْتِ	الْإِثْمِ	Ve'l- Anete	Hüzeyl
Yûnûs	زَيْلِنَا	مَيْرِنَا	Zeyyelna	Himyer
Yûnûs	يَغْرِبُ	يَغِيبُ	Ye'zubu	Kinane
Yûnûs	عَمَةٌ	شُبُهَةٌ	Ĝummeten	Hüzeyl
Beyyine	لَمْ يَكُنْ	لَمْ يَزَلْ	Lem Yekun	Kureyş
Adiyat	كُنُودٌ	كُفُورٌ بِالنِّعَمِ	Kunud	Kinane

TABLULARIN MUKAYESESİ

İbn Abbas'a isnâd edilen, "Kitab-ul Lügât Fi-l Kur'ân" adlı eserde ilgili kelimelerin müteradifleri ve hangi lehçeden olduğu bilgisi verilmiştir. Eserde seksen sekiz (88) kelime incelemiştir.

Âlimler arasında eserlerinin çokluğuyla bilinen Celâleddîn es-Suyûfî “el-Muhezzeb fi mâ vaĥa’ fi’l-Ķur’ân” adlı eserinde yüz yirmi beş (125) kelimeleri incelemiştir.

Muarreb kelimeler üzerine çalışılmış ilk örnek eser Ebû Mansûr el-Cevâlîkî'nin “el-Mu‘arrab mine’l-keġami’l-a‘cemi alâ ĥurûfi’l-mu‘cem” adlı eseridir. Onun bu eseri, Kur’ân-ı Kerim, hadisler ve eski arap şiirinde geçen altmış altı (66) yabancı kelimeyi alfabetik sıraya göre içeren bir sözlüktür.”

Oryantalistlerin duâyesi kabul edilen Arthur Jeffery, The Foreign Vocabulary of the Quran adlı eserinde üç yüz on sekiz (318) kelimeyi incelemiştir. Eserinde kelimelerin ait oldukları dil aileleri hakkında bilgi vermiştir. Diğer oryantalistlerin ve Müslüman dilcilerin de katkılarını ayrıca yeri geldikçe belirtmiştir.

Çalışmamızın, içerdiği 115 örnek kelime tahlili İbn Abbas, Suyûfî, Cevâlîkî ve Arthur Jeffery'nin eserlerinde tahlil ettikleri ortak kelimelerden oluşmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Toplumsal farklılık sosyal bir gerçektir. Aynı coğrafya dillerinden Arapça, İbranice, Aramice, Habeşçe, Rumca, Kıbtice ve diğer dillerin bir etkileşim içinde olmaları doğaldır. Bu anlamda her dil gibi Arapça da zamanın gereği olarak bir etkilenme içinde kalmış ve kelime alışverişinde bulunmuştur.

İnsanların birbirlerini tanımaları ve çeşitli ilişkiler içinde olabilmeleri açısından farklı dilleri konuşuyor olmak ayrı bir güzellik ve aynı zamanda da bir imtihandır.

Kur'ân, Kureyş lehçesiyle inmiş olsa da başka dillerden kelimeler de içermektedir.

Kur'ân-ı Kerim'de Arapça'nın tüm lehçeleriyle birlikte diğer dillerden örneğin İbrânice, Süryânice, Rumca, Farsça, Habeşçeden kelimeler bulunması, Kur'ân'ın diğer semâvi kitaplardan üstün oluşuna bir delildir.

Oryantalistler, Kur'ân'ın Allah tarafından gönderilmiş olduğu gerçeğini kabullenmemişlerdir.

Diğer semâvî kitaplar, Kur'ân'dan önceki zamanlarda indirilmiştir. Kur'ân'da bulunduğu ileri sürülen yabancı kelimeler de doğal olarak arapçalaşmış olarak Kur'ân'da bulunmaktadır.

Arapça'ya geçen yabancı kelimelerin Arapçalaştırılıp kullanımından sonra Kur'ân'ın nuzûlü gerçekleşmiştir. Dolayısıyla Kur'ân'da geçen bu arapçalaştırılmış kelimeler de Arapçadır.

İslâm'ın temel dünyâ görüşünü yansıtan ancak zamanla anlam değişimine uğramış ortak terimleri Kur'ân, bu kelimelerin asıl anlamlarını muhafaza ederek geçmiş din ve kitaplarda geçtiği gibi kullanmıştır.

Toplumların kullanageldikleri kelime ve terimlere ne anlam yükledikleri bilinirse yaşam tarzı ve mentalitelerinin çözümlenmesi de kolaylaşacaktır. Bu amaçla Semitik dillere vakıf olmak, bu sahadaki mevcut ve gelişen verileri takip edecek bilgi düzeyinde olmak elzemdir.

Semantik, leksikoloji, etimoloji ve diğer dilsel ve târihsel disiplinlere başvurmak, araştırmacılara Kur'ân'ın anlaşılması için vazgeçilemeyecek faydalar sağlayabilir.

Şunu özellikle belirtmek isterim ki; Tüm bu yabancı kökenli kelimelerin Kur'ân'da geçiyor olması, Allâh'ın, farklı zaman dilimlerinde yaşamış olmalarına ve farklı dilleri konuşuyor olmalarına ve hattâ günümüzde bu dillerden kiminin ölü dil olarak kabul edilmesine rağmen bu dilleri konuşmuş insanlara, topluluklara verdiği değeri ortaya koymaktadır.

Kur'ânda bulunan ve müsteşriklerin “ Hz. Muhammed bu bilgi ve kelimeleri diğer semâvî dinlerden devşirmiştir” dedikleri, yabancı kültürlere, geçmişte yaşamış millet ve toplumlara âit kelimeler, aslında bu kelimelerin ilâhî- semâvî kaynaklı olduğunun gerçek delilidir. Akatca olsun, Sümerce, Asurca, İbrânice, Ârâmice, Süryânice, Hintçe, Farsça veya Türkçe ya da Latince kökenli olsun, bu kelimeler eğer o dillerde varsa ve bu kelimeler o dillerin özünde yok ise bu şu demektir: Tüm bu kelimeler semâvî bir vahy ile dillendirilmiştir. Ve bu kelimelerin Kur'ân'da da var olması demek; Allâh geçmiş toplumlara da Peygamberler, kitaplar gönderdi, hitâp etti ve aynı kelimeleri onlara da bildirdi, demektir. Yâni tüm dinler, peygamberleri ve gönderildikleri toplumlar aynı menbadan, pınardan beslenmişlerdir. Allâh bizi o milletlere şahit, onları da bize şahitler olarak göstermiştir.

İbn Abbas ve Cevâlikî'den itibaren Müslümanlar “Kur'ân'da muarrab” olgusuna kompleksli yaklaşmadıkları, oryantalistlerin ise günümüze kadar yapmış oldukları çalışmalar ile bambaşka anlamlar çıkarmaya çalıştıkları açıkça görülecektir.

Kur'ân çağlar-ötesi mesajını Arapça olarak iletmiştir. Kur'ân'ın insanlığa verdiği mesajları anlamak içinde onda zikredilen kelime ve kavramların doğru anlaşılması çok önemlidir.

Kur'ân'da geçen kelimelerin tahlil edilerek anlamlarının belirlenmesi, onun manasını anlamak için bir ilk adımdır. Sahabe-i Kiram ve erken dönem müfessirler de bu alanda dikkate değer çalışmalar yapmışlardır.

Kur'ân bize “Biz her Peygamberi, ancak kendi kavminin dili ile gönderdik...” bilgisini vermektedir. Hz. Peygamber'de tüm insanlara gönderildiğine göre Kur'ân'da diğer milletlerin dillerinden de kelimeler bulunması doğaldır. Dolayısıyla Kur'ân'da bulunan yabancı kelimeler onun Arapça olmasına engel değildir.

Süyûtî, Cevâlikî ve Oryantalistlerden Arthur Jeffery gibi geçmiş ve günümüzdeki araştırmacıları, Kur'ân-ı Kerim'de geçen kelimeler üzerine değerli

eserlere imza atmışlardır. Kur'ân'daki bu kelimelerin tahlil edilmesi, âyetlerin anlaşılması hususunda katkı sağlayacaktır.

Çalışmamızın, içerdiği 115 örnek kelime tahlili ile hem İlahiyat öğrencileri hem de alana ilgi duyanlar için önemli bir boşluğu dolduracağını ümit ediyoruz.

KAYNAKÇA

İBN ABBAS, Abdullah, "Kitab-u'l-Lügât Fi'l-Kur'ân", (tahkik: Muhammed Şahin) Vehbe Matbaası, Kahire 1995

ADDAI, Sher, Elfâzü'l-Fârisiyye el-Mu'arriba, Beyrut 1908

AHRENS, K, "Christliches im Qoran," in ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft) Yıl:1930, Sayı: 84, ss. 15-68 ve ss.148-190.

AKDEMİR, Salih, "Müsteşriklerin Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e yaklaşımları", AÜİF Dergisi, cilt:26, Ankara,1989

AKPINAR Ali, Kur'ân Coğrafyası, 1. Baskı, Ankara, Fecr Yayınları, 2002.

AKSAN, Doğan, Her Yönüyle Dil: Ana Çizgileriyle Dil bilim, Türk Dil Kurumu, Ankara, 2009

ALEMDAR, Yûsûf, Oryantalistlerin Kurrâ'ya Yaklaşımları, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi XII/2 - 2008, S.312

ALTINTAŞ, Ramazan, Bütün Yönleriyle Cahiliyye, Pınar yay. , İstanbul, 2007.

ALÛSÎ, Şihabuddin Mahmud, Ruhu'l-Meâni Fi Tefsiri'l-Kur'âni'l-Azim Ve's Seb'î'l Mesâni. Beyrut, 1985.

KİNDİ, Risaila, ed. Muir, London, 1880.

HAFACÎ, Şifâu'l Galîl fi mâ fi Kelâmu'l-Arab mine'd-Dahîl, Kahire, 1325.

AHLWARDT, W, Diwans of the Six Ancient Arabic Poets, London, 1870.

ANDRAE, Tor, Der Ursprung des İslâms und das Christentum, Upsala 1926 s. 15

ARPA, Abdulmuttalip Arap Dilinde Bir Çokanlamlılık Türü: Ezdad, Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 1-2, 2010.

ARPA, Sâdullah, “Süyûfî'nin El-Mühezzeb Eseri Bağlamında Kur'ân-ı Kerim'de Mu'arreb Kelimeler”, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Ana Bilim Dalı Arap Dili Ve Belağatı Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi-Bingöl-2014.

ATAY, Cemalettin Cuma, Kitab-ı Mukaddes ve Kur'ân-ı Kerim'de Lut ve Lut Kıssası, Konya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Y.Lisans Tezi, Konya 2011

ATAY, Esmâ, İlk Dönem İngiliz Oryantalistlerin Kur'ân Çalışmaları, (Y.Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006, Ankara

ATEŞ, Ahmed, Arapça Yazı Dilinde Türkçe Kelimeler Üzerine Bir Deneme, Ankara, 1966.

ATEŞ, Süleymân; Kur'ân'ı Kerim'in Çağdaş Tefsiri (I-IV), Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul 1995

ATEŞ, Süleymân, Kur'ân Ansiklopedisi, Cilt:13, s.347.

SA'LEBÎ, Kitab Fiqh al-Lugha wa Sırr al-'Arabiya, Cairo, 1923.

ATİK, M. Kemal, “Kur'ânda Lut Kavmi ve Düşündürdükleri”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı. 2, 1988

AYDAY, Mehmet Selim, Muhammed Hamidullah'ın Kur'ân'a Yaklaşımı ve Kur'ân Eksenli Çalışmaları, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006

AYDEMİR, Abdullah, İslâmi Kaynaklara Göre Peygamberler, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1996.

AYDIN, İsmâîl, Kur'ân'ın Filolojik Yorumu, Tibyan Yayınları., İzmir, 2012.

AYTAÇ, Bedrettin, Arapça Lehçelerindeki Türkçe Kelimeler, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1994

BARTH, J., Sprachwissenschaftliche Untersuchungen zum Semitischen, I., s.22, Leibzig, 1907

BAYRAKTAR, İbrâhîm, Müsteşrikler ve Hz. Peygamber'e Bakışları, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis Anabilim Dalı Dergisi, Erzurum

BEKİ, Niyazi, Kur'ân'da Özel İsimler/Kavramlar Ve Dil İncelikleri, Divanpost, <http://divanpost.blogspot.com.tr/2010/02/Kurânda-ozel-isimlerkavramlar-ve-dil.html?m=1>

BELL, R., Origin of İslâm in its Christian Environment, London, 1926, s. 51

BERGSTTRASSER, Gotthelf, Sâmi Dilleri Tarihi, (çev. Hulusi Kılıç-EYÜP Tanrıverdi), Anka Yayın, İstanbul 2006.

BİLASÎ, Muhammed Seyyid, El- Mu'arrab Fi'l-Kur'âni'l Kerim, Dârü'l Kütübi'l-Vataniyye, Bingazi 2001.

BOLAY, Süleymân Hayri, "Âdem", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1409/1988.

BOSTANCI, Ahmet , ' Kur'ân-ı Kerim'de Arapça Oldukları Tartışmalı Kelimeler, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sakarya 2000

BROCKELMANN, C. Geschichte Der Arabischen Litteratur, Leiden, E.J.Brill, 1937.

BROCKELMANN, C, Grundriss der vergleichenden Grammatik der Semitischen Sprachen, 2 vols, Berlin, 1908

BUHL, El Gesenius, Hebraches und Ârâmaiches Handwörterbuch über das A.T, Leibzig, 2,1066

BULUT, Ali, "Kur'ân Filolojisiyle İlgili Üç İlim Dalı ve Bu Dallarda Eser veren Müellifler", Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Samsun 2001, sayı, 12-13

BULUT, Selahattin, Ta'rib Ve Cevâliki'nin El-Mu'Arrabı, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Ana Bilim Dalı Arap Dili Ve Belağatı Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya-2007.

CAHİZ, Ebu Osman Amr b. Bahr, el- Beyan ve't-tebyin, I-III, Beyrut, ts, Dâru'l-Kütübü'l-ilmıyye

CANDAN, Abdulcelil, Kur'ân Okunurken Zihne Takılan Ayetler, Elest Yayınları, İstanbul, 2004

CEBECİ, Lütfullah, "Mikâil", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları,, Cilt:30, s.46.

CERAN, Zeynep, Kur'ân-ı Kerim'de Ahiret Hayatının Aşamalarını Anlatan Kavramların Tasnif ve Tahlili, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Tefsir Ana Bilim Dalı, Sivas 2013, s. 8.

CERRAHOĞLU, İsmâil, "Oryantalizm ve Batıda Kur'ân ve Kur'ân İlimleri Üzerine Araştırmalar", Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt:31, s. 111., Ankara,1989

CERRAHOĞLU, İsmâil, "Garibü'l-Kur'ân", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları,, Cilt: 13, s.379.

CERRAHOĞLU, İsmâil, Tefsir Usulü, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2012

CEVAD, Ali, Tarihu'l-Arab kable'l-İslâm, Dâru'l-İlm li'l-melayin, Beyrut 1408/1987.

el- CEVÂLİKÎ, Ebu Mansur, el-Mu'arrab min Kelâmil'l-Acemi 'ala Hurufi'l-Mu'cem, Dâru'l- Kalem, Dimeşk 1990.

el-CEVHERÎ, İsmâil b. Hammad el-Cevheri, Mu'cemu's-Sihâh, 3. Baskı, Beyrût, Dâru'l-Ma'rife, 2008., s. 600-601.

el-CEVZİYYE, İbn Kayyim, Ebu Abdullah Şemseddin Muhammed Fünunu'l-Efnân, Thk. Ziyâuddin Itr, Dâru'l-Beşairi'l-İslâmiyye, Beyrut, 1987.

el-CEZERÎ, Şemsüddin Ebu'l-Hayr, en-Neşr fi'l-Kırââti'l-aşr, Dâru'l-Kütübi'l-ilmiiyye, Beyrut ts.

CİVELEK, Ya'kub, Arap Dilinde Naht' Ve Kelime Türetmede Naht' Yönteminin Kullanımı, İslâmi Araştırmalar, Xvi, 3, 2003

COOK, S. A, Glossary of the Aramaic Inscriptions, Cambridge, 1898.

COOKE, G. A, North Semitic Inscriptions, Oxford, 1903.

CURCÂNÎ, Abdulkâhir, Delâilu'l-İ'caz, Dâru'l-Kütübi'l-Arabi, Beyrut, 1995

ÇELEBÎ, Muharrem, " Amr b. Külsûm", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları,, III, 85-86.

ÇELİK, Ahmet, Kur'ân-ı Kerim İle Yeni Mana Kazanan İstılahların Cahiliyye Dönemindeki Kullanışları, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 1991, s. 62.

ÇELİK, Mehmet, (M. Sait Toprak) Süryanca Dilbilgisi, Atılım Üniversitesi Yayınları, Ankara 2011., s.5.

ÇETİN, Abdurrahmân, “Kur’ân Kıraatlarına Yönelik Oryantalist Yaklaşımlar”, Mârife Dergisi, yıl:2, sayı:3,kış 2002,Konya,s.65-106

ÇETİN, Abdurrahmân, Kıraatların Tefsire Etkisi, Ensar Yayınları, İstanbul 2012

ÇETİN, Abdurrahmân, Kur’ân İlimleri ve Kur’ân’ı Kerim Tarihi, Dergah Yayınları, İstanbul 2014

ÇETİN, Nihad Mazlum, Eski Arap Şiiri, Kapı Yay., İstanbul 2011, s. 16.

DANNÂVÎ, Sa’di, El-Mu‘cemu’l-Mufasaal Fi’l Mu‘Arrab Ve’d-Dahil, Dâru’l-Kutubi’l- Arabiyye, Beyrut, 1424/2004.

DARTMA, Bahattin, Kur’ân Kelimesinin Semantik Analizi Üzerine, Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Ana Bilim Dalı

DELİTZSCH, F, Wo lag Paradies? Leipzig, 1881.

DEMİR, Mehmet, “Kur’ân’da Mâbed”, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Tefsir Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa 2014

DEMİR, Ramazan, Arap Dil bilimcilerine Göre Dillerin Kaynağı Meselesi, (Doktora Tezi), İstanbul, 2008.

DEMİRAYAK, Kenan, Arap Edebiyatı Tarihi-1 Cahiliyye Dönemi, Fenomen Yayınları, Erzurum 2012

DEMİRCİ, Muhsin, Tefsir Usulü, İfav Yay., İstanbul 2006

DVORAK, R, Über die Fremdwörter im Koran, Wien 1885.

DOZY, R, Supplement aux Dictionnaires arabes, 2 vols, Leide, 1881.

EBU MUĞULİ, Semih, Kur'ân'ın Dilleri, (çev. Muammer Erbaş), İnsan Yay.,İstanbul 2003.

EBU UBEYDE, Ma'mer b. Müsenna, Mecazu'l-Kur'ân, Mektebetü'l-hancı, Dâru'l-fikr, ys, 1970.

Ebû 'Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm, *Garîbü'l-Mûsânef* (nşr. Muhammed el-Muhtâr el-'Aîdî), Tunus, 1996, Cilt: 3, ss. 668-672.

EICKMANN, W, Die Angelologie und Daimonologie des Korans. Leipzig, 1908.

HATİB, Adnan " Ömer Ferruh", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları,, Cilt: 34, ss. 60-61.

ELMALI, Hüseyin ve ARSLAN, Şükrü, "Garib", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları,, İsam Yay., İstanbul 1996, XIII, 374.

ELMALILI Muammer Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'ân Dili, İstanbul, Yenda Yayınevi, 2001.

EMİN, Ahmed, el-Mufassal fi tarihi'l-Edebi'l-Arabi, nşr. Hassan Hallak, Beyrut, 1994

ENİS, İbrâhîm, Min Esrâri'l-Luga, El-Matbaatu'l-Feniyyeti'l-Hadise, Kahire, 1966.

ERGİN, Ali Şakir " Bustâni, Butrus b. Bûlus ", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları,, VI, 473-474.

EZHERİ, Muhammed b. Ahmed, Tehzibü'l-Lüğa, Dâru ihyâi't-türâsi'l-arabi, Beyrut 2001.

FAZLIOĞLU, Şükran, " Tâhâ Hüseyin", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları,, XXXIX, 377-379.

FERRÂ', Ebu Zekeriyya Yahyâ b. Ziyad b. Abdullah el-Ferrâ' (v. 207 h.), Maâni'l-Kur'ân, 1. Baskı, Beyrût, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2002.

FISCHER, A, Glossar to Brunnow's Arabische Chrestomathie, Berlin, 1928.

FİRÛZÂBÂDÎ, Mecdüddin Muhammed B. Ya'kub b. Muhammed, Kâmûsu'l Muhit, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 2003.

FLEISCHER, H. Kleinere Schriften gesammelt 3 vols, Leipzig, 1885-8.

FRAENKEL, S., Die Ârâmaisichen Fremdwörter im Arabischen, Leiden, 1886, s.169

FRAENKEL, S, De Vocabulis in antiquis Arabum carminibus et in Corano peregrinis, Leiden, 1880.

FRAHANG, Glossary to the Frahang i Pahlavik, by H. F. J. Junker, Heidelberg, 1912.

FREYTAG, G. Lexicon Arabico-Latinum, 4 vols. Halle, 1837.

GEIGER, A., Was hat Mohammed aus dem Judenthume aufgenommen?, Bonn, 1833

GEYER, R," Zwei Gedichte von al-A'sha, 1 “ in SBAW, Wien, 1924 ve 1921.

GRIMME, H, "Über einige Klassen südarabischer Lehnwörter im Qoran," in ZA, xxvi (1912).

GOLDZIEHER, İgnace, Klasik Arap Literatürü, trc., Azmi YÜKSEL- Rahmi ER, 1.bs., Ankara, 1993

GOLDZIEHER, I, Die Richtungen der İslâmischen Koranauslegung, Leiden, 1920.

GOLDZIEHER, I, Muhammedanische Studien, 2 vols, Halle, 1888-1890.

GÖKKIR, Bilal , “Kur’ân'da Yabancı Kelimeler Meselesine Oryantalist Bir Yaklaşım” Mârife Dergisi, yıl. 2, sayı. 3, kış 2002

GÖKKIR, Bilal, Some Modern Linguistic Approaches to the Bible ami the Quran: James BARR and Arthur JEFFERY, Yüksek Lisans Tezi, Manchester 1996

GÖKKIR, Necmettin, Kur’ân-ı Kerim’de Farklı Kültürlere Ait Kavramlar, İ.Ü. İlahiyat Fakültesi, ss. 295

GÖRGÜN, Hilal " Nöldeke, Theodor”, Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları,, XXXIII, 217-218.

GÖZÜTOK, Kemal, Oryantalistlerin Kur’ân Tarihine Bakışları, Ankara Üniversitesi S.B.E.Temel İslâm Bilimleri Tefsir Ana Bilim Dalı, Y.Lisans Tezi, Ankara 2012

GUIDI, I, Delia Sede primitiva dei popoli semitici, 1879.

GÜÇ, Ahmet, “Mabed” maddesi, Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları,, Ankara, 2003, Cilt 27, s. 276.

GÜNEŞ, Kamil, İnanç Kitapları Serisi-3, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2017, s. 98.

GÜRKAN, Ahmet, Kur’ân’ın Nasih Ve Mensuh Ayetleri, Yeni İlahiyat Kitabevi, Ankara, 1980: 260-273.

HÂC, Zeyyan Ahmed, "Kur’ân-ı Kerim'de Arapça Oldukları Tartışmalı Kelimeler", (çev. Ahmet Bostancı), Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sakarya 2000, sayı 2

HARMAN, Ömer Faruk, "Ashâbu'r-Ress", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991.

HARMAN, Ömer Faruk, “Cehennem” (Dinler Tarihi), Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, VII, 225-230.

HARMAN, Ömer Faruk, “Dâvûd”, Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994

HARMAN, Ömer Faruk, “Elyesa’”, Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1995

HARMAN, Ömer Faruk, “EYÜP”, Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1995

HARMAN, Ömer Faruk, “Fir'avun” , Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1996

HARMAN, Ömer Faruk, “Hârûn”, Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1997

HARMAN, Ömer Faruk, “İbrâhîm”, Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2000

HARMAN, Ömer Faruk, “İdrîs”, Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2000

HARMAN, Ömer Faruk, “İlyâs”, Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2000

HARMAN, Ömer Faruk, “İmrân”, Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2000

HARMAN, Ömer Faruk, “İshâk”, Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2000

HARMAN, Ömer Faruk, “İsrâil”, Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2001

HARMAN, Ömer Faruk, “Meryem”, Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2004

HARMAN, Ömer Faruk, “Mûsâ”, Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2006

HASANOV, Eldar, Modern İbranice Dilbilgisi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 2013, s. 12-14.

HERZFELD, E. Paikuli, Monument and Inscription, Berlin, 1924.

HESS, J. J, Die Entzifferung der thamudischen Inschriften. Freiburg, 1911.

HIRSCHFELD, HARTWIG, New Researches into the Composition and Exegesis of the Qoran, London, 1902

HIRSCHFELD, H, Beitrage zur Erkldrung des Koran, Leipzig, 1886.

JOSEPH HOROVITZ, J., Tevrât, İslâm Ansiklopedisi, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1988

JOSEPH HOROVITZ, J, Koranische Untersuchungen, Berlin, 1926.

HUBSCHMANN, H, Armenische Grammatik, Theil, "Etymologie." Leipzig, 1897.

HÜSEYİN, Tâhâ, Cahiliyye Şiiri Üzerine, çev. Şaban Karataş, Ankara Okulu, Ankara-2003

ISFAHÂNİ, Râgıb, el-Müfredat fi Garipi'l-Kur'ân, Kahraman Yayınları, İstanbul, 1986

IZUTSU, Toshihiko, Kur'ân'da Dini ve Ahlaki Kavramlar, çev.: Selahattin Ayaz, Pınar Yayınları, İstanbul, 1984

İBN DUREYD, Ebu Bekr Muhammed b. Hasen, Cemheratü'l-Lüğa, Dâru'l-İlm li'l-Melâyin, Beyrut, 1987.

İBN FÂRİS, Ahmed b. Fâris b. Zekeriyya Ebu'l-Hüseyn, Mu'cem-u Mekâyisi'l-Lüğa,thk., Muhammed Hârûn Abdüsselam, Beyrut, 1991.

İBN HİŞAM, Sirat an-Nabi, ed. Wustefeld, Gottingen, 18, 58, 1860.

İBN KUTEYBE, Adab al-Katib, ed. Grunert, Leiden, 1900

İBN KEMAL PAŞA, Risaletu Tahkiki Ta'ribi'l-Kelime'ti'l-Cem'iyeti, (Nşr. Muhammed Sevâi, Şam, 1991.

İBN KESİR, el-Bidâye ve'n-nihâye, Beyrut 1986, Cilt: VII, s.60,

İBN MANZÛR, Ebû'l-Fadl Cemaleddin Muhammed b. Mükerrerem, Lisânu'l-arab, 1-15, Dâru's- Sâdr, Beyrut 1994.

İŞLER, Emrullah " Tarafe b. Abd", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfi Yayınları, Cilt: 40, s.14.

İŞLER, Emrullah " Zeccâc", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfi Yayınları, Cilt: 44, ss.173-174.

İŞLER, Emrullah, "Secde Kelimesi ve Türkçeye Çeviri Sorunu", İslâmiyat, Cilt: 1 Sayı:3, Ankara, 1998, s.107.

İŞLER, Emrullah, Türkçede Anlam Kaymasına Uğrayan Arapça Kelime ve Kelime Grupları, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfi, İstanbul 1997

JACOB, G, Das Leben der vor İslâmischen Beduinen, nach den Quellen gzschildert, Berlin, 1895.

JEFFERY, Arthur, The Foreign Vocabulary of the Qur'an, Oriental Institute: Baroda, India 1938.

KAHYAOĞLU, Yâsin, Şiir ve Nesir Bağlamında Arapçanın İslâm Kültür ve Medeniyetindeki Yeri, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Arap Dili ve Belağati Anabilim Dalı

KANAR, Mehmet, " Fischer, August", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 13, ss.146-148.

KANNÛCÎ, Muhammed Sıddık Han, El-Bulga Fi Usûli'l-Luga, Thk. Nezir Muhammed Mektebi, Dâru'l-Beşairi'l-İslâmiyye, Beyrut 1988.

KARAARSLAN, Nasuhi Ünal, " Hâris b. Hillize", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 16, ss.196-197.

KARAÇAM, Ferman " Basset, René", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 5, s.119.

KARATAŞ, Şaban , "Cahiliyye Şiiri Üzerine" Tâhâ Hüseyin", Ankara Okulu, Ankara 2012

KRAUSS, S, Grifchische und lateinische Lehnwörter im Talmud, Midrasch und Targum, Cilt: 2, Berlin, 1899.

KAYA, Osman, Kur'ân'ın Yedi Harf Üzerine İndirilmesi Ve Ahrufu's-Seb'a (Yedi Harf Meselesi), Cumhuriyet Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 8, s.2 Sivas, 2004

KEMALEDDİN, Hazim Ali, Mu'cem Müfredat el-Müşterek es-Sâmî fi'Lügati'l-Arabiyye, Mektebetu'l-Âdâb, Kahire 2008.

KENNETH, J. Thomas, "The Place of the Bible in the Muslim-Christian Relation"
The Bulletin Kasım-Aralık 1991 s: 47.

KESKİOĞLU, Osman, Nüzulünden Günümüze Kur'ân'ı Kerim Bilgileri, Türkiye
Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2012

KIRBAŞOĞLU, M.Hayri, İslâm'ın Kurucu Metni, Otto Yayın, Ankara 2015 s.72

KIRKIZ, Mustafa, Dil bilim Tekniği Açısından Arapçanın Korunmaya Alınışı, Fırat
Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2010, Cilt: 15, s.1

KİTÂB-I MUKADDES, Kitab-ı Mukaddes Şirketi, İstanbul 2000

KOÇAK, Muhammet, Kelâmi Açıdan Kur'ân ve Hadiste "Levh-i Mahfuz" ve
"Kalem" Kavramları, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm
Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2008

KUR'ÂN-I KERİM MEALİ, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2005.

KURTUBİ, Ebu Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebi Bekr el-Kurtubi (v. 671 h.),
el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân, Beyrût, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabi, 1985.

KURTULUŞ, Rıza, " JEFFERY, Arthur", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye
Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 23, ss.578-579.

KUTSCHER, Eduard Yechezkel, A History of the Hebrew Language, The Magnes
Press, The Hebrew University, Jerusalem 1984.

KUZGUN, Şaban, " Hâmân ", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı
Yayınları, 1997.

KÜÇÜKKALAY, Hüseyin, Kur'ân Dili Arapça, Manevi Değerleri Koruma Ve İlim
Yayma Cemiyeti, Konya, 1969.

LAGARDE, P, Armenische Studien, Gottingen, 1877.

LEVY, J, Chalddisches Wörterbuch über die Targumim, 2 vols, Leipzig, 1837.

LIDZBARSKI, M, Das Johannesbuch der Mandder, 2 vols, Giessen, 1905-1915.

LITTMANN, E, Zur Entzifferung der thamudenisehen Inschriften," MVAO, Berlin, 1904.

LUXENBERG, Christoph, Die Syro-Ârâmäische Lesart Des Koran: Ein Beitrag Zur Entschlüsselung Der Koransprache, Das Arabische Buch, Berlin 2000.

MONTGOMERY, J. A, Aramaic Incantation Texts from Nippur, Philadelphia, 1913.

MORDTMANN, J. H, Beiträge zur minaischen Epigraphik, Weimar, 1897.

MARGOLIOUTH, D. S, Schweich Lectures on Relations between Arabs and Israelites, London, 1924.

MINGANA, Alphonse, "Syriac Influence on the Style of The Kur'ân", Bulletin Of The John Rylands Library Manchester, 1927, Volume 2, s. 77–98

MUHĪBBĪ, Muhammed Emin Fazlullah, "Kasdu's-Sebîl fîmâ fî'l-lûgâti'l-'Arabiyyeti mine'd-dahîl" (Thk. Osman Mahmûd es- Sîni), Mektebetü't-Tevbe, Riyad 1994.

MUIR, W., The Coran and its Composition and Teaching and The Testimony it Bears to The Holy Scriptures, E. & J. B. Young & Co., London and New York, third ed., 1878

MULLER, D. H, Arabisch-aramaische Glossen," in WZKM, 1 (1887).

MÜHEYSİN, Muhammed Salim, El-Muktebes Mine'l-Lehecâti'l-'Arabiyyeti Ve'l-Kur'âniyye, El-Mektebetü'l-Ezheriyye, Kahire 1978.

MÜNECCİD, Salahaddin, Kitabü'l-Lügât Fi'l- Kur'ân, Matbatü'r- Risâle, Kahire 1946.

MÜSENNÂ, Ebu Ubeyde, Ma'mer B., Mecazu'l-Kur'ân, Thk. M. Fuat Sezgin, Mektebetü'l- Hanci, Kahire, 1954.

NAHLE, Rafael, Garaibü'l-Luga'l-Arabiyye, Dâr el-Meşrik, Beyrut 1986.

NESRİN, Hafsa, Oryantalistlerin Kur'ân Üzerine İddiaları, Erciyes Ün.SBE., 2013/1, Sayı 16, s. 109

NÖLDEKE, Theodor, Geschichte des Qorâns, Gottingen, 1800.

NÖLDEKE, Theodor, Neue Beiträge zur Semitischen Sprachwissenschaft. Straßburg, 1910.

NÖLDEKE- SCHWALLY, Geschichte Des Qorans, 2. ed. vol I, Leibzig, 1909 s.121

NÛHOĞLU, Hidayet Yavuz " Ahlwardt, Wilhelm", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 2, ss. 28-29.

NYBERG, H. S, Hilfsbuch des Pehlevi, Glossar, Uppsala, 1931.

OĞUZ, Orhan, Arap Dilini Geliştiren Âmillerden Naht, Muşterek, Ta'rib Ve Ezdâd, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2005

OK, Melek, Arapçaya Geçen Farsça Kelimeler, (Yük. Lisans Tezi) Dicle Üniv. Diyarbakır, 2005.

OKUMUŞ, Mesut, Arthur Jeffery ve Kur'ân Çalışmaları Üzerine, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 43, ss.121-150

OKUMUŞ, Mesut, Semantik Ve Analitik Açından Kur'ân'da "Salât" Kavramı, Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2004/2, Cilt: 3, sayı: 6, ss. 1.

ÖĞMÜŞ, Hârûn, Kur'ân Yorumunda Şiirin Yeri, İsam Yayınları, İstanbul 2010

ÖNEN, Hacı, Taberi Tefsirinde Dirayet, Doktora Tezi, Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2012 s. 101

ÖNKAL, Ahmet - Nebi Bozkurt, “Mescid / Câmi’ ” maddesi, Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993, Cilt 7, s. 46, 47.

ÖZAN, Gülbahar (Abir), Sir William Muir’ın Kur’ân’a Bakışı, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2006

ÖZBALIKÇI, Mehmet Reşit , “Kur’ân ve Hadis’in Arap Gramerindeki Rolü”, Yeni Akademi Yayınları, İstanbul 2006

ÖZTÜRK, Mustafa, “Sadaka” Kavramının Kur’ân’daki Anlam Çerçevesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, s.462

ÖZTÜRK, Mustafa, Kur’ân ve Tefsir Kültürümüz, Ankara Okulu Yayınları, 3. Basım Ankara 2014

ÖZTÜRK, Mustafa, Kur’ânın Dili ve Retoriği, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2010.

PAUTZ, O, Muhammeds Lehre von der Offenbarung, Leipzig, 1898.

POLAT, Hüseyin, Alman Oryantalistlerin Kur’ân ve Tefsir Çalışmaları (Rudi Paret Örneği), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Tefsir Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2011

PULLU, Kazım, Kur’ân-ı Kerim’de Mevcut İsim, Künye ve Lakaplar, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2007

RÂFİİ, Mustafa Sâdık, (2004). İ'cazu'l-Kur'ân Ve'l-Belağetu'n-Nebeviyye, Tek Cilt. Tahkik, Dr. Derviş Cüveydi, El-Mektebetü'l Asriyye Şeyda, Beyrut 2003.

RHODAKANAKIS, N, " Zur semitischen Sprachwissenschaft," in WZKM, xxv.

ROSSINI, Conti, Chrestomathia Arabica Meridionahs Epigraphica, with Glossarium, Roma, 1931.

RUDOLPH, Wilhelm, Die Abhängigkeit des Qorans von Judentum und Christentum, Stuttgart, 1922.

RÂZÎ, Ebu Hatem Ahmet B. Hemedan (H. 322. Ö), "Kitab'ii Ziyne" Tek Cilt. Tahkik Eden Hüseyin B. Feyzillah. Merkez-İi Derasat Ve'l Būhusi-I Yemeni, San'a. 1994

RÂZÎ, Fahreddin Muhammed b. Ömer b. el-Hüseyin b. el-Hasen b. Ali, et Tefsîru'l-Kebîr (Mefâtihu'l-Gayb), Cilt: 1-20, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1990.

RYCKMANS, G, Les Noms propres sud-semitiques, i-iii, Louvain, 1P34-5.

SAÂLEBÎ, Abdurrahmân b. Muhammed b. Mahlûf, el-Cevâhir'ul-Hisân fi Tefsir'il-Kur'ân, Muessesetu'l-A'lemi li'l-Metbûât, Beyrut, ts.

SACCO, G. Le oredenze religiose di Maometto, Roma, 1922.

SACHAU, E, Gaivaliqi's Almu'arrab mit Erläuterungen herausgegeben, Leipzig, 1867.

SAGLAM, Zeynep, Kur'ân-ı Kerim ve Tevrât'a Göre Habil ve Kabil Kıssası, Selçuk Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Konya, 2010

SAID, Edward, Oryantalizm, trc. Nezih Uzel, İrfan Yayınları, İstanbul, 1998.

SALİH, Subhi, "Mebahis'ü Fi Ulumi'l Kur'ân", Tek Cilt. Dârü'l İlmî Lil'melayin, 27. Baskı, Beyrut 2007.

SAVRAN, Ahmet " İmruülkays b. Hucr", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt:22, ss.237-238.

SAYI, Ali, Firavun, Hâmân ve Karun Karşısında Mûsâ, İz Yayıncılık, İstanbul 2012, s.44

SAYAST, NE, ed. with Glossary by Jehangir C. Tavâdia, Hamburg, 1930.

SCHWALLY, Fr, Idioticon des christlich-palastinischen Aramaisch, Giessen, 1893.

SEVİNÇ, R. Resül , "Arapçada Cümle Yapısı", Ensar Neşriyat, İstanbul 2007

SHER, Addai, Kitabü'l-Elfâzi'l- Fârisiyyeti'l- Mu'arrabe, Dârü'l-Arab Li'l-Bustâni, Kahire 1988.

SIDDIQI, A, Studien uber die persischen Fremdwörter im klassiscfien Arabiach, Gottingen, 1919.

SOYSALDI, Mehmet, Kur'ân'ı Doğru Anlamada Semantik Metodun Önemi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kur'ân Ve Dil – Dil bilim Ve Hermenötik- Sempozyumu

SÖNMEZSOY, Selahattin, Kur'ân ve Oryantalistler, Fecr Yayınevi, Ankara, 1998

SPRENGER, A., Foreign Words Occuring in the Quran, JASH, XXI, Berlin 1852 s. 109-114

SPRENGER, A, Das Leben und die Lehre des Mohammad, 3 vols, Berlin, 1861-5.

SUBAYH, Muhammed, "Bahs'ün Cedid An'il Kur'ân", Tek Cilt. 1986 Kahire. Dâr'u Şüruk Matbaası.

SÜYÛTÎ, Celâleddin Abdurrahmân, el-İtkân fi Ulûmi'l-Kur'ân, Mısır, 1978, 4. baskı, I, 68

SÜYÛTÎ, Celâleddin Abdurrahmân, el-Müzhir, (Muhammed Ahmed Câdu'l-Mevlâ, Ali Muhammed el-Buhâri), Dâru'l-İhyai'l-Kütübi'l-Arabiyye, I, 321

SÜYÛTÎ, Ebu'l-Fadl Celaluddin Abdurrahmân Ebu Bekir (H. 911. Ö), El-Mühezzeb Fi Mâ Vaka'a Fi'l Kur'ân Min-el Mu'arreb", Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 1998. Tek Cilt.

SÜRÛCÜ, İbrâhîm, Kur'ân'da Geçen Yer Adları, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Van, 2006

SYCZ, Samuel, Ursprung und Wiedergabe der biblischen Eigennamen im Koran, J. Kauffmann, Frankfurt 1903.

ŞENSOY, Sedat, " Süyûtî", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 38, ss.201-202.

ŞEŞEN, Ramazan, " Câhiz", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 7, ss.20-24.

TABERÎ, İbn Cerir, Camiu'l- beyan an te'vili ayi'l-Kur'ân, Dâru'l-kütübi'l- ilmiyye, Beyrut 2009.

TAŞBOLOTOV, Aziz, Yecüc ve Mecüc Hakkındaki Hadislerin İsnâd ve Metin Açısından Tahlili, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi) Ankara 2007

TEHÂNEVÎ, Muhammed b. Ali el-Faruki, Keşşâf-u İstilahâtı'l-Funun ve'l- Ulûm, Mektebetü Lübnan, Beyrut, 1996.

TISDALI, W, St. C. The Original Sources of the Qur'an, London, 1911.

TORREY, C. C, The Commercial-theological Terms in the Koran, Leiden, 1892.

TOPALOĞLU, Bekir, (Komisyon) İnanç Kitapları Serisi-1, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2017, s. 284.

TOPALOĞLU, Bekir, "Allâh" mad. Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları,, İst.-1989, Cilt:2, s. 473.

TOPALOĞLU, Bekir, "Ahiret", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları,, İstanbul, 1991, I, 543-550.

TOPALOĞLU, Bekir, "Cehennem" (Kelâm), Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları,, İstanbul, 1991, Cilt: 7, ss.225-230.

TOPALOĞLU, Bekir, "Cennet", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları,, İstanbul, 1991, Cilt: 7, ss.374-382.

TOPALOĞLU, Bekir, "Kıyâmet", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları,, İstanbul, 1991, Cilt: 25, ss.516-522.

TOPRAK, Süleymân, İnanç Kitapları Serisi-6, Ankara 2016, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, s.61.

TORREY, C.C., The Jewish Foundation of İslâm, New York, 1933

TUĞ, Salih, "Azâzil"i Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları,, IV, 311.

TÜCCAR, Zülfikar, " Ferrâ", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 12, ss.406-408.

TÜCCAR, Zülfikar, " İbn Sellâm El-Cumahi", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 20, ss. 312-313.

TÜCCAR, Zülfikar, " Lyall, Charles James", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 27, s., 264.

TÜLÜCÜ, Süleymân, " A‘şâ", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 3, ss.544-545.

TÜLÜCÜ, Süleymân, " Lebid b. Rebia", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 27, ss.121-122.

TÜLÜCÜ, Süleymân, " Nâbiga Ez-Zübyâni", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 37, ss, 262-263.

TÜLÜCÜ, Süleymân, " Züheyr b. Ebu Sülmâ", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 44, ss, 540-542.

TÜMER, Günay, "Âzer", Diyanet İslam Ansiklopedisi, İstanbul 1991.

TÜRKMEN, Mutlu, Kur’ân-ı Kerim ve Kitab-ı Mukaddes’te ‘Brk’, ‘Sbh’ Ve ‘Kds’ Köklerinin Semantik İncelemesi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara 2007

UĞUR, Hakan, Oryantalistlerin Kur’ân Hakkındaki İddialarına Karşı Osmanlı Ulemasının Yaptığı Çalışmalar, Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, s.544

USTA, İbrâhîm, Kur’ân-ı Kerim’de Semitik Kökenli Özel İsimler, Turan-Sam Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi, Yıl: İlkbahar, 2012, Cilt: 4, Sayı: 14, ss.191

UZUN, Taceddin, " Alkame b. Abede", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 1, ss. 466-467.

ÜNAL, Ömer, "İslâm Öncesi Arap Şiirinde Bazı Dini' Motifler", Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi, Yıl: 3, Sayı: 9, Bahar 2003, s. 186.

WAARDENBURG, Jacques, “Mesih”, Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2004.

WEIR, T. H., “Sadaka”, İslam Ansiklopedisi, İst., 1993, cilt 10, s. 22.

WELLHAUSEN, J, Reste arabischen Heidenthums, 2nd ed, Berlin, 1897.

WENSINCK, A. J., “Salât”, İslâm Ansiklopedisi, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1997

WENSINCK, A. J, Mohammed en de Joden te Medina, Leiden, 1908.

WEST, E. W, Glossary and Index of Pahlavi Texts, Bombay, 1874.

WOODHEAD, Christine, " Muir, Sir William”, Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt:31, s.94.

VON KREMER, Geschichte der herrschenden Ideen des Islams, Leipzig, 1868.

VOLLERS, K, "Beitrage zur Kenntniss der lebenden arabischen Sprache," in ZDMG (Zeitschrift für Deutschen Morgenländischen Gesellschaft / Alman Oryantal Toplum Dergisi),Cilt:1,2. (1896-7)

VULLERS, J. A, Lexicon Persico-Latinum Etymologicum, 2 vols, Bonn, 1855.

YAKIT, İsmâîl, “Doğru Bir Kur’ân Tercümesinde Semantik Metodun Önemi” S.D.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, S: 1, Isparta, 1994, s.19.

YÂKÛT HAMEVÎ, YAQUT, Mu'jam al-Buldan, ed. Wustefeld, 6 vols, Leipzig, 1866-1870.

YALAR, Mehmet ,‘ Cahiliyye Şiirinin Tarihsel Gerçekliği Problemi’, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 17, Sayı: 2, 2008

YAŞAROĞLU, M. Kâmil " Margolouth", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 18, ss.53-54.

YAVUZ, Mehmet, Mu‘arrab Kelimelere Dâir Yazılan Eserler Sözlükler, Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi, Yaz 2001.

YAVUZ, Mehmet, Yabancı Kelimenin Arapçada Kullanılışı Veya Tanınmasındaki Ölçüler, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, YAZ 2001 İstanbul

YAZICI, Abdalbaki, Tevrât ve İncil'in İtikat Açısından Kur'ân'a Arzı, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Kayseri 2007

YAZICI, Hüseyin " İbn Kuteybe", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 20, ss.145-149.

YILDIRIM, Zeki, Kur'ân Işığında Dillerin Kaynağı Problemi. Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 22. Erzurum, 2004.

YILMAZ, Ali Rıza, Kur'ân-ı Kerim'deki Asi Kavimlerin Helak Oluş Sebepleri ve Ortak Yönleri, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Kayseri 2007

YÜKSEL, Azmi " Abid b. Ebras", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 1, ss.308-309.

ZAKZUK, M. Hamdi, Oryantalizm, trc. Abdulaziz Hatip, İzmir 1993

ZEBİDİ, Muhibbuddin Seyyid Muhammed, Tâcu'l-Arûs min Cevâhiri'l-Kâmûs, Dâru'l-Hidaye, Lübnan, Cilt: 8, s.146.

ZECCÂC, Ebu İshâk İbrâhîm b. Es- Seriy Ma'ani'l- Kur'ân, Cilt: 1, Beyrut 1988

ZEMAHŞERİ, Ebu'l-Kâsım Cârullâh Mahmûd b. Ömer, el-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzil, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut ts.

ZÛRKANÎ, Muhammed Abdülazim ez-Zürkani, Menâhilü'l-İrfân fi Ulûmi'l-Kur'ân, Beyrût, Dâru'l-Ma'rife, 3. Baskı, 2005.

ZERKEŞÎ, Bedreddin Muhammed b. Abdillâh, el-Burhân fi Ulûmi'l-Kur'ân, (Thk., Muhammed Ebu'l-Fazl İbrâhîm), Beyrut, Dâru'l Hadis, 2006 Beyrut,

ZEYDAN, Corci, Tarihu Adabi'l-Lügati'l-'Arabiyye, Dâru'l-Fikr, Beyrut- 1416/1996

ZEYVELİ, Hikmet, “Kur'ân Kıssaları”, İslâmi Arastırmalar, Cilt: 9, ss.1-4, 1996

ZIMMERN, H, Akkadische Fremdwörter als Beweis für babylonischen Kultureinfluss, Leipzig, 1917.